

Skogsväsendet.

[9.]
Skogsväsendet.

För skogsväsendet äro å ordinarie stat för innevarande år uppförda:

Bestämmt anslag:

för skogsstaten	kronor 1,140,300: —	
„ statens skogsläroverk	„ 96,800: —	kronor 1,237,100: —

Förslagsanslag:

till ålderstillägg åt personalen vid skogsstaten och skogsläroverken	„	110,000: —
--	---	------------

Reservationsanslag:

till enskilda skogsundervisningen	kronor 7,600: —	
„ kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„ 3,233,300: —	„ 3,240,900: —
	Summa kronor 4,588,000: —	

Anslagen äro disponerade på följande sätt.

Bestämda anslagen.

I. Anslaget för skogsstaten, 1,140,300 kronor.

Från detta anslag bestridas aflöning, resepenningar och hyresersättning åt skogsstatens ordinarie personal enligt den för nämnda personal nu gällande aflöningsstat. Med de ändringar, som enligt nådigt bref den 18 juni 1910 skett i nämnda aflöningsstat, uppgår dess slutsumma till 1,142,800 kronor. Skillnaden mellan detta belopp och det belopp, 1,140,300 kronor, hvarå anslaget slutar, beror därpå, att en del af personalen innehar boställen eller bostäder, för hvilkas afkastning eller hyresbelopp afdrag å aflöningen skall göras.

II. Anslaget för statens skogsläroverk, 96,800 kronor.

Från anslaget bestridas kostnaderna för dels skogsinstitutet och dels statens skogsskolor med undantag af skogsskolan vid Kloten, till hvilken jag här nedan återkommer. För skogsinstitutet fastställdes stat

år 1908, hvilken stat med däri år 1910 beslutad ändring för närvarande slutar å 35,900 kronor; för skogsskolorna, med undantag af den vid Kloten, upptager staten, med de sistnämnda år däri skedda förändringar, ett belopp af 60,900 kronor. Sammanlagda beloppet af nu ifrågavarande två stater motsvarar således anslagets slutsumma.

[9.]

Förslagsanslaget.

Från detta anslag, 110,000 kronor, utgå ålderstillägg dels till befattningshafvare vid skogsinstitutet äfvensom till föreståndare och skogsrättare vid statens, för utbildande af skogsbetjände afsedda skogsskolor dels hufvudsakligen till den å aflöningsstaten för skogsstaten uppförda personal.

Reservationsanslagen.

I. *Reservationsanslaget till enskilda skogsundervisningen, 7,600 kronor.*

Detta anslag, som är afsedt till bestridande af kostnaderna för Skogshalls skogsskola, 6,600 kronor, äfvensom till aflönande af en lärare i skogshushållning vid Gottlands folkhögskolas landtbrukskurs, 1,000 kronor, bestämdes till sitt nuvarande belopp år 1908.

II. *Reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, 3,233,300 kronor.*

Från detta anslag utgå bland annat kostnaderna för:

1:o) *Statens skogsförsöksanstalt.*

Staten för anstalten är fastställd år 1908 och slutar på 29,000 kronor.

2:o) *Skogsskolan vid Kloten.*

Staten för denna skola, som är afsedd att i likhet med Ombergs skogsskola förbereda elever till inträde vid skogsinstitutet, fastställdes år 1908 till sitt nuvarande belopp 6,500 kronor.

3:o) *Kolarskolan vid Hällnäs.*

Till denna skola har i allmänhet pläгат anvisas ett årligt belopp af 1,000 kronor, dock under förutsättning att bidrag till enahanda belopp tillskjutes af korporationer eller enskilda.

4:o) *Statens skogsingenjörer.*

För närvarande finnas tre sådana ingenjörer, af hvilka en hvar, i enlighet med 1909 års Riksdags beslut, åtnjuter ett arfvode af 3,000 kronor jämte rese- och traktamentsersättning intill 1,800 kronor om året. För samtliga dessa skogsingenjörer hafva följaktligen beräknats 14,400 kronor om året.

[9.]

Utöfver de ändamål, för hvilka kostnaderna sålunda utgå från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, är berörda anslag afsedt hufvudsakligen till aflönande åt den vid skogsstaten anställda extra personalen, till förvaltningsutgifter i allmänhet samt till bekostande af byggnads- och reparationsarbeten äfvensom af oförutsedda eller mer eller mindre tillfälliga utgifter, som med skogsväsendet äga samband. I sistnämnda afseenden ber jag särskildt få erinra därom, att sistlidna års Riksdag medgifvit bland annat, att från anslaget finge anvisas vissa belopp till nybyggnadsarbeten för den blifvande skogsskolan å Hammarsebo kronopark äfvensom till nyanskaffning af instrument med mera för skogsinstitutets räkning.

Af anslagen till skogsväsendet böra i öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts förut nämnda nådiga beslut den 30 december 1910 till driftkostnader för statens domäner från nionde hufvudtiteln öfverföras samtliga sådana anslag, hvilka hufvudsakligen äro afsedda till bestridande af kostnader för förvaltandet af statens skogsegendomar. Å nionde hufvudtiteln böra däremot fortfarande kvarstå anslag, som afse:

- 1:o) Skogsundervisningen, såväl den lägre som den högre,
- 2:o) Försöksväsendet på det forstliga området och
- 3:o) Åtgärder för befrämjande af enskild skogsvård.

De anslag, hvilka sålunda fortfarande skola kvarstå å hufvudtiteln, synas mig lämpligen böra, i den mån de uppföras å ordinarie stat, sammanföras under en gemensam anslagstitel med benämning »Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet». Från denna anslagstitel torde jämväl böra bestridas vissa utgifter af mera stadigvarande art, som icke hufvudsakligen afse statens egen skogsförvaltning, såsom t. ex. utgifvandet af skogslitteratur, tryckning af skogsförsöksanstaltens publikationer o. s. v. samt dessutom vissa kostnader af mera tillfällig natur, som äga samband med de olika ändamål, för hvilka anslagstiteln är afsedd. Jag syftar härvid särskildt på utgifter, som afse underhåll och reparationer å skogsläroverkens byggnader, anskaffande och underhåll af materiell och instrument vid skogsläroverken och skogsförsöksanstalten m. m. dylikt. Vid beräkning af anslagstitelns slutsumma synes det vidare vara af nöden att härutöfver beräkna visst belopp till mötande af framtida mer eller mindre oförutsedda behof.

Anslagstiteln »Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» bör således omfatta:

1:o) anslag till skogsinstitutet,
 2:o) » » samtliga statens skogsskolor,
 3:o) » » den enskilda skogsundervisningen,
 4:o) » » kolarskolan vid Hällnäs,
 5:o) » » skogsförsöksanstalten,
 6:o) » » statens skogsingenjörer samt
 7:o) » » åtskilliga andra ändamål såsom: tryckning af skogs-
 försöksanstaltens publikationer, utgifvande af skogslitteratur, underhåll
 och reparationer å skogsläroverkens byggnader, anskaffande och under-
 håll af undervisningsmateriell vid skogsläroverken äfvensom oförutsedda
 behof m. m.

Beträffande de personalen vid skogsinstitutet äfvensom föreståndare och skogsrättare vid vissa skogsskolor tillkommande ålderstillägg, hvilka nu utgå från förslagsanslaget till ålderstillägg åt personalen vid skogsstaten och skogsläroverken, torde dessa ålderstillägg, då berörda förslagsanslag öfverflyttas till driftkostnaderna, böra utgå från hufvudtitelns anslag till ålderstillägg. Någon höjning af sistnämnda anslagsbelopp läser emellertid af denna anledning icke erfordras.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, synes hemställan böra göras till Riksdagen, att Riksdagen, med afförande från nionde hufvudtiteln af det å samma hufvudtitel uppförda ordinarie anslaget till skogsväsendet, måtte för sin del besluta att bland ordinarie anslag å samma hufvudtitel uppföra en anslagstitel med benämning »Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet». Till beloppet af denna anslagstitel återkommer jag här nedan.

I fråga om de i den nya anslagstiteln ingående särskilda anslagsposterna torde det tillåtas mig framställa följande förslag.

Beträffande först skogsinstitutet ber jag få erinra därom, att till *Skogsinstitutet.* skogsinstitutet nu finnes å bestämda anslaget för statens skogsläroverk anvisadt ett belopp af 35,900 kronor, motsvarande slutsumman af den för institutet gällande staten. Dessutom har Riksdagen för hvart och ett af åren 1902—1911 beviljat särskilda anslag på extra stat till be-
 redande af ökade lärarkrafter vid institutet. För innevarande år utgår sådant anslag med 8,000 kronor. Vidare medgaf nästlidna års Riksdag, att från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och be-
 främjande af skogsväsendet i allmänhet för åren 1910 och 1911 finge bland annat för nyanskaffning af för institutets verksamhet erforderliga instrument med mera användas under hvarterdera året ett belopp af högst 2,500 kronor.

[9.]

I staten för skogsinstitutet ifrågasättes för närvarande icke någon annan ändring än som betingas däraf, att den i staten upptagna planteringsvaktaren, hvilken i aflöningshänseende är likställd med vaktmästare, torde böra, i likhet med hvad förut denna dag beslutats i fråga om åtskilliga andra vaktmästare, beredas ytterligare ett ålderstillägg å 100 kronor.

Beträffande det å extra stat uppförda anslaget, 8,000 kronor, ber jag få framhålla, att skäl icke synas mig föreligga att, så länge frågan om skogsundervisningens omorganisation ännu är under utredning, å ordinarie stat uppföra de två extra lärare, för hvilkas aflönande beloppet är afsedt. Nämda fråga är för närvarande i vissa delar öfverlämnad till löneregleringskommittén. Då denna omorganisation i alla händelser kommer att kräfva tid för sitt slutliga genomförande torde beloppet fortfarande böra å extra stat upptagas och återkommer jag härtill vid anmälan af anslagskrafven å extra stat för 1912.

I fråga om förutnämnda nyanskaffningskostnader har domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 14 oktober 1910 hemställt, att, enär, på sätt af statsrådsprotokollet för den 14 januari 1910 framginge, ett belopp af 2,500 kronor vore för enahanda ändamål erforderligt äfven under år 1912, framställning måtte till Riksdagen göras om beredande för ändamålet af samma belopp under nästkommande år. Då emellertid dessa nyanskaffningskostnader kunna anvisas från den del af anslagstiteln, som vid bifall till mina förslag i ämnet skulle stå till Kungl. Maj:ts disposition, erfordras icke någon särskild framställning till Riksdagen om anvisande af belopp för nu ifrågavarande ändamål.

Statens skogsskolor, den enskilda skogsundervisningen, kolarskolan vid Hällnäs samt skogsingenjörerna.

Beträffande därefter anslagen till statens skogsskolor, till den enskilda skogsundervisningen samt till kolarskolan vid Hällnäs läres någon ändring i anslagens belopp icke nu komma i fråga. Dessa anslag böra således i 1912 års riksstat upptagas till samma belopp som för innevarande år eller således för:

statens skogsskolor (inberäknadt anslaget för Klotens skogsskola, 6,500 kronor,) till	kronor 67,400: —
enskilda skogsundervisningen till	„ 7,600: —
kolarskolan vid Hällnäs till	„ 1,000: —.
Enahanda är förhållandet med statens skogsingenjörer, för hvilka således utföres samma belopp som för närvarande eller	
	kronor 14,400: —

Skogsförsöksanstalten.

I anslaget till statens skogsförsöksanstalt däremot har domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 29 september 1910 hemställt om ökning.

Den för skogsförsöksanstalten nu gällande, den 17 juni 1908 fastställda staten upptager en post till »rese- och traktamentsersättning samt till aflöning åt tillfälliga biträden och handtlangning äfvensom till expensmedel kronor 15,000». Uti ofvanberörda underdåniga skrifvelse har domänstyrelsen meddelat, att anstaltens föreståndare, understödd af dess botanist, i en vid styrelsens skrifvelse fogad skrift af den 18 september 1910 hos styrelsen hemställt dels om beredande af ökning från och med år 1912 i nyssnämnda anslagspost med 8,500 kronor, så att anslagsposten i fråga skulle komma att uppgå till 23,500 kronor, dels om ett tillfälligt anslag af 3,500 kronor att af Eders Kungl. Maj:t i mån af behof förskotteras redan under år 1911. I berörda 8,500 kronor vore inberäknadt bland annat 775 kronor semesterpenningar för vikarier, under förutsättning att föreståndaren och botanisten skulle få åtnjuta semester under 1½ månad hvardera och assistenterna under 1 månad hvar. Då styrelsen för sin del ej hade något att erinra mot de skäl föreståndaren och botanisten anført för höjande af ofvanberörda anslag m. m., ville styrelsen underdånigst förorda föreståndarens förslag.

[9.]
Domän-
styrelsen.

Föreståndaren för skogsförsöksanstalten har uti sin förberörda, af domänstyrelsen omförmälda skrift såsom skäl för den föreslagna höjningen af anstaltens anslag till rese- och traktamentsersättning samt till aflöning åt tillfälliga biträden och handtlangning äfvensom till expensmedel anført hufvudsakligen, att med det nuvarande anslaget icke kunde beredas medel till anställande i erforderlig utsträckning af tillfälliga biträden, hvilket åter hade till följd, att anstaltens vetenskapligt utbildade tjänstemän nödgades offra en del af sin tid på mindre maktpåliggande, stundom nästan rent mekaniska göromål, samt att det nuvarande anslaget icke heller tilläte anstaltens tjänstemän att företaga resor i sådan utsträckning, som vore önskvärd, för att anstalten måtte på ett tillfredsställande sätt kunna fylla den maktpåliggande uppgift, som vore anstalten anförtrodd. Vidare hade för anstaltens räkning under år 1910 måst förhyras en annan lokal än den förutvarande, enär sistnämnda lokal dels varit mycket mörk och ohälsosam dels ock saknat erforderliga källar- och vindsutrymmen, af hvilka utrymmen anstalten emellertid vore oundgängligen i behof, då nämligen anstalten, intill dess densamma kunde inrymmas i en särskild för dess räkning afsedd byggnad, vore nödsakad att förvara en stor del af sina samlingar och undersökningsmaterial i källare och å vindar. Den nya lokalen hade emellertid ställt sig afsevärdt dyrare än den förut af anstalten använda.

Förestån-
daren för
anstalten.

Föreståndaren har vidare framhållit, att, därest hans nu gjorda framställning om ökning af expensanslaget från 15,000 kronor till 23,500

- [9.] kronor vunne bifall, skogsförsöksanstaltens stat för år 1912 dock komme att stanna vid ett belopp af 37,500 kronor, hvilken summa måste anses mycket blygsam med hänsyn till den stora betydelse, skogshushållningen spelade i vårt land. För jämförelse ville föreståndaren likväl anförä, hvad några andra länder påkostade sitt skogsförsöksväsende. I vissa länder kunde ej denna summa exakt beräknas, emedan skogsförsöksväsendet vore mer eller mindre sammankoppladt med respektive universitet eller högskolor. Däremot funnes själfständiga skogsförsöksanstalter organiserade, på liknande sätt som i Sverige, i Österrike och Schweiz. År 1909 användes vid skogsförsöksanstalten i Österrike 76,922 österrikiska kronor eller 57,691 kronor 50 öre i svenskt mynt, hvarjämte alla vid anstalten anställda personer åtnjöte fri bostad. I Schweiz uppgick anslaget under samma år till 54,435 francs och för år 1910 vore anvisade 60,360 francs eller 43,459 kronor 20 öre. I detta sammanhang ville föreståndaren påpeka, att inkomsten af de schweiziska skogarna beräknades till allenast omkring 35 miljoner francs medan i vårt land endast exporten af skogsalster mer än 9 gånger öfverstege nämnda belopp. Vidare kunde framhållas, att skogsskötseln hos oss vore så ung, att de spörsmål, som skulle lösas, vore både flera och större än i de länder, där rationell skogsvård sedan länge förekommit. Häraf framginge äfven, att det nuvarande anslaget till skogsförsöksanstalten, 29,000 kronor vore mycket ringa.

Rörande ifrågasatt rätt till semester för skogsförsöksanstaltens funktionärer har föreståndaren anfördt följande.

En begäran om semester för dessa tjänstemän borde anses fullt rimlig, bland annat därför att tjänstemännen vid de skogsförsöksanstalten närmast likställda institutionerna åtnjöte semester. Så t. ex. tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning, centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, hydrografiska byrån m. fl. Tjänstemännen vid den senare anstalten vore liksom vid skogsförsöksanstalten icke uppförda å ordinarie stat.

Arbetet vid skogsförsöksanstalten vore fullt ut så kräfvande och ansträngande som vid ofvannämnda praktiskt vetenskapliga institutioner. Så snart ej utearbete förekomme, vore anstaltens tjänstemän skyldiga arbeta på tjänsterummet dagligen minst 6 timmar och vore således försöksanstalten i det afseendet fullt jämförbar med de vanliga ämbetsverken. Resorna om sommaren vore ofta mycket frestande för hälsan, hvilket också visat sig, därigenom att tre af försöksanstaltens tjänstemän nödgats begära tjänstledighet eller tillstånd att vistas å särskild ort för hälsans vårdande. Intet skäl syntes således finnas för att försöksanstaltens

tjänstemän skulle förvägras förmånen af någon tids årlig hvila och rekreation och hade i sådant hänseende beräknats 6 veckor för föreståndaren och botanisten samt 4 veckor för assistenterna.

[9.]

Den beräknade användningen af anstaltens expensanslag, därest den begärda ökningen beviljades, framgår af en vid försöksanstaltens skrifvelse fogad tablå.

Af denna tablå inhämtas, att i den för år 1912 beräknade ökningen af expensanslaget ingår *dels* vissa höjda kostnader för den nya lokalen såsom för hyra, bränsle och belysning med tillhopa 500 kronor och *dels* höjda kostnader för inköp af böcker, instrument, verktyg och blanketter samt för fotografiplåtar och kopiering o. s. v. med tillhopa 950 kronor. I öfrigt betingas höjningen genom de ifrågasatta vikariatsersättningarna under semesterledighet, genom ökade resepenningar samt genom ökade kostnader för extra arbetskrafter.

Det anslag å 3,500 kronor, hvilket, på sätt ofvan omtalats, skulle utgå redan under år 1911, har disponerats enligt följande plan:

Förhöjda omkostnader för lokalen	kronor	500: —
Ökning i resepenningar för år 1911	,,	500: —
Anskaffning af 3 skåp och kartonger till fotografisam-		
lingar och profytsanteckningar	,,	600: —
Anskaffning af en skrifmaskin	,,	400: —
Anläggning af en skogsförsöksträdgård med plant-		
skolor	,,	1,500: —
Summa kronor 3,500: —		

I underdånigt utlåtande den 2 november 1910 har statskontoret i fråga om den för skogsförsöksanstaltens föreståndare och tjänstemän föreslagna rätt till semester erinrat, hurusom, enligt hvad som inhämtades af statsverkspropositionen till 1908 års Riksdag, personalen vid skogsförsöksanstalten icke hade ordinarie tjänsteställning; vid sådant förhållande syntes någon semesterrätt icke böra dem tillerkännas. I detta afseende tillåte sig statskontoret att till jämförelse åberopa ett uttalande i statsverkspropositionen till 1909 års Riksdag beträffande ifrågasatt semesterrätt för assistenterna vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet samt 1909 års Riksdags beslut i denna fråga. Statskontoret ville fördenskull hemställa, att domänstyrelsens framställning i denna del icke måtte till någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.

Statskon-
toret.

[9.]

Departements-
chefen.

Då stat för försöksanstalten blifvit så nyligen som år 1908 fastställd, synes det mig icke lämpligt att utan alldeles särskildt talande skäl redan nu vidtaga höjning i staten. Några sådana skäl torde icke för närvarande föreligga. Beträffande frågan om semesterrätt för föreståndaren och tjänstemännen, hvilka befattningshafvare icke hafva ordinarie anställning, tillåter jag mig hänvisa, förutom till de af statskontoret åberopade förhållandena, jämväl till hvad jag förut denna dag anfört i fråga om ifrågasatt semesterrätt åt assistenterna vid centralanstalten för jordbruksförsök. Då jag icke ansett mig kunna tillstyrka semester åt nämnda assistenter, kan jag icke heller förorda sådan åt befattningshafvare vid skogsförsöksanstalten.

Ehuru höjning i anstaltens stat således, enligt min uppfattning, icke nu bör komma till stånd, synes emellertid nödvändigt att bereda tillgång till gäldande af vissa af de kostnader, som med försöksanstaltens ifrågavarande framställning afses. Så torde vara fallet med det för 1912 begärda ökade anslaget till hyra, bränsle och belysning i den nya lokalen, 500 kronor, och till inköp af böcker, instrument m. m. 950 kronor. De ökade utgifter, som sålunda afses, äro af mer eller mindre tillfällig art; beträffande särskildt hyra för lokalen, torde någon sådan i en framtid alls icke behöfva ifrågakomma, därest anstalten, såsom afsedt är, kommer att inrymmas i de planerade byggnaderna för den ifrågasatta skogshögskolan. Nu nämnda kostnader, tillhoppa 1,450 kronor, synas mig lämpligen böra anvisas att utgå från den del af anslagstiteln till »Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet», som skulle stå till Kungl. Maj:ts förfogande.

Jämväl för år 1911 synas medel för enahanda ändamål böra ställas till anstaltens förfogande, och torde anstaltens begäran om anslag för anläggande af en skogsförsöksträdgård med plantskolor vara förtjänt af bifall. För de nu nämnda ändamålen skulle enligt ofvan intagna plan erfordras under år 1911 sammanlagdt 3,000 kronor, hvilket belopp bör utgå från det å hufvudtiteln stat för innevarande år uppförda reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet. Riksdagens bifall härtill torde dock — i likhet med hvad som förra året skedde beträffande vissa kostnader till skogsinstitutet — böra inhämtas.

Vid bifall till hvad jag härutinnan anfört skulle anslaget till skogsförsöksanstalten för år 1912 icke behöfva höjas utan kunna upptagas till sitt nuvarande belopp eller således till 29,000 kronor.

De särskilda anslag, för hvilka jag sålunda redogjort eller anslagen till skogsinstitutet, statens skogsskolor, den enskilda skogsundervisningen, kolarskolan vid Hällnäs, statens skogsingenjörer samt statens skogs-försöksanstalt skulle följaktligen komma att för år 1912 ingå i den nya anslagstiteln till »Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» med sammanlagdt belopp af 155,300 kronor. Härutöfver erfordras emellertid, såsom jag redan antydtt, att, i likhet med bland annat anslagen till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar samt till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar, å anslagstiteln beredas medel till vissa andra utgifter, som falla inom ramen af den nya anslagstiteln. Dessa medel, hvilka torde böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, skulle enligt hvad jag redan framhållit användas bland annat till bestridande af dels vissa utgifter af mera stadigvarande art såsom utgifvande af skogslitteratur och tryckning af skogs-försöksanstaltens publikationer och dels åtskilliga kostnader af mera tillfällig natur såsom underhåll och reparationer å skogsläroverkens byggnader samt anskaffande och underhåll af materiell och instrument vid skogsläroverken och skogs-försöksanstalten äfvensom till mötande af framtida mer eller mindre oförutsedda behof. Från dessa medel skulle följaktligen, såsom jag förut påpekat, komma att utgå ej mindre det belopp, 2,500 kronor, som erfordras för nyanskaffning af instrument med mera för skogsinstitutet än äfven det belopp, 1,450 kronor, som afser vissa mera tillfälliga behof för skogs-försöksanstalten.

Det är gifvetvis förenadt med svårigheter att ens tillnärmelsevis angifva storleken af de belopp, som sålunda skulle behöfva ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Med ledning af de senaste årens erfarenhet har emellertid inom domänstyrelsen beräknats, att i sådant afseende skulle erfordras:

för reparation och underhåll å skogsläro-		
verkens byggnader m. m.	omkring kronor	15,000: —
„ utgifvande af skogslitteratur	„ „	4,500: —
„ tryckning af försöksanstaltens publika-		
tioner	„ „	2,500: —
„ diverse tillfälliga eller oförutsedda behof	„ „	8,000: —
	Summa kronor	30,000: —

Den nya anslagstitelns slutsumma torde följaktligen böra bestämmas till 155,300 + 30,000 kronor eller således sammanlagdt i afrundadt tal 185,000 kronor.

[9.]

I anledning till hvad jag här ofvan anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels godkänna sådan ändring i gällande aflöningsstat för skogs-institutet, att lönen för den därå uppförda planteringsvaktaren förklaras kunna höjas ej blott efter 5 år med 100 kronor utan jämväl efter 10 år med ytterligare 100 kronor, äfvensom för tillträde till sålunda medgifven aflöningsförhöjning bestämma enahanda villkor, som för tillträde till förut medgifven sådan förhöjning blifvit stadgade;

dels medgifva att af reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet för år 1911 må disponeras ett belopp af 3,000 kronor till gäldande af vissa extra utgifter för statens skogsförsöksanstalt;

dels ock, med afförande från nionde hufvudtiteln stat af anslaget till skogsväsendet, 4,588,000 kronor, å samma stat under titel »Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» uppföra ett anslag å 185,000 kronor.

Landtmäteristaten.

[10.]
Ålderstillägg
åt vakt-
mästarna.

Under återopande af de beslut, som förut denna dag af Eders Kungl. Maj:t fattats beträffande ändrade bestämmelser om ålderstillägg åt vaktmästarna vid vissa ämbetsverk, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att godkänna sådan ändring i den för landtmäteristyrelsen nu gällande aflöningsstat, att förste vaktmästarens lön förklaras kunna efter 5 år höjas med 100 kronor samt den andra i staten uppförda vaktmästarens lön ej blott efter 5 år med 100 kronor utan jämväl efter 10 år med ytterligare 100 kronor, äfvensom för tillträde till sålunda medgifna aflöningsförhöjningar bestämma enahanda villkor, som för tillträde till förut medgifven sådan förhöjning blifvit stadgade.

Sveriges geologiska undersökning.

[11.]
Ålderstillägg
åt vakt-
mästarna.

Med hänvisande till förut fattade nädiga beslut beträffande ålderstillägg åt vaktmästarna vid vissa ämbetsverk, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att godkänna sådan ändring i den för Sveriges geologiska undersökning nu gällande aflöningsstat, att förste vaktmästarens lön förklaras

kunna efter 5 år höjas med 100 kronor samt den andra i staten uppförda vaktmästarens lön ej blott efter 5 år med 100 kronor utan jämväl efter 10 år med ytterligare 100 kronor, äfvensom för tillträde till sålunda medgifna aflöningsförhöjningar bestämma enahanda villkor, som för tillträde till förut medgifven sådan förhöjning blifvit stadgade.

[11.]

Bidrag till skjutsentreprenader.

Sedan 1879 års Riksdag, med indragning af det å ordinarie stat då uppförda reservationsanslaget till lättnad i skjutsningstungan, där den genom entreprenad bestrides och är särdeles tryckande, och med förändring af benämningen å det likaledes å ordinarie stat beviljade förslagsanslaget till förändrad reglering af skjutsväsendet, på ordinarie stat under titel »bidrag till skjutsentreprenader» uppfört ett förslagsanslag till belopp af 300,000 kronor och tillika medgifvit, att af detta anslag finge efter samma grunder, som den 18 maj 1878 blifvit af Kungl. Maj:t tillämpade, utgå understöd åt sådana skjutslag, till understöd för hvilka det indragna anslaget varit afsedt, nedsattes sistnämnda anslag af 1880 års Riksdag till 250,000 kronor. Sedermera har 1906 års Riksdag på Kungl. Maj:ts förslag ytterligare nedsatt anslaget i fråga med 35,000 kronor till 215,000 kronor.

[12.]
*Bidrag till
skjutsentreprenader.*

Utgifterna från detta anslag hafva emellertid under de senast förflutna åren i ganska afsevärd mån stegrats och hafva de under åren 1908—1909 uppgått till i medeltal 271,000 kronor.

Vid sådant förhållande och då man ej lär kunna påräkna, att ifrågavarande utgifter för framtiden kunna begränsas till anslagets nuvarande belopp, anser jag en förhöjning däraf böra äga rum, hvilken förhöjning dock synes mig, utan åsidosättande af nödig försiktighet, böra kunna begränsas till 35,000 kronor, eller samma belopp, hvarmed anslaget blef nedsatt af 1906 års Riksdag.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja det under anslagstiteln »bidrag till skjutsentreprenader» uppförda förslagsanslag från 215,000 kronor med 35,000 kronor till 250,000 kronor.

Bidrag till vägunderhållet på landet.

[13.]
*Bidrag till
 vägunderhållet
 på landet.*

Det under nionde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget »bidrag till vägunderhållet på landet» är afsedt till gäldande af den enligt 60 § uti lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 på staten belöpande andelen af kostnaden för vägunderhållet på landet m. m.

Detta anslag utgjorde från början, d. v. s. från och med år 1895, 600,000 kronor, men höjdes, bland annat med anledning af de i lagen den 20 juni 1905 meddelade ändrade bestämmelserna om beloppet af statsbidraget, vid 1906 års Riksdag till 1,000,000 kronor. En annan anledning till den beslutade höjningen af anslaget låg däri, att utgifterna från anslaget under de gångna åren ökats och att det vore påtagligt, att denna ökning skulle komma att ytterligare fortgå i betraktande af mängden utaf alltjämt tillkommande vägar och de dyrare priserna på för väglagning erforderliga materialier och dagsverken. Enligt af kammarkollegium då gjorda beräkningar hade förhöjningen, därest anslaget icke inom kort skulle komma att afsevärdt öfverskridas, bort sättas till 600,000 kronor och anslaget följaktligen höjas till 1,200,000 kronor.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t af regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel den 13 januari 1906 anfördes beträffande detta anslag af dåvarande departementschefen, att förenämnda af kammarkollegium gjorda beräkningar, mot hvilka departementschefen icke hade något att erinra, gäfvade vid handen, att de utgifter, hvilka skulle bestridas med ifrågavarande anslag, under den närmaste framtiden antagligen komme att uppgå till omkring 1,000,000 kronor. Då någon anledning att för det dåvarande bestämma anslaget till högre belopp icke syntes förefinnas, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen höjning af anslaget till dess nuvarande belopp.

Emellertid hafva utgifterna från detta anslag visat sig väsentligt öfverstiga det i riksstaten uppförda beloppet. Medeltalet af de verkliga utgifterna från anslaget har nämligen under åren 1907—1909 uppgått till icke mindre än 1,157,000 kronor. Vid sådant förhållande, och då någon minskning af dessa utgifter ej lär vara att påräkna, anser jag, att anslaget bör höjas till större öfverensstämmelse med förefintligt behof och synes mig därvid anslaget lämpligen böra bestännas till 1,150,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att höja det under anslagstiteln »bidrag till vägunderhållet på landet» uppförda förslagsanslag från 1,000,000 kronor med 150,000 kronor till 1,150,000 kronor.

Fattigvården i allmänhet.

Förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet, af 1886 års Riksdag bestämdt till 75,000 kronor, var under tiden till och med år 1906 uppfördt i riksstaten med enahanda belopp, men blef sistnämnda år af Riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag höjdt med 100,000 kronor till 175,000 kronor, med hvilket belopp det alltsedan dess varit i staten uppfördt.

[14.]

*Fattigvården
allmänhet.*

Nämnda höjning hade nödvändiggjorts af den nästan oafbrutna stegring, som ägt rum i fråga om utgifterna från anslaget. Förnämsta orsaken till denna stegring torde hafva legat i befolkningens större rörlighet, som ökat antalet fall, då ersättning för lämnad fattigvård enligt gällande bestämmelser måst gäldas af statsmedel.

Denna utgifternas ökning har emellertid ej upphört utan tvärtom allt fortfarande gjort sig starkt gällande. Sålunda hafva utgifterna å anslaget under åren 1906—1909 uppgått till i medeltal icke mindre än 260,000 kronor.

Vid sådant förhållande, och då en minskning i dessa utgifter i hvarje fall ej lär vara att påräkna, anser jag, att en mot det nuvarande behovet svarande förhöjning uti ifrågavarande anslag bör äga rum och synas mig därvid anslaget lämpligen böra bestämmas till 260,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att höja det under anslagstiteln »fattigvården i allmänhet» uppförda förslagsanslag från 175,000 kronor med 85,000 kronor till 260,000 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å nionde hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon annan ändring än, att förslagsanslaget till

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.,

[15.] nu 40,446 kronor må, för utjämnande af hufvudtitelnslutsamma, höjas med 58 kronor till 40,504 kronor.

Skrifmaterialier m. m.

Vidare anförde departementschefen:

Nionde hufvudtitelnsls ordinarie anslag uppgå för innevarande år till kr. 8,834,438: —

Vid bifall till Eders Kungl. Maj:ts förslag om af förande från hufvudtiteln af anslagen:

till domänstyrelsen kr. 159,000: —

„ skogsväsendet „ 4,588,000: —

skulle hufvudtitelnsls ordinarie anslag

minskas med kr. 4,747,000: —

men då Eders Kungl. Maj:t tillika föreslår uppförande i staten af anslag:

till skogsundervis-

ning och skogs-

hushållning i

allmänhet kr. 185,000: —

Transport kr. 185,000: — kr. 4,747,000: — kr. 8,834,438: —

Transport kr. 185,000: — kr. 4,747,000: — kr. 8,834,438: — [15.]

samt höjning i an-
slagen:

till jordbruksdepar- tementets afdel- ning af Kungl. Maj:ts kansli ...	„	5,600: —
„ landbrukssty- relsen	„	19,400: —
„ undervisnings- anstalter för jord- bruk och landt- mannanäringar	„	15,940: —
„ befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanä- ringar	„	13,000: —
„ fiskerinäringens understöd	„	4,000: —
„ bidrag till skjuts- entreprenader ...	„	35,000: —
„ bidrag till väg- underhållet på landet	„	150,000: —
„ fattigvården i allmänhet	„	85,000: —
„ skrifmaterialier och expenser, ved m. m.	„	58: —
		kr. 512,998: —

kommer minskningen i de ordinarie

anslagen att utgöra kr. 4,234,002: —

Då minskningen utgör „ 4,234,002: —

skulle de ordinarie anslagen för 1912 uppgå till kr. 4,600,436: —

Extra anslag.

I fråga om de anslag på extra stat, som kunde erfordras, anförde departementschefen beträffande:

Jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

[16.]
*Provisorisk
lönereglering
för departe-
mentet.*

Såsom chefen för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet öfver justitieärenden denna dag erinrat, har Riksdagen å extra stat för innevarande år i hufvudsaklig öfverensstämmelse med af Eders Kungl. Maj:t framlagda förslag anvisat under de olika hufvudtitlarna särskilda förslagsanslag att användas till provisorisk lönereglering för innevarande år åt befattningshafvare i statsdepartementen. Det för jordbruksdepartementets afdelning af Eders Kungl. Maj:ts kansli i sådant afseende anvisade beloppet uppgår till 6,810 kronor, däraf högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

Äfven för år 1912 är dylikt aflöningstillägg af behovet påkalladt.

I afseende å grunderna för dessa lönetillägg äfvensom villkoren för deras åtnjutande och de föreskrifter, som böra iakttagas vid utbetalningen af desamma, anhåller jag att få åberopa hvad chefen för justitiedepartementet denna dag därom anført och vill endast framhålla, att beträffande registratorns i jordbruksdepartementet sportelinkomster icke inträffat någon sådan förändring, att desamma böra beräknas öfverstiga 500 kronor.

Då emellertid för år 1912 ålderstillägg torde inom jordbruksdepartementet tillkomma ytterligare ett kansliråd samt de bägge kanslisekreterarna, blifver summan af det erforderliga anslaget så till vida ändrad, att för ifrågavarande ändamål skulle erfordras ett anslag af 6,657 kronor 50 öre eller i jämnadt tal 6,660 kronor, däraf 162 kronor 50 öre till höjning af vikariatsersättning under semester.

Jag får på grund af det anförda hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *provisorisk lönereglering för befattningshafvande i jordbruksdepartementet*, i enlighet med här ofvan angifna grunder och på enahanda villkor, som för innevarande år, på extra stat för år 1912 bevilja ett förslagsanslag af 6,660 kronor, däraf högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

För beredande åt ytterligare en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementets afdelning af Eders Kungl. Maj:ts kansli af lön, 2,500 kronor, och tjänstgöringspenningar, 1,500 kronor, har Riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för hvart och ett af åren 1907—1910 anvisat på extra stat ett anslag af 4,000 kronor.

Enär den för innevarande år åt ordinarie befattningshafvande inom statsdepartementen medgifna provisoriska lönereglering befanns böra i form af aflöningstillökning komma äfven denna kanslisekreterare tillgodo, beviljade Riksdagen på extra stat för innevarande år på Eders Kungl. Maj:ts förslag till hans aflönande ett anslag af 5,050 kronor, däraf 1,600 kronor skulle anses såsom tjänstgöringspenningar. Enligt särskilda af Eders Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter gälla för åtnjutande af dessa aflöningsförmåner samma villkor i tillämpliga delar som för ordinarie befattningshafvande i fråga om den provisoriska löneförbättringen.

Anslag för samma ändamål är behöfligt jämväl för år 1912, och hemställer jag följaktligen, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, för *aflönande af en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli*, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 5,050 kronor, däraf 1,600 kronor skola anses såsom tjänstgöringspenningar.

På Eders Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1909 års Riksdag, under förutsättning att en regeringsrätt för pröfning af administrativa besvärsmål trädde i verksamhet under år 1909, på extra stat för år 1910 för beredande af arfvode åt en extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. ett anslag af 7,000 kronor med rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta häraf förskottsvis under år 1909 af tillgängliga medel i mån af behof utanordna högst 3,000 kronor.

Regeringsrättens verksamhet började i maj månad 1909.

Under hänvisning i öfrigt till hvad dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 12 januari 1909 i detta ärende anført till statsrådsprotokollet, vill jag nu blott erinra, att af det anvisade anslaget 4,000 kronor beräknades skola utgå under år 1910 med 2,000 kronor såsom särskildt arfvode åt en kanslisekreterare, hvilken vore extra föredragande i departementet, och med 2,000 kronor åt en amanuens, hvilken skulle fullgöra, utom de med dylik befattning vanligen förenade åligganden, äfven vissa en kanslisekreterare eljest tillhörande göromål.

För innevarande år har Riksdagen på Eders Kungl. Maj:ts förslag för beredande af arfvode åt en extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. anvisat å extra stat ett anslag af 4,000 kronor.

[17.]

*Aflöning åt
ytterligare en
kanslisekreterare inom
jordbruksdepartementet
m. m.*

[18.]

*Arfvode åt
extra föredragande inom
jordbruksdepartementet
m. m.*

- [18.] Då jag den 14 januari 1910 för Eders Kungl. Maj:t anmälde detta anslagsbehof, anförde jag, att anslag för dessa ändamål erfordrades, oberoende af den jämväl föreslagna provisoriska löneregleringen, men att arfvodet till den särskilda föredraganden icke borde utgå i vidare mån, än att hans aflöningsförmåner sammanlagdt uppginge till 7,000 kronor, hvilket belopp syntes med afseende å omfattningen af hans arbete utgöra, hvad som skäligen borde honom tillkomma.

Äfven för år 1912 är anslag för ändamålet erforderligt, under iakttagande jämväl för sistnämnda år, att den särskilda föredragandens sammanlagda aflöningsförmåner icke må öfverskrida 7,000 kronor.

Under återopande af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för beredande af arfvode åt en extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 4,000 kronor.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

- [19.] Under återopande af hvad jag här ofvan under punkterna 3 och 4 anfört i fråga om behofvet af byggnader m. m. vid landbruksinstitutet vid Ultuna och vid landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen
- att till bestridande af kostnaderna för uppförande af en institutionsbyggnad och två lärarbostäder vid landbruksinstitutet vid Ultuna samt för uppförande af två lärarbostäder och för vissa förändringar i hufvudbyggnaden vid landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp bevilja ett anslag af 144,000 kronor och därpå på extra stat för år 1912 anvisa 94,000 kronor.

- [20.] Till undervisningsmateriell för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1908—1911 anvisat ett statsanslag å 3,000 kronor.

I en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrifvelse har nu styrelsen för nämnda institut gjort framställning om anslag å 3,000 kronor för samma ändamål jämväl för år 1912.

Landbruksstyrelsen har häröfver den 10 oktober 1910 afgifvit underdånigt utlåtande, däri styrelsen tillstyrkt institutsstyrelsens ifrågasvarande framställning.

Som behof af ökade medel för anskaffande af undervisningsmateriell för institutet gör sig fortfarande gällande, något som till väsentlig grad är beroende på den allt större betydelse man numera med rätta anser sig böra tillmätta tillgången till dylik materiell vid all undervisning och särskildt vid sådan som den, hvilken vid ett landtbruksinstitut meddelas blifvande praktiska jordbrukare, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[20.]

att till *undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp* å extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 3,000 kronor.

Under de närmast föregående åren har Riksdagen, såsom jag förut i annat sammanhang denna dag varit i tillfälle omförmäla, på framställning af Kungl. Maj:t anvisat ett anslag å 10,000 kronor till understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana landtmannaskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel.

[21.]

Understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid landtmannaskolor.

I underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 har landtbruksstyrelsen, under förutsättning att Eders Kungl. Maj:t icke skulle finna godt att med anledning af tillsatta kommitterades, af landtbruksstyrelsen uti underdånigt utlåtande den 18 oktober 1909 tillstyrkta hemställa vidtaga föreslagen annan åtgärd i ämnet, hemställt om anvisande jämväl för år 1912 för här ifrågavarande ändamål af anslag å 10,000 kronor.

Då den af mig förut denna dag tillstyrkta omorganisationen af den lägre landtbruksundervisningen skulle komma att tillämpas först från och med läsåret 1912—1913 och då under sådana förhållanden någon förändring icke nu synes mig böra äga rum beträffande det anslag, hvarom här är fråga, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana landtmannaskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel*, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 10,000 kronor att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

Med bifall till af Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har Riksdagen för hvarje år från och med år 1902 anvisat å extra stat ett anslag af 6,000 kronor för höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till enhvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående understöd af statsmedel.

[22.]

Förhöjda understöd åt landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Under förutsättning att Eders Kungl. Maj:t icke skulle finna godt att med anledning af tillsatta kommitterades, af landtbruksstyrelsen den 18 oktober 1909 tillstyrkta hemställa vidtaga föreslagen förändring

- [22.] beträffande ifrågavarande landtbruksskolor, har landtbruksstyrelsen nu, i underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910, hemställt, att, i likhet med hvad för år 1911 senast ägt rum, för höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till hvar och en af dessa skolor utgående understöd af statsmedel, anvisa ett anslag af 6,000 kronor.

På de under föregående punkt af mig angifna skäl hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till en hvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående understöd af statsmedel å extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 6,000 kronor.*

- [23.] *Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa.* Då Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa år 1907 började sin verksamhet, anvisade Eders Kungl. Maj:t den 31 december 1907, på därom af förbundets styrelse gjord framställning, såsom bidrag till organisationskostnadernas täckande från den till Kungl. Maj:ts förfogande stående del af anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar ett belopp af 2,500 kronor. Därefter har Riksdagen, på framställning af Eders Kungl. Maj:t, för hvar och ett af åren 1908, 1909 och 1910 till beredande af statsbidrag åt denna skola beviljat ett anslag af 4,000 kronor.

Då Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 4 september 1908 ställde det då tillgängliga anslaget, hvilket var afsedt till understödande af skolans verksamhet under åren 1908 och 1909 med 4,000 kronor för hvarterda året, till förbundets förfogande, föreskref Eders Kungl. Maj:t såsom villkor för anslagets åtnjutande, att tre elever skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från afgifter för kost och logi; att för inträde i skolan skulle erfordras, att sökande erhållit högre flickskolutbildning eller visade sig eljest hafva förvärfvat motsvarande kunskaper eller genomgått folkhögskolekurs; att sådana inträdessökande, som därjämte kunde förete intyg om praktisk duglighet och vana vid landtliga göromål, skulle äga företräde; att afgiften för undervisning, kost, logi och lyse ej finge öfverstiga 600 kronor för år; att plan för undervisningen skulle underställas landtbruksstyrelsens pröfning och godkännande; samt att till landtbruksstyrelsen skulle tre månader efter lärokursens afslutande ingifvas berättelse om skolans verksamhet.

Tillika stadgades såsom förutsättning för anslagets utbetalande, att det med intyg från landtbruksstyrelsen styrktes, att undervisningen vid skolan bedrefves på tillfredsställande och med dess ändamål öfver-

ensstämmande sätt samt att tre elever vid skolan åtnjöte kostnadsfri undervisning. [23.]

Vid utanordnande den 11 september 1909 af det af Riksdagen för år 1910 beviljade anslaget har Eders Kungl. Maj:t föreskrifvit, att enahanda villkor skola gälla för anslagets åtnjutande.

Sedan i anledning af framställning från Fredrika-Bremer-förbundets styrelse om förhöjdt anslag till skolan för år 1911 Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition till 1910 års riksdag föreslagit beviljande af ett anslag af 6,000 kronor å extra stat för år 1911 till enahanda ändamål, samt sistnämnda proposition af Riksdagen bifallits, blef, genom nådigt bref den 23 september 1910, sistberörda belopp till förbundet utanordnad på samma villkor som förut, utom beträffande antalet frielever, hvilket bestämdes till fyra.

Fredrika-Bremer-förbundets styrelse har nu i en af landtbruksstyrelsen med eget underdånigt utlåtande den 28 november 1910 öfverlämnad underdånig skrift, till hvilken finnes bilagdt förslag till stat för år 1912, gjort framställning om beredande af anslag till skolan till samma belopp som för innevarande år jämväl för år 1912. Därvid har styrelsen tillika anført hufvudsakligen följande.

Sedan genom en natten till den 19 mars 1910 timad eldsvåda hela skolhusbyggnaden förstörts, hade medelst brandstods- och gåfvo-medel uppförandet af en ny skolhusbyggnad påbörjats. För sådant ändamål hade äfven till föreningen med äganderätt upplåtits den fastighet, där skolan hittills haft sin verksamhet förlagd. Byggnaden, vid hvars uppförande styrelsen sökt att i möjligaste mån tillgodose de praktiska, ekonomiska och hygieniska fordringar, man kunde ställa å densamma, vore afsedd att tagas i bruk i mediet af januari månad år 1911.

Efter branden, från hvilken den s. k. småbrukarbyggnaden och ladugården räddats, hade redan den 5 april 1910 sex elever och den 15 i samma månad fulla antalet återgått till arbete, därvid de erhållit bostäder jämväl i närbelägna bondgårdar. Att eldsvådan medfört väsentliga svårigheter för skolans verksamhet, vore dock naturligt.

Med afseende å skolans organisation hade en väsentlig omläggning af arbetet ägt rum, i det att eleverna icke såsom förut alternerade å de olika afdelningarna hvar 14:de dag utan under längre perioder arbetade å samma område. Denna förändring hade medfört vinst för arbetet i dess helhet och eleverna hade hunnit att inhämta större kunskaper och erfarenhet, hvarjämte arbetsro och intresse befordrats. Resultatet af landtbruket kunde anses hafva varit godt, i vissa fall t. o. m. mycket godt.

Eleverna hade efter sin afgang från skolan funnit användning på

[23.] vidt skilda områden af landthushållningen och därvid, såvidt styrelsen hade sig bekant, arbetat med framgång. Beträffande 23 af de afgångna eleverna hade följande uppgifter lämnats rörande deras verksamhet:

- 1 lärarinna i praktisk kreatursskötsel och hemmamejeriarbete vid Rimforsa landthushållningsskola,
- 2 lärarinnor vid husmorskola och husmorskurs,
- 1 lärarinna i huslig ekonomi vid folkhögskola,
- 2 föreståndarinnor vid landthushållningsskola,
- 1 ledare af kvinnliga studieresande och lärare vid småbrukarkurser,
- 1 lärarinna i kreaturs- och trädgårdsskötsel,
- 1 lärarinna vid landtbrukskoloni och i trädgårdsskötsel,
- 2 lärarinnor i trädgårdsskötsel,
- 1 har trädgårdsarrende,
- 3 lärarinnor vid fasta och vandrande skolkök,
- 1 föreståndarinna vid hushållsskola,
- 1 » » barnhem,
- 1 studerar vid landtmannaskola,
- 2 gifta, hvaraf en med en föreståndare vid folkhögskola,
- 1 lärarinna vid elementarskola för flickor,
- 2 vistas i hemmet.

Under året hade tre frielever åtnjutit kostnadsfri undervisning vid skolan.

För att vinna välbehöffig förstärkning af skolans ekonomi hade styrelsen hänvänt sig till landets samtliga hushållningssällskap med anhållan om understöd för år 1911.

Landtbruksstyrelsen har i sitt förutnämnda utlåtande tillstyrkt ansökningsen om anslag under år 1912 till nu utgående belopp samt anført, att undervisningen vid skolan fortfarande bedrefves på ett tillfredsställande och med skolans ändamål öfverensstämmande sätt, att denna måste anses vara för den kvinnliga landtbruksundervisningen inom landet behöffig samt att anledning till erinran mot den för skolan uppgjorda staten för år 1912 icke förefunnes.

*Departements-
chefen.*

Beträffande skolans ekonomiska ställning inhämtas af årsberättelsen för arbetsåret 1909—1910, att för återuppbyggande af den nedbrunna skolhusbyggnaden samt ersättande af förstördt lösöre influtit, förutom brandstodsmedel till belopp af 54,040 kronor 90 öre, gäfvor från skilda personer å sammanlagdt 15,250 kronor. Häraf framgår, att skolans verksamhet på många håll väckt erkännande och vunnit förtroende samt att ett lifligt intresse förefinnes för dess fortbestånd. För undervisningens

bedrivande är emellertid statsanslag till samma belopp som för innevarande år synbarligen fortfarande erforderligt. [23.]

På grund häraf hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 6,000 kronor till beredande af statsbidrag åt Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande af lärarinnor.

Såsom bidrag till aflöning åt tolf kringresande jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland, under villkor att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostades af landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1908—1911 anvisat ett anslag af 30,000 kronor att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas.

[24.]
Jordbruks-
konsulenter.

Den 18 oktober 1907 har Kungl. Maj:t utfärdat nådig kungörelse angående statsbidrag till aflöning åt kringresande jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland, att lända till efterrättelse tillsvidare och så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisades. (Sv. förf.-saml. n:o 80.)

I underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 har landtbruksstyrelsen gjort framställning om beredande jämväl för år 1912 af statsanslag för berörda ändamål.

Vidare har Riksdagen år 1910 medgifvit, att ett belopp af högst 25,000 kronor af anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket finge, med en beräkning af 2,500 kronor till hvart och ett af tio hushållningssällskap inom mellersta och södra Sverige, användas för anställande inom sällskapets område af en jordbrukskonsulent för det mindre jordbruket.

I det af Eders Kungl. Maj:t den 28 oktober 1910 utfärdade förnyade reglementet för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket och i den samma dag utfärdade nådiga kungörelsen angående statsanslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket (Sv. för.-saml. n:r 124) finnas intagna närmare bestämmelser angående anställande af sistnämnda konsulenter samt villkoren för åtnjutande af statsbidrag till deras aflönande.

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 28 november 1910 framhållit, hurusom förstberörda anslag med rätta vore att anse såsom af enahanda natur som omförmälda del af anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket, på grund hvaraf denna

[24.] del af sistnämnda anslag lämpligen borde för år 1912 utbrytas från det öfriga anslaget och förenas med det till bidrag till aflöning åt tolf kringresande jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland afsedda anslag.

Med erinran att samma villkor för åtnjutande af hvarterdera slaget af statsbidrag gällde med undantag däraf, att, hvad anginge jordbrukskonsulenterna i södra och mellersta Sverige, stadgats, att hushållningssällskap under det år, för hvilket statsbidrag söktes, skulle på egen bekostnad och utan anlitande till någon del af statsbidraget anställa en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, har landtbruksstyrelsen, med ändring i förevarande hänseende af sin i det föregående omförmälda framställning af den 10 oktober 1910 och under uttalande, att styrelsen ej ansåge någon förändring i vare sig de särskilda beloppen af eller villkoren för åtnjutande af statsbidragen vara af omständigheterna påkallad, för här ifrågavarande båda ändamål hemställt om anvisande för år 1912 af ett belopp af sammanlagdt 55,000 kronor.

Departements-
chefen.

Det å extra stat under nionde hufvudtiteln uppförda anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket har under årens lopp kommit att innefatta utgifter till ett stort antal olika, från hvarandra mer eller mindre skilda ändamål. Vid sådant förhållande synes ett utbrytande ur anslaget af det belopp, som beräknats såsom bidrag till aflöning åt jordbrukskonsulenter i mellersta och södra Sverige, få anses lämpligt. Mot beloppets sammanförande under gemensam anslagstitel med det hittills särskildt uppförda statsbidraget till aflöning åt jordbrukskonsulenter i de norra delarna af landet har jag icke något att erinra.

Då de belopp, som för ifrågavarande båda ändamål finnas för innevarande år tillgängliga, jämväl för år 1912 torde blifva för samma ändamål erforderliga, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom *bidrag till aflöning åt tolf jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland samt åt tio jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige* under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas af landsting, hushållningssällskap eller eljest, och, hvad angår konsulenterna i södra och mellersta Sverige, att vederbörande hushållningssällskap under det år, för hvilket statsbidrag sökes, på egen bekostnad och utan anlitande till någon del af statsbidraget, anställer en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 55,000 kronor, att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas.

Veterinärundervisning m. m.

Till 1908 års Riksdag aflät Eders Kungl. Maj:t förslag om inrättande af en veterinärbakteriologisk anstalt. Den för anstalten förslagsvis uppgjorda staten för år 1909 slutade på 22,200 kronor. Riksdagen biföll förslaget om anstaltens inrättande, men gjorde vissa ändringar i afseende å aflöningsförmånerna för föreståndaren och vaktmästaren, hvarigenom statens slutsumma nedbringades till 21,320 kronor. För ändamålet anvisade Riksdagen på extra stat för år 1909 ett anslag af 30,470 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att, på sätt jämväl af Eders Kungl. Maj:t föreslagits, redan under år 1908 låta af anslaget utanordna 9,150 kronor. Sistnämnda belopp var afsedt att bekosta inredandet af tillfällig lokal åt anstalten i veterinärinstitutets nuvarande byggnad, anskaffande af första uppsättningen inventarier m. m.

[25.]
Veterinär-
bakteriologiska
anstalten.

Detta Riksdagens beslut blef af Eders Kungl. Maj:t godkänt, och har instruktion för anstalten fastställts af Eders Kungl. Maj:t den 2 oktober 1908. (Sv. förf.-saml. n:r 104.)

Då anstalten icke ännu kunnat börja sin verksamhet, har förenämnda af Riksdagen till inredning af tillfällig lokal m. m. anvisade belopp 9,150 kronor ännu icke blifvit taget i anspråk.

På framställning af Eders Kungl. Maj:t anvisade 1909 års Riksdag — med förklarande att samma stat, som för år 1909 blifvit för anstalten godkänd, skulle vara gällande äfven för år 1910 — för uppehållande af anstaltens verksamhet under sistnämnda år på extra stat för samma år ett anslag af 21,320 kronor.

Vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om anslag till anstalten för år 1911 redogjorde jag för de omständigheter, som föranlett, att anstalten icke under år 1909 kunnat börja sin verksamhet, och beslöt Eders Kungl. Maj:t då föreslå Riksdagen att — med förklarande att samma stat, som för år 1909 blifvit för veterinärbakteriologiska anstalten af Riksdagen godkänd, skulle vara gällande äfven under år 1911 — medgifva, att Kungl. Maj:t finge under sistnämnda år för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1911 disponera å extra stat för år 1909 för samma ändamål anvisade medel, 21,320 kronor.

Denna Eders Kungl. Maj:ts hemställan blef af Riksdagen bifallen.

Medicinalstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 28 september 1910 hemställt om beredande af anslag till anstalten jämväl för år 1912

[25.] och därvid anført, att anstalten torde kunna börja sin verksamhet först under sommaren eller hösten 1911, enär byggnadsarbetena vid det nya veterinärinstitutet, till hvilket anstaltens lokaler komme att förläggas, först då fortskridit så långt, att anstalten kunde där inrymmas.

Då anstalten sålunda från och med år 1912 torde kunna vara i full verksamhet, har styrelsen, som icke för närvarande ansett sig böra föreslå någon förhöjning i nu beviljade anslagsbelopp, oaktadt detta synts styrelsen väl lågt beräknadt, hemställt om anvisande jämväl för år 1912 af ett anslag för ändamålet af 21,320 kronor.

I infordradt underdånigt utlåtande den 3 december 1910 har direktionen för veterinärinstitutet, som förklarat sig hafva all anledning antaga, att anstalten skulle kunna under sommaren 1911 inrymmas i veterinärinstitutets nybyggnader, tillstyrkt medicinalstyrelsens ifrågasvarande framställning.

*Departements-
chefen.*

Föreståndare för denna anstalt har kunnat tillsättas först från och med ingången af innevarande år. Under sådana förhållanden och då anstalten redan instundande höst torde kunna börja sin verksamhet i de för ändamålet inredda lokalerna i veterinärinstitutets nya byggnad, hafva inga åtgärder blifvit vidtagna för att, såsom ursprungligen var afsedt, bereda anstalten plats i veterinärinstitutets nuvarande byggnad.

Då på grund häraf det af Riksdagen för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1910 på extra stat för samma år beviljade anslag icke kommit till användning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att — med förklarande att samma stat, som för år 1909 blifvit för veterinärbakteriologiska anstalten af Riksdagen godkänd, skall vara gällande äfven under år 1912 — medgifva, att Kungl. Maj:t må under sistnämnda år *för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1912* disponera å extra stat för år 1910 för samma ändamål anvisade medel, 21,320 kronor.

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

[26.]
*Bidrag till
kostnaderna
för allmänna
landtbruks-
möten.*

Jämlikt landtbruksstyrelsens uti underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 därom gjorda framställning tillstyrker jag, att, i likhet med hvad som ägt rum under föregående år, Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1912 anvisa
såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för *allmänna landtbruksmöten* 7,500 kronor; samt

till *prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten* 12,500 kronor.

[27.]

*Prisbelöningar
vid allmänna
landtbruks-
möten.*

[28.]

*Redskapsprof-
ningsanstalter.*

Sedan profningsanstalter för maskiner och redskap för landbrukets behof under en följd af år varit i verksamhet vid landtbruksinstitutet vid Ultuna och landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp samt kostnaderna härför bestridts genom ett af aktiebolaget Separator den 7 augusti 1896 donerad kapital af 100,000 kronor äfvensom genom profningsavgifter och inkomster af försålda meddelanden rörande profningarna, föreslog Kungl. Maj:t 1907 års Riksdag att, enär förberörda gåfvomedel komme att vid samma års slut vara nästan fullständigt förbrukade, å extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 10,000 kronor för profningarnas fortsättande under sistnämnda år. Detta förslag vann ock Riksdagens bifall.

För år 1909 gjorde landtbruksstyrelsen framställning om ett anslag för dessa profningsanstalter till belopp af 12,500 kronor och stödde sig härvid på en af profningsanstalternas styrelse gjord utredning angående utgifter och inkomster vid profningarna under åren 1905 och 1906. Föredragande departementschefen ansåg emellertid, att i någon mån ökade inkomster borde kunna beredas genom höjning i vissa fall af avgifterna för profningar och att det icke vore uteslutet, att äfven jämkningar kunde göras å vissa utgiftsposter, samt fann sig för den skull icke hafva tillräcklig anledning tillstyrka förhöjdt anslag för år 1909. Eders Kungl. Maj:ts i enlighet härmed aflåtna förslag om anslag å 10,000 kronor bifölls af Riksdagen.

I framställningar från profningsanstalternas styrelse och landtbruksstyrelsen begärdes för år 1910, särskildt med hänsyn till den ökning i profningsarbetet, som i anledning af det 21:sta allmänna svenska landtbruksmötet i Örebro år 1911 kunde emotes, ett till 12,500 kronor förhöjdt anslag. Den i öfverensstämmelse härmed aflåtna nådiga propositionen blef ock af Riksdagen bifallen.

För dylika profningar under år 1911 begärde styrelsen för profningsanstalterna och landtbruksstyrelsen ett anslag af 20,000 kronor. Beträffande organisationen af nämnda profningsanstalter hade därvid genomgripande förändringar föreslagits. Vid underdånig föredragning af ärendet ansåg jag mig dock icke kunna tillstyrka bifall härtill, med hänsyn särskildt till möjligheten att framdeles förlägga profningarna

[28.] under centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. I anslutning härtill täcktes Eders Kungl. Maj:t af Riksdagen begära för uppehållande af nämnda profningsanstalter under år 1911 allenast ett anslag af 12,500 kronor, som ock af Riksdagen beviljades.

I skrifvelse till landbruksstyrelsen den 7 december 1910 har styrelsen för nämnda profningsanstalter hemställt om utverkande *dels* af ett årligt anslag af 20,000 kronor från och med år 1912 för bedrifvande af maskin- och redskapsprofningar i enlighet med ofvan antydda förändrade grunder eller, för den händelse denna hemställan icke vunne bifall, af ett anslag för år 1912 af 15,000 kronor för profningarnas fortsättande enligt hittills gällande bestämmelser, *dels ock* af ett anslag af 5,000 kronor att i mån af behof lyftas under år 1911 till bestridande af ökade utgifter i samband med profningar till förutnämnda landbruksmöte i Örebro.

Till stöd för denna framställning har styrelsen till en början erinrat om hvad beträffande anslag för år 1911 af styrelsen anförts och för hvilket jag vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af då föreliggande framställningar i ämnet lämnade utförlig redogörelse.

Vidare har styrelsen omförmålt, att anstalternas verksamhet numera tagit den omfattning, att en för de båda anstalterna gemensam profningsledare omöjligt skulle medhinna utförandet af profningar vid båda anstalterna och att affatta redogörelser öfver verkställda profningar. Då sålunda det för profningarnas förläggande under centralanstalten för jordbruksförsök kraftigast talande, vid underdånig föredragning af frågan om anslag för år 1911 framhållna skäl eller att den önskvärda enhetligheten i arbetet skulle vinnas i och med ledningens öfvertagande af en vid centralanstalten anställd föreståndare måste anses hafva bortfallit, ansåge sig styrelsen fortfarande böra vidhålla sitt i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 14 januari 1910 omförmälda förslag till profningsanstalternas omorganisation.

Försåvidt detta förslag icke kunde bifallas, ville styrelsen till fortsatt uppehållande af maskin- och redskapsprofningarna under år 1912 enligt hittills gällande grunder hemställa om utverkande af ett statsanslag af 15,000 kronor eller det belopp, som enligt vid framställningen fogad inkomst- och utgiftsstat, efter afdrag af i densamma beräknade inkomster, oundgängligen kräfdes till uppehållande af profningsanstalternas verksamhet i samma omfattning som hittills.

Huru än frågan om ordnandet af profningsanstalternas verksamhet under år 1912 utfölle, ansåge sig styrelsen nödsakad att begära ett extra anslag till bestridande af de utgifter, som stode i samband med

profningar till allmänna svenska landtbruksmötet i Örebro 1911. Såsom skäl för denna sin hemställan har styrelsen framhållit, att den i samband med landtbruksmötet i Örebro stående stora tillströmningen af anmälningar till profningar nödvändiggjort ett större antal och mera långvariga profningar, än som kunnat förutses, och hade i anledning däraf utgifterna vuxit. Särskildt hade vid Alnarp profningen af mjölkningmaskiner varit förenad med betydliga kostnader. Som en följd af det stora antalet utförda profningar hade äfven profningsredogörelserna samtidigt vuxit i antal och därmed äfven utgifterna för desammas publicerande. De däraf orsakade kostnaderna vore dock, enligt styrelsens åsikt, väl motiverade, enär endast genom tillhandahållande af profningsresultaten åt en större allmänhet det vid profningen nedlagda afsevärda arbetet och därmed förenade utgifter kunde göras fruktbärande. Då tryckningskostnaderna under de senare åren till följd af tryckeriernas höjda arbetskostnader i allmänhet varit stadda i ständig stigning, blefve utgifterna för profningsberättelsernas tryckning, som i och för sig vore relativt höga, i det att en stor del af berättelserna utgjordes af dyrbart tabelltryck, år från år alltmera betungande. Sålunda utgjorde exempelvis tryckningskostnaderna

år 1907	kronor 1,433: —
„ 1908	„ 1,837: —
„ 1909	„ 2,234: —

samt uppginge under de 10 första månaderna af år 1910 till 2,826 kronor.

Då det emellertid enligt styrelsens förmenande vore nödvändigt, att redogörelserna öfver utförda profningar föreläge i tryck till landtbruksmötet i Örebro, komme äfven för närmaste år tryckningskostnaden att utgöra en väsentlig utgiftspost i profningarnas ekonomi.

De af styrelsen med ledning häraf uppgjorda beräkningarna för arbetets bedrifvande i samband med Örebro-mötet slutade på en summa af 5,000 kronor utöfver de för år 1911 anvisade medlen.

Landtbruksstyrelsen har i underdånigt utlåtande den 10 december 1910 öfver styrelsens för profningsanstalterna föreliggande framställning anført, att vid det förhållande, att enligt gällande bestämmelser för utställning af maskiner och redskap vid instundande allmänna svenska landtbruksmötet i Örebro erfordrades föregående profning vid anstalterna, sistnämnda styrelse sett sig nödsakad anordna profningar och från trycket utgifva berättelser, för hvilka kostnaderna icke kunnat till fullo betäckas af det för år 1910 beviljade anslaget, utan måste dessa kostnader till en del bestridas af 1911 års anslag. Enligt de uppgifter, som landt-

[28.] bruksstyrelsen erhållit, skulle samma kostnader uppgå till omkring 3,000 kronor. Härtill komme, att ett sammandrag af styrelsens år 1908 redan slutsålda meddelanden n:r 1—10, för så vidt de afsåge sådana jordbruksmaskiner, hvilka icke ägde endast historiskt intresse, under år 1910 måst utgifvas. Kostnaderna för tryckningen däraf måste äfven komma att drabba 1911 års anslag.

Häraf blefve emellertid en följd, att det belopp af 1911 års anslag, som kunde komma att användas för nämnda års profningar, blefve så minskadt, att under året profningarna icke skulle kunna försiggå i den omfattning, som önskligt vore, och att de med ifrågavarande medel afsedda ändamål alltså komme att endast i inskränktare mån vinnas.

Af denna anledning ansåge landtbruksstyrelsen, att det anslag, som borde för ifrågavarande ändamål för år 1912 utverkas, borde höjas med 5,000 kronor utöfver senast utgående anslaget 12,500 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel under år 1911 för ifrågavarande ändamål af anslaget förskjuta och använda förstnämnda belopp. Däremot syntes det landtbruksstyrelsen, att, om också utgifterna för åren 1910 och 1911 af ofvan sagda anledningar ökats eller komme att ökas, erfarenheten dock ännu icke gifvit så säker ledning för behofvet af en ytterligare ökning af anslaget i fråga, att landtbruksstyrelsen, då Eders Kungl. Maj:t icke funnit skäl bifalla landtbruksstyrelsens år 1909 framställda underdåniga förslag om förhöjning af anslaget i fråga, funne sig böra göra förnyad framställning om höjning af anslaget.

*Departements-
chefen.*

Till det af styrelsen för redskapsprofningsanstalterna ånyo framlagda förslaget angående anstalternas omorganisation anser jag mig fortfarande icke kunna tillstyrka bifall. Äfven om svårigheter skulle möta att, såsom det blifvit ifrågasatt, förlägga profningarna under centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, synes det mig likväl önskvärdt, att, innan en så pass genomgripande omorganisation som den här föreslagna genomföres, ökad erfarenhet vinnes och närmare utredning åstadkommes angående de lämpligaste formerna för densamma.

Ej heller finner jag mig kunna biträda samma styrelses hemställan om förhöjning af årsanslaget för 1912 till 15,000 kronor. Den förhöjning i detsamma, som på framställning af Eders Kungl. Maj:t beviljades af 1909 års riksdag, motiverades med den ökning i profningsarbetet, som med anledning af 21:sta allmänna svenska landbruksmötet kunde väntas. Såsom jag vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om anslag till profningsanstalterna för år 1911 framhöll, finnas

visserligen vägande skäl att fortfarande bibehålla anslaget vid det sålunda förhöjda, redan år 1908 såsom erforderligt beräknade beloppet, 12,500 kronor. Att nu ytterligare höja detsamma synes mig emellertid icke lämpligt, och detta så mycket mindre, som det af styrelsen framhållna behovet af dylik höjning väl får anses i viss mån hvila på erfarenhet, vunnen under de särskilda förhållanden, under hvilka anstalterna, på grund af det stundande Örebro-mötet, dessa sista år arbetat.

Hvad åter angår den af anstalternas styrelse gjorda, af landtbruksstyrelsen tillstyrkta framställningen om tillfälligt anvisande af ytterligare medel för år 1911, finner jag fullgiltiga skäl härför hafva blifvit anförda. Enligt det af Eders Kungl. Maj:t den 11 mars 1910 fastställda programmet för 21:sta allmänna svenska landtbruksmötet är det — liksom fallet varit äfven vid närmast föregående allmänna landtbruksmöten — medgifvet endast sådana maskiner och redskap att täfla om pris, som varit underkastade offentlig profning vid endera af redskapsprofningsanstalterna vid Ultuna eller Alnarp; och att under sådana förhållanden, genom inskränkning i profningarna, beröfva en utställare möjlighet att deltaga i dylik täflan anser jag vara till skada icke endast för utställarna utan äfven för den allmänhet, som vid ett allmänt landtbruksmöte påräknar att blifva i tillfälle få se och närmare lära känna de många nya redskap och maskiner för jordbruk, husdjursskötsel och mejerihandtering, som finnas tillgängliga i handeln. Att krafvet på att få nu ifrågakarande profningar utförda vuxit vida utöfver hvad anstalternas styrelse med stöd af från föregående möten vunnen erfarenhet beräknat, synes mig vittna om ett glädjande uppsving i vårt lands maskinindustri på här ifrågakarande områden, ett uppsving som väl är förtjänt af statsmakternas uppmuntran och stöd. Någon inskränkning i de på grund af antalet profningar ökade tryckningskostnaderna synes mig så mycket mindre tillräddig, som man — såsom också anstalternas styrelse riktigt framhåller — endast genom att i tryck låta en större allmänhet få del af profningsresultaten kan göra det på profningarna nedlagda afsevärda arbetet och de därmed förenade kostnaderna på önskvärdt sätt fruktbärande.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till fortsatt uppehållande af de vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp inrättade anstalter för profning af maskiner och redskap för landbrukets behof anvisa å extra stat för år 1912 ett anslag af 17,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor.

[29.]

*Kemiska
stationer.*

I enlighet med hvad landbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 hemställt, tillstyrker jag, att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1912 anvisa såsom bidrag till underhåll af åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, förbundet sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än äfven aflöningen till dessa och laboratorietjänaren äfvensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — 6,000 kronor för hvarje station eller tillhopa 48,000 kronor.

[30.]

*Kemisk växt-
biologisk
anstalt inom
Norrbottens
län.*

I enlighet med en af Norrbottens läns hushållningssällskap gjord, af landbruksstyrelsen i underdånigt utlåtande den 14 oktober 1910 förordad ansökning, tillstyrker jag, att, i likhet med hvad som ägt rum föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till underhåll af en för öfra Norrland afsedd kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagdt minst 6,750 kronor — på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 11,250 kronor.

[31.]

*Frökontroll-
anstalter.*

Till understöd åt af hushållningssällskap eller landsting, hvar för sig eller i förening, understödda frökontrollanstalter har Riksdagen från och med år 1887 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å extra stat till belopp af 10,000 kronor, hvilket årligen, på förslag af landbruksstyrelsen, af Kungl. Maj:t fördelats bland dem af dessa anstalter, som gjort framställning om statsbidrag och i öfrigt uppfyllt för anslags åtnjutande stadgade villkor.

Då antalet dylika statsunderstödda anstalter under de sista åren uppgått till 17, har statsanslaget i alltför stor utsträckning måst splittras, hvilket medfört flera olägenheter med hänsyn till anstalernas verksamhet.

Med anledning häraf förelade Eders Kungl. Maj:t 1908 års Riksdag förslag till förändrad organisation af det statsunderstödda frökontrollväsendet, hvilket förslag emellertid afslogs af Riksdagen, som på extra stat för år 1909 anvisade anslag till samma belopp som under närmast föregående år att utgå till frökontrollanstalter på dittills stadgade villkor. Tillika anhöll Riksdagen, att Eders Kungl. Maj:t måtte taga i

öfvervägande, huruvida icke en central frökontrollanstalt borde inrättas i samband med centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, och därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill förhållandena kunde föranleda. [31.]

Vid underdånig föredragning den 12 januari 1909 af då föreliggande framställningar om anslag för ändamålet för år 1910, lämnade dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet en utförlig redogörelse för den, i enlighet med Riksdagens hemställan, verkställda utredningen, och beslöt Eders Kungl. Maj:t då att, i öfverensstämmelse med hvad föredragande departementschefen hemställde, hos Riksdagen begära enahanda anslag som tillförene till lokala frökontrollanstalter, hvilken framställning ock blef af Riksdagen bifallen.

Då jag den 14 januari 1910 underställde frågan om anslag till frökontrollanstalter för år 1911 Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, redogjorde jag för en då till mig från vissa utsädesaffärer inkommen framställning i ämnet, öfver hvilken infordradt yttrande hade afgifvits af landtbruksstyrelsen.

Enär denna framställning sedermera remitterats till styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, från hvilken utlåtande då ännu icke inkommit, hemställde jag, att hos Riksdagen måtte för år 1911 äskas anslag till samma belopp att utgå på enahanda villkor som hittills. Eders Kungl. Maj:ts i enlighet härmed fattade beslut vann Riksdagens bifall.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 25 november 1910, under förutsättning att Eders Kungl. Maj:t icke skulle finna godt att med anledning af föreliggande framställning förelägga Riksdagen annat förslag, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1912 till understöd åt frökontrollanstalter ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande samma belopp som för innevarande år att fördelas på samma villkor som hittills.

Styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet har nu framlagt förslag till ändrad organisation af frökontrollväsendet, hvilket förslag i vissa afseenden skiljer sig från den nådiga proposition i ämnet, Eders Kungl. Maj:t förelade 1908 års Riksdag. Då under sådana förhållanden en närmare pröfning och granskning af detta förslag synes mig önskvärd, anser jag mig böra för närvarande inskränka mig till att hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte, i likhet med föregående år, föreslå Riksdagen

*Departements-
chefen.*

att på extra stat för år 1912 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

[31.] anslag af 10,000 kronor, för att — med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt — användas till understöd åt sådana *frökontrollanstalter*, som af landsting eller hushållningssällskap, hvar för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och hvilka anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i afseende på analysmetoder och öfriga förhållanden, som af Kungl. Maj:t fastställas.

[32.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen såsom bidrag till åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen på extra stat för hvar och ett af åren 1908—1911 anvisat ett belopp af 15,000 kronor.

*Åtgärder för
befordrande
af den
inhemska
klöfver- och
gräsfrö-
odlingen.*

Den 18 oktober 1907 har Kungl. Maj:t utfärdat nådig kungörelse angående statsbidrag från anslaget till åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen att lända till efterrättelse tillsvidare och så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas. (Sv. förf.-saml. n:r 80.)

Uti underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 har nu landtbruksstyrelsen gjort framställning om beredande jämväl för år 1912 af medel för berörda ändamål.

Då enahanda belopp af 15,000 kronor torde för år 1912 vara för ändamålet erforderligt, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

[33.]
*Statskonsulent
i fröodling
m. m.*

En inhemsk produktion i största möjliga utsträckning af för våra förhållanden lämpligt fröutsäde har länge framstått såsom ett önskemål. Orsaken härtill ligger dels i de värdefulla egenskaper, det svenska fröet besitter framför utländskt frö af samma slag, egenskaper, som göra vårt svenska frö till en öfverallt eftersökt exportvara, dels ock i den framskjutna plats ladugårdsskötseln intager inom landets jordbruk och de stora anspråk, hvilka, såsom en följd häraf, måste ställas på foderproduktionen och den härför afsedda arealens afkastningsförmåga.

Åtgärder att åt denna viktiga gren af jordbruket gifva önskvärdt och välbehöfligt uppsving hafva från statsmakternas sida icke saknats. Sålunda har, på framställning af Kungl. Maj:t, från och med år 1908 särskildt statsanslag af Riksdagen beviljats för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen; och för att hindra, att infördt utländskt frö här säljes såsom svenskt — något som till kännbar skada

för landets jordbrukare i stor utsträckning ägt rum — hafva särskilda, [33.] mycket verksamma kontrollbestämmelser vid import af dylikt frö blifvit utfärdade.

Dessa åtgärder hafva redan i så måtto medfört godt resultat, att intresset för fröodling inom vissa delar af landet märkbart ökats. Åtskilligt återstår emellertid att härutinnan uträtta, för att det med de redan vidtagna åtgärderna afsedda målet skall kunna fullt uppnås.

I detta afseende hafva hushållningssällskapens år 1908 samlade ombud i skrifvelse till landtbruksstyrelsen framhållit, att det, för att nämnda intresse, hvilket tydligen gifvit sig tillkänna i bildandet af fröodlingsföreningar, upprättandet af frörenserier o. s. v., måtte finna sitt rätta uttryck, bland annat fordrades, att fullt sakkunnig hjälp funnes att tillgå vid ordnandet af dessa angelägenheter. Af våra vanliga jordbrukskonsulenter kunde man icke rimligtvis begära, att de skulle vara specialister på detta område, och att hushållningssällskapen hvart för sig eller några i förening skulle anställa dylika speciale experter kunde ej heller gärna ifrågasättas, enär inom ett mindre område full sysselsättning för en dylik icke vore att påräkna, åtminstone icke till en början. Tillsvi dare borde behofvet kunna fyllas genom anställande af en sådan expert för hela landet, och den naturligaste lösningen af frågan syntes ombuden därför vara, att staten, som ju redan nu lämnade årligt anslag till fröodlingens befrämjande, äfven toge denna fråga om hand.

Ombuden hafva vidare påpekat, att det, som kanske icke minst bidragit till jordbrukets kraftiga utveckling i vårt grannland Danmark, varit just den omständigheten, att, när en gren af landthushållningen, ofta genom enskildas förarbete, börjat tillvinna sig allmännare intresse, staten städse varit färdig att utan onödigt dröjsmål skänka rörelsen sitt understöd, särskildt genom att anställa speciellt utbildade fackmän, hvilka tagit ledningen och fört utvecklingen in på de rätta spårén. Enligt ombudens uppfattning vore fröodlingsfrågan i vårt land nu kommen i det skede, att anställandet af en på detta område speciellt utbildad fackman skulle vara till synnerligt gagn för hela landet. Hans uppgift skulle i främsta rummet blifva att biträda vid organisationen af föreningsväsendet på fröodlingens område och härvid lämna detaljerade upplysningar, men därjämte skulle han i frågor, som gällde odling af frö, insyningar, anläggning af vallar och försök på detta område, bistå hushållningssällskapens konsulenter och, så långt tiden det medgäfv, äfven allmänheten direkt med råd och upplysningar.

Med stöd af hvad sålunda anförts, anhöllo ombuden, att landtbruksstyrelsen måtte taga i öfvervägande frågan om anställande af en stats-

- [33.] konsulent i fröodling samt därefter till Eders Kungl. Maj:t göra den framställning i ämnet, som för inrättande af en dylik statskonsulent-befattning vore af nöden.

Med underdånig skrifvelse den 25 oktober 1909 har landtbruksstyrelsen öfverlämnat denna ombudens framställning och därvid för egen del anført, hurusom det vid de jämförande försök, som under senare år här och hvar inom landet företagits för anläggande af foderväxtvallar och odling af foderväxter i allmänhet, med stor tydlighet visat sig, att, för att kunna föra den viktiga foderväxtodlingen framåt i ett land, hvars klimatiska förhållanden vore så olika andra länders som Sverige, det vore nödvändigt att göra sig oberoende af fröimport från sydligare länder och i stället grunda odlingen på användande af inhemskt utsäde.

Statsmakterna hade äfven beaktat detta genom att anvisa medel att på vissa villkor användas till åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen. Och hushållningssällskapen hade å sin sida lagt i dagen sitt intresse för frågan genom att lämna de anslag, hvilka erfordrats för att sällskapen skulle erhålla bidrag från sagda statsanslag.

Af de från hushållningssällskapen inkomna ansökningar om dylika bidrag och berättelser rörande åtgärder för fröodlingen syntes det emellertid landtbruksstyrelsen otvetydigt framgå, att stor tvekan rådde, angående hvilka åtgärder lämpligast borde vidtagas för att nå det afsedda syftemålet.

Inom de orter, hvarest frökontrollanstalter vore upprättade, hade dessas föreståndare i allmänhet i sin mån lämnat råd och upplysningar till ledning i berörda hänseende, men härigenom kunde dock, enligt landtbruksstyrelsens mening, icke åstadkommas ett för hela landet enhetligt och systematiskt arbete i den riktning, hvarom här vore fråga.

För att vinna detta mål syntes staten böra träda emellan och anvisa medel för anställande af en statskonsulent för fröodling, hvilken skulle hafva sig ålagdt att lämna råd och upplysningar angående odling af foderväxtfrö samt anläggning af foderväxtvallar och dylikt, att uppgöra förslag till växtslag, som företrädesvis borde i vallar odlas inom olika trakter, att uppgöra plan till och utöfva tillsyn öfver odlingsförsök inom de områden, som tillhörde hans verksamhet, att meddela råd angående frövarors behandling och rensning samt anläggande af frörenserier äfvensom anskaffande af lämpliga rensningsmaskiner, att uppgöra planer för premiering af fröodling och utsädesfrö, att genom föredrag och på annat sätt hos den jordbrukande allmänheten väcka

intresse för fröodling och anläggande af foderväxtvallar, att arbeta för bildande af fröodlingsföreningar samt att biträda vid deras bildande. [33.]

För det närvarande syntes en sådan statskonsulent böra antagas endast för ett år i sänder och medel till densamma anvisas å extra stat.

Beträffande hans arfvode har landtbruksstyrelsen anfört, att detta borde bestämmas i likhet med hvad i sådant afseende för närvarande utginge i lön uti första lönegraden eller såsom arfvode till statskonsulent eller 4,000 kronor, hvarjämte, förutom att arfvodestaxan för statskonsulenterna syntes böra gälla äfven för denna tjänsteman, till bestridande af kostnaderna för hans resor borde, i likhet med hvad hittills varit fallet beträffande andra å extra stat uppförda statskonsulenter, utgå ett belopp af 2,500 kronor.

I anslutning härtill har landtbruksstyrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning om beviljande för ändamålet af ett anslag af 6,500 kronor.

Af hvad såväl hushållningssällskapens ombud som landtbruksstyrelsen här anfört, synes mig framgå, att i det arbete, som nu delvis med understöd af statsmedel nedlägges på befrämjande af den inhemska fröodlingen, önskvärd planmässighet samt enhetlighet i ledningen af det hela i viss mån saknas. Då uppnåendet af bästa möjliga resultat härigenom afsevärdt försvåras och lätt kan äfventyras, anser äfven jag, att åtgärder böra vidtagas för afhjälpande af den nu förefintliga bristen härutinnan. Att detta lämpligast och på mest betryggande sätt bör kunna ske genom att här liksom på andra landthushållningens verksamhetsområden anställa en på ifrågavarande område sakkunnig person med uppgift att leda arbetet inom de skilda orterna efter vissa enhetliga principer samt verka för, att inom en ort vunnen erfarenhet, där så visar sig fördelaktigt, kommer andra orter till godo, synes mig uppenbart. I detta fall torde ett dylikt sakkunnigt bistånd och stöd vara särskildt af behovet påkalladt, enär den gren af landthushållningen, hvarom här är fråga, visat sig verksammast kunna främjas på sammanlutningens väg, därvid behof af kraftigt initiativ utifrån ofta gör sig starkt gällande. Därtill kommer såsom en beaktansvärd omständighet, att fröodlingen särskildt lämpar sig för det mindre jordbruket, något hvarom man inom vissa delar af landet redan vunnit rik erfarenhet. För att det mindre jordbruket mera allmänt skall kunna begagna sig af de fördelar, en efter de lokala förhållandena afpassad fröodling så-

*Departements-
chefen.*

[33.] lunda kan erbjuda detsamma, kräfves emellertid — såväl vid anskaffandet af lämpliga fröstammar som vid afsättningen af de producerade frövarorna — att samverkan äger rum icke endast mellan odlarna inom den närmaste orten utan äfven skilda landsdelar emellan. Endast härigenom kan vår inhemska fröodling så utvecklas, att landets eget behof af svenskt frö blir fylldt och en säkerligen vinstgifvande export däraf så småningom kan komma till stånd.

Äfven i den för jordbruket inom vissa delar af landet viktiga frågan om sammansättningen af fröblandningar till fleråriga vallar äro jordbrukarna ofta i behof af på erfarenhet och sakkunskap grundade råd och anvisningar, något som hittills endast undantagsvis stått dem till buds. Då detta i väsentlig grad bidragit till, att de fleråriga vallarna icke i vårt lands foderproduktion intaga den plats, de säkerligen mångenstädes skulle förtjäna, öppnar sig äfven här ett rikt verksamhetsfält för en statskonsulent i fröodling.

Det torde ej vara tvifvel underkastadt, att icke denne skulle bli fullt upptagen med det omfattande arbete, som, enligt hvad landtbruksstyrelsen angifvit, närmast skulle komma att åligga honom. Jag håller emellertid för sanuolikt, att han åtminstone till en början och under förutsättning, att han på lämpligt sätt söker samverka med hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter, hvarigenom hans arbete bör kunna väsentligen underlättas, skulle kunna bli i tillfälle att utöfva en gagnande verksamhet äfven ifråga om främjandet af växtodling i allmänhet. Äfven denna gren af jordbruket har under dessa sista år börjat omfattas med allt lifligare intresse af landets jordbrukare och det har därvid visat sig, att den väl förtjänar att göras till föremål för samma sakkunnigt planlagda och rationellt bedrifna förbättringsarbete som det, hvilket på ett framgångsrikt sätt under senast förflutna decennier blifvit nedlagdt på höjandet af landets husdjursskötsel. Det inflytande Danmarks statskonsulenter i växtkultur utöfvat på detta lands växtodling innebär, såsom äfven hushållningssällskapens ombud antydt, onekligen en maning till oss att vid vårt arbete beträda samma väg.

Mot de af landtbruksstyrelsen föreslagna beloppen till statskonsulentens aflöning och till bestridande af hans resekostnader har jag icke något att erinra.

På grund af hvad jag sålunda anför, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *anställande af en statskonsulent i fröodling* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 6,500 kronor.

Såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1905 anvisat ett anslag af 25,000 kronor. Tillika har i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen år 1904 förutsatte, Kungl. Maj:t årligen anvisat till föreningen ytterligare 15,000 kronor, hvilka medel utgått från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

Med anledning af de anmärkningar, som tid efter annan framkommit angående vissa förhållanden vid utsädesföreningens verksamhet och på grund af Riksdagens uttalande i ämnet i underdånig skrifvelse den 1 juni 1908 angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, hafva, såsom Eders Kungl. Maj:t tacktes erinra sig, åtskilliga åtgärder blifvit vidtagna för åstadkommande af för allmänheten betryggande bestämmelser angående tillgodogörandet af de genom föreningens försorg frambragta förädlade utsädesstammar. För dessa åtgärder lämnade jag utförlig redogörelse vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om statsanslag till utsädesföreningen under år 1911. Af denna redogörelse framgår bland annat, att den kommission, som af Eders Kungl. Maj:t, hushållningssällskapens ombud i föreningens större styrelse samt föreningens mindre styrelse blifvit utsedd att handlägga alla frågor rörande öfverlåtelse af utsädesföreningens stammar till förökning och försäljning, med underdånig skrifvelse den 30 november 1909 öfverlämnat dels ett exemplar af en utaf utsädesföreningen och allmänna svenska utsädesaktiebolaget undertecknad, för en tid af tio år från den 1 juli 1909 gällande öfverenskommelse mellan föreningen och bolaget om öfverlåtelse af från föreningen utgående nya stammar och sorter af landtbruksväxter till förökning och försäljning, upprättad i enlighet med af Eders Kungl. Maj:t den 29 oktober 1909 meddeladt beslut i ämnet, dels i styrkt afskrift en af samtliga ledamöter i utsädesaktiebolagets styrelse afgifven förbindelse att ansvara för bolagets åtagande enligt förenämnda aftal, hvilken förbindelse af kommissionen godkänts, dels ock utdrag af protokoll, hållet vid ordinarie bolagsstämma med delägarna i utsädesaktiebolaget den 26 oktober 1909, utvisande, att stämman beslutat de ändringar i sin bolagsordning, hvilka finnas angifna i punkt 17 af omförmälda öfverenskommelse.

Såsom Eders Kungl. Maj:t likaledes torde erinra sig, har Eders Kungl. Maj:t, som den 23 december 1909 fastställt stadgar för utsädesföreningen, vid underdånig föredragning den 25 november 1910 af utsädesföreningens framställning om utbekommande af statsanslag för år 1911 dels såsom bidrag till uppehållande af föreningens prak-

[34.]
*Sveriges
utsädes-
förening.*

- [34.] tiskt vetenskapliga verksamhet tilldelat föreningen för år 1911, förutom det af Riksdagen för samma ändamål beviljade anslag af 25,000 kronor, ett ytterligare anslag af 15,000 kronor, dels ock föreskrifvit, att för tillgodenjutande af de sålunda beviljade anslagen, tillhoppa 40,000 kronor, skulle gälla ej mindre de bestämmelser i fråga om öfverlåtelse af från föreningen utgående nya stammar och sorter af landtbruksväxter, som innehölles uti förenämnda mellan föreningen och utsädesaktiebolaget aftalade öfverenskommelse, än äfven följande villkor, nämligen: *att* en af Kungl. Maj:t för ett år i sänder utsedd person skulle vara ledamot i föreningens mindre styrelse med enahanda befogenhet som öfriga ledamöter i samma styrelse; *att* ett ombud för statens räkning skulle äga deltaga i revisionen af föreningens förvaltning; *att* kostnaderna för nämnda ledamot och ombud skulle bestridas af föreningen med belopp, som i brist på godvillig öfverenskommelse skulle bestämmas af landtbruksstyrelsen; *att* föreningen skulle i afseende å sin verksamhet vara underkastad inspektion från statens sida, hvilken inspektion skulle utöfvas af landtbruksstyrelsen; *att* föreningens nuvarande filialer ej finge nedläggas utan medgifvande af landtbruksstyrelsen; *att* föreningen skulle under år 1911 i minst lika stor utsträckning som under år 1906 till mindre jordbrukare utlämna goda utsäden såsom försträckning samt af andra medel än statsanslag bestrida däraf föranledda kostnader; samt *att* föreningen skulle före utgången af maj månad 1912 till Kungl. Maj:t ingifva fullständig berättelse öfver föreningens verksamhet under år 1911, hvarjämte det skulle åligga föreningen att tillställa hvartdera af rikets landtbruksinstitut två exemplar samt en hvar af de med statsmedel understödda landtmanna- och landtbrukskolor ett exemplar af föreningens tidskrift för samma år.

I underdånig skrifvelse den 25 oktober 1910 har nu utsädesföreningen hemställt om beredande af det hittills af Riksdagen beviljade anslaget jämväl för år 1912, och har föreningen till stöd för denna sin framställning bland annat anført, att föreningens förädlings- och försöksverksamhet fortfarande bedrefves i enlighet med den plan, som uppgjordes, då nu ifrågavarande statsanslag första gången begärdes, dock med den utvidgningen, att förädlingen äfven af foderrotfrukter från och med år 1910 upptagits på arbetsprogrammet. Föreningens förädlingsverksamhet omfattade sålunda nu alla de viktigaste åkerbruksväxterna. Vid föreningens filialer vid Ultuna och i Luleå hade verksamheten under det gångna året fortgått och fortginge alltjämt i oförminskad omfattning. Öfvertygad om sådana filialers stora betydelse

hade föreningen för afsikt att, så snart den ekonomiska ställningen sådant tillåte, upprätta en filial äfven i Västergötland, där jord och nödiga byggnader för ändamålet kunde erhållas på mycket fördelaktiga villkor. Såsom resultat af sin verksamhet hade föreningen under de senaste fem åren till odling i stort kunnat öfverlämna icke mindre än fjorton nya, för olika delar af landet afsedda sorter af hvete, råg, hafre, korn och gräs. Föreningens ekonomiska ställning, som varit synnerligen brydsam, hade under det gångna året blifvit något gynnsammare. Under hänvisning till den underdåniga framställningen bifogade styrelse- och revisionsberättelser har föreningen sålunda anført, att afskrifningar kunnat ske å institutionsbyggnaden och inventariet, hvarjämte den förut befintliga underbalansen å verksamhetens konto blifvit betäckt. Denna ändring till det bättre hade dock till större delen åstadkommits genom gåfvomedel och för öfrigt möjliggjorts genom vissa inskränkningar i verksamheten. Den innebure sålunda ej, att behovet af det nu begärda statsanslaget blifvit mindre. Förhållandet vore snarare det motsatta, i det att föreningen hade grundad anledning befara, att såväl anslagen från en del hushållningssällskap som ock ett större landstingsanslag komme att indragas efter år 1911. Af skrifvelsen bilagdt förslag till inkomst- och utgiftsstat framginge, att föreningen icke vore i stånd att uppehålla sin verksamhet i hela dess omfattning med mindre det begärda anslaget för år 1912 kunde erhållas.

Öfver denna framställning har landbruksstyrelsen afgifvit inforordadt underdånigt utlåtande den 4 november 1910 och därvid framhållit, att förhållandena betingade enahanda understöd från statens sida för år 1912 åt Sveriges utsädesförening, som Riksdagen funnit böra till föreningen under år 1911 utgå.

I anslutning härtill hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag *till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 25,000 kronor.

Bifalles detta, lär Eders Kungl. Maj:t vilja angående villkoren för anslagets åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som stadgats i fråga om de till föreningen för innevarande år anvisade anslag.

För hvart och ett af åren 1892—1910 har Riksdagen på extra stat anvisat ett belopp af 1,000 kronor till utbildande af en elev i boskapsskötsel och mejerihushållning. Beloppet, som uteslutande an-

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

[34.]

[35.]

*Stipendiat i
boskapsskötsel
och mejeri-
hushållning.*

[35.] vändts till arvode åt eleven, blef på framställning af Eders Kungl. Maj:t af 1910 års Riksdag för år 1911 höjdt med 500 kronor till 1,500 kronor, i sammanhang hvarmed innehavaren af befattningen blifvit benämnd stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning. Ändamålet med anställandet af ifrågavarande stipendiat, för hvilken landtbruksstyrelsen den 24 oktober 1910 utfärdat instruktion (Bih. till Sv. förf.-saml. n:r 69), är, att man på detta sätt städse inom landet skall äga tillgång på personer, särskildt utbildade för att kunna antagas till konsulenter i nämnda grenar af landthushållningen.

I underdånig skrifvelse den 1 november 1910 har nu landtbruksstyrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om anvisande äfven för år 1912 af ett anslag å 1,500 kronor till utbildande af en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning.

Departements-
chefen.

Fördelarna af att äga tillgång till här ifrågavarande anslag hafva under de år, detsamma funnits tillgängligt, varit synnerligen stora, i det att ett flertal unga män genom detsamma vunnit en utbildning, som satt dem i stånd att i olika tjänstebefattningar inom förevarande grenar af landthushållningen utöfva en i flera afseenden gagnande verksamhet.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till utbildande af en *stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 1,500 kronor.

[36.]
Anställande af
torfingenjörer
och torfassis-
tenter.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 hemställt, tillstyrker jag, att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att *för anställande af en första och en andra torfingenjör samt tre torfassistenter* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 25,000 kronor.

[37.]
Torfskolan vid
Markaryd.

1907 års Riksdag har på förslag af Kungl. Maj:t till upprätthållande af en torfskola under åren 1908—1912 beviljat ett anslag af 35,000 kronor. Däraf har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1908—1911 anvisat ett belopp af 7,000 kronor.

Genom nådigt bref den 20 september 1907 bemyndigade Kungl. Maj:t landtbruksstyrelsen att med svenska torfindustriföreningen afsluta kontrakt om upprätthållande under åren 1908—1912 af en torfskola

vid Markaryd i Kronobergs län. Samtidigt anvisade Kungl. Maj:t till skolans upprätthållande under nämnda tid förberörda af Riksdagen beviljade anslag af 35,000 kronor samt anbefallde statskontoret att efter ingången af år 1908 till svenska torfindustriföreningen på rekvisition utanordna ej mindre ett belopp af 4,250 kronor för själfva skolans upprätthållande än äfven ett belopp af 275 kronor för en hvar af högst 10 frielever, dock först sedan med intyg från landtbruksstyrelsen blifvit styrkt, ej mindre att undervisningen vid skolan under året bedrefves på ett tillfredsställande sätt enligt af landtbruksstyrelsen fastställd plan, än äfven huru många frielever vid skolan under året åtnjöte undervisning. Vidare har Eders Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga bref anbefallt statskontoret att för hvart och ett af åren 1909, 1910 och 1911 på enahanda villkor utanordna samma belopp som för år 1908 till skolans upprätthållande och till frielever.

[37.]

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition, att Riksdagen måtte af berörda anslag anvisa för år 1912 ett belopp af 7,000 kronor.

På grund häraf får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det utaf 1907 års Riksdag beviljade anslag å 35,000 kronor till upprätthållande af en torfskola under åren 1908—1912 på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 7,000 kronor.

Sedan Riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande af sådana åtgärder, som kunde finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång, anvisat på extra stat för år 1902 ett anslag af 100,000 kronor, har Riksdagen till samma ändamål anslagit dels för år 1905 25,000 kronor och dels för år 1907 20,000 kronor. Vidare har Riksdagen för ett hvart år från och med år 1904 medgifvit, att Eders Kungl. Maj:t finge under ett följande år i mån af behof för ändamålet disponera, hvad vid utgången af närmast föregående år icke blifvit användt af samma medel.

[38.]

Åtgärder för att främja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång m. m.

I underdånig skrifvelse den 3 december 1910 har nu landtbruksstyrelsen dels meddelat, att enligt uppgift från statskontoret af ifrågasvarande anslag återstode att disponera ett belopp af endast 739 kronor 85 öre, dels ock, med förmälan att styrelsen ansåge medel för omordade ändamål fortfarande böra finnas tillgängliga, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i dylikt syfte aflåta nådig proposition till Riksdagen.

[38.]

Departements-
chefen.

Då sistlidna år något ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål icke af Riksdagen äskades, berodde detta därpå, att medel för ändamålet under år 1910 funnos till Eders Kungl. Maj:ts förfogande tillgängliga. Ehuru väl värdet af de rön, som hittills för ifrågavarande ändamål utförts, ännu icke med full visshet kan bedömas, synes dock ett fortsatt understödjande af de nya uppslag, som här kunna framkomma, vara af sådan betydelse för utvecklandet af vårt lands naturliga hjälpkällor, att det allmänna icke lämpligen kan undandraga sig att härtill medverka. Då det nu disponibla beloppet tydligen ej är tillfyllest härför, hemställer jag, i enlighet med landtbruksstyrelsens i ämnet gjorda framställning, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för vidtagande af sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga tillgång af brännorf, torfströ m. m., på extra stat för år 1912 att i mån af behof användas anvisa ett belopp af 10,000 kronor, med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor samt likaledes i mån af behof under år 1912 för enahanda ändamål disponera hvad vid utgången af år 1911 icke blifvit användt af tidigare för samma ändamål på extra stat beviljade medel.

[39.]

Svenska moss-
kulturföre-
ningen.

Till understöd åt svenska mosskulturföreningen har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1890 anvisat statsanslag, som, efter att för hvar och ett af åren 1906—1909 hafva utgjort 20,000 kronor, för år 1910 höjdes till 35,000 kronor, med hvilket belopp anslaget utgår äfven för år 1911.

I en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrift har nu föreningen anhållit om beredande åt föreningen jämväl för år 1912 af ett statsanslag af 35,000 kronor.

Med bifogande af berättelse öfver föreningens verksamhet under år 1909 har föreningen till stöd för denna ansökning anført hufvudsakligen följande.

De kemiska arbetena hade omfattat, utom några särskilda vetenskapliga undersökningar, analyser å 1,181 prof emot 959 år 1908. De botaniska och torfgeologiska fältarbetena hade omfattat systematiska undersökningar af Värmlands torfmossar, därvid 272 torfmarker besökts; därjämte hade i några andra län enstaka mossar för vetenskapligt eller praktiskt ändamål gjorts till föremål för undersökning. Kulturingenjörerna hade verkställt förrättningar inom 20 län hos 330 mossägare

[39.]

under sammanlagdt 234 dagar, hvarvid undersökts 16,068 hektar torfmarker. Hos 70 småbrukare inom Jämtlands län hade under året kostnadsfria besök gjorts under 34 dagar. År 1910 hade en tredje kulturingenjör anställts, för att föreningens konsulentverksamhet, som visat sig synnerligen fruktbringande, måtte kunna bedrivas i än större utsträckning. Populära föredrag i mosskultur, hufvudsakligen afsedda för den mindre jordbrukaren, hade af tjänstemännen hållits i 20 län till ett antal af 108 stycken, hvartill komme en särskild s. k. mosskurs för småbrukare i Jönköping de sista dagarna af juni månad 1909, hvilken besökts af 275 personer från 17 län. Kulturförsöken hade omfattat, utom vegetationsförsök i Jönköping och vid de tvenne fasta stationerna vid Flahult och Torestorp, 74 försöks- och förevisningsfält inom 21 län. Af hvad sålunda anförts framginge, att en liflig verksamhet ägde rum inom alla grenar af föreningens verksamhetsområde.

Öfver denna framställning har landtbruksstyrelsen den 10 oktober 1910, med öfverlämnande af ett af styrelsen infordradt förslag till inkomst- och utgiftstat för föreningen för år 1912, afgifvit underdånigt utlåtande samt därvid, under framhållande af önskvärdheten af att föreningens verksamhet äfven under år 1912 finge fortgå i afsedd riktning, förklarat sig icke hafva något att erinra mot ofvan omförmälda förslag till inkomst- och utgiftstat för föreningen samt tillstyrkt föreningens anhållan om fortsatt statsunderstöd.

Då det synes äfven mig vara af vikt, att föreningen blir satt i tillfälle att fortsätta sin synnerligen gagnande verksamhet och då härför kräfves, att föreningen äfven under år 1912 kommer i åtnjutande af statsanslag till samma belopp som under innevarande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till understöd åt *svenska mosskulturföreningen* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 35,000 kronor.

Bifalles detta, lär Eders Kungl. Maj:t vilja, på sätt landtbruksstyrelsen hemställt, angående villkoren för anslagets åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som stadgats i fråga om det till föreningen för innevarande år beviljade anslag, och sålunda, bland annat, föreskrifva, att ett för statens räkning utsedt ombud, för hvilket kostnaden bör bestridas af föreningen, skall deltaga i revisionen af föreningens förvaltning, med skyldighet att om revisionen afgifva yttrande till jordbruksdepartementet, samt att föreningen fortfarande skall i afseende å sin verksamhet vara underkastad särskild inspektion från statens sida, hvilken inspektion framdeles, liksom för innevarande år, torde böra tillkomma landtbruksstyrelsen.

[40.]
*Åtgärder för
höjande af det
mindre jord-
bruket.*

Till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket har Riksdagen hvarje år allt sedan år 1901 anvisat anslag, som, från att för år 1902 hafva uppgått till 25,000 kronor, alltjämt ökats så, att för innevarande år beviljats ett anslag af 267,500 kronor, däraf 25,000 kronor äro afsedda att i främsta rummet användas såsom bidrag till aflönande af tio jordbrukskonsulenter i mellersta och södra Sverige. Vidare skola 50,000 kronor i första hand utgå till understödjande och premiering af odlingsföretag, hvilka icke på annat sätt kunna komma i åtnjutande af statsbidrag, hvarjämte 10,000 kronor äro beräknade att användas till anordnande af undervisning, som afser att främja det mindre jordbruket, men icke på annat sätt kan komma i åtnjutande af statsunderstöd.

Den 28 oktober 1910 har Eders Kungl. Maj:t utfärdat dels förnyadt reglemente för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket och dels kungörelse angående statsanslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket att lända till efter rättelse tills vidare och så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas. (Sv. för.-saml. n:r 124.)

I underdånig skrifvelse den 28 november 1910 har nu landtbruksstyrelsen gjort framställning om beredande af anslag för ändamålet jämväl för år 1912.

Vidkommande medelbehovet för ifrågavarande ändamål under sistnämnda år har landtbruksstyrelsen till en början framhållit, att, i motsats till hvad som var fallet för år 1911, härvid icke borde uti anslaget i fråga inberäknas något belopp för anställande af jordbrukskonsulenter inom mellersta och södra Sverige, utan borde medel härför begäras i sammanhang med anslaget till statsbidrag till aflöning åt kringresande jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland, hvartill medel för hvar och ett af åren 1908—1911 å extra stat beviljats. Under sådana förhållanden skulle emellertid från det eljest behöfliga anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket frändragas ett belopp, motsvarande det i anslaget för år 1911 för ifrågavarande ändamål inberäknade beloppet, 25,000 kronor.

Landtbruksstyrelsen har vidare anført, att rörande bidrag till kontrollföreningar vore bestämdt, bland annat, i fråga om bidrag till understöd åt sådana medlemmar, hvilka ägde högst 25 kor, att sådant bidrag finge utgå till föreningsmedlem endast under ett eller flera af de fyra första åren, han tillhört kontrollförening.

Uti skrifvelse till landtbruksstyrelsen hade Västerbottens läns hushållningssällskap nu hemställt om styrelsens medverkan för erhållande af statsbidrag till medlemmar af kontrollförening inom länet under ytter-

ligare sex år utöfver de i förberörda nådiga reglemente bestämda fyra första åren. Äfven från Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hade till landbruksstyrelsen inkommit framställning om beredande af samma förmån åt medlemmar af kontrollföreningar inom Norrbottens län.

[40.]

Med anledning däraf hade landbruksstyrelsen lämnat hushållningssällskapens under år 1910 i Stockholm församlade ombud tillfälle att yttra sig, om och i sådant fall under hvilka förhållanden utsträckning af den nu föreskrifna tiden för utgående af årsanslag till kontrollföreningarna kunde anses önskelig. I sitt med anledning häraf beslutade yttrande hade ombuden framhållit, att, äfven om ett dylikt behof af utsträckt tid för statsbidrag i vissa fall kunde föreligga beträffande ofvannämnda båda hushållningssällskaps områden, en utsträckning af tiden för sådant statsbidrag i stort sedt af flera skäl icke vore önskelig. Såsom stöd härför anförde ombuden, att afsikten med ifrågavarande statsbidrag hufvudsakligen varit att underlätta kontrollföreningars igångsättande och att hjälpa dem öfver de första svårigheterna. Understödet af statsmedel kunde därför vara berättigadt under de fyra första åren efter bildandet. Efter denna tid borde en kontrollförening, enligt ombudens mening, kunna reda sig på egen hand eller på annat sätt än genom statsbidrag erhålla nödiga medel för verksamhetens uppehållande.

Med anledning af detta hushållningssällskapens ombuds uttalande hade Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott sedermera till landbruksstyrelsen inkommit med förnyad framställning i ämnet. Under framhållande af behofvet för de norrländska länen af utsträckt tid för statsbidrags utgående till kontrollförening har utskottet därvid hemställt, att landbruksstyrelsen, oberoende af ombudens allmänna, landet i dess helhet afseende uttalande, ville taga utskottets förstberörda framställning under öfvervägande och söka utverka sådan förlängning i tiden för statsbidragets utgående, hvarom utskottet gjort framställning, därvid, om denna förlängning skulle föreslås endast för öfra Norrland, tilläfventyrs den inskränkningen kunde göras, att det ifrågasatta bidraget utöfver de redan medgifna fyra åren begränsades till att afse endast mindre kreatursbesättningar, hvilkas koantal icke öfverstege exempelvis tio.

I anslutning härtill har landbruksstyrelsen erinrat, hurusom styrelsen i den underdåniga skrifvelse, styrelsen den 15 december 1905 aflät rörande statsbidrag till kontrollföreningar, framhöll, att statsbidraget ej borde utgå under mer än en viss tid med hänsyn därtill, att kontroll-

[40.] verksamheten, sedan dess betydelse blifvit känd, ej syntes behöfva eller ens borde vidare uppehållas med understöd af allmänna medel. I öfverensstämmelse härmed föreslog landtbruksstyrelsen, att sådant bidrag ej skulle utgå längre tid än fyra år, hvilket också blef Riksdagens beslut.

Landtbruksstyrelsen har nu förklarat sig fortfarande fasthålla vid den då uttalade åsikten, att statsbidraget borde begränsas till viss tid. Af de ofvannämnda skrivelserna från Norrbotten och Västerbotten liksom af upplysningar, som landtbruksstyrelsen erhållit från öfriga norrländska län, framginge emellertid, att kontrollföreningsrörelsen ännu ej vunnit fullt förtroende bland ladugårdsägarna inom Norrland. Anledningen härtill finge hufvudsakligen tillskrifvas den omständigheten, att jordbrukarna inom dessa län till största delen tillhörde småbrukarklassen, för hvilka kontrollkostnaden alltid och särskildt i dessa bygder med långa afstånd ställde sig dyrare än för ägare af något större kreatursbesättning. Landtbruksstyrelsen vore dock öfvertygad, att äfven Norrlands jordbrukare småningom skulle lära sig inse det för deras ekonomi fördelaktiga uti att ställa sina ladugårdar under den kontroll, som här afsåges. För uppnående af detta för kreatursskötseln i dessa orter viktiga mål vore emellertid angeläget, att åtgärder vidtoges till förhindrande däraf, att småbrukare, som inträdt i kontrollförening, utträdde ur densamma, hvarigenom kontrollrörelsens utveckling skulle motverkas.

Med anledning häraf och då det ej kunde nekas, att ägaren af en större ladugårdsbesättning snarare lärde sig inse fördelen af ifrågasvarande ladugårdskontroll än en småbrukare med färre kreatur, syntes landtbruksstyrelsen giltiga skäl finnas för att utsträcka tiden för åtnjutande af statsbidrag hvad beträffar småbrukare i nämnda orter. Ett sådant medgifvande torde dock böra gälla äfven för Dalarna, hvilket landskap i ofvan angifna afseende liknade Norrland.

Landtbruksstyrelsen ansåge därför, att till nu gällande bestämmelser rörande understöd åt medlemmar af kontrollförening det tillägg borde göras, att Eders Kungl. Maj:t tillerkändes rätt att på framställning af hushållningssällskap i Norrland samt Dalarna medgifva, att sådant understöd kunde utgå till medlemmar af kontrollförening, hvilka ägde högst tio kor, under ett eller flera af de åtta första åren.

Ett sådant tillägg i gällande villkor för statsbidrags åtnjutande i förevarande fall syntes landtbrukstyrelsen icke påkalla någon ökning af anslaget för ifrågasvarande ändamål.

Då landtbruksstyrelsen ansett, att, med undantag af här anförda förändringar, anslaget för år 1912 borde utgå efter samma beräkning och enligt enahanda villkor som för närvarande, har landtbruksstyrelsen

hemställt, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen, att *dels* såsom bidrag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket på extra stat för år 1912 anvisa och ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag, som, då åtminstone ännu icke några säkra beräkningar kunnat göras om medelåtgången under år 1910, lämpligen syntes kunna bestämmas till 250,000 kronor, *dels ock*, i likhet med hvad för år 1911 ägt rum, medgifva, att hvad vid utgången af år 1910 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag finge under år 1911 för enahanda ändamål af Kungl. Maj:t disponeras.

[40.]

På af mig förut denna dag, vid underdånig föredragning af landtbruksstyrelsens framställningar om anslag under år 1912 till aflöning åt jordbrukskonsulenter, anförda skäl synes mig det belopp i nu förevarande anslag, som beräknats såsom bidrag till aflöning åt jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige lämpligen böra, på sätt landtbruksstyrelsen föreslagit, utbrytas ur detta anslag och under gemensam anslagstitel sammanföras med det hittills särskildt uppförda statsbidraget till aflöning åt jordbrukskonsulenter i Norrland och Dalarna. Vid bifall till denna min framställning kommer anslaget till höjande af det mindre jordbruket att minskas med motsvarande belopp, 25,000 kronor.

Departements-
chefen.

Det af landtbruksstyrelsen föreslagna tillägget i villkoren för åtnjutande af statsunderstöd till medlemmar i kontrollförening inom Norrland och Dalarna anser jag mig på de af landtbruksstyrelsen anförda skälen böra tillstyrka. Detta tillägg synes mig särskildt välbehöfligt, då arbetet på höjande af det mindre jordbruket i landets nordliga delar med hänsyn till ladugårdsskötselns stora betydelse för det jordbruk, som där bedrivs, i första rummet torde böra riktas på att främja och sprida intresse för denna viktiga gren af landthushållningen. Därtill kommer, att de svårigheter för landtbrukets bedrivande inom dessa nordliga landsdelar, som äro en följd såväl af deras nordliga läge som däraf, att den jämförelsevis fåtaliga befolkningen, särskildt inom de nordligaste länen, bor spridd öfver stora vidder, i ett eller annat fall kunna göra det nödvändigt, att undantag medgifvas nämnda landsdelar från gällande, för hela landet gemensamma bestämmelser sådana som de nu ifrågasvarande.

Beträffande storleken af det anslag, som för år 1912 torde böra begäras, tillåter jag mig erinra, att jag vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om anslag för år 1911 till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket beräknade medelbehovet för de åt-

[40.] gårdar, om hvilka nu är fråga, till 251,000 kronor enligt följande förslagsberäkning:

penningpris vid premiering af mindre jordbruk	39,000 kronor.
premielån vid premiering af mindre jordbruk	35,000 ,,
kontrollföreningars organisationsanslag	16,000 ,,
kontrollföreningars årsanslag	25,000 ,,
studieresor	26,000 ,,
undervisningskurser	50,000 ,,
premiering af odlingsföretag	50,000 ,,
öfrigt undervisning	10,000 ,,

tillhopa 251,000 kronor.

Utöfver detta belopp kräfdes för ändamålet ytterligare 15,000 kronor till täckande af vissa hushållningssällskapens kostnader under år 1909, hvilka enligt gällande bestämmelser skulle bestridas med statsmedel. På grund af vid nämnda tidpunkt i statskontoret inestående besparingar å föregående års anslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket behöfde emellertid icke hela det sålunda såsom erforderligt beräknade beloppet af Riksdagen äskas, utan begärde Eders Kungl. Maj:t Riksdagens medgifvande att under år 1910 få för ändamålet använda, hvad vid utgången af 1909 möjligen icke blifvit användt af tidigare för samma ändamål beviljade medel.

Denna Eders Kungl. Maj:ts framställning blef af Riksdagen bifallen.

Då ovisst torde vara, om någon dylik behållning vid 1911 års slut kan finnas tillgänglig och då medelbehofvet under år 1912 förvisso icke kan beräknas lägre än under år 1911, synes framställning nu böra göras om beviljande för år 1912 af hela det för ändamålet såsom erforderligt för år 1911 beräknade beloppet eller i rundt tal 250,000 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels på extra stat för år 1912 *till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket* bevilja ett anslag af 250,000 kronor;

dels ock medgifva, att hvad vid utgången af 1910 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag må under år 1911 för enahanda ändamål af Kungl. Maj:t disponeras.

[41.] Till anställande af en statskonsulent för det mindre jordbruket har Riksdagen för hvart och ett af åren 1910 och 1911 beviljat ett anslag af 6,500 kronor. Den 15 oktober 1909 har Eders Kungl. Maj:t

Statskonsulent
för det mindre
jordbruket.

utfärdat nådigt reglemente för denne statskonsulent. (Sv. förf.-saml. [41.] n:r 118.)

Då en statskonsulent för det mindre jordbruket synes böra äfven för år 1912 anställas, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte, i öfverensstämmelse med hvad landtbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 hemställt, föreslå Riksdagen

att *till anställande af en statskonsulent för det mindre jordbruket* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 6,500 kronor.

I underdånig skrifvelse den 2 december 1910 har landtbruksstyrelsen hemställt om vidtagandet af vissa åtgärder för att underlätta åstadkommandet af en bättre ordnad bokföring vid landets mindre jordbruk.

Landtbruksstyrelsen har därvid till en början erinrat, hurusom statsmakternas sträfvan under en längre tid varit riktad på att befordra landtbrukets produktivitet. Omständigheter syntes emellertid nu föreligga, hvilka i hög grad påkallade statens uppmärksamhet för möjliggörandet äfven af en mera ekonomisk drift vid landtbruket. Härför kräfdes med nödvändighet, att bokföringen inom landtbruket blefve spridd i så vida kretsar som möjligt samt att densamma utvecklades därhän, att den kunde lämna mera ingående upplysningar om hvarje särskild produktionsgrens ekonomiska utslag, än nu i allmänhet vore fallet.

Landtbruksstyrelsen redogör därefter för de föranstaltningar, som i sådant afseende träffats inom åtskilliga af Europas länder.

Sålunda hade inom Tyskland räkningsbyråer inrättats dels af större landtbrukssällskap, såsom Deutsche Landwirtschafts Gesellschaft och Bund der Landwirte, dels af landtbruksskammrar, dels ock af speciella bokföringsföreningar, hvarjämte äfven enskilda personer upprättat bokföringsbyråer i den utsträckning, att nästan hvarje större stad hade en eller flera dylika anstalter. Till uppkomsten inom Tyskland af dylika byråer hade äfven bidragit skyldigheten för landtmännen att betala skatt efter den verkliga inkomsten af landtbruket, hvarför äfven byråerna biträdt vid upprättande af skattedeklarationer. Bland bokföringsbyråerna syntes landtbruksstyrelsen det tyska landtbrukssällskapets bokföringsbyrå i Berlin och den Howardska bokföringsbyrån i Leipzig intaga mycket framstående rum. Den senare upprättades 1872 af professor Howard, hvilken ägnat denna angelägenhet ett synnerligen omfattande och ingående intresse samt härå nedlagt ett mycket förtjänstfullt arbete. Äfven den sachsiska landtbruksskammarens räkningsbyrå i Halle har

[42.]

*Åtgärder
för främjande
af en ordnad
bokföring vid
mindre jord-
bruk.*

[42.] synts landtbruksstyrelsen i detta sammanhang böra omnämnas, enär vid denna såväl tyska landtbrukssällskapets som Howards principer blifvit följda, därvid emellertid en sträfvän gjort sig gällande att såvidt möjligt för- enkla bokföringen, hvarigenom äfven betydligt billigare arbetskostnader uppnåtts än vid de förut nämnda byråerna. Bokföringsafgifterna fast- ställdes ej till någon viss summa per hektar, utan intressenten finge betala efter den tid, som byrån använt för egendomens bokföring, hvilket i hög grad befordrade insändandet af korrekta primäruppgifter. Byrån anlitades också ganska mycket af mindre jordbrukare för bok- sluts utförande.

I sammanhang härmed har landtbruksstyrelsen anmärkt, att de tyska bokföringsbyråerna eljest nästan uteslutande anlitades för de större jordbrukens räkning. Enligt hvad allmänt uppgåfves, hade intresset för bokföring ännu ej vaknat hos de mindre jordbrukarna i Tyskland.

I Schweiz hade det visat sig möjligt att äfven för mindre landt- bruk ordna bokföringen i stor utsträckning och på ett praktiskt sätt. Detta hade hufvudsakligen skett genom det schweiziska bondesekre- tariatets bokföringsbyrå i Zürich, hvars verksamhet påbörjades år 1901 och genom hvilken under år 1909 utfördes bokslut för ej mindre än 287 bondeegendomar och egentliga småbruk.

Hvad Danmark anginge, så hade detta land att uppvisa försök att med kontrollföreningsverksamheten förena en verksamhet för utförande af åtgärder i landtbruksbokföringens intressen, hvarvid särskildt det mindre landbrukets räkenskapsbokföring befodrads. Förutom kontroll- räkenskaperna i ladugården verkställde hvarje föreningsmedlem dagliga anteckningar öfver varuomsättningen, arbetets användning samt kontanta inkomster och utgifter rörande den yttre hushållningen enligt visst system. Dessa anteckningar kontrollerades och kompletterades af kon- trollassistenten, hvars biträde äfven tagits i anspråk för månadssamman- drag, införande i hufvudboken samt bokslutets affattande.

Äfven inom vårt land har på allra sista tiden denna angelägenhet börjat uppmärksammas.

Landtbruksstyrelsen erinrar sålunda, att hushållningssällskapens under sistlidna november månad i Stockholm församlade ombud beslutat att i underdånig skrifvelse den 17 november 1910 hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga frågan om jordbruksbokföringsföreningars in- rättande och ekonomiska understödjande inom de olika orterna under nådig- pröfning, hvarvid de på samma gång framhållit, att olika lokala för- hållanden i olika delar af vårt vidsträckta land gifvetvis förutsatte olika slag af jordbruksbokföringsföreningar samt att bedömandet af förenin-

garnas storlek, verksamhetsområde och öfriga på frågan inverkan-
förhållanden torde böra öfverlämnas åt de olika hushållningssällskapen,
dock inom vissa af staten för tillgodoseende af dess intresse angifna
gränser.

[42.]

Vidare har Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltnings-
utskott vid sammanträde den 21 och 22 oktober 1910 beslutit att för
sin del godkänna vissa af dess jordbrukskommitté framförda synpunkter
för lösande af bokföringsfrågan och med ledning af ett utaf nämnda
kommitté afgifvet utkast uppgjort följande förslag till de grundbestäm-
melser, som borde ingå i en bokföringsförenings stadgar och vara af
natur att icke, så länge sällskapet lämnade anslag, kunna ändras utan
sällskapets samtycke.

Föreningens ändamål skulle, enligt dessa bestämmelser, vara att *dels*
för medlemmarna ombesörja förande och afslutande af landtbruksräken-
skaper med sådan uppställning, att såväl öfverskådlig och noggrann känne-
dom vunnos om jordbruksdriftens olika grenar, särskildt rörande deras eko-
nomiska resultat, som ock att erforderliga uppgifter för afgifvande af skatte-
deklaration beträffande jordbruket kunde hämtas direkt ur räkenskaperna,
dels tillhandagå medlemmarna med upplysningar och råd i bokföringsärenden
samt biträda vid upprättande af skattedeklarationer, *dels* ock i öfrigt utöfva
sådan verksamhet — äfven för andra jordbrukare än medlemmar i för-
eningen — som stode i nära samband med här angifna hufvudändamål
eller som kunde möjliggöra åstadkommande af en allmän statistik öfver
länets jordbruksdrift. Arbetet skulle utföras och ledas genom en central-
byrå för hela länet. Till medlem af föreningen kunde antagas icke
blott hvarje person, som drefve jordbruk inom Södermanlands län,
äfvensom vissa sammanslutningar af jordbrukare, utan äfven jord-
brukare inom angränsande län, i den mån föreningen därom beslutade.
Utträde ur föreningen kunde ske endast vid slutet af ifrågavarande egen-
doms räkenskapsår och efter uppsägning inom af föreningen bestämd
tid. Kostnaderna för det arbete, som för medlemmarnas räkning ut-
fördes genom byråns försorg, skulle fördelas på medlemmarna i förhål-
lande till den arbetskvantitet, som hvarje medlems bokföring kräft, samt
i öfrigt enligt de grunder föreningen bestämde. Med hvarje medlem
skulle upprättas kontrakt rörande hans bokföring, hvarvid viss del af
den beräknade kostnaden skulle erläggas förskottsvis. Medlem, som ej
uppfyllde kontraktets bestämmelser, skulle af styrelsen kunna uteslutas
ur föreningen. För underlättande af mindre jordbrukares deltagande
skulle hushållningssällskapet förmedla möjligen utgående statsbidrag eller
bevilja årligt anslag till föreningen att utgå på sätt och efter de grunder

[42.] sällskapet bestämde. Föreningens angelägenheter skulle handhafvas af en styrelse, bestående af fem medlemmar, hvaraf fyra skulle väljas af föreningen och en af hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Det skulle åligga styrelsen att årligen till hushållningssällskapet afgifva årsberättelse och revisionsberättelse. Styrelsens ledamöter och byråns tjänstemän skulle vara underkastade ovillkorlig tysthetsplikt i allt, som rörde medlemmarnas bokföring och affärer. Beviljades arfvoden till styrelseledamöterna, skulle dessa utgå af föreningens medel till samtliga ledamöter i styrelsen. För granskning af föreningens räkenskaper, som skulle föras på kalenderår, skulle föreningen utse två revisorer och två suppleanter samt hushållningssällskapets förvaltningsutskott en revisor och en suppleant.

Förvaltningsutskottet beslöt vidare hemställa till hushållningssällskapet bland annat att godkänna nu angifna förslag till bokföringsfrågans lösning och förslaget till grundbestämmelser för en bokföringsförening. Detta utskottets förslag blef af hushållningssällskapet gilladt och godkändt vid dess sammanträde den 1 december 1910.

Äfven Östergötlands läns hushållningssällskaps finanskommitté har vid sammanträde den 6 juli 1910 beslutat att hos sällskapet begära bemyndigande att inrätta en bokföringsbyrå, hvilken skulle under sällskapets kontroll föra och afsluta räkenskaper för länets jordbrukare efter taxa, som af kommittén skulle fastställas. Kommittén uttalade såsom sin åsikt, att byrån icke borde åtnjuta något understöd af sällskapet, utan att afgifterna borde bestämmas så höga, att omkostnaderna kunde med desamma bestridas. Kommittén begärde endast ett anslag af 1,000 kronor att användas till lönefyllnad åt föreståndaren, för den händelse inkomsterna icke uppginge till detta belopp.

Enskild motionär hade sedermera hos samma hushållningssällskap gjort framställning därom, att det af finanskommittén till lönefyllnad åt föreståndaren begärda beloppet, 1,000 kronor, måtte få i stället utgå såsom förslagsanslag att användas till bekostande af bokföring genom bokföringsbyrån åt innehafvare af mindre jordbruk med högst 75 hektar åker, hvilka hade jordbruk till hufvudsaklig näring, och att dylikt bidrag måtte utgå med högst 40 kronor under högst 5 år på villkor i öfrigt, som förvaltningsutskottet skulle äga bestämma. Sistnämnda förslag har sedermera af hushållningssällskapet blifvit bifallet.

Enligt hvad landtbruksstyrelsen vidare meddelar, lärer förevarande fråga äfven inom andra hushållningssällskap vara under öfverläggning, ehuru sällskapen eller deras förvaltningsutskott ännu icke hunnit vidtaga erforderliga åtgärder för ändamålet.

Den stora betydelse, som en ordnad landtbruksbokföring enligt det föregående äger, samt de svårigheter, som måste tänkas möta för att en sådan bokföring, åtminstone hvad angår mindre jordbruk, mera allmänt inom den närmaste framtiden skulle komma till stånd, har synts landtbruksstyrelsen påkalla statens åtgärder för befordrande af denna angelägenhet. Visserligen hade i de hittills fastställda nådiga reglementen för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket föreskrifvits att, för att innehafvare af mindre jordbruk skulle kunna vid en senare premiering erhålla penningpris, för premieringsnämnden skulle uppvisas af honom enligt af landtbruksstyrelsen fastställt formulär förda anteckningar öfver jordbruket från tiden från förra premieringen, och landtbruksstyrelsen hade för dylika anteckningar fastställt alternativa formulär i form af två slag af räkenskapsböcker, ett vidlyftigare och ett enklare. Men om också härmed en början kunde anses vara gjord till att förbereda ett allmännare införande af räkenskapsföring inom det mindre jordbruket, så förringade dock detta icke enligt landtbruksstyrelsens mening betydelsen af hvad ofvan anförts om behovet af ytterligare åtgärders vidtagande i antydda syfte. Härtill komme ytterligare den omständigheten, att brukare af egendom, taxerad till 25,000 kronor eller därutöver, numera vore skyldig att verkställa deklaration öfver den verkliga inkomst hans egendom lämnat. Gifvetvis kunde en sådan deklaration icke afgifvas utan att till grund för densamma låge afslutade räkenskaper.

Det syntes emellertid landtbruksstyrelsen med visshet kunna antagas, att ordnad bokföring i allmänhet förekomme först vid jordbruk, hvilkas taxeringsvärde vida öfverstege ofvanstående belopp. Under sådana förhållanden syntes det vara äfven ur skattesynpunkt af stor vikt, att åtgärder vidtoges för främjande af en tillförlitlig bokföring å de egendommar, där sådan icke i allmänhet kunde förutsättas äga rum. Härigenom skulle enligt styrelsens mening äfven motverkas den fara, som kunde föreligga däruti, att deklarationsskyldiga, hvilka ej själfva ägde förutsättningar för eller hvilkas tid ej medgäfvade förandet af sådana räkenskaper, härför anlidade personer utan nödig kompetens, hvarigenom de bokslut, hvilka sedan komme att ligga till grund för beskattningen, saknade den tillförlitlighet, de borda äga.

Af ofvanstående skäl har landtbruksstyrelsen ansett, att staten borde ingripa för att stödja de åtgärder, som på olika håll nu börjat vidtagas till befordrande af en ordnad landtbruksbokföring. Härigenom skulle äfven den fördel vinnas, att de i orterna vidtagna åtgärderna skulle blifva mera planmässiga, liksom det ock vore att förutse, att ett för ända-

[42.] målet lämnadt statsbidrag skulle befordra åtgärders vidtagande i samma syfte inom flera orter, där de i annat fall möjligen skulle uteblifva.

Statens åtgärder borde i detta liksom i många andra fall lämpligast äga rum under samarbete med hushållningssällskapen, och förutsättningarna för statsbidrag borde sålunda vara, dels att åtgärderna för landtbruksbokföringens främjande ställdes under en viss kontroll af sällskapen och dels att sällskapen lämnade bidrag till samma ändamål.

En gifven förutsättning för denna angelägenhets lyckliga fullföljande vore, att en bokföringsbyrå för vissa särskilda områden upprättades. Det syntes dock, som om enighet rådde därom, att inom vårt land bokföringsbyrån, liksom de eventuella föreningarna, helst i allmänhet borde omfatta minst ett hushållningssällskaps område. Detta syntes äfven landtbruksstyrelsen vara lämpligast, enär ett arbete sådant som detta säkerligen skulle vinna på att centraliseras, på sätt också i Tyskland visat sig vara fallet. Erfarenheten kunde emellertid möjligen komma att visa önskvärdheten däraf, att på vissa orter en bokföringsförening omfattade något mindre område och att mer än en byrå upprättades inom samma hushållningssällskaps område. Ej heller syntes vara utslutet, att under vissa förhållanden åtminstone i början två län kunde sammanföras till ett bokföringsområde.

Bokföringsbyråernas uppgift skulle enligt landtbruksstyrelsens åsikt hufvudsakligen vara dels att på grundval af vecko- eller månadsrapporter föra och avsluta fullständiga landtbruksräkenskaper, dels att utföra bokslut, grundadt på årsjournaler, förda vid egendomen enligt af byrån godkända formulär.

Statens understöd syntes landtbruksstyrelsen icke lämpligen böra afse sådan bokföringsbyrås upprättande och upprätthållande, utan borde afgifterna för byråns arbeten beräknas så höga, att omkostnaderna därmed fullt betäcktes. Däremot syntes, i öfverensstämmelse med hvad fallet vore beträffande anslaget till medlemmar i kontrollföreningarna, statsbidraget böra afse att under visst antal år minska kostnaderna för de mindre jordbrukarna vid anlitande af de upprättade bokföringsbyråernas biträde och därigenom sätta dem i tillfälle att lära känna den stora fördel, en ordnad bokföring med bokslut innebure för deras ekonomi.

Genom sådana bidrag skulle säkerligen redan från början större anslutning vinnas till bokföringsbyråerna och härigenom deras upprättande i väsentlig mån underlättas.

Såsom villkor för sådant statsbidrag borde bestämmas, att ej annan bokföringsbyrå finge anlitas än sådan, som antingen blifvit af hushållningssällskap upprättad och ställd under dess öfverinseende eller också

anordnad af en landtbruksbokföringsförening. I detta senare fall borde dessutom bestämmas, att föreningens stadgar, hvilka skulle vara af hushållningssällskapet fastställda, borde innehålla bestämmelse därom, att förvaltningsutskottet skulle äga utse minst en ledamot i föreningens styrelse och en revisor jämte suppleant för denna samt att det skulle åligga föreningens styrelse att årligen till hushållningssällskapet afgifva årsberättelse samt insända berättelse öfver revisionen.

I reglementet för nötboskapspremieringen hade fastställts, att endast de djurägare, hvilkas odlade jord icke öfverstege 40 hektar, finge vid premieringsmöte deltaga med såväl handjur som hondjur i täflingarna om alla slags pris. Likaledes vore i bestämmelserna för anslag till medlemmar i kontrollföreningarna föreskrifvet, att endast sådana medlemmar, hvilka ägde högst 25 kor, kunde erhålla statsbidrag. I öfverensstämmelse härmed och i betraktande däraf, att en kreatursbesättning af 25 kor i allmänhet kunde anses förutsätta ett jordbruk med en åkerareal af 50 till 60 hektar, syntes landtbruksstyrelsen kunna ifrågasättas, att brukare af större areal åkerjord än denna ej heller borde vara berättigade till åtnjutande af statsbidrag för sin bokföring, då han ej tillhörde antalet af sådana jordbrukare, som vid statens åtgärder i öfrigt ansåges böra ifrågakomma till erhållande af statsunderstöd.

Såsom landtbruksstyrelsen förut framhållit, vore det dock af stor betydelse, att åtgärderna för befordrande af en tillförlitlig bokföring komme att omfatta innehafvare af sådana egendomar, för hvilka deklARATION skulle afgifvas, men som ej vore af den storlek, att det kunde förutsättas, att en ordnad bokföring därstädes ägde rum, hvilket först torde vara fallet med något större gårdar.

Enligt landtbruksstyrelsens åsikt borde sålunda statsbidrag utgå till brukare af gårdar med högst 75 hektar åker, hvilket, hvad beträffar åtnjutande af bidrag för samma ändamål från sällskapet, såsom af det föregående synes, blifvit föreslaget inom Östergötlands läns hushållningssällskap.

Statsbidraget borde vidare utgå på sådant sätt, att bland dessa jordbrukare innehafvaren af en mindre gård, hvilken kunde anses vara i större behof af understöd, komme i åtnjutande af ett högre bidrag i förhållande till den utgiftssumma, han måste utbetala för sin bokföring, än innehafvaren af en större gård. Utgående därifrån, att bokföringskostnaden i allmänhet blefve större vid en gård med större åkerareal än vid en gård med mindre, skulle detta kunna vinnas genom att låta beloppet af det bidrag, som skulle utgå, bestämmas i förhållande till arealen af den åkerjord, fastighetens brukare innehade, och sätta detta

[42.] bidrag högre, när det gällde mindre, än där fråga vore om större åkerareal. Ändamålet kunde likväl lättare vinnas, om det bestämdes, att lika stort bidrag skulle utgå för hvarje gård, dock att därvid på samma gång stadgades, att detsamma, sammanlagdt med hushållningssällskapets anslag, under inga förhållanden finge öfverstiga bokföringskostnaden. Brukarens eget tillskott blefve nämligen då större, i samma mån gården hade större areal. Landtbruksstyrelsen säger sig icke hafva tvekat att anse detta senare sätt för bidragets utgående ändamålsenligare, enär därigenom en högst besvärlig kontroll öfver åkerarealen undvekes.

Kostnaden för en landtbruksbokföring vore gifvetvis beroende af en mängd olika faktorer, hvaribland kunde nämnas egendomens storlek, binäringar till jordbruket, i hvad mån räntabiliteten af olika grenar af hushållningen skulle kontrolleras och så vidare. Under alla förhållanden kunde emellertid en tillförlitlig bokföring med bokslut ej verkställas för en kostnad understigande 40 kronor.

I öfverensstämmelse härmed syntes det landtbruksstyrelsen, att statsbidraget lämpligen borde utgå med högst 15 kronor och att såsom villkor för statsbidragets åtnjutande borde stadgas, att vederbörande hushållningssällskap lämnade med statsbidraget minst lika stort belopp samt att bidraget finge utgå endast till innehafvare af jordbruk, hvilken hade detta till sin hufvudsakliga näring.

Då afsikten med statens bidrag, såsom förut blifvit angifvet, vore att sätta jordbrukaren i tillfälle att lära känna fördelen för hans ekonomi af en ordnad bokföring, borde bidraget upphöra att utgå efter vissa år, i likhet med hvad som ägde rum beträffande bidragen till kontrollbokföring vid ladugårdarna. Tiden för åtnjutande af bidraget vore i senare fallet för närvarande bestämd till fyra år, hvilken tid äfven borde bestämmas beträffande bidraget för landtbruksbokföringen.

Hvad slutligen angår storleken af det anslag, som skulle vara erforderligt för utlämnande af statsbidrag på sätt här blifvit föreslaget, har landtbruksstyrelsen uppgjort följande beräkning.

Enligt af öfverdirektören E. Sidenbladh uti ett föredrag om betydelsen af mindre jordbruk, hållet i landtbruksakademien den 17 december 1906, syntes antalet egendomar utgöra:

med en åkerareal af	0—5 hektar	164,591 st.	
» » » »	5—20 »	149,560 »	
» » » »	20—50 »	28,564 »	och
» » » »	50—75 »	3,160 »	

Vidkommande det första slaget af egendomar ansåge landtbruksstyrelsen, att man kunde förutsätta, att de endast i undantagsfall komme att begagna sig af bokföringsbyrån. Hvad åter de öfriga anginge, vore det gifvetvis ytterst svårt att beräkna, hur stort antal af dessa som skulle komma att ansluta sig till byråerna. Det syntes emellertid landtbruksstyrelsen kunna antagas, att antalet ökades i förhållande till åkerarealens storlek och att anslag skulle blifva behöfligt för statsbidrag till innehafvare af gårdar, motsvarande

1	procent	utaf	gårdarna	med	5—20	hektar	eller	till	1,495
5	»	»	»	»	20—50	»	»	»	1,428
10	»	»	»	»	50—75	»	»	»	316

eller tillhopa 3,239 gårdar.

Bidrag skulle sålunda behöfva utgå till i rundt tal 3,000 jordbrukare. Gifvetvis komme dock under de första åren endast en del att därpå göra anspråk, hvarför landtbruksstyrelsen ansett, att ett statsanslag af 15,000 kronor borde vara fullt tillräckligt för att motsvara behovet under år 1912.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen begära anvisande af ett anslag af 15,000 kronor att utgå till hushållningssällskapen såsom bidrag för befrämjande af en ordnad bokföring vid mindre jordbruk efter de grunder och på de villkor här ofvan blifvit förordade.

Under de senaste åren hafva från statens sida verksamma åtgärder blifvit vidtagna för att främja och befordra utvecklingen af landets mindre jordbruk; och med det lifliga intresse, för hvilket dessa åtgärder inom skilda landsdelar varit föremål, hafva de goda resultaten af det utförda arbetet icke uteblifvit. Öfverallt, där detsamma blifvit klokt planlagdt och väl ledt, har det lämnat märkbara spår efter sig, hvilka förvisso, i den mån arbetet fortskrider, komma att ännu tydligare lägga i dagen, i hvilken grad ett högt uppdrifvet mindre jordbruk utöfvar inflytande på den afkastning i stort sedt, som ett lands jordbruksnäring förmår lämna.

*Departements-
chefen.*

Landtbruksstyrelsen har nu här framlagt förslag om vidtagande af en ytterligare åtgärd i samma syfte, hvilken synes mig vara af så stor betydelse, att krafvet på statsmakternas medverkan äfven här måste anses berättigadt. För uppnående af bästa möjliga ekonomiska resultat fordras vid hvarje ekonomisk verksamhet en väl ordnad, lätt öfver-skådlig bokföring. I särskildt hög grad gäller detta vid jordbruksdriften

[42.] med dess många olika detaljer, hvilka på det närmaste gripa in den ena i den andra, något som bland annat har till följd, att man, för att kunna fullt öfverskåda det hela, här icke kan vara tillfredsställd med endast en sammanfattning, som anger det ekonomiska slutresultatet. Då därtill kommer å ena sidan, att vunnna erfarenhet visat, att innehafvarna af mindre och medelstora jordbruk endast undantagsvis äro i tillfälle eller äga förmåga att ägna detta viktiga bokföringsarbete tillbörlig uppmärksamhet, samt å andra sidan att en förändrad skattelagstiftning nu gör det nödvändigt äfven för landtmännen att, för att kunna ställa sig de nya lagstiftningsföreskrifterna till efterrättelse, med det snaraste söka få sin bokföring på mera tillfredsställande sätt ordnad, blir behovet af statens understödjande ingripande här så mycket mera trängande.

Beträffande sättet härför delar jag landbruksstyrelsens uppfattning, att statens verksamhet härutinnan bör inskränkas till att ekonomiskt hjälpa endast de mindre jordbrukarna att komma i åtnjutande af de fördelar, en mera fullständig räkenskapsföring erbjuder. Den större anslutning, som de för ändamålet erforderliga bokföringsbyråerna härigenom böra kunna påräkna, bör gifvetvis i sin mån underlätta upprättandet af dylika. Den tid, som kan anses erforderlig för att nämnda fördelar skola blifva af den enskilde på varaktigt sätt kända och uppskattade, har af landbruksstyrelsen beräknats till fyra år, eller samma tid som den, under hvilken statsunderstöd nu, på ett annat motsvarande område, utgår till de mindre jordbrukare, som äro medlemmar i kontrollförening, och synes mig denna tid äfven i detta fall vara fullt tillräcklig. Bokföringsarbetet hos den enskilde torde efter sagda tid hvarken behöfva eller ens böra uppehållas med understöd af allmänna medel.

Att staten här liksom på andra motsvarande verksamhetsområden låter sina åtgärder blifva beroende på samverkan med hushållningssällskapen, anser jag i detta fall vara en nödvändig förutsättning för det helas framgång. För att den angelägenhet, hvarom här är fråga, skall vinna önskvärd tillslutning, fordras nämligen i särskildt hög grad, att de, hvilka anlita biträde för sin bokföring, hysa fullt förtroende till den, som har ledningen af bokföringsbyrån i sin hand eller åtminstone bär ansvaret därför; och att hushållningssällskapen i detta afseende fylla alla rimliga anspråk torde vara uppenbart. Genom deras medverkan vinnes ock ökad säkerhet för, att fullt rationella metoder vid bokföringsarbetet komma till användning, hvarjämte kostnaderna för den enskilde genom det inflytande, hushållningssällskapet alltid kan utöfva på byråns verksamhet, lättare böra kunna begränsas till de verkliga utgifterna för arbetets utförande. Ett ytterligare skäl för staten att äfven i denna angelägenhet sam-

verka med hushållningssällskapen, hvilket skäl synes mig vara af betydelse också med hänsyn till frågan om statsanslags beviljande för ändamålet, är, att det vid här ifrågavarande bokföringsarbete kommer att samlas ett statistiskt material af stort allmänt intresse och värde, hvilket säkerligen i många fall bör kunna blifva till nytta vid planläggandet af andra åtgärder till det mindre jordbrukets höjande.

[42.]

Mot landtbruksstyrelsens förslag att inskränka rätten att komma i åtnjutande af statsunderstöd till brukare af högst 75 hektar har jag icke något att erinra. Därigenom bör, såsom landtbruksstyrelsen äfven framhåller, det eftersträfvansvärda önskemålet kunna uppnås, att tillfälle till erhållande af statsunderstöd beredes icke endast innehafvare af gårdar, angående hvilkas drift, i stället för deklaraionsuppgift, vissa ekonomiska och statistiska uppgifter kunna aflämnas till ledning för taxeringsmyndigheternas beräkning af den skattskyldigas inkomst, utan — åtminstone till någon del — äfven de landtmän, hvilka äro skyldiga att deklarerera sin inkomst af jordbruket, men hvilkas gårdar ej äro så stora, att det kan förutsättas, att ordnad bokföring vid dem äger rum. Indirekt komma äfven öfriga jordbrukare, som äro i behof af bokföringshjälp, att draga fördel af här ifrågasatta statsanslag, i det att detsamma, såsom jag redan antydt, bör komma att afsevärdt underlätta bildandet af bokföringsbyråer i tillräckligt antal.

Det af landtbruksstyrelsen föreslagna sättet för beräkningen af statsunderstödet till den enskilde brukaren synes mig på tillfredsställande sätt fylla det rättvisa krafvet, att den mindre jordbrukaren bör komma i åtnjutande af jämförelsevis större hjälp till bokföringskostnadernas täckande än den, som brukar en större gård.

Äfven hvad landtbruksstyrelsen i öfrigt föreslagit — såväl ifråga om statsunderstödet maximibelopp som ock beträffande storleken af det för år 1912 för ändamålet erforderliga statsanslaget — finner jag välbetänkt. Det synes mig emellertid vara lämpligt, att anslaget uppföres såsom förslagsanslag.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, såsom bidrag till åtgärder för främjande af ordnad bokföring vid mindre jordbruk på extra stat för år 1912 anvisa ett förslagsanslag af 15,000 kronor.

Under en följd af år har Kungl. Maj:t till smörprofningar i Malmö och Göteborg anvisat statsbidrag från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar, hvilket bidrag under de

[43.]

Fortgående
smörprofnin-
gar m. m.

[43.] senare åren utgått med 15,000 kronor årligen. Såsom ökad statsbidrag till dessa smörprofningar har därjämte Riksdagen, på framställning af Kungl. Maj:t, för hvart och ett af åren 1906—1911 anvisat å extra stat 10,000 kronor, hvarjämte ytterligare beviljats för åren 1910 och 1911 6,000 kronor till anordnande i samband med smörprofningarna af särskilda undersökningar af vattenhalten i svenskt exportsmör.

Sistnämnda anslag har beviljats närmast med anledning däraf, att i England, hufvudmarknaden för den svenska smörexporten, den 1 januari 1908 trädde i kraft en lag, i hvilken import af smör, innehållande öfver 16 procent vatten, förbjödes och höga böter äfvensom eventuellt konfiskation af varan stadgas såsom straff för öfverträdelse häraf. Under sådana förhållanden kräfde omsorgen om den för landet i national-ekonomiskt hänseende så betydelsefulla smörexporten, att möjlighet blefve beredd till en vidsträcktare kontroll i fråga om vattenhalten hos det svenska exportsmöret, än den, som redan förut ägde rum vid smörprofningarna.

Vid underdånig föredragning den 16 december 1910 har Eders Kungl. Maj:t anvisat dels till fortgående smörprofningar under år 1911 ett belopp af 25,000 kronor, dels ock till anställande i samband med smörprofningarna under samma år af särskilda undersökningar af vattenhalten i svenskt exportsmör ett belopp af 6,000 kronor, äfvensom förordnat att för åtnjutande af de sålunda anvisade medlen fortfarande som hittills skulle beträffande sagda kontroll gälla bland annat, att prof af exportsmör skulle genom svenska smörprofningarnas försorg tid efter annan uttagas på sätt hittills ägt rum, dock med rätt för svenska smörprofningarnas förvaltningsutskott att göra de afvikelser därifrån, som erfarenheten kunde visa lämpliga, att undersökning af vattenhalten skulle ske genom kemister, med hvilka förvaltningsutskottet ägde därom träffa öfverenskommelse, att, såvidt ske kunde, undersökning i förevarande afseende skulle företagas äfven af smör från andra mejerier än dem, som deltog i smörprofningarna, samt att styrelsen för profningarna skulle äga att meddela de närmare föreskrifter angående ifrågavarande kontroll, som kunde finnas erforderliga.

Landtbruksstyrelsen har nu med underdånigt utlåtande den 1 december 1910 öfverlämnat en af styrelsen för smörprofningarna gjord framställning om beredande af anslag för år 1912.

Sistnämnda styrelse har därvid åberopat den för innevarande år uppgjorda inkomst- och utgiftsstat för ifrågavarande profningar, enligt hvilken icke någon behållning från år 1910 upptagits såsom tillgång och icke heller något öfverskott vid 1911 års slut beräknats uppstå.

Statsbidraget har därvid uppförts till det för innevarande år beviljade beloppet, 31,000 kronor, däraf 6,000 kronor till anställande i samband med smörprofningarna af särskilda vattenhaltsundersökningar af svenskt exportsmör. Anslagen från hushållningssällskapen och profningsavgifter från mejerier hafva beräknats till 18,000 kronor samt avgifter för rätt att begagna runmärket till 8,000 kronor. Smörprofningarnas styrelse har vidare anført, dels att kostnaderna för år 1912 svårigen kunde beräknas lägre än för år 1911 dels ock att större bidrag från rikets hushållningssällskap icke vore att under år 1912 påräkna och att alltså ett statsbidrag till oförändradt belopp af 31,000 kronor äfven för år 1912 vore behöfligt.

Landtbruksstyrelsen har för egen del tillstyrkt omförmälda framställning.

För uppehållande äfven under år 1912 af smörprofningarnas verksamhet, som alltjämt visar sig vara af stor betydelse för höjandet af det svenska smörets kvalitet, torde liksom under de senare åren ökade medel vara erforderliga utöfver de 15,000 kronor, hvilka synas fortfarande kunna utgå från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanärningar. Någon förändring i det anslagsbelopp å 10,000 kronor, som af Eders Kungl. Maj:t för ifrågavarande ändamål under senare år äskats och af Riksdagen beviljats, torde icke böra äga rum.

Beträffande den i det föregående omförmälda skärpta kontrollen öfver vattenhalten i för export afsedt smör anförde jag, då jag den 14 januari 1910 för Eders Kungl. Maj:t framlade anslagsbehofven under nionde hufvudtiteln för år 1911, att jag erfarit, att denna kontroll kunnat utan svårighet utföras efter den fastställda planen samt befunnits vara till med densamma afsedt gagn. Vidare anförde jag, att frågan om att på lagstiftningens väg söka förebygga tillverkningen af smör med för hög vattenhalt fortfarande varit föremål för min uppmärksamhet, därvid det dock syntes mig lämpligt att tillsvidare afvakta den ytterligare erfarenhet, som så småningom komme att vinnas angående så väl verkan af ofvannämnda officiella kontroll å vattenhalten som ock den utsträckning, hvori denna kontroll behöft anlitas. Därtill komme, att landtbruksstyrelsen då vore sysselsatt med en mera omfattande utredning i ämnet med anledning af en utaf skånska smörexportföreningen gjord underdånig framställning angående vidtagande af åtgärder i antydt syfte.

I det utlåtande, landtbruksstyrelsen afgifvit öfver ifrågavarande framställning, har styrelsen hemställt om utfärdande af en lag angående

[43.]

*Departements-
chefen.*

[43.] förbud mot utförsel af smör bland annat med en vattenhalt öfverstigande 16 procent. Inom närmaste framtid torde jag blifva i tillfälle att framställa de förslag i ärendet, hvartill omständigheterna föranleda.

I samband med sin förberörda hemställan har landtbruksstyrelsen framhållit, att tillsynen öfver den föreslagna lagens efterlefnad gifvetvis komme att medföra kostnader, såsom för proftagning, undersökning af prof m. m., hvilka kostnader dock icke syntes styrelsen behöfva nämnvärdt öfverstiga det hittills till undersökningar af exportsmörets vattenhalt beviljade årsanslaget af 6,000 kronor.

Under sådana förhållanden och då kostnaderna för ofvan omförmälda kontroll, hvilken äfven under nästlidna år visat sig vara till nytta och gagn, kunnat gäldas med det till deras bestridande anvisade anslaget, synes mig någon förändring icke heller böra äga rum beträffande nu ifrågavarande anslagsbelopp.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1912 bevilja dels till *ökadt statsbidrag till fortgående smörprofningar* ett anslag af 10,000 kronor samt dels till *anställande af särskilda undersökningar af vattenhalten i svenskt export-smör* ett anslag af 6,000 kronor, eller tillhopa 16,000 kronor.

[44.]
Fjäderfä-
afvelns
befrämjande.

Till fjäderfäafvelns befrämjande har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1904 anvisat anslag till belopp af för hvar och ett af åren 1904—1906 5,000 kronor, för hvartera af åren 1907 och 1908 10,000 kronor samt för hvar och ett af åren 1909—1911 20,000 kronor.

Sveriges allmänna fjäderfäafvelsförening har för åren 1906—1909 såsom understöd erhållit hela det för samma år beviljade anslaget.

I en till Eders Kungl. Maj:t ingifven skrift har samma förening anført, att, under förutsättning att statsanslaget för fjäderfäafvelns befrämjande fortfarande skulle ställas till föreningens förfogande, en ökning af detta anslag måste anses både önskelig och af förhållandena påkallad, i hvilket afseende föreningen hufvudsakligen framhållit, att en utvidgning af föreningens tidskrift syntes vara önskelig, att föreningen ansett olämpligt afböja en från Danmark utgången inbjudan till en nordisk fjäderfäutställning i Köpenhamn, att föreningen senast år 1913 ämnade hålla nästa allmänna svenska fjäderfäutställning samt att föreningens försöksverksamhet borde återupptagas.

I häröfver infordradt underdånigt utlåtande den 1 december 1910

har landtbruksstyrelsen anført, att styrelsen med afseende å angelägenheten däraf, att medel för ifrågavarande ändamål funnes tillgängliga för år 1912, och med anledning af innehållet i berörda framställning ansett sig böra framhålla vissa synpunkter. Hvad sålunda först anginge sagda framställning, i hvad den berörde föreningens tidskrift, så vore landtbruksstyrelsen af den uppfattning, att utvidgandet af tidskriften utöfver dess nuvarande omfång ej vore af något allmänt ändamål påkalladt samt att fördelarna för det allmänna af den ifrågasatta utvidgningen ej kunde betinga någon höjning af statsanslaget i fråga. Landtbruksstyrelsen ansåge sig ej heller öfvertygad, att fjäderfäutställningar numera vore af det värde för fjäderfäafveln, att större belopp af allmänna medel borde i någon händelse beredas för möjliggörande af sådana utställningar i större utsträckning än hittills. Hvad slutligen anginge försöksverksamheten på fjäderfäskötselns område, vore denna, hvad beträffade utfodringsförsök, förbunden med så stora svårigheter, att de lämpligast borde öfverlätas åt centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, i den mån denna anstalt blefve i tillfälle upptaga äfven denna frågas lösning på sitt program. Öfrig försöksverksamhet borde däremot af ifrågavarande förening, äfven om statsanslag till densamma komme att utgå med samma belopp som senast varit fallet, kunna i erforderlig utsträckning anordnas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen ansett Sveriges allmänna fjäderfäafvelsförenings framställning ej böra föranleda till ökande af det af Riksdagen senast anvisade anslaget till fjäderfäafvelns befrämjande. Då andra skäl ej heller syntes landtbruksstyrelsen härför föreligga, har styrelsen hemställt om utverkande af samma anslag som hittills eller 20,000 kronor till fjäderfäafvelns befrämjande att af Kungl. Maj:t för ändamålet användas.

Någon höjning af det hittills utgående anslaget till fjäderfäafvelns befrämjande torde, med hänsyn till hvad landtbruksstyrelsen anført, icke kunna anses af behovet påkallad. Departements-
chefen.

Då emellertid å andra sidan fjäderfäafveln under senare år företett ett uppsving, hvarigenom det allmännas uppoffringar på denna näringsgren redan visat sig bära frukt, och då detta uppsving synes gifva goda löften för en fortsatt utveckling, som särskildt för det mindre jordbruket är af betydelse, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *fjäderfäafvelns befrämjande* anvisa å extra stat för år 1912 ett anslag af 20,000 kronor.

[45.]
*Afvelscentra
 för nötboskap.*

År 1902 begärde Kungl. Maj:t första gången hos Riksdagen anslag till bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap. Det härtill erforderliga bidraget af statsmedel beräknades då till sammanlagdt 108,600 kronor. Af detta belopp skulle 35,600 kronor tagas från afkastningen af fonden för svenska hornboskaps- och fåravelns förädling och återstoden, 73,000 kronor, afsågs skola gäldas genom särskilda anslag å extra stat under åren 1903—1910. I sammanhang härmed utvecklade föredragande departementschefen vid ärendets föredragning den 11 januari 1902 hufvudgrunderna för själfva täfplingarna för utseende af afvelscentra. Riksdagen gillade i allt väsentligt den sålunda framlagda planen och har därefter för hvart och ett af åren till och med 1910 för ändamålet anvisat de beräknade beloppen. Afvelscentra vid denna täfpling utsågos år 1906.

År 1908 gjorde Eders Kungl. Maj:t framställning till Riksdagen om anordnande af förnyad täflan för utseende af afvelscentra. I statsrådsprotokollet den 13 januari 1908 rörande detta ämne utvecklades den plan, som syntes böra följas för denna förnyade täflan, hvilken plan i åtskilliga hänseenden afvek från den, som tillämpats vid de först anordnade täfplingarna. De nya täfplingarna skulle i likhet med den första täfplingen fortgå under två år och alltså vara afslutade vid utgången af år 1910. Kostnaderna för dessa täfplingar jämte upprätthållande af de vid dem utsedda afvelscentra beräknades till 112,000 kronor, hvaraf 27,000 kronor afsågos skola under åren 1911—1915 tagas från afkastningen af fonden för svenska hornboskaps- och fåravelns förädling, och 85,000 kronor beräknades skola såsom anslag å extra stat beviljas af statsmedel med 12,000 kronor för hvartdera af åren 1909 och 1910, med 17,000 kronor för år 1911 och med 11,000 kronor för hvart af de följande åren.

Hvad Eders Kungl. Maj:t sålunda föreslog gillades af Riksdagen, som för ändamålet å extra stat för hvartdera af åren 1909 och 1910 anslagit 12,000 kronor samt för år 1911 17,000 kronor.

Den 29 juni 1908 fastställde Eders Kungl. Maj:t föreskrifter i fråga om bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap. (Sv. förf.-saml. nr 58.)

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 1 november 1910 gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål för år 1912.

Under åberopande af nyss omförmälda anslagsberäkningar och i öfverensstämmelse med hvad landtbruksstyrelsen föreslagit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till bildande och upprätthållande af *afvelscentra* [45.]
för nötboskap på extra stat för 1912 anvisa ett anslag af 11,000 kronor.

Till främjande af nötboskapsafveln inom Norrbottens län har Riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat å extra stat för hvart och ett af åren 1907—1911 ett anslag af 5,000 kronor.

[46.]
*Anslag till
 främjande af
 nötboskaps-
 afveln inom
 Norrbottens län.*

Med underdånig skrifvelse den 14 oktober 1910 har landtbruksstyrelsen öfverlämnat en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrifvelse från Norrbottens läns hushållningssällskap, däri sällskapet gjort framställning om lika stort anslag för samma ändamål för år 1912, under åberopande af de skäl, som anförts vid föregående framställningar i samma ämne.

Landtbruksstyrelsen har i sin berörda underdåniga skrifvelse tillstyrkt hushållningssällskapets ifrågavarande framställning.

Då det äfven enligt min mening för ett fortsatt framgångsrikt arbete på främjandet af nötboskapsafveln inom Norrbottens län kräfves, att hushållningssällskapet jämväl under nästkommande år kommer i åtnjutande af samma anslag som hittills, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att *till främjande af nötboskapsafveln inom Norrbottens län* anvisa på extra stat för år 1912 ett anslag af 5,000 kronor.

Vårt lands svinafvel har länge fått stå tillbaka för andra grenar af husdjursskötseln och i det arbete, som blifvit nedlagdt på dess främjande och utveckling, har man hittills i allmänhet saknat den planmässighet, som utgör en viktig förutsättning för uppnående af bästa möjliga resultat.

[47.]
*Åtgärder för
 svinafvelns
 höjande.*

Under sista åren har emellertid en märkbar förändring härutinnan i så måtto ägt rum, att denna alltför länge förbisedda gren af husdjursskötseln börjat omfattas med ett allt lifligare intresse, något som framgår, bland annat, af en väsentlig nedgång i landets importöfverskott af fläsk.

Orsakerna till denna gynnsamma omkastning torde vara flera; en af dem har man tvifvelsutan att söka i det öfverallt i vårt land nu pågående arbetet att höja landets mindre jordbruk. För detta utgör svin-skötseln en af de viktigaste och mest gifvande inkomstkällorna.

Här antydda omständigheter föranledde Eders Kungl. Maj:t att genom nådigt beslut den 5 februari 1909, på grund af en utaf landtbruksstyrelsen gjord underdånig framställning, bemyndiga styrelsen att, för rådpläging med praktiska landtmän från olika delar af landet an-

[47.] gående de ytterligare åtgärder, som kunde vidtagas för höjande af omordade handtering, tillkalla ett antal sakkunniga.

Samtidigt med fattandet af detta beslut hade Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott inkommit med underdånig framställning i ämnet, däri omförmäldes, att sällskapet under de senaste åren anvisat medel till organisationsanslag åt svinafvelsföreningar samt till premiering af i föreningarna inregistrerade afvelssvin. Af allt att döma hade sällskapet genom vidtagande af dessa åtgärder slagit in på rätt väg, i det att såväl bildandet af afvelsföreningar som premieringen omfattats med så lifligt intresse, att sällskapet redan år 1909 måst tredubbla det anslag, som beviljades för år 1908. Då det sålunda vore att befara, att sällskapets redan förut hårdt anlitade tillgångar icke skulle förslå att bestrida de härmed förbundna kostnaderna, hemställde utskottet, att Eders Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida icke staten, i likhet med hvad som ägde rum i fråga om nötboskaps- och hästpremieringen, kunde träda emellan och lämna hushållningssällskapet bidrag till bestridande af kostnaderna för premiering af afvelssvin i närmaste öfverensstämmelse med den i länet anordnade.

Denna framställning remitterades till landtbruksstyrelsen för afgifvande af underdånigt utlåtande.

Vidare har landtbruksstyrelsen den 27 mars 1909 af mig anmodats att afgifva yttrande med anledning af en af styrelsen för svenska svinafvelsföreningen till mig ställd skrift, hvori nämnda styrelse, med öfverlämnande af ett utaf särskilda kommitterade uppgjortt förslag till ordnande af den svenska svinskötselns produktafsättning, anhållit, att utredning måtte ske i de afseenden, som nämnda förslag innehölle. Bland åtgärder för höjande af landets svinskötsel och fläskproduktion har däri blifvit angifvet äfven planmässigt understödjande af afvelsstationer och afvelsföreningar.

Med anledning af det landtbruksstyrelsen gifna nådiga bemyndigandet tillkallade styrelsen godsägaren Per Bondesson, föreståndaren för afdelningen för husdjursskötsel och mejerihandtering vid centralanstalten för jordbruksförsök Nils Hansson, sekreteraren hos Östergötlands läns hushållningssällskap W. Heyman samt godsarrendatorn G. Sederholm att jämte statskonsulenten i svinskötsel biträda landtbruksstyrelsen vid upprättande af förslag till åtgärder för höjande af svinskötseln inom riket.

Dessa sakkunniga hafva till landtbruksstyrelsen afgifvit ett utförligt betänkande i ämnet, ur hvilket jag här tillåter mig att lämna några utdrag. Till en början hafva de framhållit önskvärdheten af att man genom lämpligt understöd och planmässig ledning från statens sida

sökte tillvarataga och ytterligare föröka det redan befintliga intresset för nu ifrågavarande gren af vår modernäring. Särskildt syntes dem detta vara af nöden, då landets produktion af fläsk ännu alltjämt betydligt understeg befolkningens behof, så att fläsk för miljoner kronor årligen måste importeras. Det finge icke heller förglömmas, att, då man ville främja det mindre jordbrukets utveckling, måste man tillse, att de grenar af husdjursskötseln, som för detta mindre jordbruk hade den största betydelsen, komme att arbeta under så gynnsamma förhållanden, som det hos oss vore möjligt.

Hvad svinskötseln beträffade, vore detta ännu långt ifrån fallet. Landets svinstock, som år 1907 uppgick till 878,000 svin och grisar, och som sannolikt nu närmade sig en miljon, vore till sin kvalitet ännu långt ifrån tillfredsställande, då något genomfördt, hela landet omfattande afvelsarbete hittills saknats. Visserligen hade enskilda personer med framgång upptagit ett dylikt afvelsarbete, och inom flera af rikets län hade genom hushållningssällskapens försorg upprättats afvelsstationer för såväl den stora hvita engelska rasen som för landtras, från hvilka afvelsdjur i ej oväsentligt antal spridts i bygderna, men äfven om härigenom rikets svinstock i någon mån påverkats af den nämnda engelska rasen, så saknade dock vår landtras ännu den snabbvuxenhet och den förmåga att på ett ekonomiskt sätt utnyttja fodret, som vore de bärande egenkaperna för en lönande fläskproduktion.

I de flesta länder, som afsatte sitt fläsk i England, hade nyss nämnda hvita engelska ras blifvit använd såsom förädlingsmaterial för de inhemska svinslagen. Härigenom hade man vunnit den fördelen att kunna framställa bruksdjur, som tillfredsställde den engelska marknadens kraf. Sålunda hvilade t. ex. den danska fläskproduktionen på en korsning mellan den stora hvita engelska rasen och dansk landtras och äfven i Tyskland vore denna ras och densammas afkomlingar numera dominerande.

Då man i Danmark sökt framställa sina bruksdjur genom korsning mellan nämnda raser, hade man för detta ändamål inom rikets olika delar upprättat dels ett tjugutal afvelscentra för den stora hvita engelska rasen, dels öfver ett hundratal afvelscentra för dansk landtras. Från dessa centra, till hvilka årligen utginge 45,000 kronor af statsmedel, spriddes afvelsdjur till de enskilda landtmännen, handjur af den förra och hondjur af den senare rasen.

I anslutning till den erfarenhet, som sålunda vunnits, syntes det de sakkunniga riktigast att äfven hos oss planlägga afvelsarbetet såsom korsningsafvel, afsedd att under den närmaste tiden frambringa de bruks-

[47.] djur, hvaraf vi vore i behof. Härför kräfdes, att goda afvelsstationer upprättades och underhölles för såväl den stora hvita engelska rasen som för svensk landtras, så att allmänheten från de förra kunde erhålla goda fargaltar med framstående nedärfningsförmåga och från de senare de för korsningsafveln behöfliga moderdjuren.

Denna åtgärd finge emellertid icke utesluta en sträfvan att redan från början planlägga afvelsarbetet med landets landtras på sådant sätt, att ur detta så småningom kunde utveckla sig en nationell svensk ras, som, med bibehållande af sin hårdighet och fruktsamhet, med dessa egenskaper förenade den större snabbvuxenhet och bättre förmåga att utnyttja fodret samt de värdefullare kroppsformer, som vore utmärkande för den stora hvita engelska rasen.

På grund af vissa närmare angifna förhållanden trodde sig de sakkunniga kunna förutsätta, att vi i våra landtsvin redan förfogade öfver ett så pass utveckladt honmaterial, att bland detta kunde utväljas det för vår blifvande förädlade svenska landtras behöfliga underlaget af moderdjur. Å andra sidan vore emellertid önskligt, att man vid sagda afvelsarbetes genomförande använde handjur med högre konstans än den, som de bland våra landtsvin utvalda fargaltarna kunde antagas äga.

I anslutning härtill hafva de sakkunniga förordat följande grundplan för arbetet på höjandet af landets svinafvel:

1. Upprättandet af goda afvelsstammar af den stora hvita engelska rasen, från hvilka afvelsdjur, framför allt handjur, kunde spridas bland allmänheten, för att bilda grundval för den korsningsafvel, som närmast afsåge frambringandet af goda bruksdjur.

2. Framarbetandet af en förädlad svensk landtras, som under närmaste tiden skulle hafva till uppgift att producera de för korsningsafveln behöfliga hondjuren och som genom en fortgående förädling borde kunna utvecklas så, att den kunde lämna fullgoda bruksdjur vid en fortsatt renafvel.

För att främja denna grundplans genomförande, för att höja allmänhetens intresse för svinskötseln i allmänhet och framför allt för att understödja de mindre landtmännens sträfvande att förbättra sin svinskötsel anse de sakkunniga önskligt, att staten genom premiering af afvelssvin, så ordnad att den understödjer bildandet af svinafvels- och galtföreningar, söker att leda utvecklingen i rätt riktning.

Härför kräfdes ock uppläggandet af stamböcker för såväl den stora hvita engelska rasen som för förädlad svensk landtras.

I syfte att gifva landets svinafvel rikare tillgång på goda afvelsdjur

hafva de sakkunniga vidare föreslagit, att genom anställande af täflan fullgoda afvelscentra af de nämnda raserna blifva utvalda.

[47.]

Slutligen hafva de ock framhållit, att lämpliga åtgärder borde vidtagas för att underlätta afsättningen af svinskötselns produkter, i hvilket hänseende de föreslagit, att staten måtte lämna behöfligt understöd åt de sammanslutningar af fläskproducenter, som afse att uppföra andelsslakterier eller andra för fläskets afsättning behöfliga byggnader såsom salterier och liknande.

Beträffande premieringen hafva de sakkunniga erinrat, hurusom vid arbetet på häst- och nötkreatursafvelns höjande knappast några åtgärder varit af så stor betydelse för att väcka intresse för afveln och leda densamma i rätt riktning som de med statsmedel understödda premieringarna. Det vore sålunda icke något nytt och obepröfvadt, som här blifvit föreslaget.

En allmän premiering af afvelssvin har emellertid icke synts de sakkunniga tillräddig på grund af de kostnader, hvarmed en sådan måste bli förenad, utan hafva de ansett, att endast svin, tillhöriga medlemmar i svinafvels- eller galtföreningar, borde blifva föremål för premiering. Härigenom vunnas å ena sidan, att premieringen komme att understödja bildandet af afvelsföreningar, medan å andra sidan afvelsföreningarna komme att främja premieringens ändamål och göra verkan af densamma mera effektiv.

Enligt de sakkunnigas mening borde denna premiering närmast vara afsedd för brukare af mindre åkerareal än 50 hektar. Då det emellertid i flera delar af landet befunnits lämpligt, att större och mindre landtbrukare samarbetade på denna punkt, hafva de sakkunniga föreslagit, att högst 10 procent af moderdjuren i en afvelsförening, inom hvilken premiering kunde äga rum, finge tillhöra brukare af större gårdar.

Vidare hafva de sakkunniga ansett, att hufvudvikten vid premieringen borde läggas på inlösen af frisedlar till besiktigade och godkända hondjur, hvarjämte äfven afvelsföreningar tillhöriga fargaltar borde kunna tillerkännas pris. Prisens belopp borde bestämmas af vederbörande läns hushållningssällskap, genom hvars försorg premieringen skulle utföras. Premieringsnämnd borde i regel endast bestå af två ledamöter, dock med rätt för afvelsförening att själf utse en tredje ledamot, hvilken likväl icke finge vara ledamot af föreningen. Statsunderstöd åt premieringen borde utgå med högst samma belopp, med hvilket sällskap själf bidroge.

För att underlätta bildandet af afvelsföreningar och därmed också möjliggöra premieringen hafva de sakkunniga föreslagit, att af statsmedel skulle till hvarje svinafvelsförening utgå ett organisationsanslag å högst 50

[47.] kronor. Detta organisationsanslag, som närmast skulle vara afsedt för inköp af den första fargalten, hade blifvit satt till ungefär en tredjedel af dennas värde. En tredjedel hade beräknats såsom anslag från hushållningssällskap, under det återstående tredjedel borde tillskjutas af föreningsmedlemmarna själfva.

För att en förening skulle kunna tilldelas organisationsanslag af statsmedel borde enligt de sakkunnigas mening krävas, att den omfattade minst 8 medlemmar med minst 20 godkända modersuggor, att minst 90 procent af dessa tillhörde brukare af egendomar med högst 50 hektar åker, att föreningens stadgar godkänts af vederbörande hushållningssällskap samt att detta såsom organisationsanslag beviljat föreningen minst samma belopp som staten.

Efter att vidare hafva redogjort för stamböckernas uppläggande och förande hafva de sakkunniga framhållit betydelsen af anordnandet af afvelscentra för att genom dem bereda tillgång till lämpliga afvelsdjur. Ansatser att få till stånd dylika hade visserligen med godt resultat redan blifvit gjorda inom ett flertal hushållningssällskap. En nödvändig förutsättning för att detta arbete skulle blifva till varaktigt gagn, vore emellertid, att utseendet af dessa afvelscentra och kontrollen öfver dem lades i händerna på en enda myndighet med tillräcklig auktoritet. Först då kunde ett fullt enhetligt och planmässigt arbete för hela landet komma till stånd och först då komme institutionen att vinna det förtroende, som vore nödvändigt, för att den skulle blifva till full och varaktig nytta.

Underlättandet af afsättningen af svinskötselns produkter har af de sakkunniga framhållits såsom en af de kraftigaste häfstängerna för främjandet af denna gren af husdjursskötseln, och de hafva därvid särskildt betonat andelsrörelsens betydelse i detta hänseende. De hafva emellertid icke ansett sig kunna begränsa sitt förslag angående åtgärder i denna riktning till endast understöd vid bildandet af andelsslakterier, enär de förmenat, att det i stora delar af landet ännu torde dröja länge, innan dylika kunde komma till stånd. Det framhålles ock, att det i grannskapet af städer med offentliga slakthus tillsvidare kunde vara en lämplig anordning, om dessa begagnades för själfva slakten, men att svinproducenterna vid sidan om dessa uppförde salterier, rökerier, korffabriker och liknande. Enligt de sakkunnigas mening borde ekonomiskt understöd kunna lämnas äfven åt aktiebolag, som bildats på sådana grunder, att hela vinsten, sedan högst sex procent ränta blifvit utdelad åt aktieägarna, tillfölle leverantörerna i förhållande till deras andel i omsättningen.

För att staten under nu nämnda förhållanden skulle kunna lämna ekonomiskt stöd vid uppförande af för svinens slakt och produkternas förädling behöfliga byggnader, hafva de sakkunniga föreslagit afsättande af en lånefond å en miljon kronor, från hvilken lån mot billig ränta skulle kunna erhållas.

De sakkunniga afsluta sitt betänkande med att framhålla, att om de föreslagna åtgärderna från statens sida skulle komma att omfattas med intresse af den jordbrukande allmänheten, så måste jämsides med dessas genomförande pågå ett upplysningsarbete, som satte såsom sitt mål att väcka intresse för denna näringsgren och sprida kunskap om densammans rätta utöfvande. Då detta bäst torde kunna utföras genom det arbete, som svenska svinafvelsföreningen upptagit och genom för hvarje län bildade underafdelningar af denna förening, hafva de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå några nya åtgärder i denna riktning, helst som staten redan genom anslag stöder nämnda förenings verksamhet.

Till betänkandet finnas fogade förslag till reglemente för svinpremieringen, regler för stamboksföreningen samt föreskrifter ifråga om bildande och upprätthållande af afvelscentra.

Öfver detta de sakkunnigas betänkande blefvo hushållningssällskapens 1909 samlade ombud satta i tillfälle att afgifva yttrande. I skrifvelse till landtbruksstyrelsen den 12 november 1909 hafva ombuden meddelat, att vid frågans behandling tvekan yppats om lämpligheten att på en gång och i så hög grad, som betänkandet anger, söka åstadkomma en hastig utveckling af landets svinskötsel. Särskildt påpekades, att utredning icke förelåg angående kostnaderna för de föreslagna åtgärdernas vidtagande. Det vore att befara, att premieringen skulle komma att för hushållningssällskapen, hvilkas medel redan nu vore hårdt anlitade, medföra stora kostnader. På grund häraf hade å ena sidan den åsikten uttalats, att ombuden till en början borde biträda endast förslagen om upprättande af stamböcker och bildande samt upprätthållande af afvelscentra. Å andra sidan hade emellertid framhållits, att de sålunda gjorda invändningarna icke förtjänade afseende, då det alltid stode hvarje hushållningssällskap fritt att själf bestämma, om premiering skulle ifrågakomma eller ej inom vederbörande sällskaps område. Ett sällskap, som saknade medel till premieringens genomförande, borde ej lägga hinder i vägen för ett annat sällskap, som disponerade medel för ändamålet.

Ombuden hafva vidare beträffande vissa detaljer i förslagen framhållit, att föreskriften att i förening, som finge deltaga i premieringen, minst 90 procent af de inregistrerade moderdjuren skulle tillhöra föreningsmedlemmar, hvilkas odlade jord icke öfverstege 50 hektar, komme att i

[47.] alltför hög grad utestänga ägare af medelstora och större jordbruk från medlemskap i dessa föreningar, något som vore till skada för saken. Erfarenheten hade nämligen visat, att sammanslutningar i allmänhet emellan jordbrukare behöfde stöd äfven af sådana, som vore i tillfälle att mera verksamt arbeta för sammanslutningen. Den här föreslagna begränsningsprocenten syntes ombuden kunna nedsättas till 50.

Hvad anginge lånefonden för anläggande af slakterier m. m., funne ombuden uppläggandet af en sådan fond vara för vissa orter behöfligt.

Med fästadt afseende å svinafvelns stora betydelse för särskildt det mindre jordbruket, ansåge sig ombuden böra tillstyrka förslagen, men ville ombuden dock framhålla, att, såvida en del hushållningssällskap skulle kunna genomföra dem, statsverket måste lämna större bidrag än hvad vid öfriga djurpremieringar vore fallet.

Sedan därefter statskonsulenten i svinskötsel, på anmodan af chefen för landtbruksstyrelsen, den 8 september 1910 yttrat sig i ämnet, har landtbruksstyrelsen med underdånig skrifvelse den 29 i samma månad underställt detta ärende Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

Landtbruksstyrelsen har därvid framhållit, hurusom intresset för svinskötseln inom landet på sista tiden högst betydligt ökats, ehuru densamma inom olika landsdelar fortfarande måste anses lida af betänkliga brister, hvarigenom stor nationalekonomisk förlust tillskyndades landet.

Under sådana förhållanden syntes landtbruksstyrelsen tiden nu vara inne för staten att vidtaga åtgärder till främjande af ifrågavarande handtering, hvars ställning klart åskådliggjordes genom följande tablå öfver införsel och utförsel af fläsk under åren 1907—1909, enligt kommerskollegii berättelser för samma år:

	1907	1908	1909
Införsel kilogram	6,589,363	4,614,045	1,091,895
Utförsel „	1,737,090	2,783,772	2,161,823
Införselöfverskott kilogram	4,852,273	1,830,273	—
Utförselöfverskott „	—	—	1,069,928

De åtgärder, som från statens sida borde vidtagas, syntes landtbruksstyrelsen gifvetvis böra afse att undanröja de brister, hvilka fortfarande ställde sig i vägen för en lönande fläskproduktion. Dessa hinder kunde anses bestå dels i mindre god beskaffenhet hos svinstocken, dels ock i svårigheten att vinna afsättning för svinskötselns produkter.

För höjandet af beskaffenheten af svinen hade de sakkunniga föreslagit premiering af afvelssvin, statsbidrag till organisation af svinafvels-

föreningar, införandet af stamboksföring af svin samt upprättandet af afvelscentra för dylika djur. [47.]

Hvad först anginge premiering af svin, så syntes, i betraktande af de framgångsrika resultat, som vunnits genom med statsmedel understödd premiering af hästar och nötboskap, ett liknande tillvägagångssätt för höjandet af svinafveln inom landet böra komma till användning.

De sakkunniga hade i sådant afseende uppgjort förslag till en med statsmedel understödd premiering af afvelssvin, såväl handjur som hondjur, tillhörande medlemmar af svinafvelsförening.

På sätt hushållningssällskapens ombud i sitt förberörda yttrande framhållit, torde en premiering af svin, som skulle omfatta såväl handjur som hondjur, möta vissa svårigheter, i det att hondjurens premiering skulle komma att utvidga premieringens omfattning till en grad, som icke skulle motsvaras af de därmed förenade kostnaderna. Enligt hvad statskonsulenten i svinskötsel i sitt förberörda yttrande till chefen för landtbruksstyrelsen vitsordat, hade äfven hinder för uppvisande af hondjur vid premieringsplatserna visat sig äga rum vid de svinpremieringar inom Stockholms och Skaraborgs län, som statskonsulenten bevisat, hvarjämte enligt samma yttrande äfven andra betänkligheter mot en hondjurspremiering gjort sig gällande, såsom att denna inom svinafveln icke hade samma betydelse som inom nötboskapsafveln, att ett bedömande af modersuggorna genom premieringsnämnden å platsen, där de funnes uppställda, blefve för dyrbart, emedan djurens förslande till premieringsplatserna skulle möta svårigheter m. m. Inom vissa delar af landet, såsom Östergötlands län och Kalmar läns södra del, hade det emellertid visat sig icke möta större svårigheter att anordna en premiering af svin på det sätt, att penningpris utdelats för handjur samt frisedlar för hondjur, och det syntes därför landtbruksstyrelsen lämpligt att låta det bero på vederbörande hushållningssällskap att bestämma, huruvida premieringen skulle inskränkas endast till handjur eller om premieringen skulle utsträckas äfven till hondjur.

Enligt det föregående innefattade de sakkunnigas förslag, att premieringen skulle omfatta endast afvelssvin, tillhöriga medlemmar af svinafvelsförening, och landtbruksstyrelsen hölle före, att denna inskränkning vore af behovet påkallad hvad anginge hondjurspremieringen, där en sådan komme i fråga. Skulle åter premieringen inskränkas till endast handjur, syntes det, som om bestämda hinder icke borde möta för att, såsom äfven statskonsulenten i svinskötsel ifrågasatt, äfven handjur, tillhöriga andra personer än medlemmar af svinafvelsförening, finge premieras. Härför talade, förutom den omständigheten, att bildandet af

- [47.] svinafvelsföreningar, liksom föreningsväsendet i allmänhet, visat sig möta svårigheter inom vissa delar af landet, äfven det skälet, att den för svinafvelns höjande viktiga stamboksföringen skulle i väsentlig mån underlättas genom en sådan utsträckning af premieringen. Å andra sidan kunde det icke bestridas, att premieringens inskränkande till sådana afvelsdjur, som tillhörde medlemmar af svinafvelsförening, gifvetvis skulle komma att utgöra en kraftig häfstång för uppkomsten af sagda viktiga sammanslutningar för svinskötseln, och då därtill komme, att kostnaden för en allmän fargaltpremiering för närvarande svårligen låte sig beräkna, hade landbruksstyrelsen ansett försiktigheten bjuda, att premieringen, åtminstone tills större erfarenhet i förevarande afseende vunnits, blefve, såsom de sakkunniga föreslagit, inskränkt till afvelssvin, tillhöriga medlemmar af svinafvelsförening.

Uti sitt förslag till reglemente för den med statsmedel understödda svinpremieringen inom riket hade de sakkunniga föreslagit, att för de svinafvelsföreningar, hvarom här vore fråga, stadgar skulle hafva blifvit af hushållningssällskapets inom orten förvaltningsutskott fastställda samt att sådana stadgar skulle innehålla bestämmelse, bland annat, därom att minst 90 procent af de moderdjur, som vore inregistrerade, skulle tillhöra sådana föreningsmedlemmar, hvilkas odlade jord icke öfverstege 50 hektar. Genom en sådan bestämmelse skulle emellertid, såsom hushållningssällskapens ombud i sitt förberörda yttrande anfört, ägare eller brukare af medelstora och större jordbruk i allt för hög grad utestängas från medlemskap i dessa föreningar, hvilket vore till skada. I likhet med ombuden ansåge därför landbruksstyrelsen, att procenttalet af de inregistrerade moderdjur, hvilka skulle tillhöra sådana föreningsmedlemmar, hvilkas odlade jord icke öfverstege 50 hektar, borde nedsättas, dock ej så lågt, som hushållningssällskapens ombud hade föreslagit, utan till 75 procent.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle staten lämna bidrag till organisationen af svinafvelsföreningar till belopp af högst 50 kronor samt under villkor, bland annat, att minst 90 procent af de moderdjur, som vore inregistrerade, skulle tillhöra sådana föreningsmedlemmar, hvilkas odlade jord icke öfverstege 50 hektar och hvilka ej i större omfattning drefve svinskötsel för tillgodogörande af affall från industri- och fabriksrörelse. I öfverensstämmelse med hvad landbruksstyrelsen i det föregående anfört, syntes det landbruksstyrelsen vara af stor vikt, att svinafvelsföreningar bildades och att staten därtill lämnade bidrag på sätt ifrågasatt blifvit. Likväl torde på de skäl, som hushållningssällskapens ombud anfört, procentantalet af de inregistrerade moderdjur, hvilka finge

tillhöra sådana föreningsmedlemmar, hvilkas odlade jord öfverstege 50 hektar, böra nedsättas, hvarvid landtbruksstyrelsen, i enlighet med sitt i det föregående framställda förslag, beträffande stadgarna för sådana svinafvelsföreningar, hvilkas afvelssvin skulle få utgöra föremål för premiering, ansåge, att nedsättningen borde ske från 90 procent till 75 procent.

[47.]

Vidkommande de sakkunnigas förslag, i hvad det afsåge stamboksföring, har landtbruksstyrelsen erinrat, hurusom Eders Kungl. Maj:t på framställning af landtbruksstyrelsen genom nådigt bref den 6 december 1907 dels bemyndigat landtbruksstyrelsen att vidtaga åtgärder för åstadkommande af en stambok öfver afvelssvin i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa uti styrelsens framställning angifna grunder, dels ock anvisat och ställt till landtbruksstyrelsens förfogande för ändamålet erforderliga medel.

Med anledning häraf hade landtbruksstyrelsen, bland annat, till samtliga hushållningssällskapen i riket utfärdat cirkulär angående fastställande af regler att tillsvidare gälla i fråga om sättet för förande af stambok öfver afvelssvin.

Slutligen hade de sakkunniga föreslagit inrättandet af afvelscentra för svin, men, ehuru landtbruksstyrelsen för sin del insåge betydelsen af en sådan åtgärd, syntes det likväl styrelsen, att de härmed förenade svårigheterna, särskildt beträffande anordnandet af en effektiv produktionsbedömning under täflingsåren, skulle blifva så stora, att för närvarande ej några åtgärder i detta hänseende borde af staten vidtagas.

Då det emellertid vore af största betydelse för svinafvelns höjande, att möjlighet inom de olika orterna funnes att erhålla framstående afvelsdjur, ansåge landtbruksstyrelsen, att andra utvägar i samma riktning härför borde sökas, utvägar, hvilka icke vore förenade med de svårigheter, som upprättandet af afvelscentra skulle medföra.

Under de senaste åren hade inom de flesta län genom hushållningssällskapens försorg upprättats svinafvelsstationer, öfver hvilka landtbruksstyrelsen låtit uppgöra förteckning, hvaraf framginge, att antalet stationer för den stora engelska hvita rasen vore 10 och för landtrasen 12, samtliga belägna i mellersta och södra Sverige.

Det syntes landtbruksstyrelsen lämpligt, att vid vidtagande af åtgärder i förevarande syfte staten sökte medverka till bildande och upprätthållande af svinafvelsstationer genom att lämna bidrag till bestridande af de kostnader, hushållningssällskapen måste vidkännas för dylika afvelsstationer.

[47.]

De villkor, under hvilka dylikt statsbidrag borde lämnas, ansåge landtbruksstyrelsen böra vara följande:

1:o) att besättningen å afvelsstation skall förutom ungdjur bestå af minst en fargalt och fem modersuggor, samtliga friska, snabbvuxna och med afseende å typen ensartade samt inrymda i sunda och rymliga svinstallar;

2:o) att vid afvelsstation af den stora hvita engelska rasen alla fargaltar och minst 80 procent af alla moderdjuren, i hvarje händelse dock minst fem, hvilka uppnått därtill erforderlig ålder, skulle vara af sådan beskaffenhet, att de i rikets allmänna stambok öfver afvelssvin kunde införas;

3:o) att vid afvelsstation för förädlad landtras alla djur, som uppnått därtill erforderlig ålder, skulle vara i rikets allmänna stambok öfver afvelssvin införda;

4:o) att afvelsstations innehafvare skulle åligga:

a) att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter angående afvelsstationens skötsel och anteckningars förande, som af landtbruksstyrelsen meddelades,

b) att föra kontrollräkenskaper öfver besättningens afkastning, samt

c) att för utrönande af besättningens gödningssegenskaper till försöksanstalt, som kunde komma att anlitas, aflämnas grisar till det antal, som enligt af landtbruksstyrelsen meddelade föreskrifter funnes erforderligt, med rätt för innehafvaren att för de sålunda aflämnade grisarna åtnjuta full ersättning af statsmedel.

Hvad beträffade beloppet af det statsbidrag, som kunde tillgodokomma afvelsstation, ansåge landtbruksstyrelsen, att detta borde utgå med hälften af det belopp, som hushållningssällskap visade sig hafva för ändamålet utbetalt, dock icke i någon händelse utöfver 250 kronor för hvarje afvelsstation, hvarjämte bestämmelse borde meddelas, att hushållningssällskap kunde erhålla statsbidrag för högst två afvelsstationer inom sitt område.

I fråga om de sakkunnigas förslag att inrätta en lånefond för uppsättande af inrättningar för ett rationellt tillgodogörande af svinafvelns produkter har landtbruksstyrelsen förklarat sig icke hafva något annat att däremot erinra, än att enligt styrelsens åsikt endast andelsföreningar men icke aktiebolag borde kunna erhålla lån från ifrågavarande fond. Denna sin åsikt grundade landtbruksstyrelsen därpå, att endast producenterna själfva borde komma i åtnjutande af en sådan förmån. Därtill komme ytterligare att erfarenheten i liknande fall bekräftat svårigheten

att erhålla nödig garanti för att, såsom de sakkunniga föreslagit, hela vinsten odelad komme att tillfalla fläsk- eller svinleverantörerna. [47.]

Hvad anginge kostnaden för anordnandet af den föreslagna premieringen af afvelssvin, tillhöriga svinafvelsföreningar, har landtbruksstyrelsen beräknat denna till högst 40,000 kronor. Då staten borde bidraga till densamma efter samma grunder, som för närvarande gälla för nötboskapspremieringen, således med hälften af den beräknade kostnaden, syntes af statsmedel för ändamålet böra beviljas en summa af 20,000 kronor, af hvilket belopp landtbruksstyrelsen borde äga använda årligen 1,500 kronor för bestridande af kostnaderna för stambokens utarbetande och tryckning.

Såsom bidrag till organisationskostnad af svinafvelsförening hade de sakkunniga föreslagit ett statsbidrag af 50 kronor till hvarje bildad förening. Under förutsättning att 50 nya föreningar årligen skulle bildas, erfordrades härför ett årligt statsanslag af 2,500 kronor.

Slutligen skulle enligt ofvanstående förslag högst 250 kronor utgå såsom bidrag till hvarje svinafvelsstation, och då det torde kunna antagas, att antalet dylika stationer under de närmaste åren ej komme att öfverstiga 30, skulle för detta ändamål erfordras ett årligt anslag af 7,500 kronor.

De årliga statsutgifterna för ofvan sagda åtgärder skulle sålunda uppgå till tillhoppa 30,000 kronor.

På grund af hvad landtbruksstyrelsen sålunda anført, har styrelsen hemställt om aflåtande af nådig proposition till Riksdagen, att Riksdagen måtte dels till åtgärder för höjande af landets svinskötsel i enlighet med ofvan angifna hufvudgrunder för år 1912 anvisa ett belopp af 30,000 kronor, dels ock till bildande af en lånefond för tillgodogörande af svinskötselns produkter tillhandahålla ett belopp af högst en miljon kronor, från hvilken fond lån för berörda ändamål skulle utlämnas på af landtbruksstyrelsen närmare angifna villkor.

Verksamma åtgärder hafva under de senaste åren från statens sida blifvit vidtagna för att främja landets häst- och nötboskapsskötsel och de gynnsamma resultat, som härigenom blifvit uppnådda, ligga i öppen dager. Båda dessa grenar af vår husdjursskötsel hafva nu, tack vare detta statsmakternas ingripande, nått en sådan utveckling, att inkomsterna från dem äro af afgörande betydelse vid bedömandet af det svenska jordbrukets afkastningsförmåga. Att äfven en väl ledd svinskötsel kan blifva af samma betydelse, säger oss den erfarenhet, som i andra länder vunnits på detta område. Då denna afvel i vårt land icke lämnar den

*Departements-
chefen.*

- [47.] afkastning, den obestriddigen här liksom annorstädes äger goda förutsättningar för, synas mig kraftiga åtgärder vara af behovet påkallade för att härutinnan åstadkomma en förändring till det bättre. Då det vidare här är fråga om en gren af husdjursskötseln, hvars stora betydelse för det mindre och minsta jordbruket ingen torde kunna förneka, anser jag, att de åtgärder, som vidtagas för att höja och utveckla densamma, med full rätt kunna betraktas såsom ett viktigt led i det arbete, som nu nedlägges på höjandet af landets mindre jordbruk, ett arbete, som med rätta är föremål för såväl statsmakternas som hushållnings-sällskapens lifligaste intresse.

Att staten här träder hjälpende emellan synes mig önskvärdt och nödvändigt icke endast från den synpunkten, att statens ekonomiska stöd här är väl behöfligt. Därtill kommer ock, att man endast genom detsamma kan vinna den målmedvetenhet och den planmässighet i arbetet som utgör en viktig förutsättning för att arbetet skall krönas med önskvärd framgång.

Den plan, som landtbruksstyrelsen, på grundvalen af de sakkunnigas utredning, här framlagt för statens ingripande, synes mig väl genomtänkt och klokt afvägd. Den är byggd på den riktiga tanken att genom samarbete jordbrukarna emellan, genom åstadkommande af för ändamålet bildade föreningar, underlätta de enskildas sträfvanden och betrygga uppnåendet af bästa möjliga resultat. För att få dylika föreningar till stånd — något som mångenstädes, då det gäller mindre jordbrukare med små ekonomiska tillgångar, kan vara förenadt med väsentliga svårigheter — skulle staten lämna bidrag till organisationskostnadernas täckande, hvilket bidrag är så afpassadt, att det bör blifva till verksam hjälp vid anskaffandet af föreningens gemensamma dyrbaraste afvelsdjur. Det ytterligare stöd, hvaraf föreningen och dess medlemmar kunna vara i behof för bestridande af de årliga kostnaderna, skulle icke utbetäckas såsom årsbidrag i vanlig form utan utgå endast såsom belöningar vid den premiering, som afser att lägga i dagen, att afvelsarbetet inom föreningen är byggdt på riktiga principer och ledes på tillfredsställande sätt. Och vidare, då det för dessa föreningar är af vikt att från början erhålla afvelsdjur, hvilkas afkomma lämnar ett fläsk, som på världsmarknaden kan betinga högsta pris — handjur af stor hvit engelsk ras och hondjur af landtras — då det svenska fläsket endast på den vägen kan vid export förvärfva det anseende, som kräves för att exporten skall blifva i önskvärd grad vinstgifvande, har statens medverkan påkallats äfven för att stödja de olika slag af afvelsstationer, från hvilka erforderliga afvelsdjur skola kunna erhållas. Det nära sambandet mellan dessa olika

åtgärder är tydligt och klart, och då den ena så griper in i den andra, att uteslutandet af någon af dem lätt kan vålla rubbningar, hvarigenom framgången i hela arbetet kan äfventyras, anser jag mig icke böra föreslå några förändringar i hvad landtbruksstyrelsen i nämnda afseenden föreslagit.

Landtbruksstyrelsen har äfven hemställt om vidtagandet af vissa åtgärder för tillgodogörandet af svinafvelns produkter. Jag vill icke förneka, att icke sådana i detta fall skulle kunna vara särskildt önskvärda och mångenstädes i vårt land af behovet påkallade. Det synes mig dock, som om den enskilda företagsamheten här borde kunna åstadkomma, hvad som erfordras, utan att staten, såsom landtbruksstyrelsen föreslår, skulle behöfva träda emellan såsom långifvare. Då de i orterna med statsunderstöd bildade och med statsbidrag understödda föreningarna skapat det intresse för svinafveln, som nu i allmänhet saknas, torde steget ej vara långt till sammanslutningar äfven för ett tillfredsställande ordnande af afsättningsförhållandena. Så ekonomiskt vinstgifvande som de andelsslakterier visat sig vara, hvilka redan kommit till stånd i olika delar af landet, synes det mig antagligt, att den lilla ränteskillnad som skulle kunna påräknas vid statslån och vid från annat håll upplånadt kapital, icke här bör kunna tillmätas så stor betydelse, att den skulle behöfva lägga hinder i vägen för en dylik sammanslutning, i all synnerhet som densamma erbjuder andelsägarna ej endast de stora fördelarna af jämn afsättning till högsta gångbara pris och samma pris vare sig leveransen är stor eller liten utan ock utsikt till ytterligare prispförhöjning vid årets slut, då slakteriets vinst fördelas mellan andelsägarna i förhållande till deras leveranser under året. Därtill kommer, att, såsom jag redan förut i annat sammanhang anført, förhållandena synas påkalla, att nya lånefonder tills vidare endast undantagsvis och vid särskildt trängande behof bildas. I detta fall synes mig krafvet icke vara så oafvisligt, att dylikt undantag kan anses vara motiveradt.

I anslutning till hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till åtgärder för höjande af landets svinafvel å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 30,000 kronor.

[47.]

Hästafvelns förbättrande.

[48.]
*Extra personal
 vid Flyinge
 hingstdepå.*

För bestridande af extra personal vid Flyinge hingstdepå har Riksdagen på extra stat för hvar och ett af åren 1905—1910 beviljat ett anslag af 3,790 kronor samt för år 1911 ett anslag af 4,630 kronor.

I underdånig skrifvelse den 16 september 1910 har stuteriöfverstyrelsen meddelat, att styrelsen varit i tillfälle att från och med år 1905 årligen under 210 dagar såsom biträde vid ridning och skötsel af nämnda hingstdepå tillhöriga unghingstar anlita militärpersonal, bestående af en officer och sex man, som på framställning af styrelsen för sådant ändamål kommenderats till hingstdepåen från något af de i Skåne förlagda kavalleriregementena, och komme styrelsen, enligt hvad styrelsen vidare meddelat, att vidtaga åtgärder för utverkande af kommandering under år 1911 för samma ändamål och under enahanda tidrymd af en officer och åtta man, till hvilkas anställande det för år 1911 beviljade förhöjda anslagsbeloppet lämnade tillgång.

Då den extra personal, som hittills anlitats vid depåen, alltjämt visat sig hafva varit till stor nytta vid arbetet för de unga hingstarnas utveckling, och sålunda väl grundade skäl funnes för dylik personals fortsatta användande vid depåen, har stuteriöfverstyrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om ett anslag å 4,630 kronor jämväl för år 1912.

I enlighet med hvad stuteriöfverstyrelsen sålunda hemställt och under åberopande af de skäl, som i statsrådsprotokollet den 14 januari 1910 finnas anförda för den för år 1911 begärda, af mig då förordade förhöjningen i det dittills utgående anslaget, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *bestridande af kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå* på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 4,630 kronor.

Befrämjande af husslöjden.

[49.]
*Andra instruk-
 tioner i husslöjd.*

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910 hemställt, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i likhet med föregående år föreslå Riksdagen

att för år 1912 på extra stat anvisa till *anställande af en andra instruktör i husslöjd* 2,000 kronor och såsom *personligt ålderstillägg till andra instruktören Jonas Wallander*, därest han fortfarande i denna egenskap med godt vitsord tjänstgör, 1,500 kronor eller tillhopa 3,500 kronor.

[49.]

Fiskerinäringens understöd.

Sedan för hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges hafsfisken fartyget Skagerak sedan år 1905 varit i verksamhet, har Riksdagen för hvarje år å extra stat beviljat anslag till underhålls- och driftkostnad för nämnda fartyg, hvilket anslag för hvart och ett af åren 1909—1911 uppgått till 34,000 kronor.

[50.]
Underhålls-
och drift-
kostnad för
ett fartyg för
hydrografisk-
biologiska
hafsaunders-
sökningar
m. m.

Beträffande befäl och manskap å fartyget har från början varit bestämdt, att befälhafvaren och förste maskinisten skulle vara anställda för helt år, hvaremot den öfriga delen af besättningen, åtminstone de första åren af fartygets verksamhet, till hufvudsaklig del utgjorts af manskap från flottan. Då emellertid detta senare förhållande visat sig medföra olägenheter, har vid flera tillfällen framhållits önskvärdheten af att hela besättningen vid fartyget fast anställdes för hela året. Vid ut-
anordnandet af 1909 års anslag den 31^e december 1908 medgaf också Eders Kungl. Maj:t, på framställning af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, som har sig anförtrodt öfverinseendet öfver fartyget, att, förutom befälhafvaren och förste maskinisten, två besättningskarlar finge under år 1909 antagas för hela året, under förutsättning att, utan öfverskridande af det beviljade anslaget, medel för ändamålet anskaffades genom besparingar eller annorledes.

Enligt hvad Eders Kungl. Maj:ts förenämnda befallningshafvandes skrifvelse den 8 november 1909 i fråga om anslag för år 1911 synes gifva vid handen, har detta Eders Kungl. Maj:ts medgifvande medfört stora fördelar för svenska hydrografisk-biologiska kommissionen vid dess undersökningsarbeten och fiskeförsök, i det att dessa besättningsmän genom sin längre anställning vunnit större öfning och färdighet, än eljest kunnat förvärfvas, vid handhafvandet af de ömtåliga och dyrbara apparater och den öfriga materiell, som vid nämnda arbeten och försök komme till användning. Ännu större fördelar skulle dock, enligt hvad Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i sin ofvannämnda skrifvelse

[50.] anført, vinnas, om fartygets hela besättning blefve civil och finge förhyras för helt år, hvarigenom värden af fartygets dyrbara maskiner och materiell skulle underlättas och kunna bättre tillgodoses.

Vid utanordnandet af 1910 års anslag den 3 december 1909 medgaf också Eders Kungl. Maj:t, att, utom hvad anginge aflöningarna åt fartygets befälhafvare och förste maskinist samt för dem afsedda medel, Eders Kungl. Maj:ts förenämnda befallningshafvande, därest besparing å någon af de i uppgjord beräkning öfver utgifterna för fartyget i öfrigt upptagna poster uppstode, ägde använda densamma till förhyring för hela året af civil besättning och underbefäl å fartyget i så stor utsträckning, som anslaget medgäfvde, i hvilken händelse motsvarande minskning finge göras i antalet af fartygets från flottan utkommenderade manskap.

Nu har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län efter samråd med svenska hydrografisk-biologiska kommissionen i underdånig skrifvelse den 7 november 1910 gjort framställning om anslag till underhålls- och driftkostnader för Skagerak för år 1912 till enahanda belopp, som för innevarande år, 34,000 kronor, och därvid anført, att någon förändring i fartygets verksamhet under året icke ansåges böra komma till stånd, utan syntes denna böra ordnas efter samma grunder, som de senare åren varit gällande. Fartyget skulle alltså komma att under år 1912 hållas i drift under elfva månader, däraf fem månader för undersökningar af de Sverige omgifvande hafven och återstående sex månader för tillsyn och bevakning vid Sveriges hafsfsken under annan tid af året än vintermånaderna.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande har vidare anført, att, på grund af Eders Kungl. Maj:ts den 3 december 1909 gjorda medgifvanden, under år 1910 å fartyget endast användts civil besättning och underbefäl, hvilken anordning visat sig vara mycket lämplig och fördelaktig i ofvan angifna afseenden. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade därför i samråd med kommissionen i underdånig skrifvelse den 7 november 1910 angående användningen af anslaget för år 1911 hemställt om tillstånd att, i den mån anslaget medgäfvde, få äfven under år 1911 anställa civil besättning och underbefäl samt föreslagit, att anslaget för nämnda år finge användas enligt följande beräkning:

befälhafvarens lön 300 kronor i månaden	kronor	3,600: —
styrmannens lön, 125 kronor i månaden	»	1,500: —
1:ste maskinistens lön, 150 kronor i månaden	»	1,800: —
Transport		kronor 6,900: —

	Transport kronor	6,900: —	[50.]
2:dre maskinistens lön, 110 kronor i månaden.....	»	1,320: —	
2 eldare och 6 man, 55 kronor i medeltal i månaden	»	5,280: —	
mathållning å 18 kronor 24 öre för dag under 11			
månader	»	6,020: —	
kol för 10 timmars gång å 4 kronor 40 öre för timme			
under 270 dagar	»	11,880: —	
kostnad för underhåll och diverse samt extra bemanning	»	2,600: —	
	Summa kronor	34,000: —	

Enahanda anordning syntes Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande därför böra medgifvas äfven för år 1912, i följd hvaraf samma kostnadsberäkning för fartygets drift och underhåll borde följas vid beräkningen af anslagets storlek för samma år.

Då erfarenheten under åren 1909 och 1910 sålunda synes utvisa, att utsträckt anställande af för hela året förhyrddt, civilt manskap varit särdeles lämpligt och fördelaktigt ur flera synpunkter, ansåg jag mig vid underdånig föredragning den 18 november 1910 af förslag till användande af det för år 1911 anvisade anslaget böra för sistnämnda år tillstyrka en sådan fördelning af anslaget, som Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande här ofvan angifvet, hvilken ock blef af Eders Kungl. Maj:t bifallen.

*Departements-
chefen.*

På grund af hvad ofvan anförts och då jag icke har något att erinra mot det begärda anslagsbeloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges hafsfsken under annan tid af året än vinter-månaderna, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 34,000 kronor.

Sedan för hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven samt för tillsyn och bevakning af Sveriges hafsfsken fartyget Skagerak sedan år 1905 varit i verksamhet, har fartyget under hvar och ett af åren 1906 till och med 1910 genom Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, som har sig anförtrödt öfverinseendet öfver fartyget, varit försäkradt hos sjöförsäkringsaktiebolaget Gauthiod i Göteborg för ett värde af 130,000 kronor och mot en premie af 5,200 kronor samt i öfrigt på i ingånget försäkrings-

[51.]
*Försäkring
af fartyget
Skagerak.*

[51.] aftal närmare angifna villkor. För försäkring af fartyget jämväl under år 1911 har på extra stat för samma år anvisats nämnda belopp, 5,200 kronor.

Nu har Eders Kungl. Maj:ts förenämnda befallningshafvande uti underdånig skrifvelse den 25 november 1910 gjort framställning om fartygets försäkring jämväl under år 1912 samt därvid anført följande.

Då enligt nu gällande försäkringsbref »allmän svensk sjöförsäkringsplan af november 1896» länder till efterrättelse jämte de i försäkringsbrevet särskildt upptagna villkor och svensk sjölag vid bestämmandet af bolagets ansvarsskyldighet, och enligt bestämmelserna i § 73 af nämnda plan försäkringsaktiebolaget Gauthiod skulle vara berättigadt att vid ersättning af eventuell enskild skada å fartyget göra vissa afdrag, så att exempelvis skada å skrofvat skulle ersättas med endast fem sjättedelar af skadans värde, hölle Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande före, att det vore välbetänkt, om försäkringen för 1912 åvägabragtes på sådana villkor, att nämnda afdragsbestämmelser icke blefve gällande. Likaledes ansåge Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande det vara lämpligt och önskvärdt, att franchisebestämmelserna i § 75 af samma plan icke blefve tillämpliga för 1912 års försäkring. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade därför inhämtat yttrande från aktiebolaget Gauthiod, huruvida bolaget ville åtaga sig försäkring af fartyget för år 1912 på nu gällande villkor med undantag af förberörda afdragsbestämmelser i § 73 och franchisebestämmelserna i § 75 af sjöförsäkringsplanen, och hade bolaget i till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande inkomna skrivelser för försäkring på sagda villkor under år 1912 fordrat en tilläggspremie af en half procent af försäkringsvärdet, 130,000 kronor, eller 650 kronor. Någon anledning antaga, att annat sjöförsäkringsbolag skulle vilja öfvertaga försäkringen mot billigare premie, än aktiebolaget Gauthiod sålunda fordrat, torde icke förefinnas. Ett större sjöförsäkringsbolag i Göteborg hade på framställd fråga förklarat sig icke ens önska afgifva något anbud om försäkring af fartyget.

Eders Kungl. Maj:ts ofvannämnda befallningshafvande har i anledning häraf i förenämnda skrifvelse hemställt, att under år 1912 anvisades ett belopp af 5,850 kronor eller, därest någon ändring i gällande föreskrifter icke ansåges böra komma till stånd, samma belopp, som förut för ändamålet beviljats, eller 5,200 kronor.

Slutligen hade Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samma skrifvelse erinrat, att, därest fartyget Skagerak försäkrades för år 1911 på de villkor, som Eders Kungl. Maj:t för sådan försäkring bestämt, och

[51.]

förberörda afdragsbestämmelser i åberopade sjöförsäkringsplan således blefve för försäkringen gällande, försäkringsgifvaren äfven beträffande möjligen under sagda år inträffande skada å fartyget skulle äga rätt göra afdrag i enlighet med dessa bestämmelser vid skadans godtgörande och att det därför skulle kunna ifrågasättas, huruvida det icke skulle vara för staten fördelaktigt att jämväl för 1911 års försäkring ändra villkoren på det sätt, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ifrågasatt i afseende å försäkringen under år 1912. Aktiebolaget Gauthiod hade enligt sina ofvan åberopade skrivelser förklarat sig medgifva dylik ändring äfven för år 1911 mot enahanda tilläggspremie som år för 1912 eller 650 kronor.

*Departements-
chefen.*

Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes nu ifrågavarande framställning torde det tillåtas mig erinra därom, att, då frågan om Skageraks försäkring år 1906 första gången underställdes Riksdagens pröfning, föredragande departementschefen enligt statsrådsprotokollet den 13 januari samma år såsom skäl till det begärda anslagets beviljande framhöll, hurusom ifrågavarande fartyg på grund af sin tjänstgöring vore i synnerlig grad utsatt för faror samt att, därest en olycka drabbade fartyget, som vore ensamt i sitt slag, det arbete, för hvilket fartyget vore afsedt och som delvis utgjorde led i internationellt samarbete för utforskande af hafven, skulle få hvila i afvaktan först på Riksdagens pröfning af medelsbehovet och därefter på själfva byggnadsarbetets utförande. Genom en försäkring skulle däremot vinnas, att arbetet med fartygets återställande genast kunde utan tidsutdräkt påbörjas.

De skäl, som sålunda föranledde Kungl. Maj:t och Riksdagen att frångå den i allmänhet gällande regeln, att staten bör vara sin egen försäkringsgifvare, hafva således bestått mindre däri, att staten önskade skydda sig för eventuell förlust genom skador å fartyget, än däri att staten ville undvika onödigt afbrott i det arbete, för hvilket fartyget är afsedt. Då det ändamål, staten sålunda genom försäkring af fartyget velat ernå, i tillräckligt hög grad vinnes genom försäkring på nu gällande, låt vara mindre fördelaktiga villkor, synes anledning för närvarande icke föreligga till höjande af den hittills varande försäkringspremien.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till bestridande af kostnader för *försäkring af fartyget Skagerak* på extra stat för år 1912 anvisa 5,200 kronor.

[52.]

*Ett armeradt
ångfartygs
stationerande
under vinter-
månaderna vid
rikets kuster
till ordning
och skydd vid
fisket.*

Under en lång följd af år har Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att ett flottans fartyg stationerats vid bohuslänska kusten för, bland annat, upprätthållande af ordning i skärgården under pågående vinterfiske. Alltsedan år 1891 har kanonbåten Svensksund årligen varit under vintermånaderna för detta ändamål beordrad till rikets västkust. Kostnaderna för dessa vinterexpeditioner, som i regel omfattat månaderna november—mars, hafva hittills alltid utgått från femte hufvudtiteln.

I skrifvelse den 6 augusti 1910 har nu statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet meddelat, att chefen för marinstaben och inspektören af flottans öfningar till sjöss uti ett till departementschefen gemensamt afgifvet förslag till de inskränkningar i anbefallda och planerade fartygsexpeditioner, som ansåges böra vidtagas med anledning af påvisad brist i anslaget till flottans öfningar, förutsatt, att sagda anslag ej vidare skulle komma att belastas med kostnaderna för den sedvanliga kanonbåts-expeditionen vintertid till västkusten. För egen del ansåge chefen för sjöförsvarsdepartementet i likhet med nämnda myndigheter, att flottans öfningsanslag icke borde betungas med kostnaden för denna, hufvudsakligen i fiskerinäringens intresse utrustade expedition, och anhölle därför om upplysning, huruvida medel kunde genom jordbruksdepartementets föranstaltande ställas till förfogande för bekostande af kanonbåten Svensksunds expedition som fiskeriinspektionsfartyg under vintern 1910—1911 och jämväl därefter, så länge anledning därtill förefunnes. I sammanhang härmed upplyste chefen för sjöförsvarsdepartementet att kostnaden för expeditionen beräknats till omkring 20,000 kronor för den tid af omkring tre månader, densamma ansåges böra pågå.

I anledning häraf infördrades yttrande från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, som den 5 september 1910 afgaf utlåtande i ärendet och därvid öfverlämnade ett från fiskeriintendenten i västra distriktet inhämtadt yttrande i frågan.

Fiskeriintendenten har däri anført, hurusom kanonbåten Svensksund under de årliga vinterexpeditionerna till västkusten gjort fiskerinäringen stor nytta. Talrika vore exempelvis de sjunkna större och mindre fiskebåtar, som den upptagit. Då sillfisket ofta flyttade sig från en plats till en annan, vore det för fiskets obehindrade utöfvande af största vikt, att fiskeflottan snabbt kunde förflyttas. Vid sådana tillfällen hade Svensksund gjort stort gagn genom att bogsera fiskefartygen. Då motorer numera allmänt begagnades vid vintersillfisket, hade fiskefartygen visserligen förmågan att själfva förflytta sig tämligen snabbt, men om ishinder inträffade, såsom fallet hade varit vintern 1908—1909, kunde motorbåtarna ej längre taga sig fram på egen hand. Vid sådana tillfällen vore det

synnerligen starkt af behovet påkalladt, att det finnes en kanonbåt, som genast kunde företaga en bogsering genom isen af ett större antal fiskefartyg. Skulle en bogsering då uteblifva, kunde en eller annan god fiskedag gå förlorad. Och hvad detta betydde framginge däraf, att fångsten en god sillfiskedag kunde hafva ett försäljningsvärde af flera hundra tusen kronor. Vid ombyte af fiskeplats hade Svensksund också gjort fisket stora tjänster genom att bogsera de farkoster af större typ, som af en del fiskelag under sillfisket medfördes såsom logementsfartyg. Därtill komme, att Svensksund tjänstgjort som inspektionsfartyg under vinterns fiske.

Af det anförda funne fiskeriintendenten tydligt framgå, att Svensksund under sina vinterexpeditioner till västkusten haft en mycket viktig uppgift att fylla. Fiskarbefolkningen hade också förstått att sätta värde på det arbete, Svensksund utfört till fiskerinäringens gagn, och alltid med glädje och tacksamhet emotsett dess ankomst till västkusten. Det skulle därför säkerligen framkalla en djup förstämning bland fiskarena på västkusten, om kanonbåten för framtiden skulle uteblifva.

I stort sedt föreläge under vintersillfisket på västkusten samma behof nu som förr af dylika vinterexpeditioner som Svensksunds, och hade vid af fiskeriintendenten bevistade fiskarmöten i augusti 1910 på Styrso, Öckerö, Smögen och Bovallsstrand inom Göteborgs och Bohus län, fiskarena enstämmigt på det kraftigaste framhållit behovet af att kanonbåten Svensksund framdeles såsom hittills måtte stationeras på västkusten under vintersillfisket.

Med stöd af hvad sålunda anförts har fiskeriintendenten såsom sin mening framhållit, att det på grund af föreliggande behof vore synnerligen önskvärdt, att kanonbåten Svensksund eller annat lämpligt fartyg innevarande vinter och framdeles, så länge anledning därtill förefunnes, stationerades på västkusten under vintersillfisket därstädes.

Under återopande af de utaf fiskeriintendenten anförda omständigheterna har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande för egen del förordat, att sådana åtgärder blefve vidtagna, att kanonbåten Svensksund såsom hittills kunde under vintermånaderna blifva stationerad vid västkusten.

I underdånigt utlåtande den 8 december 1910 har statskontoret erinrat, att, sedan Riksdagen å sjätte hufvudtiteln extra stat för år 1900 anvisat ett anslag af 25,000 kronor för beredande genom ett armeradt ångfartygs stationerande vid rikets kuster af ordning och skydd vid fiskets bedrifvande samt Riksdagen därefter för hvar och ett af åren 1901—1904 under nionde hufvudtiteln extra stat för enahanda ändamål anvisat likaledes 25,000 kronor, förefunnes en reservation å nämnda anslag till belopp af 20,545 kronor 38 öre. Då

[52.] emellertid ofvan nämnda anslag under sjätte och nionde hufvudtitlarna, på sätt af Riksdagens skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel den 13 maj 1899 framginge, varit afsedda för beredande af bevakning vid fiskeplatserna under just den tid af året, då det från femte hufvudtitelns anslag bekostade bevakningsfartyget vid vinterfisket ej uppehölle sig vid fiskeplatserna, funne statskontoret dessa extra anslag vara af en för ändamålet med det nu ifrågakommande anslaget så främmande natur, att ofvanberörda reservation icke borde, utan Riksdagens medgifvande, användas för bestridande af kostnaderna för en kanonbåts stationerande vid västkusten under vintermånaderna.

*Departements-
chefen.*

Af hvad här förut anförts torde vara uppenbart, att det skulle lända fiskerinäringen å västkusten till allvarligt förfång, därest den hjälp, som genom den s. k. vinterbåten från flottan hittills lämnats fiskarena vid utfölvande af deras näring, nu skulle upphöra.

För att kunna bistå fiskarena under den kallare årstiden, då på grund af mörker, ogynnsam väderlek och isläggning talrika olycksfall kunna inträffa under fisket, erfordras ett bevakningsfartyg, som är af isbryartyp och har fullständig utrustning såsom dykare- och bärgningsfartyg. Då svenska hydrografisk-biologiska kommissionens undersökningsfartyg Skagerak, hvilket numera tjänstgör såsom bevakningsfartyg vid Sveriges hafs-fisken under annan tid af året än vintermånaderna, är för klen byggt för att kunna användas såsom isbrytare, lär det icke kunna komma i fråga att använda Skagerak för nu ifrågavarande ändamål. För närvarande torde annat fartyg icke heller finnas mera lämpadt till ändamålet än kanonbåten Svensksund. Med behjärtande häraf har också chefen för sjöförsvarsdepartementet utverkat Eders Kungl. Maj:ts befallning om utrustande med anlitande af flottans anslag af kanonbåten Svensksund för en dylik expedition under nu pågående vinterfiske, och befinner sig nämnda kanonbåt sedan början af december månad 1910 å västkusten med hufvudstation i Marstrand för att, jämlikt den för kanonbåten befallhafvare utfärdade instruktion, hufvudsakligen tillhandaga Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län med det biträde, som kan erfordras för upprätthållande af ordning vid fiskeställen å bohuskusten under pågående sillfiske.

Jag ber vidare att få påpeka, att uti protokollet till den med Danmark den 14 juli 1899 afslutade, med åtskilliga tillägg och ändringar fortfarande gällande konventionen angående fiskeriförhållandena i de till Sverige och Danmark gränsande farvattnen från svensk sida uttalats,

att svenska regeringen, för öfvervakande af att konventionens föreskrifter blefve af de svenska undersåtarna vederbörligen iakttagna, tänkt sig, att den kanonbåt, som under höst- och vintermånaderna plägade vara stationerad vid bohuslänska kusten, skulle kunna beordras att, då dess närvaro därstädes under dessa månader ej erfordrades och omständigheterna i öfrigt därför ej lade hinder i vägen, besöka de i konventionen afsedda fiskeriområdena för att utöfva tillsyn vid fisket.

Då jag i likhet med chefen för sjöförvarsdepartementet anser, att kostnaderna för ifrågavarande vinterexpeditioner, såsom betingade af fiskerinäringens intressen, torde böra för framtiden bestridas från anslag under nionde hufvudtiteln, anhåller jag nu att få hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande af åtgärder för anvisande af medel till bekostande af en dylik vinterexpedition för vintern 1911—1912.

På sätt af en från sjöförvarsdepartementet mig tillhandakommen uppgift å kostnaderna för kanonbåten Svensksunds vinterexpeditioner under femårsperioden 1903—1908 framgår, hafva dessa kostnader under nämnda tid uppgått till i medeltal 28,031 kronor 45 öre årligen. Af denna summa har proviantkostnaden, i medeltal 5,845 kronor 80 öre årligen, bestridts från anslaget till naturaunderhåll, medan öfriga utgifter för expeditionerna, utgörande i medeltal årligen 22,185 kronor 65 öre, bokförts å anslaget till flottans öfningar. Då proviantkostnaden vid dessa expeditioner väl fortfarande lärer böra bestridas från flottan, torde det alltså vara allenast öfriga kostnader för expeditionen, för hvilkas betäckande medel böra anvisas under nionde hufvudtiteln. Såsom nyss sagts, hafva dessa kostnader under femårsperioden 1903—1908 utgjort i medeltal årligen omkring 22,000 kronor, men torde kunna i viss mån nedbringas, därigenom att fartygets expedition bestämmes att omfatta något kortare tid än hittills plägat vara fallet. Till fyllande af expeditionens egentliga mål synes mig en tid af tre à fyra månader om året under den egentliga vintern vara till fyllest. Enligt hvad chefen för sjöförvarsdepartementet, hvilken deltagit i ärendets beredning, meddelat beräknas kostnaden för tre och en half månaders expedition under innevarande vinter till omkring 20,000 kronor, och torde enahanda belopp böra beräknas till nu ifrågavarande expedition under vintern 1911—1912.

Med anledning af statskontorets ofvannämnda utlåtande ber jag få meddela, att den af statskontoret omförmälda reservation uppkommit till följd däraf, att de af Riksdagen tid efter annan beviljade anslagen till stationerande af ett armeradt fartyg vid rikets kuster icke behöft anlitas, sedan Riksdagen å extra stat för år 1905 beviljat medel till hydrografisk-biologiska kommissionens fartyg Skagerak.

[52.]

Då emellertid den af statskontoret sålunda omförmälda reservation synes mig lämpligen kunna användas till bekostande af kanonbåten Svensksunds nu ifrågasatta expedition till västkusten under vintern 1911—1912, torde särskilda medel till denna expedition icke nu behöfva af Riksdagen äskas, utan inskränker jag mig till att hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att medgifva, att Kungl. Maj:t må för stationerande under vintern 1911—1912 af ett armeradt ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande af ordning och skydd vid fiskets bedrifvande, under åren 1911 och 1912 i mån af behof disponera hvad vid utgången af år 1910 icke blifvit använt af de till stationerande af dylikt ångfartyg vid rikets kuster tillförene å extra stat beviljade anslag.

[53.]

*Hydrografisk-
biologiska
undersök-
ningar af de
Sverige om-
gifvande
hafven.*

För utförande af hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven har Riksdagen, på Kungl. Maj:ts förslag, anvisat medel å extra stat för hvart och ett af åren 1901—1911. Från och med år 1905 hafva dessa anslag utgått med 26,100 kronor årligen, däraf 5,100 kronor till täckande af Sveriges andel i kostnaden för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium och 21,000 kronor till omkostnader för de undersökningsarbeten, som det enligt uppgjord arbetsfördelning ålegat Sverige att utföra. Med de å 1911 års stat för ifrågavarande ändamål anvisade anslag skola bestridas dylika undersökningskostnader för tiden från och med den 1 maj 1911 till och med den 30 april 1912 samt Sveriges andel i kostnaderna för omförmälda centralanstalt för tiden från och med den 22 juli 1911 till och med den 21 juli 1912.

Uti en till jordbruksdepartementet den 31 oktober 1910 inlämnad underdånig skrifvelse har svenska hydrografisk-biologiska kommissionen gjort framställning om beredande af anslag för nämnda ändamål efter de sålunda angifna tidryndernas utgång.

Kommissionen har därvid anfört, att flertalet af de stater, som anslutit sig till här ifrågavarande internationella forskningsarbete, framlagt förslag om beviljande af medel för fortsatt uppehållande af den internationella centralanstalten med laboratorium, hvilket senare nu blifvit öfverflyttadt från Kristiania till Köpenhamn, hvarigenom båda dessa institutioners verksamhet numera förenats. Det torde sålunda med visshet kunna antagas, att äfven efter år 1911 de vanliga bidragen komme att lämnas af alla i det internationella arbetet deltagande länder. Undantag kunde dock möjligen äga rum beträffande Ryssland, där utsikterna syntes mera osäkra. Det internationella rådet, som har centralanstaltens ledning

sig anförtrodd, hade emellertid beredt sig på alla eventualiteter genom att reservera omkring 17,000 kronor för oförutsedda händelser. Kommissionen har härvid särskildt framhållit och betonat, att, äfven om Rysslands anslutning till den centrala internationella organisationen upphörde, detta likväl ej komme att medföra något afbrott i Rysslands deltagande uti undersökningsarbetet i den del af hafvet, som anvisats åt detta land. Ej heller behöfde man af denna anledning befara någon inskränkning i det egentliga internationella hafsforskningsarbetet, utan kunde man tvärtona motse en utvidgning i detsamma under den närmaste framtiden genom Frankrikes och Nordamerikas förenta staters eventuella deltagande, för hvilket förberedande åtgärder från dessa länders sida blifvit vidtagna.

Angående den internationella hafsforskningens betydelse har kommissionen i sin föreliggande underdåniga skrifvelse bland annat framhållit, att de första och viktigaste uppgifter, som förelagts hafsforskningen, nu vore så långt utarbetade, att resultaten redan under år 1911 kunde framläggas för de anslutna staternas regeringar för att tjäna till grundval för internationella öfverenskommelser rörande fiskebeståndets skydd mot öfverfiskning.

Den fiskart, som framför andra hotades af öfverfiskning, vore rödspättan, och detta gällde icke endast rödspättebeståndet i Nordsjön, Skagerak, Kattegat och Östersjön, utan jämväl uti hafven kring Island, Färöarna och Murmankusten. Utredningen härom vore grundad på ett synnerligen omfattande material af statistiska och biologiska observationer, utförda af alla samverkande nationer under 9 år, och är för närvarande under sammanfattning af den tyske hafsbiologen professor Heincke på Helgoland. Af den redogörelse han framlade vid årsmötet i Köpenhamn hösten 1910 framgick, att det funnes olika raser af rödspätta i Östersjön, i Skagerak och norra Nordsjön, i södra Nordsjön samt i Barentzhafvet och vid Island, raser, hvilka utmärkte sig genom mycket olika tillväxt och storlek. Såsom exempel härpå kunde anföras, att en rödspätta från Östersjön, som uppnått den på detta område sällsynta längden af 50 centimeter, vore omkring 30 år, medan en rödspätta af samma längd i Kattegat endast vore 17—18 år, i sydliga Nordsjön omkring 12 år och i Skagerak och norra Nordsjön, hvarest den mest snabbväxande rasen lefde, omkring 9 år gammal. Rödspättan vid Island hade en långsammare tillväxt än i Skagerak; och i Barentzhafvet tillväxte rödspättan ej fortare än i Östersjön. Om trålarna ännu hemförde stora rödspättor från de nyupptäckta fiskevattnen vid Island och i Barentzhafvet, så berodde detta därpå, att ett öfvertaligt fiske-

[53.] bestånd af mycket gamla rödspättor ännu funnes kvar därstädes. Men icke blott detta bestånd utan — hvad viktigare vore — rödspättebeståndet äfven i andra haf komme att aftaga både till storlek och antal, om trålfiske finge bedrivas utan alla skyddsåtgärder, liksom hittills varit fallet i Nordsjön. Och detta fiske komme att verka desto mera förödande, ju långsammare rödspättans tillväxt vore.

Det hade nu genom den internationella hafsforskningens arbete blifvit bevisadt, att den aftagande storleken hos de rödspättor, som fångades i trål, vore att tillskrifva öfverfiskning, och att enda medlet att förebygga vidare förödelse samt att öka hafvets produktion af värdefull fisk vore att införa minimimått för ilandförda rödspättor, hvilka mått måste afpassas efter produktionen och tillväxten inom de olika hafsområdena. För Östersjön och Kattegat måste andra mått gälla än för Nordsjön.

Det vore visserligen ännu för tidigt att nämna, hvilka mått, som komme att af det internationella rådet föreslås till allmänt antagande, men hvad Nordsjön beträffade torde detta mått ej mycket komma att skilja sig från det, hvarom öfverenskommelse redan träffats mellan Sverige och Danmark. Om under den närmaste framtiden ett dylikt mått komme att antagas såsom internationellt, så skulle därmed såväl för Sverige som för Danmark den fördelen vinnas, att hela Nordsjöns rödspättebestånd, hvilket nu genom trålarnas öfverfiskning hölles nere vid oekonomiska dimensioner, förbättrades och förökades, hvilket i sin mån inom kort skulle komma Skageraks och Kattegats fiskebestånd till godo.

Om, innan dylik internationell öfverenskommelse träffats, den internationella organisationen sönderbrötes genom något eller några länders utträde, så skulle frukterna af 9 års internationellt samarbete gå förlorade för praktiken.

Vidare har erinrats om de åtgärder, som den internationella hafsforskningen vidtagit för studiet och bevarandet af laxbeståndet i Östersjön samt för åstadkommandet af skydd mot sälarnas härjningar, åtgärder, hvilka snart torde leda till öfverenskommelser mellan Östersjöländerna till fiskeriernas skydd.

Angående sillens och skarpsillens förekomst och vandringar vore ett betydligt material af iakttagelser nu samladt, hvilket lofvade att leda till praktiska resultat i så mätto, att man borde kunna förutse fiskets mer eller mindre rikliga utfall under olika år. Sillfisket vore som bekant ytterst växlande, och det hade framgått af den rapport, som detta år framlades för internationella rådet af dess redogörare i ämnet, doktor Hjort, att dessa växlingar måste bero — liksom fallet vore med kolje-

fisket — därpå att produktionen af ägg och yngel vore riklig under vissa år men felsloge under andra. [53.]

Resultatet af norska fetsillfisket under åren 1900—1909 gäfvé härpå ett slående exempel. Under åren 1900—1903 fiskades af denna vara årligen för öfver 2,000,000 kronor. Därpå sjönk fisket under 3 år, 1904, 1905, 1906, till vida mindre än 1,000,000 kronor, men hade därpå från 1907 varit i stigande, tills det 1909 uppnådde det höga värdet af nära 3 $\frac{1}{2}$ miljon kronor.

År 1907 började de internationella sillundersökningarna i full utsträckning. Fångsten bestod då af 2 $\frac{1}{2}$ —3 år gamla fiskar, äldre årgångar förekommo sällsynt. Det bevisades genom drifgarnsförsök ute i öppna sjön, att ej heller utanför kusten äldre fetsill förefanns i någon myckenhet. År 1908 visade sig en förbättring uti fetsillens storlek, hvilket berodde därpå, att hufvudmassan af fångsten då utgjordes af 4 $\frac{1}{2}$ år gamla fiskar; 1909 erhöles fetsill af ännu större dimensioner, och den visade sig då bestå hufvudsakligen af 5 $\frac{1}{2}$ år gamla individer. Samma iakttagelser gjordes äfven senare på året rörande storsillen och vårsillen vid Norges kust. Öfverallt under de senaste gynnsamma fiskeåren var det 4 $\frac{1}{2}$ år och 5 $\frac{1}{2}$ år gamla individer, som afgjorde fiskets utslag. Öfverallt framträdde inflytandet af det för sillens fortplantning så ytterst gynnsamma året 1904 i resultaten af de senare årens fiske.

Redan förut hade genom utförda undersökningar bevisats, att de koljor, som fiskats under de senaste åren, hufvudsakligen härstammade från yngelperioden 1904, hvilket år alltså i allmänhet vore att anse såsom ett exceptionellt »godt år» för produktionen af kolja och sill, under det åren 1902—1903 kunde betecknas såsom »dåliga år». Undersökningen fortsattes nu på det sätt, att man dels jämförde de hydrografiska förhållandena under sådana år som 1902—1903 med dem, som härskade under det »goda året» 1904, och dels årligen från alla trakter af Nordsjön, Skagerak och Kattegat under vetenskaplig kontroll anskaffade större sillprof af omkring 500 stycken hvarje månad, hvilka efter vederbörlig undersökning å fångstorten insändes för åldersbestämning.

Det vore enligt kommissionens mening tydligt, att sådana uppslag som detta gäfvé anledning förvänta, att man skulle dels erhålla kunskap om sillens raser och vandringar, dels äfven lyckas att förutsäga i viss mån utfallet af fisket under ett kommande år samt varans kvalitet eller, med andra ord, af hvilken årsklass den hufvudsakligen komme att utgöras.

Bland de uppgifter, som betecknats såsom synnerligt viktiga att på internationell väg få utredda, vore utforskningen af Nordsjö- och

[53.] Östersjöområdets strömförhållanden. Ett intensivt arbete hade riktats — ej minst af den svenska kommissionen — på konstruktionen af härför lämpliga metoder och instrument. Sedan dessa nu vunnit större fulländning, komme under juni månad år 1911 på sju punkter i Nordsjön ström- och tidvattensrörelserna under 14 dagars tid att uppmätas från förankrade fartyg. Tidvattensvågens gång genom Nordsjön skulle på detta sätt komma att utrönas ute på öppna hafvet, ej blott vid kusten, som hittills skett. Det vore tydligt, att sådana problem icke kunde lösas utan samfäldt planmässigt internationellt arbete.

Den mest omfattande framtidsuppgiften, som ålagts den internationella hafsforskningen, vore att undersöka sambandet mellan hafvets tillstånd och de klimatiska växlingarna uti norra Europa. De vanliga väderleksförutsägelserna, som grundades på lufttryckets växlingar, tilläto ej prognoser för längre tid än ett till två dygn, och det syntes icke finnas någon möjlighet att utsträcka desamma till längre tid. Däremot förefunnes grundad anledning antaga, att man genom uppmätning af de värmemängder, som Golfströmmen under olika år och årstider tillförde våra haf, skulle kunna flera månader i förväg förutsäga inträffandet af kalla eller varma vintrar, torra eller våta somrar samt i viss mån äfven utfallet af skörden. Under tiden för det internationella samarbetet hade ett anseeligt observationsmaterial insamlats och två norska hydrografer hade med stöd af detta observationsmaterial upptagit frågan till närmare pröfning och erhållit resultat af öfverraskande öfverensstämmelse.

Det vore emellertid tydligt, att materialet från den internationella hafsforskningens nuvarande arbetsfält, som ej sträckte sig mycket söder om Färöarna och Shetland, icke vore tillräckligt för sådana ändamål, och att norra delen af Atlanten måste indragas uti observationskretsen, om det stora målet att förutsäga väderlekens allmänna karaktär lång tid förut skulle vinnas. För detta ändamål vore utsikten till ett framtida deltagande från Frankrike och Förenta staternas sida af högsta värde.

På grund af hvad som här anförts och utförligare framhållits uti det af jordbruksdepartementet under år 1910 utgifna »meddelandet» angående den internationella hafsforskningens resultat, har kommissionen hemställt om beviljande af anslag till samma belopp som hittills till fortsatt upprätthållande af den internationella centralanstalten med laboratorium samt till fortsättande af den hydrografisk-biologiska kommissionens verksamhet. Kommissionen har därvid särskildt framhållit önskvärdheten af att Sveriges andel i omkostnaderna för den internationella centralanstalten med laboratorium finge utgå, äfven om ändringar ägde rum i centralanstaltens budget genom in- eller utträde af någon stat,

detta dock endast under förutsättning, att höjning därigenom icke för- [53.]
anleddes i Sveriges bidrag.

Då dessa internationella hafsundersökningar tillkommit på Sveriges *Departements-*
initiativ och då de resultat, som vid dem vinnas, visa sig vara af allt *chefen.*
större betydelse icke minst för olika fiskens mest rationella utnyttjande,
synes mig anslag för ändamålet böra för Sveriges del fortfarande anvisas.

Med anledning af hvad kommissionen anfört beträffande Sveriges
andel i omkostnaderna för den internationella centralanstalten, torde
det vara uppenbart, att den omständigheten, att en eller annan af de i
nu ifrågavarande arbete deltagande staterna möjligen komme att från-
träda detsamma, icke lär utgöra hinder för utanordnande af Sveriges
bidrag till de gemensamma kostnaderna under förutsättning likväl, att
detta bidrag icke öfverstiger det beviljade beloppet 5,100 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen
att till *utförande af hydrografisk-biologiska undersökningar af de*
Sverige omgifvande hafven på extra stat för år 1912 bevilja

dels till omkostnader för tiden från och med den 1 maj 1912 till

och med den 30 april 1913 kronor 21,000: —

dels ock till täckande af Sveriges andel i kost-
naderna för en internationell hydrografisk-biologisk
centralanstalt med laboratorium för tiden från och

med den 22 juli 1912 till och med den 21 juli 1913 „ 5,100: —

tillhopa kronor 26,100: —

Med anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar
har Riksdagen för hvart och ett af åren 1903—1911 på extra stat
anvisat ett anslag af 2,250 kronor såsom bidrag till anordnande af
undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare, under förut-
sättning att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap och lands-
ting för ändamålet bidrage med tillsammans 2,000 kronor. Med hänsyn
därtill, att Kungl. Maj:t för att möjliggöra, att kurserna redan under
hösten år 1902 kunde träda i verksamhet, måst under samma år låta
förskottera halfva beloppet, 1,125 kronor, af det för år 1903 beviljade
anslaget, och då enligt den för kurserna antagna plan desamma verk-
samhet skulle taga sin början hvarje år på hösten, begärde Kungl.
Maj:t af 1903 års Riksdag rätt för Kungl. Maj:t att af det belopp, som
för år 1904 äskades, låta under år 1903 af tillgängliga medel förskot-

[54.]

Undervis-
ningskurser i
navigation för
bohuslänska
fiskare.

[54.] tera hälften eller 1,125 kronor, och bifölls detta jämväl af Riksdagen. Liknande medgifvande har äfven, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, lämnats af senare årens riksdagar.

Jämlikt de angående ifrågavarande kurser af Kungl. Maj:t den 6 juni 1902 gifna föreskrifter hafva redogörelser inkommit angående de kurser, som ägde rum under hösten år 1909 och i början af år 1910, och inhämtas af dessa redogörelser hufvudsakligen följande.

Under hösten 1909 pågingo undervisningskurserna från och med den 10 oktober, den ena i Hälleviksstrand till och med den 21 december och den andra i Grundsund till och med den 20 december.

I den förra deltog 17 fiskare i en ålder af 15 till 35 år och med en medelålder af $22\frac{1}{3}$ år; 7 voro under 20 år. Undervisningen var såsom under föregående år förlagd till eftermiddagarna och kvällarna och upptog 5 till 6 timmar dagligen. I medeltal bevistade hvarje elev kursen under $32\frac{1}{2}$ dagar, 9 af eleverna deltog minst 25 dagar, 4 ej öfver 15 dagar i undervisningen. Af samtliga 17 elever infunno sig i medeltal 8 för hvarje dag vid skolan.

Vid Grundsund utgjorde elevantalet 20; elevernas ålder växlade från 17 till 34 år, och medelåldern utgjorde $22\frac{1}{2}$ år; 9 voro under 20 år. Det anföres i redogörelsen, att af dessa fiskare ej mindre än 17 i medlet af november, då vintersillfisket började, slutade kursen för att deltaga i detta. I stället tillkommo 8 ynglingar, som afslutat folkskolan och hvilka bildade en särskild afdelning. Dessa elever erhöilo undervisning i de delar af läroplanen, som bäst lämpade sig för deras ålder. Den dagliga undervisningstiden var här liksom vid Hälleviksstrand förlagd till eftermiddagarna och kvällarna och omfattade ungefär samma antal timmar som där. I medeltal bevistade hvarje egentlig elev undervisningen under något mer än 25 dagar, 6 elever öfvervoro minst 25 undervisningsdagar.

Både vid Hälleviksstrand och Grundsund voro alla eleverna från det fiskläge, där undervisningen meddelades.

Liksom under föregående år fingo blott de elever, hvilka särskildt så önskade, genomgå examen och dessa erhöilo betyg. Häraf begagnade sig 6 fiskare vid Hälleviksstrand och 2 vid Grundsund.

I ett till redogörelsen fogadt yttrande af inspektören öfver kurserna har denne meddelat en tabellarisk öfversikt öfver 29 af de under årens lopp hållna 31 kurserna. Det framgår häraf, att i hvarje af dessa 29 kurser deltagit 32 elever i medeltal; vid 6 kurser före hösten 1909 utgjorde elevantalet högst 17 och vid 8 högst 20.

Under våren år 1910 höllos två kurser, den ena i Grebbestad och den andra å Öckerö. Vid båda dessa kurser börjades undervisningen den 17 januari, och afslutades densamma i Grebbestad den 2 april och å Öckerö den 31 mars.

[54.]

Vid förra stället var den dagliga undervisningstiden enligt elevernas önskan under denna kurs förlagd både till för- och eftermiddagarna med 3 timmars undervisning före och 3 efter middagen. Elevantalet utgjorde här 36, hvilket först i början af mars minskades till 30.

Å Öckerö voro eleverna enligt deras egen önskan indelade i tvenne afdelningar. Ena afdelningen, som omfattade de äldre eleverna, erhöll undervisning under eftermiddagarna och aftnarna, den andra, bestående af yngre elever, undervisades på förmiddagarna. I allmänhet uppgifves den dagliga undervisningstiden hafva utgjort 4 till 6 timmar. Alla deltagarna i kursen voro från Öckerö. Att börja med deltogo här 38 elever i undervisningen, men redan vid februari månads början hade ej färre än 16 afstått från vidare undervisning och vid mars månads ingång kunde, enligt inspektörens uppgift, endast 17 elever fortfarande anses tillhöra skolan. Vid afslutningsexamen voro här blott 2 elever närvarande. Om flera än dessa två erhöilo betyg, uppgifves ej. Elevernas ålder utgjorde 15 till 31 år och i medeltal för 36 elever omkring $21\frac{2}{3}$ år; 16 voro under 20 år.

I Grebbestad erhöilo 23 af de 25 elever, som anmälde sig till examen, betyg om godkända kunskaper, och inspektören tillägger i sitt yttrande till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att en del af dessa ådagalade synnerligen goda kunskaper. Af eleverna i Grebbestad voro 12 från själfva platsen, de öfriga från andra orter. Elevernas ålder växlade från 15 till 37 år och utgjorde i medeltal i det närmaste 23 år; 15 af dem voro under 20 år. Här deltog hvarje elev i medeltal ej mindre än 44 dagar i undervisningen, blott 1 elev kortare tid än 20 dagar.

För de fiskare, hvilka under normalt lång tid varit elever vid här berörda fyra undervisningskurser, hafva undervisningsämnen utgjort hufvudsakligast följande: i aritmetik de fyra enkla räknesätten och bråk; i öfrigt: kännedom om kompassen och dess rätta placering, om kurser och pejlingar samt huru dessa rättas för missvisning, om sjökort och bestickföring, såsom afsättning å kartan af kurser, distanser och pejlingar samt sammankoppling af kurser. Vidare kännedom om oktanten eller sextanten och dess användande, beräkning af latituden genom observationer å solens meridianhöjd och slutligen kännedom om

[54.] gällande förordning, hvad å fartyg iakttagas bör för undvikande af ombordläggning.

Af eleverna vid Grebbestad våren 1910 voro enligt inspektörens uppgift ej mindre än 11 skeppare, hvaraf 9 å Nordsjökuttrar och 2 å skonare för fiske. Kuttrarna voro från England inköpta »loggers». Vidare framhålles, att ett par vid Öckerö senast byggda fiskebåtar vore så stora, att de kunnat utrustas för bankfiske vid Shetland liksom de nämnda kuttrarna. Skepparna på dessa fartyg, jämte någon af besättningen, hade förut genomgått sådana kurser som de här ifrågavarande och detta visade, att undervisningen i navigation uppfyllt sitt ändamål. Inspektören anför, att två af eleverna å Öckerö voro förare af motortrålfartyg och 4 å vanliga motorbåtar för fiske i Nordsjön. De återstående eleverna vid båda skolorna våren 1910 idkade till större delen om sommaren Nordsjö-fiske och om vintern sillvadfsfiske och voro till stor del medägare i vadlag eller fiskekuttrar.

Såsom slutomdöme om kurserna i Grebbestad och Öckerö anför inspektören, att den förra på ett synnerligen vackert sätt uppfyllt sitt ändamål och att skolan å Öckerö otvifvelaktigt också gjort nytta, ehuru af en eller annan orsak intresset där varit mindre. Lärarna sägas äfven under vårterminen hafva gjort, hvad de kunnat för undervisningens praktiska ordnande.

Fiskeriintendenten i västra distriktet har såsom sin mening förklarat, att ifrågavarande undervisning fortfarande vore af behovet starkt påkallad.

Uti underdånig skrifvelse den 27 oktober 1910 har landtbruksstyrelsen uppgifvit, att för år 1912 inga motsvarande anslag vore af hushållningssällskapet och landstinget beviljade, men att det torde kunna antagas, att hushållningssällskapet komme att lämna det vanliga anslaget å 1,000 kronor för ändamålet; och har landtbruksstyrelsen förklarat sig tillika finna, att, därest anslag allenast till sistnämnda belopp beviljades från länets landsting, hushållningssällskap eller hafs-fiskeförening, en lärare borde anställas och blott en kurs på samma tid anordnas för ifrågavarande ändamål. För egen del har styrelsen förklarat sig öfvertygad, att omförmälda undervisning länder det bohuslänska hafs fisket till stort gagn, och har styrelsen för den skull hemställt om åtgärders vidtagande för beredande af statsanslag till undervisningskurser äfven under hösten 1911 och våren 1912.

*Departements-
chefen.*

I likhet med landtbruksstyrelsen synes det mig vara särdeles önskvärdt, att kurser af ifrågavarande slag äga rum äfven under inne-

varande års höst och nästa års vinter och att statsanslag därtill beredes till lika belopp som föregående år samt under enahanda villkor och med motsvarande rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta under innevarande år af tillgängliga medel förskottera hälften af statsanslaget.

[54.]

Skulle anslag från orten icke finnas tillgängligt till högre belopp än 1,000 kronor, anser äfven jag, att erforderlig inskränkning i kursernas antal bör äga rum.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till *anordnande af undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 2,250 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t ej mindre att, därest af Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting eller eljest för ändamålet tillskjutas minst 1,000 kronor, af det anvisade anslaget använda hälften eller 1,125 kronor men, därest bidraget från orten uppgår till minst 2,000 kronor, hela beloppet 2,250 kronor, än äfven att under innevarande år förskottsvis af tillgängliga medel utanordna hälften af de belopp, som sålunda må af Kungl. Maj:t användas.

Såsom understöd åt södra Sveriges fiskeriförening har Riksdagen för hvarje år från och med år 1908 på extra stat anvisat anslag, hvilka för innevarande år utgå med 8,500 kronor till upprätthållande af föreningens fiskeriskola och 7,000 kronor såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet.

[55.]

*Södra
Sveriges
fiskeriförening.*

Föreningens styrelse har nu i en till Eders Kungl. Maj:t ingifven skrift gjort framställning om anslag till förhöjdt belopp för år 1912.

Föreningen har därvid anfört, att dess verksamhet under år 1910 fortgått enligt samma plan som under de närmast föregående åren. Vid föreningens fiskeriskola i Aneboda hade sju lärlingar varit inskrifna, åt hvilka undervisning meddelats enligt af landtbruksstyrelsen fastställd läroplan.

Vid fiskeristationen i Aneboda hade föreningen för närvarande 20 sommar-, 7 vinter- och 6 lekdammar, hvilka tillsammans upptoge en areal af cirka 25 hektar. Af dessa dammar hade under år 1910 byggts en större sträck- (sommardam) och 5 små försöksdammar. De öfriga dammarna hade hufvudsakligen användts dels för att utröna möjligheten att under de å platsen rådande naturförhållandena odla karp, sutare, regnbågsforell och gös, samt dels till uppfödande af yngel och sättfisk för utplantering hos enskilda fiskodlare. För att kunna anställa planmässiga jämförande försök med olika fiskslag och raser, olika gödsling,

[55.] utfodring m. m. behöfdes emellertid ytterligare ett stort antal nya dammar, för hvilket ändamål förberedande torrlägningsarbeten blifvit utförda.

I försöksstationens kläckningsanstalt hade utkläckts yngel af sik och regnbågsforell, hvarjämte i sjöarna konstbefruktats och utkläckts gädda och braxen.

Vid den sötvattensbiologiska anstalten hade under året arbetat sju yngre zoologer.

Föreningen hade nu utsträckt sin försöks- och fiskodlingsverksamhet till Jönköpings och Malmöhus län. Sälunda hade i Jönköpings län några mindre sjöar blifvit arrenderade för att i dem införa en ordnad fiskhushållning med fiskodling. I Malmöhus län hade karpodlingsförsök anordnats i ett par mindre fiskdammar och i en del mangelgravar. I den mån tillgångarna det medgäfve, vore det föreningens afsikt att utsträcka dessa försök äfven till andra län.

Sedan föreningen nu anställt en andra assistent, kunde föreningen i större utsträckning, än hittills varit möjligt, åt enskilda fiskodlare lämna råd och biträde vid anläggande och skötsel af fiskdammar och fiskodling i sjöar. Föreningen hade ock under det gångna året till ett stort antal enskilda personer kunnat leverera fiskyngel och sättfisk för utplantering i dammar och sjöar samt biträdt vid försäljning och export af deras odlade fisk.

Då, såsom af ett föreningens underdåniga framställning närslutet förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1912 framginge, utgifterna för föreningens verksamhet beräknats uppgå till 27,900 kronor, medan de beräknade inkomsterna, utom statsanslagen, kunnat upptagas till endast 11,750 kronor, har föreningen, under hänvisning till en dess framställning likaledes bilagd afskrift af föreningens kapitalkonto den 10 oktober 1910, hemställt om utverkande åt föreningen af statsanslag under år 1912 med 8,500 kronor för upprätthållande af föreningens fiskeriskola och med 7,650 kronor såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet.

Landtbruksstyrelsen, hvars yttrande i ärendet blifvit infordradt, har i underdånigt utlåtande den 4 november 1910 anfört, att föreningens förberörda kapitalkonto utvisade, att tillgångarna år 1910 utgjorde:

fastigheter.....	kronor 21,679: —
inventarier	„ 8,200: —
och å sparkasseräkning	„ 1,516: 77.
eller tillsammans kronor 31,395: 77.	

mot 20,090 kronor 33 öre år 1909, således en ökning af 11,305 kronor 44 öre, hvaraf på fastighetskontot komme 9,719 kronor och på inventariekontot 1,200 kronor samt på bankkontot 386 kronor 44 öre. Samtidigt hade emellertid växlars konto ökats med 13,219 kronor eller till 21,219 kronor och vinstkontot minskats från 2,090 kronor 33 öre till 176 kronor 77 öre. Af ansökningsskriften syntes framgå, att ökningen af fastighetsvärdet under året bestått däri, att en större och fem mindre fiskdammar byggts och förberedande torrlägningsarbeten för blifvande dammar under året utförts, hvarigenom värdet af föreningens mark stegrats. För dessa torrläggningar hade ett dyrbart arbete utförts, bestående däri att en bäck rätats och fördjupats. Därtill kommer, att mark till nya dammanläggningar inköpts för ett belopp mellan 6,000 och 7,000 kronor.

Beträffande föreningens stora växelskuld skulle den, enligt landtbruksstyrelsen lämnad upplysning, omplaceras i fasta lån, så snart föreningen lyckats få lagfart på sin egendom och kunde få inteckningslån i denna.

Landtbruksstyrelsen, som vitsordat, att såväl den af fiskeriföreningen upprättade fiskeriskolan som den af samma förening anordnade försöks- och fiskodlingsverksamheten handhafves på ett synnerligen förtjänstfullt sätt, anser på grund häraf, att föreningen fortfarande är väl förtjänt att för dessa ändamål åtnjuta statsunderstöd. Hvad beloppet af understödet angår, synes enligt landtbruksstyrelsens åsikt behovet af ökade medel till föreningen icke hafva blifvit behörigen uppvisadt, hvadan landtbruksstyrelsen anser, att anslaget bör för år 1912 utgå med samma belopp som för år 1911.

Föreningens verksamhet, såväl den vid fiskeriskolan som den del af densamma, hvilken afser främjandet af landets insjöfiske, bedrifves fortfarande — såsom ock landtbruksstyrelsen vitsordat — på ett gagnande sätt. Under det förflutna året har föreningen sålunda bland annat kunnat i afsevärdt större utsträckning än hittills från sina anläggningar försälja fisk och fiskyngel, därvid föreningen sökt ordna denna försäljning så, att enskilda dammägare i trakten, hvilka haft saluvuxen fisk att afyttra, kunnat draga fördel af de af föreningen för dess fiskförsäljning träffade åtgärderna. Härigenom har föreningen bidragit till att i allt vidsträcktare kretsar sprida intresse för dammkultur och för ett mera intensivt arbete på höjandet af fiskets afkastningsförmåga. I likhet med landtbruksstyrelsen finner jag sålunda föreningen fortfarande vara väl förtjänt af statens understöd.

*Departements-
chefen.*

[55.] De af föreningen anförda skälen för förhöjning i det till försöksverksamheten anvisade anslaget synas mig ej vara så tungt vägande, att jag anser mig kunna tillstyrka bifall till denna del af föreningens framställning.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *understöd åt södra Sveriges fiskeriförening* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 15,500 kronor, däraf till upprätthållande af föreningens fiskeriskola 8,500 kronor och såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet 7,000 kronor.

[56.] Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisade Riksdagen för år 1908 ett belopp af 29,000 kronor för anskaffande af ett fartyg för fiskeriadministrationens behof. Till bestridande af underhålls- och driftkostnader för samma fartyg, som först under år 1909 blef för afsedt ändamål taget i bruk och därvid erhöll namnet *Eystrasalt*, har Riksdagen på extra stat för år 1909 beviljat ett anslag af 5,000 kronor och för hvarterdera af åren 1910 och 1911 ett anslag af 7,500 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 29 oktober 1910 har landtbruksstyrelsen nu gjort hemställan om anslag till underhålls- och driftkostnader för fartyget under år 1912 och därvid omförmält, att fartyget under nästlidna år af brist på medel, delvis förorsakad genom större reparationer än beräknadt varit, icke kunnat hållas i verksamhet längre än omkring 5 månader eller till slutet af september månad. Den arbetsplan för fartyget, som varit uppgjord för året, hade sålunda ej kunnat fullständigt följas. Det kunde visserligen antagas, att reparationskostnaderna skulle blifva mindre under år 1912 än under år 1910, men i stället måste andra kostnader beräknas högre. En ny uppsättning af wire för fiskeförsöken behöfde då anskaffas och de med särskilda statsmedel enligt nådigt bref den 18 januari 1908 anskaffade hvassbukskötarna måste under 1912 till större delen förnyas. Hvad beträffade försöken med hvassbukfiske, så ingick bland de beslut, som fattades vid det internationella rådets för hafsundersökningar sammanträde i Köpenhamn under september månad 1910, öfverenskommelse om, att undersökningar rörande hvassbukens lefnadsförhållanden och försök med hvassbukfiske skulle utföras i Östersjöområdet af alla de till detta område hörande stater. Då dessa försök ej torde kunna afslutas förrän efter flera år, måste *Eystrasalt* vara rustadt för deltagande i försöken, synnerligast som fiskeförsök efter hvassbuk redan nu inginge i fartygets verksamhetsplan. För att få ett godt resultat af dessa försök hade det visat

sig nödvändigt, att besättningen under några månader årligen ökades med en extra fiskare. [56.]

På det att ifrågavarande fartyg måtte kunna hållas i gång så lång tid, som minst erfordrades, och för att möjliggöra de senast nämnda inköpen behöfde, enligt landtbruksstyrelsens mening, anslaget till fartygets drift och underhåll för år 1912 ökas med åtminstone 1,000 kronor.

För år 1912 har landtbruksstyrelsen approximativt uppgjort följande förslag till stat för fiskefartyget, därvid dock torde böra erinras, att fartyget i förslaget beräknats icke skola vara i gång längre tid af året än sju månader i stället för från början afsedda åtta månader.

Arfvode åt skeppare	kronor 1,500: —
„ „ 2 besättningskarlar, 190 kronor per månad	„ 1,330: —
Besättningens resor till och från fartygets förlägg- ningsort	„ 130: —
Extra fiskare	„ 180: —
Fotogén och andra förbrukningsartiklar à 300 kronor per månad	„ 2,100: —
Reparationer och smärre kompletteringsarbeten eller förbättringar, vårutrustning och vinterförläggning	„ 1,200: —
Lotsning, belysning, forslingar af redskap m. m.	„ 360: —
Nyanskaffning (ersättning af förbrukad) redskap jämte apparater, wire och tågvirke m. m.	„ 1,700: —
Summa kronor 8,500: —	

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen hemställt, att för bestridande af underhålls- och driftkostnader för det för fiskeriadministrationens behof byggda fartyget äfvensom till anskaffande och underhåll af fiskeredskap samt undersökningsapparater till samma fartyg på extra stat för 1912 måtte beviljas ett anslag af 8,500 kronor.

De undersökningar, som under nästlidna år kunnat utföras med här ifrågavarande för fiskeriadministrationens behof byggda motorfartyg, hafva ytterligare bekräftat nyttan och fördelarna af att äga tillgång till detsamma. Under början af maj månad användes Eystrasalt vid undersökningar i Vättern rörande bland annat sikløjans och sikens lefnadsförhållanden, hvilka undersökningar lämnade så intressanta och betydelsefulla

*Departement-
schefen.*

[56.] resultat, att särskild redogörelse öfver dem kommer att meddelas af undersökningarnas ledare, fiskeriintendenten O. Nordqvist.

Under senare hälften af maj och hela juni månad verkställdes fiskeförsök och undersökningar öfver fiskens lekförhållanden, bottenens beskaffenhet, vattnets temperatur på olika djup, förekomsten af fiskägg och yngel m. m. dels i Gäflebukten dels på och vid de långt ute i Bottniska viken belägna, i fiskerihänseende så godt som fullständigt okända Finngrundens dels ock i Löfstabukten och i Öregrundsgrepen. Fiskeriförsöken å dessa platser afsågo att utröna tillgången på torsk och flundra. Å förstnämnda två platser lämnade försöken negativa resultat, medan de jämförelsevis få fiskeförsök, som medhunnos i Löfstabukten och i Öregrundsgrepen, beträffande torsken utföllo så fördelaktigt, att ett fullt lönande torskfiske med långref där anses kunna bedrivas äfven under våren och försommaren, då sådant fiske hittills icke förekommit. Under juli månad utfördes fiskeförsök efter torsk och hvassbuk utanför kusten af Södermanlands län och i dess skärgård, hvilka försök beträffande torsken gäfvö beaktansvärda resultat. De visade bland annat, att denna fisk under högsommaren är så godt som alldeles försvunnen från de inre delarna af skärgården, men då uppehåller sig i närheten af de längst ut till hafs liggande grunden. Under augusti månad företogos omfattande undersökningar öfver bottenens beskaffenhet utanför Skånes södra och östra kuster samt Blekingekusten. Undersökningarna afsågo dels att bestämma läget af vissa fiskegrund utanför Skånes sydkust och dels att utröna möjligheten af att använda släpande fiskeredskap i farvattnen söder om Skåne och Blekinge. I sistnämnda afseende gäfvö undersökningarna hufvudsakligen negativa resultat.

Under återfärden till Stockholm, som varade till i slutet af september, företogos fiskeförsök af olika slag i Kalmar sund, i farvattnen kring Ölands norra udde, utanför norra delen af Kalmar, Östergötlands och Södermanlands län, därvid det bland annat visade sig, att vid denna årstid hvassbuk finnes i stora mängder i norra delen af Kalmar sund, ute till hafs utanför Arkösund samt i Södermanlands skärgård. Till hafs utanför Västervik erhöles torsk i jämförelsevis stort antal.

De för fiskets bedrivande synnerligen värdefulla upplysningar, som genom de med Eystrasalt utförda undersökningarna och fiskeförsöken sålunda erhållas, göra det gifvetvis önskvärdt, att fartyget hålles i verksamhet under tillräckligt lång tid. Då detta önskemål icke kan nås utan den nu af landtbruksstyrelsen begärda förhöjningen i anslaget, finner jag mig böra hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för *bestridande af underhålls- och driftkostnader för det för fiskeriadministrationens behof byggda fartyg Eystrasalt* på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 8,500 kronor. [56.]

Med anledning af inom Riksdagen väckta motioner beslöt Riksdagen år 1909 att till anställande af undersökningar öfver möjligheten att genom fiskodling i större skala befrämja fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde ställa till landtbruksstyrelsens förfogande ett belopp af 8,500 kronor att utgå med 4,700 kronor år 1910, 1,900 kronor år 1911 samt 1,900 kronor år 1912. [57.]

I enlighet härmed uppförde Riksdagen för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1910 ett belopp af 4,700 kronor och på extra stat för år 1911 ett belopp af 1,900 kronor.

Undersökningar angående fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde.

Här ifrågavarande undersökningar, som afse att genom enkla praktiska fiskodlingsmetoder — genom romkläckning, yngelutsläppning och dylikt å lämpliga, väl skyddade platser i skärgården — öka beståndet af våra värdefullaste skärgårdsfiskar, såsom gädda, id, aborre och braxen, hafva under nästlidna år påbörjats vid Hånö egendom i Södermanlands skärgård, där ägaren kostnadsfritt upplåtit sitt fiskevatten till försöken, hvilka äro afsedda att under innevarande år utsträckas till Östergötlands och Stockholms läns skärgårdar. Försöken hafva hittills inskränkt sig till pröfning af olika kläckningssätt, därvid flera värdefulla erfarenhetsrön blifvit gjorda, särskildt ifråga om gäddodling. Därjämte har märkning af ett stort antal fiskar af förenämnda sorter ägt rum för att på detta sätt vinna den kännedom om de olika fiskslagens vandringar, som kräfves för att kunna bedöma, hur tätt eller glest utsläppnings- eller odlingsplatser böra anläggas. *Departementschefen.*

I öfverensstämmelse med hvad landtbruksstyrelsen nu i underdånig skrifvelse den 31 oktober 1910 hemställt, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *anställande af undersökningar öfver möjligheten att genom fiskodling i större skala befrämja fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde* af det utaf 1909 års Riksdag till landtbruksstyrelsens förfogande ställda belopp 8,500 kronor på extra stat för år 1912 anvisa 1,900 kronor.

[58.]
*Anslag till
 byggande af
 vissa fiske-
 hamnar.*

I skrifvelse den 19 maj 1905 angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel anmälde Riksdagen, att Riksdagen med bifall till i ämnet aflåten proposition (n:r 91) på extra stat för år 1906 beviljat ett anslag af 20,000 kronor för verkställande af undersökning af de lokala förhållandena å Sveriges kuster med hänsyn till behovet af och betingelserna för anläggning af nya och förbättring af redan befintliga fiske- och mindre hamnar. Den 16 juni 1905 förordnade Kungl. Maj:t, att en kommission skulle tillsättas med uppdrag att företa en sådan undersökning samt till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen afgifva en på de gjorda iakttagelserna grundad utredning

1:o) om de behof, som kunde förefinnas af anläggning af fiske- eller nödhamnar utöfver redan befintliga anläggningar af sådant slag,

2:o) om de särskilda platser, som kunde erbjuda de bästa betingelserna för sådana nya anläggningar såväl med hänsyn till anläggningskostnadernas begränsning som hamnarnas framtida bestånd och möjligheterna för deras utveckling,

3:o) om redan befintliga hamnars behof af fördjupning och förbättring samt arten och omfattningen af de härför erforderliga åtgärderna,

4:o) om arten och omfattningen af den rörelse, som ägde rum i de nu befintliga hamnarna, och om de utvecklingsmöjligheter, som dessa erbjöde,

5:o) om storleken af de årliga underhållskostnader, som de befintliga mindre hamnarna och fiskehamnarna hittills kräft, samt om sannolika storleken af den årliga underhållskostnad, som kunde förväntas blifva erforderlig efter hamnens fördjupning och förbättring efter af kommissionen angifna allmänna grunder, samt

6:o) om storleken af de årliga hamnafgifter och fisketionden, som utan att verka oskäligt betungande för fiskerinäringens idkare kunde bestämmas att vid respektive hamnar och fiskelägen utgå såsom afgifter till en för underhållet af fiske- och nödhamnar samt mindre hamnar afsedd allmän hamnfond.

Uti nådigt bref af samma dag har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter om kommissionens sammansättning äfvensom förklarat, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de län, som af undersökningen berördes, ägde att på förslag af landstinget eller hushållningssällskaps förvaltningsutskott förordna med handels-, närings- och fiskeriförhållandena i orten väl förtrogne män att biträda kommissionen vid dess arbeten inom vederbörande landstings- eller hushållningssällskaps område. Tillika fann Kungl. Maj:t godt uppdraga åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och

landtbruksstyrelsen att fastställa plan för kommissionens arbeten och meddela de närmare bestämmelser i afseende å kommissionens verksamhet, som kunde finnas erforderliga, och anbefalldes styrelserna att, sedan kommissionen afslutat sina arbeten och till styrelserna afgifvit sådan utredning, hvarom i nädiga brevet omförmäls, till Kungl. Maj:t med eget utlåtande öfverlämna sagda utredning och därvid tillika afgifva förslag beträffande de vidare åtgärder, som kunde anses böra från statens sida vidtagas i syfte att främja tillkomsten af nya och förbättring af redan befintliga fiske- och mindre hamnar.

Med anledning af detta bemyndigande förordnade styrelserna den 21 november 1905 dåvarande fiskerinspektören, numera byråchefen hos landtbruksstyrelsen F. Trybom och förre distriktschefen, majoren W. Gagner att under samverkan med respektive chefer i väg- och vattenbyggnadsdistrikten, lotskaptener i lotsdistrikten och de af vederbörande befallningshafvande förordnade, med handels-, närings- och fiskeriförhållandena i orten förtrogne män företaga den anbefallda undersökningen af de lokala förhållandena å Sveriges kuster och att därefter till styrelserna afgifva den på de gjorda iakttagelserna grundade utredning.

I det sålunda utfärdade förordnandet meddelade styrelserna de närmare bestämmelser för kommissionens verksamhet, att kommissionen borde verkställa en ingående utredning om i Sverige behöfliga hamnarbeten, i hvad dylika arbeten afsåge nödhamnar, fiskehamnar och mindre hamnar, och att kommissionen därvid på de särskilda platserna borde söka att, med ledning af förhandlingar med fiskarbefolkningen och distriktets lotsar eller andra med fiskerinäringens speciella betingelser samt de lokala vind- och strömförhållandena m. m. förtrogna personer, till hufvuddragen bestämma planläggningen för respektive nyanläggningar eller utvidgnings- och förbättringsarbeten samt därefter utarbeta utkast till de hamnarbeten, som kommissionen funne sig böra förorda till utförande, så att kommissionens utredning med betänkande och förberedande hamnförslag kunde bilda en allmän plan, som så vidt möjligt kunde sedermera följas vid verkställande af de erforderliga detaljundersökningarna och upprättande genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg af fullständigt utarbetade arbetsplaner för de hamnarbeten, som af kommissionen förordats såsom behöfliga. Det skulle vidare jämväl ingå i kommissionens uppdrag att afgifva yttrande och utredning beträffande de åtgärder, som från statens sida kunde anses erforderliga, för att vårt lands hamnväsen, i hvad afsåge fiskehamnar, nödhamnar och mindre hamnar, kunde för framtiden så ordnas, att

dels nyanläggnings- och förbättringsarbeten kunde under väg- och

[58.] vattenbyggnadsstyrelsens ledning på det för staten och fiskerinäringen förmånligaste sättet komma till utförande,

dels dessa hamnars underhåll kunde af staten öfvertagas och genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för statens räkning handhafvas och ombesörjas.

Sedan den sålunda tillsatta s. k. fiskehamnskommissionen i februari 1909 afslutat sina arbeten och till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen aflämnat den verkställda utredningen, har denna styrelse gemensamt med landtbruksstyrelsen i februari 1910 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid öfverlämnat, bland annat, de vid kommissionens sammanträden förda protokoll, kommissionens allmänna betänkande äfvensom de särskilda betänkanden, som afse de olika platser utredningen omfattar, vidare kostnadstablå och kostnadsberäkningar äfvensom ritningar öfver hamnförslag och vågbrytartyper ¹⁾.

Innan jag närmare ingår på den af kommissionen verkställda utredningen, anhåller jag att få redogöra för på senare tider från statens sida vidtagna åtgärder till befordrande af anläggandet af mindre hamnar och fiskehamnar.

Sedan en längre tid tillbaka har Riksdagen under sjätte hufvudtiteln beviljat statsbidrag till vissa allmänna arbeten, bland dem hamn- och brobyggnader. För åtnjutande af sådant statsbidrag gälla vissa af Riksdagen godkända villkor. I skrifvelse den 6 maj 1881 till styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader har sålunda Kungl. Maj:t i enlighet med Riksdagens samma år fattade beslut (Riksdagens skrifvelse n:r 69 p. 9.) föreskrifvit, bland annat, att anslag utan återbetalnings-skyldighet kunde för utförande af mindre hamnbyggnader och för bygande vid större fiskelägen af smärre båthamnar erhållas till högst $\frac{2}{3}$ af den beräknade anläggningskostnaden, och skulle menighet, bolag eller andra vederbörande, hvilka antoges komma att af företaget hafva nytta, genom kontant tillskott, materialier, arbete eller andra bidrag bestrida den återstående, icke af statsmedel anvisade tredjedelen af kostnaderna för företagets fullbordande. Sedan menighet, bolag eller enskilde erbållit statsbidrag för hamnanläggning, hade vederbörande att själfva utföra arbetet ifråga, efter det de uti med styrelsen afslutadt kontrakt förbundit sig, bland annat, dels att i noggrann öfverensstämmelse med

¹⁾ De till utredningen hörande handlingarna äro genom jordbruksdepartementets försorg i vissa delar befordrade till trycket i två häften innehållande, det ena kommissionens förslag jämte ämbetsverkens däröfver afgifna utlåtande och det andra planscher rörande hamnbyggnaderna.

den af Kungl. Maj:t fastställda arbetsplanen och underkastade styrelsens kontroll påbörja och fullborda arbetet inom viss bestämd tid utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel samt dels att genom egna tillskott utgöra, hvad som kunde erfordras utöfver statsbidraget. Alla med understöd af allmänna medel utförda arbeten skulle i regel underhållas af dem, som erhållit understödet. För denna skyldighet liksom för öfriga i kontraktet åtagna förpliktelser skulle ställas säkerhet, som kunde af Kungl. Maj:t godkännas. Därest hamn- afgift eller dylikt skulle få upptagas, skulle taxa därå vara fastställd, så lindrig som skäligen låte sig göra.

[58.]

I underdånig skrifvelse den 8 december 1896 riktade dåvarande ledamoten af Riksdagens Andra kammare, doktor A. V. Ljungman Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på behovet af en ändring i dessa villkor. Med framhållande att ändamålet med de anvisade anslagen i väsentlig mån förfelats, emedan de flesta fiskelägen, som behöfde hamnförbättringar, vore i den svaga ställning, att uppfyllandet af den stadgade fordran, att fiskelägena skulle själfva tillskjuta minst $\frac{1}{3}$ af den beräknade anläggningskostnaden, antingen fullständigt öfverstege krafterna eller ock blefve alltför betungande och därigenom verkade hämmande på näringslivet, hemställde Ljungman, att Kungl. Maj:t tacktes hos Riksdagen utverka sådan ändring i villkoren för bidrag till anläggande af fiskehamnar, att anslag för ändamålet kunde, allt efter särskilda förhållanden, beviljas med från $\frac{2}{3}$ intill $\frac{9}{10}$ af verkliga kostnaden.

Sedan denna framställning remitterats till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i åtskilliga af kustlänen, afgaf väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 5 november 1897 infordradt underdånigt utlåtande i ärendet och framhöll därvid, bland annat, hurusom, af hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga nyss berörda län yttrat, framginge, att ett stort behof ansåges föreligga af förändring uti då gällande villkor för erhållande af statsunderstöd till anläggning af fiske- och andra mindre hamnar vid den öppna kusten såväl beträffande understödets storlek som ock i fråga om underhållet af dylika hamnanläggningar. Det syntes styrelsen otvifvelaktigt, att det af Ljungman väckta förslaget vore af stor betydelse för fiskerinäringen och därför förtjänt af allt afseende, men att, då detsamma nära sammanhänge med villkoren för fiskehamnars underhåll, båda dessa frågor borde i ett samband behandlas.

På sätt Kungl. Maj:ts befallningshafvande i alla ofvan omförmälda län, utom Gottlands, framhållit, mötte för delägarna uti fiskehamnar stor svårighet att anskaffa erforderlig säkerhet för fullgörandet af skyldigheten att ställa säkerhet för framtida underhållet af hamnarna.

*Väg- och
vatten-
byggnads-
styrelsen den
5 november
1897.*

[58.] Men erfarenheten hade lärt, att utan sådan underhållsskyldighet staten i allmänhet icke kunde påräkna, att dylika anläggningar, som genom anslag befrämjats, blefve bibehållna i ett för anläggningens ändamål fullgodt skick, såvida staten icke själf ombesörjde underhållet, där sådant bruste. I annat fall skulle statens uppoffringar för dessa byggnader ofta inom längre eller kortare tid visa sig ändamålslösa.

Statsbidrag anvisades till icke blott fiskehamnar utan äfven hamnar, afsedda för underlättande af annan näring än fiskerinäringen, och det kunde mången gång vara förenadt med vanskligheter att afgöra, huruvida anläggning vore att anse såsom fiskehamn eller ej, i hvilket afseende styrelsen omförmälde, huruledes vid åtskilliga fiskelägen börjat utveckla sig badortsrörelse, hvilken sommartid å ett och annat ställe kunde anses medföra den hufvudsakliga trafiken, samt huruledes vid andra fiskelägen i mer eller mindre grad idkades fraktfart, varfsrörelse, båtbyggeri och äfven annan större industriell rörelse.

Statsunderstöd hade förut flerstädes så att säga på försök lämnats för hamnar med mer eller mindre svagt byggnadssätt, men därigenom vunnen erfarenhet hade föranlett användning af väsentligt starkare och således äfven dyrbarare byggnadssätt än förut; och det vore ännu oafgjordt, huruvida man icke å vissa kuststräckor måste tänka sig dyrbarare konstruktioner än de nu brukliga för att erhålla säkra hamnar.

Slutligen hade med fiskerinäringens utveckling följt sådan förändring af däri använd fartygsmateriell, att den kräde väsentligt större djup och utrymme än den äldre materiellen, till hvilket förhållande hänsyn måste tagas vid ombyggnad af förutvarande eller anläggning af nya hamnar äfven å platser, där fiske idkats med den svagare materiellen.

Dessa anförda omständigheter tillsammans med de å senaste åren stegrade arbets- och materialpris gjorde hamnanläggningarna väsentligt dyrare, än då understöd för sådana arbeten först började meddelas. Därmed hade ock följt ökad svårighet för intressenterna att anskaffa tillskott till byggnadskostnaden i samma proportion som förut eller till en tredjedel af beräknad kostnad.

En annan följd däraf funne styrelsen vara, att staten numera icke kunde eller borde bekosta dyrbara hamnanläggningar så nära intill hvarandra, som kunnat ske, då man nöjt sig med jämförelsevis billiga anordningar, utan måste inskränka sig till hamnarnas anordnande på något större afstånd från hvarandra, hvilket för fiskets tillgodoseende äfven borde vara fullt tillräckligt, blott hamnarna förlades, där de kunde äga bestånd och hvarest till hamnen hörande utrymme å land

vore beredt för såväl bosättning som för skötsel af fiskeredskap och fiskeprodukter, och kunde hamnarna i sådant fall göras väsentligt starkare och rymligare, än om krafterna skulle splittras på flera småhamnar. Härigenom ökades äfven fiskelägenas ekonomiska krafter såväl genom ökade hamnpenningar som genom ökad fiskarbefolkning.

[58.]

Gifvet vore emellertid, att vid tillämpning af denna åsikt man icke kunde af enskilde påräkna fullt samma offervillighet som vid ett vidsträcktare tillmötesgående af de enskilda intressena och såväl häraf som med hänsyn till angelägenheten af starkt, d. v. s. dyrbart byggnads-sätt kunde, enligt styrelsens åsikt, stöd hämtas för ett proportions-vis högre bidrag af statsmedel än förut till anläggning af företrädes-vis fiskehamnar.

Härmed sammanhängde den ej mindre viktiga frågan om fullbordade hamnarbetens framtida underhåll. Där hamnar anlades vid öppen kust och således bildades medelst vågbrytare eller hamnarmar, omslutande ett större eller mindre vattenområde utmed kusten, vore de utsatta dels för oberäkneliga påkänningar af våldsam sjögång, dels för uppgrundning genom slam, som medfördes af de vid kusterna existerande, allt för litet kända bafsströmmarna, och vore därför underhållet af sådana hamnar förenadt med en knappast beräknelig risk, hvilken dock kunde i väsentlig mån nedbringas genom skyndsamt och ändamålsenligt botande af uppkommande småskador samt genom åtgärder till förebyggande af börjande uppgrundningars fortgång.

Genom påpasslighet vid afhjälpande af uppkommande skador kunde nämligen dessa afvärjas eller deras botande åstadkommas för ringa kostnad. Och häraf förklarades den stora betydelse, som låge i underhållsskyldighetens bindande vid de närboende eller vid kommunen i dess mer eller mindre vidsträckta bemärkelse, emedan det egna intresset kraftigt manade dem till påpassligt arbete.

I allmänhet hade skyldigheten att underhålla hamnar reglerats genom intressenternas åtagande i de kontrakt, som upprättades beträffande statsbidraget till hamnbyggnaden. Vid och efter dennas fullbordande hade emellertid personalombyten inom tillhörande fiskeläge ofta ägt rum och för öfrigt kunde ett dylikt kontrakt med en icke fastighets-ägande befolkning knappast vara bindande för en lång framtid. Af denna anledning och då erfarenheten visat, att underhållet flerstädes lämnade mycket öfrigt att önska samt att exempelvis underhållsskyldigheten icke kunnat trots kontraktsförbindelse därom uttagas, och då styrelsen föreställt sig, ej mindre att de, som ägde jord och fisken invid fiskelägena, kunde hänta direkt vinst eller värdeförhöjning å sin

[58.] egendom genom lämplig hamnanläggning, än ock att hushållningssällskap och kommuner samt företrädesvis landsting borde vara intresserade, af hvad som erfordrades för fiskerinäringens utveckling inom orten, och därför kunde finnas benägna att ikläda sig förbindelser beträffande hamnars underhåll, hade styrelsen den 15 juni 1896 vid afgifvande af förslag till fördelning af 1896 och 1897 års fonder hemställt om fästande vid två anslag af fordran på underhållsförbindelser af natur att varda för framtiden betryggande; och den 24 juli 1896 hade Kungl. Maj:t i enlighet därmed beslutat. Denna fordran föranledde då visserligen, att de båda anslagen ej kunde af intressenterna tillgodogöras, men under år 1897 hade genom vederbörande sockenkommuns beslut detta hinder undanröjts för ett af företagen, som därpå kommit till utförande. I flera andra fall, som förekommit på senare tider före år 1896, funnes äfven sockenkommuners garanti för hamnars framtida underhåll.

Om emellertid staten kraftigare än dittills skulle understödja mindre och företrädesvis fiskehamnars anläggning, kunde och borde detta, enligt styrelsens åsikt, icke ske, utan att, på sätt på senare åren ägt rum, betryggande säkerhet förefunnes för underhållet; och därest, på sätt de flesta af Eders Kungl. Maj:ts ofvannämnda befallningshafvande anfört, detta icke kunde vinnas genom vederbörande hushållningssällskap och landsting, återstode knappast annat val, än att detsamma, i hvad det rörde hamnarmar och djupets uppehållande, öfvertoges af staten och att kostnaderna därför bestriddes dels med statsmedel och dels ur en för hvarje län samlad fond, bildad antingen genom hamnafgifter, uttagna från dem, som begagnade hamnen, eller genom afsättning af exempelvis någon andel af de afgifter, hvilka nu utginge till samma läns hushållningssällskap och landsting, eller genom annan på indirekt väg uttagen skatt.

Slutligen anförde styrelsen, att såsom ett ytterligare oeftergiftigt villkor för höjdt statsbidrag vid hamnanläggning borde föreskrifvas, att hamnen med tillräckligt jordområde för förvarande och torkning af fiskeredskap samt för lastning, lossning och magasinering af gods skulle anses såsom inrättning för allmänt behof och fråga om ersättning till vederbörande ägare för egendoms afstående vara i behörig ordning afgjord, innan statsbidraget utbetalades. I annat fall skulle hamnen icke blott öka jordens värde för grundägaren utan i själfva verket blifva hans enskilda egendom, möjligen till skada för fiskarbefolkningen.

På grund af hvad styrelsen sålunda anfört, hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen den ändring uti de i nådiga

skrifvelsen den 6 maj 1881 stadgade allmänna villkor för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag, att i mom. 3 af samma villkor infördes det tillägg, att anslag utan återbetalningsskyldighet kunde i fråga om mindre och företrädesvis fiskehamnar af Kungl. Maj:t bestämmas till nio tiondelar af beräknade kostnaden, dock med villkor att betryggande säkerhet för framtida underhållet af sådan hamnanläggning ställdes samt att hamnen med tillräckligt jordområde afsattes för allmänt behof.

Då Kungl. Maj:t i nådig proposition den 15 januari 1898 föreslog Riksdagen att besluta dylik ändring i förut gällande villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag för anläggning och ombyggnad af mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, blef äfven önskvärdheten af, att staten kraftigare än förut understödde dylika hamnbyggnadsföretag, erkänd af Riksdagen, som i skrifvelse den 13 maj 1898, särskildt med anledning af den under senare tid väsentligt ökade kostnaden för anordnande af sådana hamnar på ett sätt, som fullt motsvarade behovet, och med hänsyn därtill, att i följd häraf det statsbidrag till två tredjedelar af kostnaden, som enligt gällande bestämmelser kunde af fonden beviljas, i många fall vore otillräckligt för att möjliggöra utförandet af dylika företag, äfven där desamma otvifvelaktigt skulle blifva till stor nytta för orten, förmälde sig icke hafva tvekat att besluta sådan ändring i gällande stadganden, att statsbidrag för omförmälda ändamål skulle kunna utgå med nio tiondelar af den beräknade kostnaden. Ett oeftergiftigt villkor för medgifvande af sådan höjning i statsanslagen ansåge Riksdagen dock vara, att frågan om framtida underhållet af de hamnar, för hvilka statsunderstöd sålunda åtnjötes, blefve på ett tillfredsställande sätt ordnad.

I sådant afseende framhöll Riksdagen, att, då, enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upplyst, de underhållsförbindelser, som på grund af gällande bestämmelser afgifvits, i många fall visat sig icke innefatta betryggande säkerhet för anläggningens framtida vidmakthållande och då därjämte af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i flere län med styrka framhållits, hurusom stora och ofta oöfvervinnerliga svårigheter mötte för anskaffande af den fordrade garantien i berörda hänseende, en mer tillfredsställande anordning till beredande af säkerhet för hamnarbetens underhåll syntes af behovet påkallad, men att, ehuru såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som vederbörande departementschef uttalat sig för åtgärder i denna riktning, något genomfördt förslag härom dock ej blifvit för Riksdagen framlagdt. Kungl. Maj:ts proposition inskränkte sig nämligen, i hvad den afsåge förevarande fråga, till uppställande af det villkor för det förhöjda statsbidragets utgående,

[58.]

*Riksdagens
skrifvelse den
13 maj 1898.*

[58.] att betryggande säkerhet lämnades för det framtida underhållet, men angaf däremot icke närmare denna säkerhets beskaffenhet och anvisade ej heller någon utväg, på hvilken densamma skulle kunna med mindre svårighet, än som visat sig vara fallet, af vederbörande åstadkommas. Det syntes emellertid Riksdagen, att ett försök till lösningen af denna viktiga fråga borde göras.

Med afseende å hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påpekat angående den stora betydelse, som låge däruti, att beträffande de anläggningar, om hvilka här vore fråga, underhållsskyldigheten vore bunden vid de närboende eller kommunen i dess mer eller mindre vidsträckta bemärkelse, enär vid hamnanläggningar uppkommande skador ofta kunde för en jämförelsevis ringa kostnad afvärjas eller botas, för så vidt åtgärder för ändamålet i god tid vidtoges, i hvilket afseende den uppmärksamhet samt det påpassliga arbete, som erfordrades, icke kunde förväntas, utan att enskilde eller kommuner i orterna vore af eget intresse därtill manade, kunde det ej synas lämpligt, att staten skulle öfvertaga underhållet af omförmälda anläggningar. Däremot skulle det enligt Riksdagens mening vara synnerligen fördelaktigt, om ansvaret härför komme att hvila på vederbörande landsting. För detta ändamåls vinnande funne Riksdagen dock erforderligt, att särskilda medel till bestridande af underhållskostnaderna ställdes till landstingets förfogande, i hvilket afseende Riksdagen ansåge, att af statsanslaget, som skulle kunna utgå med nio tiondelar af den beräknade kostnaden för företaget, endast sju niondelar borde få användas för arbetets utförande, hvaremot återstående två niondelar af anslaget borde afsättas till en under vederbörande landstings förvaltning ställd hamnfond, till hvilken jämväl skulle ingå viss del af de afgifter, som komme att upptagas för hamnens begagnande, och skulle fondens tillgångar få användas för det behöriga underhållet af dessa hamnar.

I enlighet härmed beslöt 1898 års Riksdag ock sådan ändring af förut gällande villkor för erhållande och åtnjutande af anslag till anläggning och förbättring af mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, att anslagen skulle kunna af Kungl. Maj:t bestämmas till nio tiondelar af den beräknade kostnaden, af hvilket statsanslag likväl endast sju niondelar finge användas till arbetets utförande, hvaremot återstående två niondelar af anslaget skulle afsättas till en under vederbörande landstings egen förvaltning ställd hamnfond, till hvilken jämväl skulle, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, inflyta viss andel af afgifter, upptagna för hamnens begagnande, därvid före utlämnandet af någon del af statsanslaget skulle vara styrkt, dels att vederbörande landsting åtagit sig

att ansvara för framtida underhållet af hamnbyggnaden, för hvilket underhåll ofvan omförmälda fond finge anlitas, *dels ock* att ej mindre själfva området för hamnen än äfven ett för den rörelse, som skulle i hamnen bedrivas, tillräckligt område i land blifvit för det gemensamma behovet afsöndrade.

De sålunda af 1898 års Riksdag beslutade villkoren för utbekommande af understöd från ifrågavarande anslag äro fortfarande gällande (Sv. förfs. 1907 nr 41). Därest landsting icke åtagit sig att ansvara för hamns framtida underhåll, kan sålunda anslag icke beviljas med högre belopp än $\frac{2}{3}$ af beräknade kostnaden.

I underdånig skrifvelse den 13 november 1903 framhöll emellertid landtbruksstyrelsen, att Riksdagens nyssnämnda beslut icke medfört åsyftad verkan särskildt på den grund, att landstingen visat sig obenägna att åtaga sig ansvaret för framtida underhåll af hamnbyggnaderna. Erfarenheten hade också visat, att behöfliga fiskehamnar icke kommit att byggas samt att icke heller nödiga reparationer å sådana utförts, hvilket särskildt för hafsfisket medfört de största olägenheter. För att de svenska fiskehamnarnas beskaffenhet skulle kunna fullständigt utrönas, förslag uppgöras om byggandet af erforderliga dylika hamnar och om redan förefintliga sådanas istandsättande samt sättet utredas, hvarpå dessa arbeten skulle kunna bringas till stånd, syntes det landtbruksstyrelsen nödvändigt, att åtgärder från statens sida i sådant syfte vidtoges. För sin del ansåge landtbruksstyrelsen lämpligt vara, att en sådan utredning verkställdes genom två af Kungl. Maj:t utsedda personer, däraf en fiskeritjänsteman och en hamningenjör, samt att åt dem meddelades uppdrag att åvägabringa utredning, hvar fiskehamnar vid länens kuster, särskildt inom sådana län, där skärgård ej finnes, vore mest af behovet påkallade och i hvilken ordning hamnarna borde förekomma till ny- eller ombyggnad eller reparation, och att för nämnda ändamål uppgöra en öfversikt öfver det fiske och den kustfart, som finnes eller som borde kunna uppstå vid de olika fiskehamnarna samt de tekniska betingelser, som på platsen för hvarje viktigare redan befintlig eller erforderlig hamn förefunnes för hamnens anläggning och bestånd, samt kostnaderna för hvarje särskild hamnbyggnad, approximativt beräknade.

De personer, som sålunda af Kungl. Maj:t utsåges, syntes böra erhålla nådigt bemyndigande att få för upplysningars vinnande hänvända sig till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen samt andra myndig-

[58.]

*Landtbruks-
styrelsen den
13 november
1903.*

[58.]

Väg- och
vatten-
byggnads-
styrelsen den
1 mars 1905.

heter, att efter eget godttinnande företaga erforderliga resor inom landet samt att till biträde antaga en ingenjör för kostnadsberäkningar m. m.

Öfver denna landbruksstyrelsens hemställan hördes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som i utlåtande den 1 mars 1905 anförde, hurusom under de år, som förflutit efter Riksdagens ofvan anförda år 1898 fattade beslut, erfarenheten visat, att lösningen af frågan om fiske- och småhamnarnas underhåll icke stode att finna på det af Riksdagen anvisade sättet. Vid de icke få tillfällen, då fiskarbefolkningen i skilda län efter Riksdagens gifna anvisning vädjat till vederbörande landsting för erhållande af den i och för sökt statsbidrags anvisande erforderliga garantien för deras hamns framtida underhåll, hade landstingen nästan undantagslöst vägrat att åtaga sig ansvaret för hamnunderhållet, med påföljd att både gagneliga nyanläggningar och behöfliga, för fiskerinäringens utveckling trängande förbättringar icke kommit till stånd. Endast en enda gång hade erforderlig underhållsförbindelse kunnat från landsting erhållas, i det att Göteborgs och Bohus läns landsting år 1901 iklädde sig sådan förbindelse beträffande en nu utförd hamnanläggning vid Stora Dyrön. Och äfven de fall, då fiskelägenas befolkning kunnat afvinna den kommun, läget tillhörde, en dylik garanti, hade visat sig vara sällsynta; mången gång hade kommunen därvid endast mot särskild underborgens af fiskelägets egen befolkning varit villig att till formen prestera den för statsbidraget fordrade garantien.

Den hjälp i afseende å bestridandet af såväl anläggnings- som underhållskostnaden, som de ändrade villkoren och bestämmelserna för anslagens erhållande afsåge att bereda den fattiga fiskarbefolkningen, hade sålunda i realiteten uteblifvit och allt förblifvit vid de gamla otillfredsställande förhållandena.

Då fiskelägena merendels utgjorde små samhällen för sig, hvilkas näringsintressen väsentligen skilde sig från de intressen, som besjälade de landtkommuner, till hvilka de i kommunalt hänseende hörde, vore dessa senare i allmänhet föga villiga att ikläda sig en verklig borgen för underhållet af en hamn, som landtmännen ansåge vara dem till föga gagn, då de för sin del med större bekvämlighet och fördel begagnade sig af de allt mer utbredda och förbättrade kommunikationerna till lands. Någon större förändring i detta landtkommunernas åskådningssätt syntes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sannolikt icke vara att förvänta, lika litet som att hushållningssällskapen eller landstingen skulle ändra ståndpunkt och hädanefter befinnas bugade att borga för fiskehamnarnas framtida underhåll.

Därest icke under sådana förhållanden fiskerinäringen i vårt land

skulle taga obotlig skada, syntes, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan år 1897 framhållit, någon annan utväg knappast återstå, än att de mindre hamnarnas och fiskehamnarnas underhåll öfvertoges af staten. Då det utan tvifvel vore mindre svårigheten att med $\frac{1}{3}$ af beräknade kostnaden bidraga till anläggnings- eller ombyggnadskostnaden än fastmer omöjligheten att nöjaktigt sörja för hamnarnas framtida underhåll, som utgjorde det hufvudsakligaste hindret för åstadkommandet af tillfredsställande förhållanden i fråga om fiskehamnarnas förbättring eller nyanläggning, syntes statens kraftigare omvårdnad närmast böra gälla ordnandet af underhållsfrågan på ett mer tillfredsställande sätt. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens mening borde denna fråga kunna ordnas på enahanda sätt som i Norge, i det att de mindre hamnarnas och fiskehamnarnas underhåll borde bestridas ur en särskild hamnfond, som borde kunna bildas genom att till denna afsattes *dels* de två niondelar af de till nio tiondelar af beräknade kostnaden uppgående statsanslagen, hvilka enligt 1898 års Riksdags beslut afsåges att för ändamålet tillhandahållas landstingen, *dels* ur handels- och sjöfartsfonden visst årligt belopp, *dels* slutligen möjligen utgående hamn- afgifter eller fisketionde. Den på sådant sätt bildade hamnfonden borde då utgöra en för de olika länens mindre hamnar och fiskehamnar *gemensam fond*, hvarigenom den i viss mån komme att verka som en assurancesfond, hvars medel, äfven hvad beträffade de belopp, som inginge från byggnadsanslagen och fisketionden, icke vore bundna till ovillkorlig användning för underhåll af hamnarna inom det landstings område, från hvilket dessa belopp härrörde, såsom fallet skulle hafva varit, därest Riksdagens tanke å särskild hamnfond för hvarje landsting hade visat sig blifva förverkligad.

Skulle emellertid underhållet af fiskehamnarna aflyftas från de ekonomiskt svaga fiskelägena och bestridas af medel ur en härför bildad hamnfond, syntes det blifva en ren nödvändighet att, innan en dylik förändring af hittillsvarande förhållanden vidtoges, efter ett noggrannt studium af de olika lokala, tekniska och ekonomiska förhållandena och utvecklingsmöjligheterna uppgöra en omfattande, allmän plan för ordnandet af den framtida utvecklingen af våra fiskehamnar och mindre hamnar.

Den af landtbruksstyrelsen i fiskerinäringens intresse gjorda underdåniga framställningen om en utredning af de svenska fiskehamnarnas beskaffenhet samt af behovet i afseende å deras förbättring eller å nyanläggning af dylika syntes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, på grund af hvad ofvan anförts, vara högeligen behjärtansvärd.

[58.]

Då enligt styrelsens mening erfarenheten nu kunde anses hafva hunnit gifva vid handen, att fiskerinäringen icke vare sig från landtkommunerna, hushållningssällskapen eller landstingen hade att förvänta den hjälp, hvaraf den utan tvifvel vore i stort behof i och för utveckling, förbättring och underhåll af dess hamnväsende, syntes tiden vara inne för vidtagande af förberedande åtgärder i syfte att åstadkomma en oundgängligen behöflig förändring till det bättre.

Under den tid af öfver 50 år, som statsunderstöd utgått till anläggning af mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, hade erfarenheten visat, att mångenstädes de från början använda konstruktionsformerna varit alldeles för klen tilltagna. Särskildt där hamnarna, såsom exempelvis i de skånska länen, vore belägna å öppna kusten utan skydd af en utanför varande skärgård, som i viss mån kunnat mildra den svåra sjögång och förhindra uppkommandet af de våldsamma vågslag, som uppträdde vid öppen kust, hade mer och mindre svåra stormskador ådagalagt den trängande nödvändigheten att vid anläggning af nya eller förbättring af redan befintliga hamnar flerstädes öfvergå till ett vida motståndskraftigare byggnadssätt.

Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan år 1897 anført, hade dels med fiskerinäringens utveckling, sedan storsjöfisket med mer djupgående fartyg än förr framkallat behovet af vida större djup och utrymme i fiskehamnarna, dels med den allmänna stegringen i material- och arbetspris följt en betydande ökning af kostnaden för fiskehamnsanläggningarna, hvaraf å andra sidan måste blifva en följd, att nyanläggningar numera endast borde utföras å platser, där förhållandena vore särskildt ägnade för erhållande af fiskehamnar, som både kunde blifva till varaktigt gagn och erhålla för deras bestånd betryggande styrka och anordning, samt att ombyggnad, fördjupning och förbättring af redan befintliga hamnar endast borde äga rum, där betingelser visat sig förefinnas för en kraftig utveckling af den näring och handtering, som från fiskelägena idkades.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hyste fördenskull den åsikten, att en sådan utredning som den, hvarom landtbruksstyrelsen gjort underdånig framställning, icke synnerligen länge kunde uppskjutas utan fastmer under allra närmaste tiden borde verkställas, och ansåge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i likhet med landtbruksstyrelsen, att densamma borde kunna lämpligen ske genom särskilda kommitterade, i likhet med hvad på sin tid ägt rum i både Norge och Danmark. Styrelsens utlåtande utmynnade i en hemställan om tillsättande af en kom-

mission med uppdrag att verkställa en utredning af på frågans lösande inverkande förhållanden. [58.]

Vid underdånig föredragning den 17 mars 1905 af styrelsernas nu omtalade framställningar anförde dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, bland annat, att han, af hvad sålunda förekommit, tydligt insåge vikten af, att den ifrågasatta utredningen snarast möjligt blefve åvägabragt. Nödvändigheten häraf vore så mycket större, som de angifna missförhållandena på ett betänkligt sätt verkade hämmande på utvecklingen af en synnerligen viktig gren af landets fiskerinäring, från hvilken, om de blefve undanröjda, tvifvelsutan skulle kunna erhållas en väsentligt större inkomst än nu i allmänhet kunde sägas vara fallet. De vårt land omgifvande hafven vore ju mångenstädes rika på från kusten mer eller mindre aflägsset belägna fiskeplatser, å hvilka ett ofta vinstgifvande fiske med fördel kunde idkas. Från statens sida gjordes årligen afsevärda uppoffringar icke endast för att närmare lära känna fisktillgången å dessa fiskeplatser och lämpligaste sättet för fiskets be- drifvande å dem utan ock för att sätta fiskarbefolkningen i stånd att genom anskaffande af moderna, ofta dyrbara båtar och redskap draga största möjliga fördel af den erfarenhet, som vid ofvannämnda plan- mässigt fullföljda undersökningar vunnits. De fiskare, som bodde å sådana sträckor af kusten, hvilka sakna en skyddande skärgård, kunde emellertid endast under förutsättning af, att tillgång funnes till något så när trygga hamnar, begagna sig af de tillfällen till ökad förtjänst, som här erbjödes. Utan dylika hamnar vågade de af lätt insedda skäl icke sammansluta sig till inköp af de båtar och den redskap, som kräfdes för att med fördel kunna ägna sig åt fiske å dessa från hem- orten aflägsset liggande fiskeplatser. Att hela trakters fiskarbefolkning med de bästa förutsättningar för drifvande af ett vinstgifvande hafs- fiske på detta sätt kunde tvingas att inskränka sin verksamhet till så godt som uteslutande strandfiske från mindre båtar, af hvilket i regel endast ringa förtjänst kunde påräknas, därpå lämnade förhållandena i Halland ett talande vittnesbörd. Oaktadt de flesta af fiskelägena inom detta län låge synner- ligen väl till för det hafs- fiske, från hvilket bohuslänningar och delvis äfven skåningar med nya motorförsedda, ändamålsenligt utrustade båtar — i många fall byggda med lån af statsmedel — hämtade en riklig inkomst, måste likväl dessa fiskelägens befolkning afstå från att draga fördel af detta fiske, så länge utmed den öppna kusten icke funnes några säkra hamnar, i hvilka för dylikt fiske erforderliga större båtar kunde ligga skyddade under de i regel stormiga tider af året, då de icke användes.

*Departements-
chefen år 1905.*

[58.]

Då samma missförhållanden förefunnes äfven å andra delar af rikets kuster, syntes en utredning sådan som den, hvilken här blifvit föreslagen, vara i hög grad af behovet påkallad. Först då den föreläge, torde det vara möjligt att med någon utsikt till framgång kunna lösa frågan, huru det understöd, staten lämnade till byggande af fiskehamnar, skulle komma till därmed afsedd nytta och gagn.

Den nådiga proposition i ämnet, som Kungl. Maj:t sistnämnda dag beslöt att aflåta till Riksdagen, föranledde, på sätt jag redan meddelat, tillsättandet af den s. k. fiskehamnskommissionen.

Statens ingripande för anläggning och underhåll af fiskehamnar i Danmark och Norge.

För ett allsidigt bedömande af den nu föreliggande frågan om anslag af statsmedel till byggande och underhåll af fiskehamnar torde det vara af viss betydelse att erhålla kännedom om motsvarande förhållanden inom våra grannländer. Jag ber därför att i detta sammanhang få lämna en del uppgifter hämtade ur kommissionens allmänna betänkande rörande de åtgärder, som i sådant syfte från statens sida vidtagits i Danmark och Norge.

I Danmark äro hamnarna — såväl fiske- som handelshamnarna -- i regel anlagda af respektive stads- eller sockenkommuner. En del hamnar äro emellertid byggda af staten och underhållas jämväl af staten, nämligen hamnarna vid Hålsingör, Fredrikshavn, Esbjerg, Anholt och Skagen, af hvilka de tre sistnämnda äro de mest betydande fiskehamnarna i landet. Anläggningskostnaderna för dessa hafva uppgått till betydliga belopp, nämligen till 1,432,000 kronor för fiskehamnen i Esbjerg, hvilken förlagts vid sidan om handelshamnen därstädes, 991,000 kronor för fiskehamnen vid Anholt och 1,750,000 kronor för Skagens fiskehamn.

Vid flera tillfällen har staten dessutom lämnat understöd till anläggning af nya eller utvidgning af förut befintliga fiskehamnar och då i regel bidragit med hälften af anläggningskostnaderna med villkor, att vederbörande, som ansökt om statsbidrag, skolat anskaffa den andra hälften på enskild väg eller såsom bidrag från länet eller kommunen. Till en hamn vid Rödby på Lolland, beräknad att kosta 460,000 kronor, men ännu ej påbörjad, har staten sålunda beviljat ett bidrag af 230,000 kronor. När staten på detta sätt lämnar statsbidrag till hamnanläggning, utförvar den genom sin »vattenbyggnadsstyrelse» också kontroll och tillsyn å arbetet i och för bidragets utbetalande i mån af arbetets utförande.

Underhållet af hamnarna samt eventuella utvidgnings- och förbättringsarbeten bekostas i regel af de stads- eller sockenkommuner,

som anlagt dem, hvilka kommuner då äfven handhafva hamnarnas förvaltning; dock ägas och förvaltas vissa mindre fiskehamnar af fiskarena själfva. I afseende å fiskehamnarna bidrager staten på det sätt till deras underhåll, att staten med sina mudderverk, när vederbörande därom anhålla, verkställer muddring i dessa hamnar, som därvid ersätta staten endast för de direkta utgifterna såsom för kol o. d. men icke för aflöningen till mudderverksbesättningen.

Hvad beträffar de af staten utförda och bekostade hamnanläggningsarbetena, så förvaltas Esbjergs, Fredrikshavns och Hälsingörs hamnar under statens öfvervakande af en hamnstyrelse, hvaremot hamnarna vid Anholt och Skagen stå direkt under vattenbyggnadsdirektörens förvaltning.

Inkomsterna från de af staten byggda och staten tillhöriga hamnarna ingå direkt till statskassan, hvaremot intet af inkomsterna från öfriga hamnar går till statskassan, icke ens när hamnen utförts med bidrag från staten.

Fiskarena bidraga icke på annat sätt till hamns underhåll än genom betalning af hamnafgifter enligt gällande taxor för respektive hamnar.

Angående fiskehamnsförhållandena i Norge anföres af kommissionen och uti till kommissionens betänkande fogade handlingar, att hamnbyggnadsarbetena i Norge före året 1873 voro af ringa omfattning och beroende af de mindre anslag, som beviljades direkt ur statskassan, samt inskränkte sig hufvudsakligen till förbättringar af farlederna på södra kusten, hvaremot de endast i ringa grad tillgodosågo de speciella fiskeriintressena. De utförselafgifter för fisk, hvilka under denna tidigare period erlades af fiskerinäringen, ingingo till den s. k. tiondefonden.

I dessa förhållanden inträdde i följd af lag af den 24 maj 1873 en genomgripande förändring. Genom denna lag stadgades, att utförselafgifterna för fisk — hvilka utgingo endast från den del af kustlandet, hvarest de s. k. fiskeridistriktet äro belägna, eller Stavangers län och hela kusten norr om detta län — skulle öfverföras till och bilda en ny fond, afsedd för bekostande af hamnarbeten inom fiskeridistriktet. Efter tillkomsten af denna fond, som är statens och af staten förvaltas, utvecklade sig hamnbyggnadsverksamheten i Norge väsentligast till anläggning och förbättring af fiskehamnar å landets hela kuststräcka.

Kostnaderna för anläggning eller förbättring af fiskehamnar bestredos för hamnar inom fiskeridistriktets län med $\frac{2}{3}$ ur hamnfonden och med $\frac{1}{3}$ såsom anslag direkt ur statskassan. I enstaka fall, då arbetet genom sin natur också hade större betydelse för den allmänna

[58.] samfärdseln eller vore beläget i stad, har visst bidrag måst lämnas från distriktet och öfriga intressenter, eller också kostnaden bestridts med endast hälften ur hamnfonden och andra hälften utgått som anslag direkt ur statskassan.

För hamnarbeten, som icke äro belägna inom fiskeridistriktet, utan å kusten söder och öster om Stavangers län, har hela anläggningsskostnaden utgått ur statskassan likvisst i regel med mindre tillskott, utgörande minst 10 procent, från de närmast intresserade såsom enskilde, kommunen eller eventuellt länet.

Af åtskilliga orsaker visade det sig småningom omöjligt att ur hamnfonden bestrida $\frac{2}{3}$ af hamnarbetenas kostnad, hvarför år 1899 den förändring stadgades, att endast hälften af kostnaden skulle utgå från hamnfonden men däremot andra hälften som anslag direkt ur statskassan.

Genom stortingsbeslut den 11 augusti 1908 har numera bestämts dels höjning af fiskutförselafgifterna till hamnfonden, dels att sådana afgifter skola utgå icke blott från de län, inom hvilka fiskeridistriktet äro belägna, utan äfven från de öfriga länen söder och öster om Stavangers län, således från *alla* kustlän, dels ock att *alla* fiskehamnanläggningar eller förbättringar, som utföras af staten, skola utföras med bidrag äfven ur hamnfonden, således äfven inom länen söder och öster om Stavangers län.

Detta beslut har föranlett statens hamndirektör att i sitt budgetförslag för året 1 april 1909—31 mars 1910 fästa uppmärksamheten på, att denna utvidgning i afseende å bidragens utgående från hamnfonden torde komma att så starkt öka utgifterna från denna, att man måste vara beredd på nödvändigheten att ytterligare reducera bidraget ur hamnfonden från hälften till endast $\frac{1}{3}$ och öka statskassans direkta bidrag från hälften till $\frac{2}{3}$ af kostnaden för anläggningar, som göras för fisket.

Själftva arbetet vid anläggning eller förbättring af fiskehamnar utföres som regel af statens »havnevaesen» själf genom dess direkta ledning och kontroll. De af stortinget beviljade medlen, vare sig de utgå direkt ur statskassan eller ur den af staten förvaltrade hamnfonden, ställas till hamnväsendets disposition och användas af detta till arbetets utförande, med hvilket alltså vederbörande distrikt eller kommun eller öfriga direkt intresserade icke hafva någon som helst annan befattning än att blott inbetala de bestämda bidragen till arbetet, om sådana skola utgå, hvilket skall af vederbörande kommun garanteras. När ej annorlunda är på förhand bestämdt, utbetalas bidragen, innan något arbete får påbörjas.

Beträffande det framtida underhållet gäller i regel, att staten underhåller alla hamnar, som äro byggda helt och hållet af staten på bekostnad af hamnfonden och af medel direkt ur statskassan. Underhållet bestrides då i sin helhet af hamnfonden och statskassan i samma proportion, hvori dessa deltagit i anläggningskostnaden. [58.]

Är en hamnanläggning utförd med kommunalt bidrag, brukar underhållet vanligen åläggas kommunen. Emellertid har det åtminstone intill år 1895 likvisst varit endast ett fåtal platser, där hamnunderhållet varit öfvertaget af kommunen.

I de fall, då enskilde eller fiskareförening åtagit sig framtida underhållet, skall likvisst kommunen gå i borgen för underhållets fullgörande, så att staten härvid endast har med kommunen att göra.

Till underhållet af de utaf staten byggda och underhållna hamnarna erlägges icke någon hamnafgift för begagnande af hamnen; fisket bidrager sålunda icke till hamnunderhållet på annat sätt, än att de fisket åhvilande utförselsavgifterna för fiskevaror ingå till hamnfonden, ur hvilken staten till stadgad del bestrider hamnunderhållet.

När kommun, som bidragit till kostnaden för hamnanläggning, öfvertagit och garanterat underhållet, medgifves kommunen endast undantagsvis rättighet att upptaga hamnafgifter till täckande af underhållskostnader; den gällande regeln är, att fiskebåtar och fiskefartyg skola vara fria för hamnafgifter i de af staten byggda hamnarna. I de ytterst sällsynta fall, där sådan rättighet till särskild hamnafgift medgifvits, upptager kommunen antingen årlig afgift för hvarje fiske- eller lotsbåt, eller på annat sätt bestämdt årligt bidrag till bildande af en fond.

Det åligger statens hamnväsen att genom hamndirektören ombesörja underhållet af fiskehamnarna, där dessa utförts och underhållas af staten, samt att öfva tillsyn och kontroll å underhållet äfven af de hamnar, som utförts med kommunalt bidrag och hvilkas underhåll öfvertagits af kommunen.

Öfverallt i landet, således numera äfven i de län, som icke utgöra de s. k. fiskeridistrikten, skall, innan staten bygger eller förbättrar hamn, ägaren af hamnen eller af tillgränsande landområde förbinda sig att utan ersättning afstå den för hamnanläggningen och för materialuttagning vid dess utförande och underhåll erforderliga marken samt att på närmare bestämda villkor också upplåta mark till sjöbodar, saltningsplatser m. m.

Efter hamnfondens tillkomst år 1873 har från och med år 1874 till och med år 1907 af statskassan och hamnfonden beviljats för fiskehamnsanläggningar eller förbättringsarbeten för fiskets räkning tillsammans

[58.] ungefär 11,800,000 kronor, däraf cirka 8,930,000 kronor till 58 fiskehamnars anläggning och cirka 2,870,000 kronor till 105 förbättringsarbeten, bestående i muddringar, rensningar af farleder, sprängningar, anläggning af bryggor och upphalningsbäddar. Af hamnarbetena hafva 18 kostat hvar och ett mera än 100,000 kronor, bland dessa fiskehamnen vid Andenaes 664,000 kronor och Wardö fiskehamn ända till cirka 2,288,300 kronor. Af förbättringsarbetena hafva 4 hvar och ett kostat mera än 100,000 kronor, bland dessa sprängnings- och upprepningsarbetena vid Aalesund 410,000 kronor, hvaraf staden bidragit med 50,000 kronor, muddringsarbeten och förtöjningsanordningar vid Berlevaag i Finnmarken 352,600 kronor samt muddringsarbeten vid Wardö cirka 236,500 kronor.

Fiskehamnskommissionens undersökningar och utredning.

I fiskehamnskommissionens allmänna betänkande lämnas till en början en redogörelse för det sätt, hvarpå kommissionen planlagt sina resor, besiktningar och sammanträden.

För att erhålla uppgift å de redan befintliga hamnar eller platser för nya hamnar, hvilka Kungl. Maj:ts befallningshafvande inom respektive kustlän ansåge böra komma i fråga att af fiskehamnskommissionen undersökas, har kommissionen före undersökningarnas påbörjande gjort framställning hos kustlänens befallningshafvande om benäget lämnande af upplysningar i sådant afseende äfvensom beträffande möjligen redan föreliggande, hos befallningshafvande hvilande förslag till fiskehamnar. Länsstyrelserna hafva för samtliga de ifrågavarande länen utom Stockholms och Östergötlands, sedan de i ärendet hört fiskeritjänstemän samt delvis hushållningssällskap och kronofogdar, till kommissionen inkommit med de begärda upplysningarna. Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de båda sistnämnda länen tillkännagåfvo för sin del, att de naturliga hamnförhållandena vid dessa läns kuster vore af den beskaffenhet, att inga konstgjorda fiskehamnar eller hamnförbättringar där vore af behovet påkallade. För att vidare enskilda personer, som vore intresserade af fiskehamnsfrågan, måtte få tillfälle att dels framställa förslag om undersökningar vid platser, som eventuellt ej hade kommit att besökas af kommissionen, dels uttala sig rörande af kommissionen förut fattade beslut, hafva Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus, Hallands, Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Kalmar, Gottlands och Gäfleborgs län på kommissionens anhållan hållit offentligen utlysta sammanträden inom respektive län.

Kommissionens besiktningar och besök vid hamnar och hamnplatser hafva tagit sin början den 12 maj 1906 och därefter försiggått

under loppet af åren 1906 och 1907. Undersökningarna för utarbetande af kommissionens framlagda förslag till hamnarbeten hafva pågått jämväl under år 1908 och afslutats i september sagda år. De af kommissionen verkställda besiktningarna hafva omfattat, förutom Visby hamn, 177 hamnar och hamnplatser.

[58.]

I sitt allmänna betänkande redogör kommissionen därefter för hafs- och kustfiskets utveckling i Sverige under senare tid äfvensom för åtskilliga andra på denna näringsgren inverkande förhållanden.

Beträffande hafs- och kustfiskets utveckling erinrar kommissionen, att dess utveckling kan följas endast inom de län, för hvilka tillräckligt noggrann fiskeristatistik förefinnes. Dessa län äro Göteborgs och Bohus län, Hallands, Malmöhus, Blekinge, Gottlands och Västernorrlands län. Kommissionen anför utdrag ur denna statistik uti tabeller, som bifogats betänkandet (sid. 13—17). I stort sedt bekräfta de statistiska uppgifterna om fisket vid Sveriges kuster den från andra länder bekanta erfarenheten, att fiskets utveckling och tillväxt framför allt är beroende af, att fiskarena äro och kunna vara så utrustade med båtar och redskap, att de i möjligaste mån kunna följa de mest betydelsefulla hafs fiskarnas vandringar.

En oeftergiftig betingelse för att hafs fisket må kunna med framgång utvecklas genom en allmännare användning af tidsenliga båtar och redskap är, enligt kommissionens mening, att goda fiskehamnar förefinnas på lämpliga platser. Med betonande häraf framhåller kommissionen, att många fiskelägen inom Bohuslän och Halland helt säkert skulle varit vida mera betydande, om deras hamnar varit tillfredsställande, hvilket i det hela äfven gällde om fiskelägena inom Skåne, Blekinge, Kalmar län med Öland, såväl som Gottlands och öfriga kustlän. Hela fiskerinäringens utveckling vore i högsta grad beroende af, att tillräckligt djupa, skyddade och välbelägna hamnar stode fiskarena till förfogande.

Vid kommissionens resor utefter rikets västra och södra kuster, synnerligast inom Bohuslän och Halland, hade tydligt framgått — fortsätter kommissionen — att de statslän, som fiskarena erhållit ur fonden för fiskerinäringens befrämjande, i hög grad bidragit till det uppsving, fisket tagit under senare år. Från denna fond hade i slutet af 1908 utlånats 2,000,000 kronor, däraf ungefär 80 procent gått till de bohuslänska fiskarena, med påföljd att nu ett mycket stort antal däckade fiskebåtar och fiskefartyg samt största delen af de i dessa insatta motorerna an-

[58.] skaffats för dessa län. Så funnos år 1908 inom Bohuslän motorer i icke mindre än 545 fiskebåtar.

Då staten i så stor omfattning genom länestöd sökte befrämja fiskets utveckling, måste det också ligga i statens intresse, att bästa möjliga resultat kunde uppnås med de för statsunderstödet anskaffade större och modernare fiskebåtarna, hvilket förutsatte, att lämpliga hamnar funnes att tillgå. Hamnarnas förfallna skick och bristen på skydd för båtarna hade vid vissa fiskelägen tvingat fiskarena att åter afyttra mer eller mindre nya båtar, som varit inköpta hufvudsakligen för medel ur ofvannämnda fond.

Gifvet vore, fortsätter kommissionen, att de öppna kusterna af Halland, Skåne, västra Blekinge (Listerlandet), Öland och Gotthland, som saknade skärgård, vore långt mera i behof af konstgjorda hamnar än öfriga kusttrakter, på samma gång hamnarbetena där måste göras starkare och därför blefve dyrare än inom de kustlän, som ägde naturliga hamnplatser, skyddade af skärgårdar. Emellertid vore hamnarnas djup och utsträckning äfven betingade af, huruvida fiskelägena vore belägna så nära större och fiskrikare haf, att ett verkligt storsjöfiske kunde idkas med större och mera djupgående farkoster, eller om fisket kunde utföras med mindre, däckade eller öppna båtar. I detta afseende rådde en väsentlig olikhet mellan Bohuslän och rikets öfriga kustlän.

Under senaste årtiondena hade till Bohuslän inköpts och till största delen användts till fiske på Nordsjön och andra aflägsnare farvatten omkring 200 stora kuttrar af 70 till 90 tons dräktighet och ett djupgående af 3,8 till 4 meter. De fiskebåtar, som i öfrigt användes vid de bohuslänska fiskelägena, hade i allmänhet ett djupgående af från 2,2 till 3,3 meter. Hamnarna vid bohuslänska kusten borde därför med hänsyn till de använda båttyperna hafva ett djup af 3,5 till 5 meter. Inom Hallands län hade de numera använda nyare däckade båtarna ett djupgående af 2 till 2,5 meter, men då äfven fiskare från detta län borde kunna idka fiske ute i Nordsjön med båtar af 2,5 till 2,7 meters djupgående, borde länets hamnar hafva ett djup af åtminstone 3 meter men å vissa platser, såsom vid Träslöf och Glommen, 3,5 meter. För hamnarna vid Skånes kuster kunde man i allmänhet nöja sig med ett djup af 3 meter, då de där använda fiskebåtarna hade 2,1 till 2,3 meters djupgående och fiskebåtar med större djupgående än 2,5 meter ej på mycket länge torde komma till användning vid de skånska fiskehamnarna.

De största blekingska fiskebåtar, som för närvarande användes, låge 2,1 meter djupt. Då större båtar än sådana, som lastade låge 2,5

meter, enligt kommissionens åsikt aldrig torde blifva fullt ekonomiska för Östersjöfisket, funne kommissionen större djup än 3 meter icke för framtiden behöfligt för hamnarna inom Blekinge. [58.]

Inom Kalmar län hade däckade motorbåtar af de skånsk-blekingska typerna kommit i bruk, men användes äfven öppna större båtar af ej öfver 1,4 meters djupgående. De af kommissionen föreslagna hamnarna inom detta län skulle hafva ett djup af 3 meter, delvis större.

Vid Gottland användes för närvarande nästan uteslutande öppna fiskebåtar af 0,7 till 0,9 meters djupgående. Flera af de gottländska fiskehamnarna ägnade sig endast för de nuvarande grundgående öppna båtarna, enär hamnarna ej för skäligen kostnader kunde göras djupare, men vid vissa andra gottländska hamnplatser kunde ett djup af 2 till 3 meter beredas, så att det vid några dylika platser kunde beredas skydd och god plats för de största och mest djupgående fiskebåtar, som kunde tänkas blifva ekonomiskt möjliga för Östersjön.

Inom Uppsala län samt de norrländska länen användes öppna skötbåtar och mindre däcksbåtar af 0,6 till 1,2 meters djupgående och hade kommissionen för dessa län föreslagit hamnar af djup från 1,5 à 2 till 1 à 2,5 meter. Hamnar med 2 till 2,5 meters djup skulle enligt kommissionens åsikt blifva åtminstone under en lång följd af år tillräckliga för det norrländska fisket, då däckade fiskebåtar med större djupgående än 2,1 meter ej på mycket länge torde komma till användning inom Norrland.

Betingelserna för anläggande af fiskehamnar — framhåller kommissionen vidare — äro mycket olika å skilda delar af vårt lands kuster jämväl i andra än ofvan omförmälda mera tekniska afseenden, som röra kusternas öppna eller skyddade beskaffenhet, den använda båtmateriellens djupgående m. m. Bland annat spelar fiskarebefolkningens bosättningsförhållanden en viktig roll. Med afseende å denna speciella omständighet framhåller kommissionen, att ju mera den fiskeidkande befolkningen bor koncentrerad på vissa platser, desto större nytta medföra hamnarna. I Östergötlands, Södermanlands och Stockholms län bo fiskarena spridda och i allmänhet ej i fiskelägen. I Bohuslän, Hallands, Malmöhus, Kristianstads och Blekinge län finnas talrika yrkesfiskare samlade och bofasta vid fiskelägena. I Kalmar län likaså vid några, ehuru jämförelsevis få ställen. På Öland äro yrkesfiskare nu mycket fåtaliga och ön har intet verkligt fiskeläge. Vid kusterna af Gottland finnas talrika s. k. fiskelägen, men dessa äro af helt annan natur än inom de västliga och sydliga kustlänen, i det att Gottland lider brist på yrkesfiskare och

[58.] fisket hufvudsakligen idkas af mindre jordbrukare såsom allenast binäring vid och utanför stränderna af ön, och uppehålla sig fiskarena vid de s. k. fiskelägena endast under fisketiden, som visserligen utgör en stor del af året men icke omfattar årets tre första månader och icke skördetiden, då fisket merendels ligger nere och fiskelägena stå obebodda. För utvecklingen af Gottlands fiske skulle det därför vara af största betydelse, att yrkesfiskarens antal allt mera ökades äfven här och att fiskare med större båtar och under tillgång på för sådana lämpliga hamnar blefve i tillfälle att uppsöka fisken på längre afstånd från ön.

Vid fiskelägena å kusten af Uppsala län vistas fiskarena endast under de tider, då strömmingsfisket pågår. I de norrländska länen äger visserligen ett och annat fiskeläge en bofast befolkning, men det vanliga är, att fiskarena uppehålla sig vid lägena endast från våren till hösten. Ju längre mot norr, desto kortare tid tillbringa fiskarena vid lägena.

Kommissionen afslutar sin redogörelse för dessa förhållanden med ett framhållande däraf, att vid ett fiskeläge, som endast är bebodt några månader under sommaren, har hamn icke så stor betydelse, som där fiskare bo hela året om eller allra största delen af året, samt att tillsynen och skötseln af hamnarna kunna antagas blifva mindre tillfredsställande, där platserna ligga öde större delen af året.

*Kommissionens
förslag.*

De undersökningar och utredningar, som kommissionen verkställt, hafva hos kommissionen stadgat den åsikten, att det hittills i afseende å statens åtgärder för fiskehamnars och mindre hamnars byggande följda systemet, att hamnintressenterna, hvilka i de flesta fall varit desamma som fiskarena, skolat bidraga med en väsentlig del af de beräknade anläggningskostnaderna, allt för ofta gifvit anledning till, att hamnarmar eller vågbrytare från början blifvit alldeles för klenlydiga byggnader, hvaraf följt, att äfven statens andelar i nämnda kostnader blifvit bortkastade eller förfelat sitt ändamål. En följd af sagda system har nämligen varit, att jämkningar och reduceringar skett i anläggningskostnaderna och därmed ock i hamnarnas hållbarhet. Numera, då hamnbyggnaderna i allmänhet blifva väsentligen dyrare — eftersom erfarenheten ådagalagt den trängande nödvändigheten att öfvergå till ett motståndskraftigare byggnadssätt — och då kommunerna långt mindre än förr kunna förmås att bidraga till byggande af fiskehamnar, utan fiskarena själfva och ensamma i allmänhet få svara för utgörandet af den enligt nu gällande bestämmelser föreskrifna tredjedelen, lägger anskaffandet af denna andel i byggnadskostnaderna i de flesta fall, enligt kommissionens åsikt, ett alldeles öfverstigligt hinder i vägen för anläggande

eller förbättrande af fiskehamnar. Till och med en tiondel af de beräknade kostnaderna skulle — under antagande att nio tiondelar af dessa kostnader kunnat erhållas som understöd till själfva byggandet — i många fall, då det gäller våra betydelsefullaste fiskehamnar, utgöra ett belopp, som hamnintressenterna själfva omöjligen kunna anskaffa vare sig genom tillskott eller på lånevägen. Kommissionen har nämligen funnit, att flera för fisket synnerligen viktiga hamnföretag alls icke, eller icke i nämnvärd grad, kunna påräkna ekonomiskt understöd från intressenterna, hvilka oftast blott utgöras af fiskare. Skulle bidrag utgå från dem, skulle detta ofta inverka mycket hämmande på fiskets utveckling, hvilken hamnarna just afsåge att främja. Där fiskare skolat bidraga med vissa belopp till byggande af hamn, hafva de sällan varit i tillfälle att lämna kontanta bidrag af egen tillgång, utan hafva måst därför upptaga lån, men detta vore olyckligt för fisket, ty just när en ny hamn fullbordats, behöfde fiskarena använda alla sina tillgångar och all sin kredit för anskaffande af de större och dyrbarare båtar samt den nya bättre redskap, hvars användning en god hamn kunde möjliggöra. Då lånen oftast måst återbetalas med tillhjälp af inflytande hamnumgälder, har följden blifvit, icke blott att tillgångar och kredit icke stått till buds för anskaffandet af den modernare båt- och redskapsmaterielen, utan äfven att medel alldeles saknats till det hamnunderhåll, som ålegat intressenterna.

Kommissionen anser därför, att för fiskerinäringens utveckling den grundsatsen vore mest lämplig, att fiskarena i möjligaste mån befriades från utgörande af bidrag till hamnbyggnadskostnaderna, vare sig dessa afsåge hamns byggande eller förbättrande. I detta sammanhang erinrar kommissionen, att redan under nuvarande förhållanden några mindre hamnar till jämförelsevis stor kostnad utvidgats och förbättrats helt och hållet eller i det närmaste helt och hållet på statens bekostnad och genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg. Sålunda lämnade Riksdagen år 1906 anslag till Skanörs hamn utan villkor om bidrag från orten. År 1900 hade Riksdagen för Hanö hamn i Blekinge, som var beräknad till en kostnad af 122,400 kronor, lämnat ett anslag af 101,500 kronor, hvarjämte lotsverket bidrog med 12,200 kronor. Ortsbefolkningen skulle bidraga med arbete, som uppskattades till 8,700 kronor eller 7,1 procent af anläggningskostnaderna.

Erinrande om att de bidrag, som hamnintressenterna, d. v. s. fiskarena, utgjort till hamnbyggnader, mycket ofta äfven vid andra tillfällen utgått i form af värdesatt arbete, framhåller kommissionen, att, om

[58]. också detta sätt förr utan alltför stora olägenheter kunnat tillämpas, det samma numera vore i allo olämpligt, då hamnarbeten numera utfördes med maskiner, som kräfde skötsel af yrkesskickliga arbetare, hvarför det blefve en misshushållning att utföra sådana arbeten med ovant folk såsom fiskare och endast så småningom, i den mån dessa kunde göra sig lediga från fisket, på samma gång det vore för fisket mycket olämpligt, om fiskarena under de årstider, då hamnbyggandet borde oafbrutet pågå, droges från det för dem mera gifvande fisket, därvid deras numera oftast dyrbara båtar och redskap låge obegagnade för hamnbyggnadernas skull.

Fiskehamnskommissionen betonar vidare, att flertalet i fiskehänseende synnerligen betydelsefulla hamnar säkerligen icke kunna komma till utförande, om icke staten bygger dem. Med hänsyn härtill har kommissionen, med afseende å statens ingripande för fiskehamnars och mindre hamnars anläggande eller förbättring, ansett staten böra ingripa på det sätt, att staten bygger, låter bygga eller i väsentlig grad förbättra betydelsefullare hamnar samt att staten lämnar en gång för alla ett visst bidrag till mindre viktiga hamnarbeten, hvilka skulle utföras af intressenterna själfva.

Kommissionen finner det vidare nödvändigt, att alla hamnar, som staten bygger eller i väsentlig grad låter förbättra, äfven af staten underhållas, hvaremot kommissionen ansett, att de hamnföretag, hvar till staten kan komma att lämna anslag en gång för alla och som utföras af intressenterna själfva, i allmänhet böra underhållas af dessa. Såsom fiskarens bidrag bör därför, enligt kommissionens åsikt, i första hand och såsom regel utgå endast hamnumgälder men dessa så pass stora, att de räcka till hamnarnas underhåll under vanliga förhållanden, och framhåller kommissionen, att, om hamnar i allmänhet byggas så starka, som kommissionen tänkt sig, blifva säkerligen underhållskostnaderna ej större, än att de härför behöfliga hamnumgälderna ändå med relativ lätthet kunna bäras af fiskarena, då dessa ej behöfva skuldsätta sig för utgörande af bidrag till byggnadskostnaderna.

Att på landstingen lägga garantien för fiskehamnarnas underhåll hade befunnits vara en helt och hållet förfelad åtgärd och kommissionen finner, att en sådan anordning vore olämplig. Kommissionen har vidare haft tillfälle konstatera, att icke heller antagandet, att enskilde eller kommuner, som svarade för underhåll af hamnar, af eget intresse skulle med påpasslighet och i god tid afvärja eller bota på hamnarna uppkomna skador, visat sig grundadt. Kommissionen anser därför, att den vakenhet och påpasslighet, som kräfras ifråga om hamnarnas underhåll,

bäst torde vinnas, om fiskarena icke hafva att frukta, att reparationskostnaderna skola drabba dem själfva. De komma nämligen då sannolikt att i god tid anmäla alla skador, som träffa deras hamnar, och dessa skador skola då ej heller hinna att så förstoras och förvärras, som hittills skett, innan de repareras. Underhållskostnaderna komme att i väsentlig grad minskas jämväl af det skäl, att hamnarna skulle byggas mera solida än förr. I det stora hela skulle en sådan anordning icke ställa sig väsentligen dyrare för staten än de nu rådande förhållandena, då Riksdagen redan vid åtskilliga tillfällen beviljat medel till reparerandet af svårare skador å fiskehamnar.

Kommissionen framhåller vidare, att de inflytande hamnumgälderna böra bilda en för landets alla kustlän gemensam fond. Blifva hamnintressenterna blott försäkrade om, att deras hamn underhålles af staten, så betyder det gifvetvis intet för dem, huruvida de medel, som tillskjutits från en viss hamn, just finna användning för denna hamn eller för hamnar inom deras eget län. Låter staten bygga en hamn så stark, att underhållskostnaderna blifva obetydliga, kan det ej heller vara obilligt, om intressenterna få betala mer i hamnumgälder, än som går åt för underhållet af deras egen hamn. Till förvaltnings- eller uppbörds kostnader komma emellertid de större hamnarna med deras i allmänhet mera omfattande rörelse gifvetvis att kräva större belopp än de mindre. Dessa kostnader böra likväl i det hela blifva jämförelsevis små såsom hittills varit förhållandet vid fiskehamnarna.

I fråga om storleken och sättet för uttagandet af de hamnumgälder, som af hamnintressenterna skulle utgöras, anser kommissionen lämpligt, att hamnumgälderna utgå efter båtantalet och i förhållande till båtarnas storlek samt därjämte för vissa in- och utförda varor. Föreskrifterna, huru och till hvilka belopp hamnumgälder böra utgöras, skulle rättas efter de olika förhållandena vid olika fiskehamnar, därvid hänsyn måste tagas till, huruvida t. ex. jämte fiske äfven ekonomiskt bärkraftiga industrier hafva nytta af en hamn, huruvida staten helt och hållet bekostat en hamn eller intressenterna tillskjutit mer eller mindre stor andel för dess anläggande o. s. v. Vid de flesta fiskehamnar torde, anser kommissionen, kunna utgå bestämd afgift för olika slags fisk, som in- eller utföres ur hamnarna, jämte årsafgifter för platsens egna båtar och fartyg samt efter andra bestämmelser afgifter för främmande farkoster, som ej kunna betala årsafgifter.

I afsende å hamntaxor har kommissionen ansett, att dylika böra af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande fastställas såväl för alla af

[58.] staten byggda eller väsentligen förbättrade fiskehamnar som ock för sådana hamnar, som med statsbidrag en gång för alla blifvit af intressenterna byggda eller förbättrade, för dessa senare hamnar dock endast såvidt de äro af den betydelse, att de betinga hamntaxor.

För mera betydelsefulla hamnanläggningar, hvilka hittills byggts med statsunderstöd eller till hvilka staten skulle komma att lämna anslag en gång för alla, finner kommissionen i de fall, då de skola underhållas af intressenterna själfva, reglementen för hamnkassornas användning böra fastställas af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

I fråga om själfva utförandet af de hamnbyggnadsarbeten, som kommissionen funnit böra verkställas af staten, har kommissionen ansett dessa böra utföras genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som jämväl skulle handhafva underhållet af de af staten utförda anläggningarna samt öfvervaka underhållet äfven af sådana hamnföretag, till hvilka staten lämnat anslag en gång för alla. Kommissionen förutsätter därvid, att en partiell omorganisation inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle äga rum, hvarigenom statens hamnväsen kunde blifva ordnad på samma sätt som i Norge och Danmark.

I afseende på en blifvande förvaltning af hamnarna anser kommissionen beträffande de hamnar, som byggas eller väsentligen förbättras af staten och af staten underhållas, att särskilda lokala hamnstyrelser böra af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillsättas, hvilka skola årligen till den under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående, för hamnarna gemensamma hamnfonden aflämna och medelst räakenskaper redovisa de inflytande hamnumgälderna.

Kommissionen anser vidare, att äfven för de hamnar, som byggas eller byggts af intressenterna själfva med erhållet statsbidrag, lokala hamnstyrelser borde förefinnas. Äfven för dessa hamnar finner sig kommissionen, på grund af erfarenheterna från sina undersökningar, böra förorda, att årlig revision af kassor och räakenskaper skulle äga rum, att en af revisorerna borde tillsättas af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande samt att revisionsberättelserna skulle af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande med eget yttrande öfverlämnas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Kommissionen tillstyrker, att själfva området för hamnen och äfven ett för den rörelse, som skall i hamnen bedrivas, tillräckligt område å land skola för gemensamt bruk afsöndras samt omfatta platser för lossning, lastning och upplag, för torkning af fiskeredskap samt för magasin och möjligen äfven andra byggnader afsedda direkt för hamnens

behof. Innan någon ny hamn anlägges af staten eller med understöd från staten, vore det vidare nödvändigt, att utredning skedde om de förhållanden och villkor, under hvilka fiskare kunde erhålla bostadslägenheter, enär staten icke borde lägga ned kostnader på hamn annorstädes, än där utsikt förefunnes för en fiskarebefolkning att uppstå och att tillväxa. [58.]

I öfrigt anser kommissionen, att hvad som ur den nu gällande nådiga kungörelsen den 28 juni 1907 kan vara tillämpligt jämsides med de ändrade anordningar och bestämmelser, kommissionen genom sina undersökningar och utredningar funnit vara erforderliga, må kunna bibehållas, särskildt bestämmelsen i mom. 1, att för hvarje företag plan till arbetets utförande jämte beräkning öfver därmed förenade kostnader måste vara uppgjord och hafva vunnit Kungl. Maj:ts nådiga fastställelse.

De grunder i fråga om hamnarnas anläggning och underhåll, från hvilka kommissionen utgått, äro sålunda:

Sammanfattning af kommissionens grunder.

att de fiskehamnar och mindre hamnar, som kommissionen funnit böra byggas eller väsentligen förbättras af staten, borde utföras genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter inrättande i denna styrelse af en särskild afdelning för statens hamnväsen liksom i Danmark och Norge,

att utförandet af de hamnarbeten, till hvilka staten lämnade bidrag en gång för alla, borde ske genom intressenterna själfva, men under kontroll och tillsyn af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen,

att staten skulle, mot uppbärande af hamnumgälder till en under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående hamnfond, genom samma styrelses försorg underhålla de hamnanläggningar och hamnförbättringar, hvilka komme att utföras genom statens egen försorg,

att de hamnanläggningar och hamnförbättringar, till hvilka staten skulle lämna anslag en gång för alla, borde i allmänhet underhållas af intressenterna själfva, dock med ett par uti kommissionens speciella betänkanden angifna undantag,

att nu befintliga med statsbidrag byggda fiskehamnar, hvilka ej af kommissionen föreslagits till förbättrande, borde fortfarande underhållas af intressenterna själfva, samt

att endast beträffande sådana af staten utförda företag, som blott bestode i upprepning eller uppmuddring och som kräfde jämförelsevis

[58.] mindre kostnad, ej borde gälla som oeftergifligt villkor, att hamnumgälder skulle utgå af intressenterna eller trafikanterna.

I öfverensstämmelse med dessa grunder har kommissionen verkställt sina undersökningar och pröfvat, hvarest ny fiskehamn borde anläggas och hvarest redan befintlig sådan borde för dess bibehållande understödjas medels statsbidrag. Med erinran därom att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan år 1897 framhållit, att staten numera icke kunde eller borde bekosta fiskehamnar belägna så nära intill hvarandra som förr kunnat ske, då man byggt små och billiga hamnar af ringa styrka, förklarar sig kommissionen i regel hafva sökt följa denna princip vid sina förslag till anläggning af de nya hamnar, som skulle medföra större anläggningskostnad. Endast i tvenne fall har kommissionen funnit sig på närmare anförda grunder böra afvika från denna regel. I fråga om förbättring eller ombyggnad af redan befintliga statsunderstödda hamnar har — förklarar kommissionen — nämnda princip icke heller alltid kunnat följas. Vid många af dessa hamnar har nämligen uppstått en talrik fiskeidkande befolkning och där hafva talrika bostäder samt andra byggnader uppförts. Beträffande vissa andra fiskehamnar, hvilka vore belägna nära intill städer, skulle efter en förflyttning fiskarena i de närbelägna stadshamnarna sakna såväl utrymme, tillräckligt skydd och torkplatser för fiskeredskap som ock billiga bostäder. På några ställen, där hamnar ligga tämligen nära andra, har kommissionen det oaktadt ansett sig böra föreslå statsanslag, för att fiskarena må kunna fortsätta att utöfva sitt yrke i samma utsträckning som förr utan att behöfva öfvergifva sina gamla fiskeplatser eller flytta bort, men har kommissionen i dylika fall icke föreslagit större statsanslag, än som kunde behöfva utgå för uppehållande af fisket därstädes i dess nuvarande omfattning.

Kommissionens speciella betänkanden och förslag.

Vid fullgörande af det meddelade uppdraget har kommissionen, efter att hafva verkställt förberedande besiktningar vid 177 hamnar och hamnplatser, afgifvit specialbetänkanden för samtliga dessa platser samt med stöd af dessa och de vid kommissionens sammanträden protokollförda besluten funnit sig böra föreslå, att staten måtte bygga och för framtiden underhålla hamn å 44 af dessa undersökta platser och att staten måtte lämna ett anslag en gång för alla till hamnarbeten å 35 andra af dessa platser, hvarest arbetena skulle under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll byggas och för framtiden underhållas af intressenterna själfva.

Resultatet af dessa specialutredningar finnes sammanfattadt i en öfversiktstablå (sid. 52—61) öfver de fiskehamnar å Sveriges kuster från norska till ryska gränsen, hvilka af kommissionen föreslagits dels till utförande och underhåll af staten själf — tablåns tab. I, omfattande 44 hamnar — och dels till erhållande af ett visst statsanslag en gång för alla mot arbetenas utförande och underhåll af intressenterna själfva — tablåns tab. II, omfattande 35 hamnar —. I öfversiktstablå äro hamnarna ordnade länsvis med uppgifven ordningsföljd för deras anläggande samt med angifvande af de beräknade kostnaderna förslagsvis fördelade på en byggnadstid af fem år.

De speciella kostnadsberäkningar, på hvilka kommissionen grundat sina framställningar i ämnet och som finnas bifogade kommissionens förslag, hafva verkställts i hufvudsak af majoren Gagner. Enligt hvad som inhämtas af protokollet vid kommissionens sammanträde den 18 december 1908, uttalade distriktschefen majoren T. Helleberg då å samtliga distriktschefers i väg- och vattenbyggnadsdistrikten vägnar, att de samtliga tagit del af grunderna för de preliminära kostnadsberäkningar, som af Gagner upprättats, och att de funnit desamma lämpliga att tjäna till ledning för ett bedömande i hufvudsak af de erforderliga kostnaderna.

Af beräkningarna framgår, att samtliga kostnader för de hamnarbeten, som skulle utföras af staten, uppgå	
— med 15 procent förhöjning — till	kronor 4,650,300
Det belopp, hvarmed staten skulle bidra en gång för alla till hamnarbeten, som skulle utföras och underhållas af intressenterna själfva, har beräknats till	„ 434,800
	Summa kronor 5,085,100

Då enligt hvad ofvan anförts ett stort antal af anläggningarna skulle komma att utföras af staten själf, erfordras vidare, att staten anskaffar och underhåller lämplig arbetsmateriell såsom bland annat två mudderverk, lyftkranar, pråmar m. m. för ett beräknadt kostnadsbelopp af	kronor 800,000
	S:a s:m kronor 5,885,100

Hamnanläggningskostnaden, 5,085,100 kronor, fördelar sig på den förslagsvis beräknade arbetstiden sålunda:

[58.]

	Under 1:sta året Kr.	Under 2:dra året Kr.	Under 3:dje året Kr.	Under 4:e året Kr.	Under 5:te året Kr.
Till statens hamnarbeten	1,130,700	1,229,600	997,000	775,000	518,000
Till intressenternas hamnarbe- ten	140 500	80,800	91,000	69,500	53,000
Summa kronor	1,271,200	1,310,400	1,088,000	844,500	571,000

I afseende å arten och planläggningen af de hamnarbeten, som kommissionen funnit erforderliga å de särskilda hamnplatserna, hänvisas till de speciella betänkandena samt de betänkandet bifogade hamnförslagen med tillhörande kostnadsberäkningar, förslag till vågbrytaretyper och tillhörande promemoria.

Beträffande belägenheten af de utaf kommissionen föreslagna hamnarna hänvisas till en öfversiktskarta, intagen bland de det tryckta betänkandet bifogade planscherna.

Af nu ifrågavarande 79 hamnar har kommissionen ansett 31 vara af beskaffenhet att bära i första hand komma till utförande. Återstående 48 hamnar hafva förordats till utförande först i andra hand. Af berörda 31 hamnar skulle 24 anläggas och underhållas af staten, men de öfriga 7 af intressenterna själfva med bidrag af staten. Den ordningsföljd, hvori hamnarna enligt kommissionens uppfattning borde komma ifråga att byggas, framgår af följande förteckning, i hvilken namnet på hamnar, som skulle erhålla statsbidrag allenast en gång för alla, kursiverats. Ordningsföljden är för de betydelsefullare hamnarna lika med den i öfversiktstablan angifna.

Hamnföretag, hvilka enligt kommissionens beslut förordas att komma i första hand:

1. Träslöf, Hallands län.
2. Glommen, „ „
3. Grundsund, Bohus län.
4. Kivik, Kristianstads län.
5. Hönö—Kläfva, Bohus län.
6. Gislöf, Malmöhus län.
7. Grönhögen, Kalmar län.
8. Hellevik, Blekinge län.
9. Nogersund, „ „

10. Herrevik, Gottland.
11. Smögenholmarna, Bohus län.
12. *Barsebäck, Malmöhus län.*
13. *Råå,* ,, ,,
14. Värskär, Kalmar län.
15. Byxelkrok, ,, ,,
16. *Prästgrundet, Gäfleborgs län.*
17. Gäddbäcksund, Västernorrlands län.
18. Stenshamn, Blekinge län.
19. Bergö, Gäfleborgs län.
20. Fågelsund, Uppsala län.
21. *Utvalnäs, Gäfleborgs län.*
22. Sanna å Bremön, Västernorrlands län.
23. Lutterhorn, Gottland.
24. Kapelludden, ,,
25. *Våndborg,* ,,
26. *Faludden,* ,,
27. *Agö, Gäfleborgs län.*
28. Grisslan, Västernorrlands län.
29. Stendörren, Södermanlands län.
30. Långö, Säfsundet, ,, ,,
31. Bokö, ,, ,,

Hamnföretag, som kommissionen förordat till utförande i andra hand:

32. Skeppsmalen, Västernorrlands län.
33. *Mollösund, Bohus län.*
34. *Hörvik, Blekinge län.*
35. Särda, Hallands län.
36. Galtabäck, ,, ,,
37. *Rönnskär, Västerbottens län.*
38. Rödkallen, Norrbottens län.
39. Gullholmen, Bohus län.
40. Stora Dyrö, ,, ,,
41. Skärhamn, ,, ,,
42. Ramsö, ,, ,,
43. Kärningön, ,, ,,
44. Abbekås, Malmöhus län.
45. Drottningsskär, Blekinge län.
46. Kårehamn, Kalmar län.

[58.]

47. *Grafvarne, Bohus län.*
48. *Klädesholmen, „ „*
49. *Kalfsund, „ „*
50. *Herta, Gottland.*
51. *Lörudden, Västernorrlands län.*
52. *Storjungfrun, Gäfleborgs län.*
53. *Gårdskär, Uppsala län.*
54. *Höganäs, Malmöhus län.*
55. *Arilds läge, „ „*
56. *Ekenäs, Kalmar län.*
57. *Ljugarn, Gottland.*
58. *Marviksgrunnan, Västernorrlands län.*
59. *Fluntinge, Gottland.*
60. *Brantevik, Kristianstads län.*
61. *Baskemölla, „ „*
62. *Jättholmarna, Gamlehamn, Gäfleborgs län.*
63. *Hölick, Gäfleborgs län.*
64. *Åstholmen, Storhamn, Västernorrlands län.*
65. *Våtnäs, Gäfleborgs län.*
66. *Hallarna å Hasslö, Blekinge län.*
67. *Båtfjorden, Hallands län.*
68. *Fläskö—Dyngö, Bohus län.*
69. *Gnisvärd, Gottland.*
70. *Lickershamn, „*
71. *Skanör, Malmöhus län.*
72. *Bäckviken, „ „*
73. *Rönnskär, Gäfleborgs län.*
74. *Tupparne, „ „*
75. *Valbytte, Gottland.*
76. *Grynge udde, „*
77. *Holma, Västernorrlands län.*
78. *Knifven, Uppsala län.*
79. *Grankullaviken, Kalmar län.*

Då kommissionen föreslagit de båda halländska hamnarna Träslöf och Glommen att anläggas först af alla, hade kommissionen utgått ifrån, att dessa platser mest af alla voro utsatta för obruten sjö från hafvet, att, innan dessa af staten med två tredjedelar af anläggningskostnaderna understödda hamnar förföllo, fisket vid dem gått mycket framåt och

talrika byggnader uppförts, att hamnarnas förfall i hög grad hindrade fiskets utveckling och att alla försök, som under de senaste årtiondena gjorts för att få medel till dessa båda hamnars ombyggande eller reparation, strandat på grund af nu rådande bestämmelser för statsanslags beviljande. [58.]

Vid upprättande af ordningsföljd mellan öfriga hamnar hade kommissionen fäst sig, förutom vid det större behovet af hamnanläggning eller förbättring i allmänhet, vid platsernas betydelse för fisket och för skeppning af andra än fiskeriprodukter samt vid den omständigheten, huruvida snar hamnförbättring vore nödvändig till förekommande af öfverhängande större stormskador på befintliga, statsunderstödda fiskehamnar (exempelvis Kivik). I öfrigt har kommissionen motiverat hamnanläggningarnas eller förbättringarnas relativa betydelse i sitt betänkande rörande de särskilda hamnplatserna.

I fråga om kostnaden för det framtida underhållet af de hamnarbeten, som af staten skulle utföras, har kommissionen, med framhållande att det icke låte sig göra att för närvarande bedöma underhållskostnaden för hvarje hamn särskildt, ansett, att underhållet kunde beräknas uppgå till högst 2 procent af anläggningskostnaden, i hvilken underhållskostnad då inginge ej blott erforderligt underhåll af vågbrytare och bryggor utan äfven kostnaden för de smärre muddrings- och upprensningsarbeten, som kunde komma ifråga, jämte kostnaden för underhåll af för sådana arbeten inköpt arbetsmaterieell, hvaremot däri icke kunde inräknas kostnad för större muddringsarbeten, orsakade af uppgrundning till följd af stormfloder eller dylika oförutsedda händelser, eller kostnad för reparation af större skador, som eventuellt komme att uppstå vid sådana ovanligt starka stormar som julstormarna åren 1902 och 1904.

I detta sammanhang uttalar kommissionen såsom sin uppfattning, att de hamnumgälder, som fiskarena borde erlägga, skulle vara så stora, att de räckte till för hamnarnas underhåll under vanliga förhållanden, samt att, om hamnarna byggdes så starka, som kommissionen föreslagit, de för underhållet behöfliga hamnumgälderna säkerligen ej blefve större, än att de med relativ lätthet kunde bäras af fiskarena, då dessa ej bidroge till byggnadskostnaderna. Kommissionen har därvid hänvisat till, att normala underhållskostnaden af kommissionen beräknats till högst 2 procent af anläggningskostnaden, samt till en bilaga innehållande en redogörelse för de hamntaxor, som för närvarande gälla för en del fiskehamnar.

[58.]

Väg- och
vatten-
byggnads-
styrelsen samt
landbruks-
styrelsen den
1 februari
1910.

I den underdåniga skrifvelse, hvarmed väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t, såsom jag ofvan omtalat, öfverlämnat fiskehamnskommissionens betänkande, hafva ämbetsverken, under hänvisning till sina underdåniga framställningar om kommissionens tillsättande, ånyo betonat angelägenheten af, att de missförhållanden, under hvilka hafs- och kustfisket i vårt land haft och hade att arbeta, snarast möjligt afhjälptes. Att detta icke blott vore af stor vikt utan äfven en ren nödvändighet, så framt fiskerinäringen icke skulle gå tillbaka i stället för att utvecklas, framginge än tydligare af den omfattande utredning, som nu framlagts af fiskehamnskommissionen, hvilken genom sina undersökningar haft tillfälle att erfara, huru saknaden af goda hamnar hindrat fiskarena att bedrifva sin näring på ett tidsenligt och inbringande sätt med ändamålsenligare båtar och redskap samt hurusom den hjälp, som staten redan lämnar genom fonden för fiskerinäringens befrämjande, endast kunnat tagas i anspråk, där goda naturliga eller konstgjorda hamnar lämna skydd åt den tidsenliga, dyrbara båtmateriell, som med denna hjälp kunnat anskaffas. Kommissionen hade haft rika tillfällen att konstatera, att hafs fiskets utveckling och tillväxt framför allt vore beroende af, att fiskarena kunde vara utrustade med sådana båtar och redskap, som gjorde det möjligt för dem att bedrifva fisket långt ut till sjöss på de från våra kuster aflägsna rikare fiskeplatserna, där ett vinstgifvande fiske kan idkas. Öfverallt, där en skyddande skärgård saknades, kunde fiskarena icke våga sig på att anskaffa de stora dyrbara båtar och den moderna fiskeredskap, som måste användas för fiske å sådana långt borta från hemlandskusten belägna fiskeplatser, och kunde därför icke heller begagna sig af de möjligheter till en rikligare vinst, som där stode till buds. Endast om på den öppna kusten goda och trygga hamnar funnes, kunde det nu bedrifna, föga lönande strandfisket med mindre båtar öfvergifvas och fiskarena förskaffa sig en riklig inkomst genom storfiske, bedrifvet vid de aflägsna fiskeplatserna ute till hafs med stora båtar, som de tider af året, då de ej vore ute på fiske, kunde ligga trygga i säker hamn på hemorten.

Ett oeftergifligt vilkor för hafs fiskets och hela fiskerinäringens utveckling genom ett allmänt användande af fullt tidsenliga fiskebåtar och fångstredskap vore därför, att tillräckligt djupa, väl skyddade och lämpligt belägna hamnar funnes till fiskarens förfogande.

Då de starka och dyrbara fiskehamnar, som sålunda erfordrades för fiskerinäringens utveckling, alldeles otvifvelaktigt icke kunde komma till stånd på annat sätt, än att staten direkt ingrepe och bringade dem till utförande, ville ämbetsverken för sin del på det allra kraftigaste

tillstyrka, att staten med det allra snaraste måtte gripa verket an i öfverensstämmelse med hvad fiskehamnskommissionen i sin utredning i detta afseende förordat.

[58.]

Vid den närmare granskning ämbetsverken därpå underkasta kommissionens förslag framhålles till en början, att, då de af kommissionen utarbetade hamnplanerna vore att anse allenast såsom utkast, så måste fullständigt detaljerade arbetsplaner upprättas för hvarje särskildt arbete, när detta skulle bringas till utförande.

De för arbetena beräknade kostnaderna torde därför enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkning säkerligen komma att ställa sig högre, än af kommissionen endast ungefärligt angifvits. Tydligt vore nämligen, att kommissionen icke kunnat ingå i så detaljerade undersökningar, som måste ske, då fråga blefve om utarbetande af de definitiva arbetsplanerna. Först vid verkställande af kostnadsberäkningarna med ledning af definitiva, på i möjligaste mån detaljerade undersökningar grundade arbetsplaner blefve det möjligt att med större säkerhet bedöma, i hvad mån det af kommissionen nu öfverslagsvis beräknade beloppet cirka 5,885,100 kronor för utförande af de arbeten, som skulle erfordras för fiskehamnsväsendets i Sverige rationella ordnande, kunde komma att erfordra höjning.

I fråga om underhållskostnaden för hamnarbetena ansåge ämbetsverken ett belopp af 2 procent af den totala anläggningskostnaden vara tillräckligt.

Beträffande vidare storleken af de hamnumgälder, som kunde påräknas, framhålla ämbetsverken, att kommissionen därutinnan lämnat den utredning, som omständigheterna medgifvit och påkallat.

Någon sifferberäkning eller bestämd uppskattning af de belopp, hvartill hamnafgifter borde kunna påläggas å respektive platser i form af båt- och fartygsafgifter samt afgifter för fisk af olika slag samt hvilka totalbelopp, som på grund däraf årligen skulle kunna ingå till hamnfonden från respektive hamnar, hade kommissionen visserligen icke framlagt utan allenast angifvit de allmänna grunder, efter hvilka kommissionen ansåge, att hamnumgälderna borde utgöras, och de hänsyn, som vid deras bestämmande borde beaktas.

En detaljerad utredning, om huru stora hamnumgälder som vid hvar och en af de olika hamnarna må kunna påläggas fiskarena utan att verka oskäligt betungande samt om hvilka belopp som därigenom kunna påräknas komma att inflyta till hamnfonden, skulle också erfordra ingående undersökningar, som skulle taga ganska lång tid i anspråk. Fisket vore också stadt i stark utveckling och, skulle nya hamnar

[58.] komma till stånd och äldre hamnar fördjupas, komme detta att medföra en ytterligare utveckling af fisket, som ej för närvarande kunde beräknas, och äfven leda därtill, att hamnarna komme att besökas af större fartyg, än hvad för närvarande vore fallet. De ganska svåråtkomliga siffror, som i detta afseende under nuvarande förhållanden skulle kunna för de särskilda hamnarna erhållas, blefve således helt visst missvisande och i alla händelser otillförlitliga, då en stor del af hamnarna skulle nyanläggas och någon beräkning af hamnumgälderna i dessa knappast skulle kunna ske.

För sin del anse emellertid styrelserna i likhet med kommissionen det kunna antagas, att hamnumgäldernas totala belopp skulle komma att räcka till att gälda den vanliga kostnaden för hamnunderhållet.

Ämbetsverken erinra vidare, att kommissionen förslagsvis antagit, att samtliga de till en byggnadskostnad af cirka 5,085,100 kronor beräknade hamnarbetena skulle kunna bringas till utförande under en byggnadstid af 5 år. Enligt det härför i kostnadstablan framlagda utkastet till arbetsplan skulle antalet nybyggnads- eller förbättrings- arbeten, som skulle *sättas i gång eller samtidigt bedrivas* utgöra:

under 1:sta byggnadsåret:	17 st. för en beräkn.kostn. af	1,271,200 kronor
„ 2:dra	„ : 32 „ „ „ „	„ 1,310,400 „
„ 3:dje	„ : 27 „ „ „ „	„ 1,088,000 „
„ 4:de	„ : 24 „ „ „ „	„ 844,500 „
„ 5:te	„ : 18 „ „ „ „	„ 571,000 „
Summa		5,085,100 kronor

Antalet för hvarje år nya arbeten, som skulle sättas i gång under året, skulle uppgå

under 1:sta arbetsåret till	17 st. på olika hamnplatser,
„ 2:dra	„ „ 22 „ „ „ „
„ 3:dje	„ „ 15 „ „ „ „
„ 4:de	„ „ 16 „ „ „ „
„ 5:te	„ „ 9 „ „ „ „

Efter en jämförelse med förhållandena, sådana de utvecklats i Norge, framhålla ämbetsverken, att det icke syntes antagligt, att man här i Sverige lämpligen skulle kunna genomföra samtliga de af kommissionen förordade hamnarbetena på en så kort byggnadstid som 5 år. Kan man antaga — fortsätta ämbetsverken — att samtliga de af kommissionen förordade hamnarbetena jämte anskaffandet af arbetsmateriell och upprättande af arbetsplaner kunna komma att slutföras på en tid af 15 år, bör man, med hänsyn bland annat därtill att

vissa af de i kommissionens ungefärliga beräkningar använda prisen under nuvarande förhållanden äro låga, jämväl taga hänsyn till en möjlig stegring i arbetslöner och pris å materialier af i genomsnitt för byggnadsperioden ända till 20 å 25 procent. Den af kommissionen nu beräknade anläggningskostnaden 5,085,100 kronor skulle sålunda af *denna* anledning kunna komma att ökas till cirka 6,356,400 kronor. Kan man vidare förutsätta, att vid de definitiva arbetsplanernas utarbetande arbetskvantiteternas kubikmassor dels visa sig vara af delvis annorlunda och mera svårarbetad beskaffenhet, dels få, i följd af detaljundersökningarna och af behöfliga ändringar af de nu framlagda endast ungefärliga utkastet och ungefärliga beräkningarna, väsentligen förhöjas, så att af dessa båda orsaker arbetskostnaden måste ökas med måhända 25 procent utöfver hvad i dessa utkast och beräkningar nu upptagits, så skulle det förenämnda beloppet af *denna* anledning kunna komma att ökas till cirka 7,945,500 kronor. Kommer så härtill kostnaden för arbetsmateriell med 800,000 kronor och kostnaden för den anskaffade materiellens underhåll under byggnadsperioden och delvisa nyanskaffning med cirka 60,800 kronor för år, så skulle af *denna* anledning totala anläggningskostnaden växa till i rundt tal 9,660,000 kronor.

Med ett dylikt belopp för totala anläggningskostnaden skulle under sådana förutsättningar kostnaden för hamnarbetenas ordinära underhåll, beräknad till 2 procent af anläggningskostnaden, vara att ställa i utsikt med ett belopp af cirka 193,200 kronor årligen.

Kommissionen har för att visa fiskets utveckling meddelat statistiska uppgifter om fisket i de kustlän, för hvilka en noggrannare och tillförlitligare fiskeristatistik finnes. Sammanräknas fiskets totalvärde i första hand för de sex län, för hvilka uppgifter finnas i de tabeller, som varit tillgängliga i kommissionens betänkande, under de däri upptagna 4 sista åren eller 1904—1907 och tages medeltalet för år, så får man 8,641,593 kronor. I landtbruksstyrelsens berättelse för år 1907 uppgifves afkastningen af fisket för rikets alla kustlän till 11,500,000 kronor.

För år 1908 lämnade fisket i 12 kustlän 12,687,000 kronor. Emellertid är för några af dessa län fisket icke fullständigt upptaget eller alldeles för lågt angifvet. Med hänsyn härtill och med en sannolikhetssuppskattning af fiskets värde i de tre felande länen visa sig samtliga kustlänens fisken år 1908 hafva lämnat en afkastning af $13\frac{1}{2}$ å 14 miljoner kronor.

Kunna fiskarena utan att varda oskäligt betungade utgöra hamnumgälder i form af afgifter för båtar och fiskefartyg samt in- och utförselaf-

[58.] gifter för olika slags fisk till ett belopp af cirka 2 procent af bruttoinkomsten af fisket, lågt beräknadt till endast cirka 10 miljoner årligen, så funnes ock utsikt till att de till statens hamnfond ingående hamnumgålderna skulle räcka till för hamnarnas normala underhåll. Kunnat fiskarena åter icke utgöra hamnumgålder till större belopp än cirka 1 procent af bruttoinkomsten af fisket, så skulle staten få vidkännas för hamnarnas underhåll cirka 93,200 kronor årligen. Detta torde emellertid sannolikt icke behöfva befaras, då hafs- och kustfiskets bruttovärde säkerligen skulle komma att öfverstiga det för år 1908 uppskattade beloppet af cirka 13,500,000 å 14,000,000 kronor, sedan tillkomsten af goda och säkra fiskehamnar möjliggjort fiskets bedrifvande med större fiskebåtar och modernaste fångstredskap vid de mera vinstgifvande aflägsnare fiskeplatserna långt ute till hafs, hvarigenom fisket skulle ernå en hittills omöjlig kraftig utveckling.

De ofvan gjorda antagandena och approximativa beräkningarna kunna — tillägga ämbetsverken — såsom delvis beroende af sådana faktorer, som icke äro eller kunna vara kända, endast gifva en antydning om, hvartill kostnaderna möjligen kunna tendera att uppgå för såväl anläggningen som framtida underhållet af de utaf kommissionen förordade hamnarbetena.

Ämbetsverken hafva därefter öfvergått till vissa frågor rörande utförandet af hamnbyggnadsarbetena, hamnarnas administration o. s. v. Den af kommissionen föreslagna hamnbyggnadsafdelningen hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen borde — enligt ämbetsverkens uppfattning — tills vidare uppföras allenast å extra stat; först sedan byggnadsperioden afslutats och underhållsperioden skulle vidtaga, blefve det möjligt definitivt bestämma det erforderliga antalet befattningar vid statens hamnväsen. Först då kunde dessa befattningar uppföras å styrelsens ordinarie stat.

Enligt ämbetsverkens åsikt skulle det erfordras en tid af 1 å 1 ½ år för anskaffande af den för hamnarbetena nödiga arbetsmaterielen. Under denna tid torde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hinna verkställa erforderliga noggranna detaljundersökningar samt utarbета arbetsplaner för så många af hamnarbetena, som lämpligen kunde till en början sättas i gång. Styrelsen borde därefter för hvarje år till Kungl. Maj:t ingifva budgetförslag för hamnbyggnaderna för pröfning och fastställelse äfvensom förslag angående erforderliga anslag.

Vid beviljandet af byggnadsmedel för de i budgetförslag uppförda fiskehamnsarbeten, som skulle under budgetsåret bringas till

utförande, syntes erforderliga stadganden böra göras beträffande afsondring af nödigt område i land för hamnen, för den i hamnen bedrifna rörelsen samt för bostadslägenheter åt fiskarena. Det syntes därför böra stadgas, att, innan något hamnarbete finge å platsen påbörjas, förbindelse skulle till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ingifvas från ägaren eller ägarna till marken å och vid hamnplatsen *att* utan ersättning afstå till staten eller till ett af hamnintressenterna bildadt hamnbolag, i händelse att hamnen skulle endast med statsanslag utföras af intressenterna, den mark, som erfordrades till hamnanläggningen, *att* utan ersättning tillåta, att å ägarens mark toges och framskaffades de materialier af berg, sten, grus och sand m. m., som erfordrades såväl under arbetet som därefter vid utförande af underhållsarbete å anläggningen, *att* utan ersättning afstå särskild mark till platser för lossning, lastning och upplag, för torkning af fiskeredskap samt för magasin och sjöbodrar, tillfartsvägar till hamnen m. m., *äfvensom att* anvisa och uthyra till fiskarena tomter för bebyggande mot skälig afgift, som, i händelse godvillig öfverenskommelse om afgiften ej kunde träffas, skulle af Kungl. Maj:t bestämmas, efter det att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet inkommit med utredning och yttrande i ärendet.

Då de af staten byggda fiskehamnarna skulle stå under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens administration och deras underhåll handhafvas af samma styrelse, torde de af kommissionen föreslagna lokala hamnstyrelserna också böra tillsättas af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Dessa hamnstyrelser borde årligen — lämpligen kvartalsvis — till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redovisa de inflytande hamnumgålderna. Då emellertid dessa hamnumgälder skulle ingå till en staten tillhörig hamnfond och fondens medel borde i likhet med statens öfriga fonder göras räntebärande, så torde denna fond böra ställas under förvaltning af statskontoret, som då skulle i vederbörlig ordning på rekvisition tillhandahålla väg- och vattenbyggnadsstyrelsen de för hamnarnas underhåll årligen i budgeten upptagna erforderliga medlen.

Då de hamnar, som med statsbidrag byggas eller byggts af intressenterna själfva, skulle underhållas af intressenterna, men underhållet öfvervakas och kontrolleras af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, torde den af kommissionen föreslagna anordningen beträffande dessa hamnars förvaltning vara både befogad och väl behöflig, hvarför mot förslaget i denna del intet annat syntes vara att invända, än att reglementen för hamnkassornas användning torde böra af Kungl. Maj:ts befallningshafvande fastställas för *alla* de hamnar, som skulle underhållas af in-

[58.] tressenterna själfva och för hvilka hamntaxor skulle fastställas, oberoende af huruvida hamnanläggningarna vore mer eller mindre betydelsefulla.

Beträffande kommissionens förslag därom, att samtliga hamntaxor borde af Kungl. Maj:ts befallningshafvande fastställas, erinra ämbetsverken, att, då de hamnumgälder, som skulle ingå till statens hamnfond, skulle användas till bestridande af de af staten byggda fiskehamnarnas underhåll genom statens försorg, hamntaxorna för samtliga *dylika* hamnar borde fastställas af Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:ts befallningshafvande beträffande dessa hamnar endast till Kungl. Maj:t med eget yttrande för nådig pröfning och fastställelse öfverlämna förslagen till hamntaxor, sedan dessa blifvit utarbetade på sätt Kungl. Maj:t kunde finna erforderligt. Innan förnyad taxa fastställdes varo sig af Kungl. Maj:t eller af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, torde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen böra lämnas tillfälle att afgifva yttrande, huruvida kostnaden för underhållets bestridande erfordrade ändring af förut gällande taxa.

*Sammanfattning af
ämbetsverkens
förslag.*

Såsom sammanfattning af det ofvan anförda hemställa ämbetsverken, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen *dels* att besluta:

att de fiskehamnsarbeten, som af fiskehamnskommissionen upptagits i tabell I af den utaf kommissionen upprättade öfversiktstablan öfver fiskehamnar å Sveriges kuster från norska till ryska gränsen, skola af staten byggas eller väsentligen förbättras enligt arbetsplaner, som böra utarbetas med ledning af de utaf kommissionen framlagda ungefärliga planerna för dessa arbeten,

att de fiskehamnsarbeten, som af fiskehamnskommissionen upptagits i tabell II af samma öfversiktstabla, skola medelst anslag en gång för alla i sin helhet, eller, i de särskilda undantagsfall fiskehamnskommissionen föreslagit, endast till den af kommissionen i sådana fall föreslagna delen, bekostas af staten, men utföras af hamnintressenterna själfva,

att staten, mot uppbärande af hamnumgälder, som skola ingå till en staten tillhörig under statskontorets förvaltning stående hamnfond med de årliga belopp, som Kungl. Maj:t efter pröfning af från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i ofvannämnda kustlän ingifna förslag kan finna skäligt fastställa, skall underhålla de fiskehamnsarbeten, som skola utföras af staten, och därför bestrida den kostnad, som eventuellt kan för underhållet erfordras utöfver sagda hamnumgälder,

att hamnintressenterna själfva mot uppbärande af hamnumgälder enligt hamntaxor, som af Kungl. Maj:ts befallningshafvande fastställas,

skola underhålla de fiskehamnsarbeten, som af dem skola utföras med statsanslag en gång för alla, [58.]

att de fiskehamnsarbeten, som af staten utföras, skola för statens räkning utföras och underhållas genom en i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen särskildt härför inrättad afdelning för statens hamnväsen, som jämväl skall öfvervaka och kontrollera utförandet och underhållet af de fiskehamnsarbeten, som skola utföras af hamnintressenterna själfva,

att å afdelningen för statens hamnväsen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skola vara anställda en afdelningschef benämnd hamndirektör, och en ingenjör, benämnd 1:ste hamningenjör,

att aflöningen för dessa och för samtliga för hamnbyggnadsarbetena anställda arbetsledare, posthafvande ingenjörer, hamnbyggmästare m. fl. skola under byggnadsperioden påläggas byggnadsarbetena och utgå från de årligen anslagna byggnadsmedlen och därför uppföras i de förslag till hamnbyggnadsbudget, som årligen skola till Kungl. Maj:t af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ingifvas,

att det skall åligga väg- och vattenbyggnadsstyrelsen dels att för hvarje arbetsår, räknadt från den 1 april till och med påföljande 31 mars, till Kungl. Maj:t ingifva förslag till budget för statens fiskehamnsbyggnader för pröfning och fastställelse samt till nådig proposition till Riksdagen för beviljande af de för följande budgetsåret till hamnarbetena erforderliga byggnadsmedel, dels att genom afdelningen för statens hamnväsen upprätta och till Kungl. Maj:t för nådig pröfning och fastställelse inkomma med såväl arbetsplaner för de hamnarbeten, som i budgetsförslaget upptagits, som ock förslag till afsöndring af nödiga områden i land för hamnen, för den i hamnen blifvande rörelsens bedrifvande samt för bostadslägenheter åt fiskarena, dels ock att för de fiskehamnar, som skola byggas af staten, tillsätta lokala hamnstyrelser, som skola till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statskontoret redovisa de till statens hamnfond inflytande hamnumgälderna,

dels att på extra stat anvisa till anskaffande af den för hamnarbetenas utförande och underhåll erforderliga arbetsmateriellen ett belopp af 800,000 kronor samt till verkställande af nödiga detaljundersökningar och utarbetande af definitiva arbetsplaner och till påbörjande af de utaf fiskehamnskommissionen föreslagna hamnarbetena ett ytterligare belopp af 700,000 kronor att genom statskontoret ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

Vid det underdåniga utlåtandet finnes fogad en reservation af öfverdirektören hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen F. Wijnblad, *Reservationer.*

[58.] byråchefen hos samma styrelse O. Z. Ekdahl samt byrådirektören därstädes P. H. Hedenblad. I reservationen framhålles, bland annat, *att* någon beräkning eller uppskattning af de belopp, hvartill hamnafgifter borde kunna påläggas å respektive platser i form af båt- och fartygsafgifter samt afgifter för fisk af olika slag, eller af de totalbelopp, som på grund däraf årligen skulle kunna ingå till hamnfonden från respektive hamnar, icke af kommissionen framlagts, utan att kommissionen endast angifvit de allmänna grunder, efter hvilka kommissionen ansett, att hamnumgälderna borde utgöras; *att* reservanterna fördenskull icke kunde biträda det i utlåandet gjorda uttalandet därom, att det kunde antagas, att hamnumgäldernas totala belopp skulle komma att räcka till att gälda den vanliga kostnaden för hamnunderhållet; *samt att* reservanterna för sin del ansåge, att det underdåniga utlåandet bort innehålla en hemställan, att Eders Kungl. Maj:t, innan nådig proposition enligt styrelsernas förslag aflätes till Riksdagen, ville, på sätt Eders Kungl. Maj:t kunde finna lämpligast, vare sig genom landtbruksstyrelsen eller Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i kustlänen eller annorledes, låta verkställa utredning om det totalbelopp, hvartill de årliga hamnumgälder kunde öfverslagsvis beräknas uppgå, hvilka, utan att verka oskäligt betungande för fiskerinäringens idkare, kunde af dessa utgöras vid de hamnar, som af fiskehamnskommissionen förordats till utförande och förbättring.

Departements-
chefen.

Redan sedan lång tid tillbaka har statens uppmärksamhet varit riktad på den fråga, som utgjort föremål för fiskehamnskommissionens undersökningar. De åtgärder, som från det allmännas sida hittills vidtagits för frågans lösning, hafva emellertid, såsom framgår af ofvan lämnade redogörelse, icke ledt till åsyftadt resultat.

Bland svårigheter, som alltjämt äro förenade med den svenska fiskarbefolkningens mödosamma yrke, lärer bristen på lämpliga fiskehamnar eller andra hamnar vara en af de påtagligaste. Detta missförhållande har, såsom ock af chefen för jordbruksdepartementet år 1905 framhölls, på ett betänkligt sätt verkat hämmande på utvecklingen af en synnerligen viktig gren af landets fiskerinäring, från hvilken eljest tvifvelsutan skulle kunna erhållas en väsentligt större inkomst än nu i allmänhet vore fallet. Befintligheten af lämpliga och säkra hamnar utgör nämligen en nödvändig förutsättning för bedrifvande af fiske å större afstånd från landets kuster å ställen, där utbytet af fisk skulle blifva betydligt rikligare än i närheten af kusten. Det ligger i öppen dag, att de dyrbarare farkoster, som erfordras för dylikt fiske, icke i den utsträck-

ning önskligt vore anskaffas af fiskarbefolkningen, med mindre säkra hamnar för dessa farkosters förläggande äro att tillgå. Staten har under senare tider bland annat genom anordnande af kostsamma undersökningar rörande fisktillgången i de vårt land omgifvande hafven och därmed sammanhängande förhållanden äfvensom genom lån ur fonden för fiskerinäringens befrämjande sökt verka för ett i större skala bedrivet fiske. Intet tvifvel läser dock råda därom, att de resultat, staten med nämnda uppförfningar åsyftat att ernå, skola blifva i större eller mindre grad ouppnådda, därest fiskarbefolkningen vid kusterna allt framgent är i saknad af trygga hamnar. Sådana äro nämligen nödvändiga för användande af de större fiskefartyg, som erfordras för fiske på aflägsnare farvatten. Och den utaf kommissionen framlagda statistiken bekräftar, att fiskets utveckling och tillväxt i hög grad äro beroende af, att fiskarena äro och kunna vara så utrustade med båtar och redskap, att de ej äro nödsakade att inskränka sin fångst till allenast de närmast kusten belägna vattnen. Med hänsyn till af mig nu antydda förhållanden hafva de myndigheter, som yttrat sig i frågan, icke heller tvekat att beteckna ett tillfredsställande ordnande af fiskehamnarna såsom ett lifsvillkor för nu ifrågavarande näringsgren.

Det berättigade i fiskarbefolkningens kraf på tillfredsställande hamnar har jämväl från statsmakternas sida blifvit erkändt. Härom vittna de betydliga anslag, som af allmänna medel redan anvisats till dylika hamnanläggningar. Frånsedt de tillfällen, då på särskilda framställningar Riksdagen beviljat medel till utvidgande eller förbättrande på statens bekostnad af vissa hamnar af det slag hvarom nu är fråga, hafva enligt uppgifter, som lämnats mig från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, endast under den senaste tioårsperioden 1901—1910 från det å extra stat under sjätte hufvudtiteln uppförda anslaget till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis, mindre hamnbyggnader m. m. anvisats medel till sammanlagdt belopp af i rundt tal 822,000 kronor att användas dels till fullbordande af redan påbörjade hamnanläggningar och dels till understödjande af icke mindre än tjuguåtta under samma period beslutade nya sådana.

Då staten sålunda redan nu bidrager med afsevärda belopp till anläggandet af mindre hamnar, synes detta mig innebära en kraftig maning att tillse, det de hamnbyggnader, som komma till utförande, också för framtiden underhållas och icke lämnas att förfalla. Enligt gällande bestämmelser åligger det visserligen hamnintressenterna, därest statsbidraget icke öfverstiger $\frac{2}{3}$ af kostnaden, att själfva underhålla hamnen äfvensom att ställa behörig säkerhet för denna förpliktelses fullgörande. Den sålunda lämnade säkerheten har emellertid i de allra

{58.] flesta fall befunnits helt och hållet illusorisk och erfarenheten har vid upprepade tillfällen visat, att hamnintressenterna varit alldeles urstånd-satta att uppbringa erforderliga medel till verkställande af underhålls-arbeten å hamnanläggningarna. Såsom belysande exempel på ett par af de fall, då hamnanläggningar helt och hållet förfallit på grund af bristande underhåll, torde det tillåtas mig här anföra utdrag ur fiske-hamnskommissionens speciella betänkanden rörande hamnarna vid Träslöf och Glommen i Halland.

Kommissionen anför:

» — — — — —
Träslöfs hamnarm började byggas 1877 och afsynades den 28 juli 1879. Kostnadsberäkningen gick ut på 17,400 kronor, hvaraf två tredjedelar eller 11,600 lämnades i statsbidrag. Återstående tredjedelen åstad-koms på så sätt, att ett aktiebolag, som åtminstone hufvudsakligen be-stod af fiskare, bildades. Hvarje aktie lydde å 22 kronor. Många svårigheter uppstodo vid indrifvandet af de tecknade beloppen och af nödiga medel för hamnens underhåll. Enligt ett bolagsstämmoprotokoll den 1 juni 1880 hade bolaget då en skuld af 800 kronor och beslöts, att »för hamnens iståndsättande» af hvarje delägare utkräfvå 4 kronor i månaden, tills behovet blifvit fyllt, samt att lagsöka de tredskande. Redan 1884 visade sig en reparation, eller rättare en ombyggnad af hamnen — — — — —

— — — — — alldeles nödvändig. Vid en svår storm i oktober nämnda år bröt sjön in i hamnen och förstörde 5 där liggande öppna båtar. Man hade då ej ännu skaffat sig däcksbåtar. En svår uppgrundning af sand hade ock redan ägt rum. På ett offentligen utlyst möte den 13 oktober samma år förklarade sig Träslöfs läges fiskare, då 60 arbets-före män, ej kunna ikläda sig några utgifter till hamnens reparation eller ombyggnad. Kostnaden härför var ock af dåvarande ingenjören H. Holmberg beräknad till 27,647 kronor, likväl utan att hamnarmen kunde försäkras blifva kraftig nog. Fiskarena voro fattiga, ingen af dem var uppskattad till 500 kronors årsinkomst.

Sedan fiskarena i Träslöfs läge efter 1884 började förskaffa sig däcksbåtar, tilltogo deras svårigheter och bekymmer för att kunna hålla dessa båtar skyddade. De upptogo tanken att möjligen anskaffa tredje-delen af den nyssnämnda förslagssumman, oaktadt farhågor förefunnos, att för densamma ej skulle kunna erhållas någon varaktig hamnarm. Kommunens borgen behöfdes, efter hvad som antogs, för att erhålla två tredjedelar af kostnaderna i statsbidrag.
— — — — —

Icke ens på detta sätt kunde en tredjedel af kostnaderna fyllas, [58.]
och saken förföll.

År 1891 slogs en däcksbåt sönder innanför den ytterst bristfälliga hamnarmen, och 1892 kunde blott 4 däcksbåtar där hafva ett nödtorftigt skydd. Andra af dessa båtar voro förlagda innanför Svarteskär och 1895 uppstod, såsom en nödfallsåtgärd, tanke på, att där få hamn anlagd. Planer, som framkommit på att Träslöfs fiskare skulle flytta till Varberg eller till den utanför Varberg belägna Getterön, hade af flera skäl måst uppgifvas.

Vid julstormen 1902 blef Träslöfs läges hamnarm utsatt för den sista afgörande förstörelsen. Fiskarena, som endast i nödfall önskade få hamn vid Svarteskär, läto nu på egen bekostnad den danska hamnbyggarfirman Hoffman, Hansen & C:o, som fullbordade ombyggnaden af Varbergs hamn, uppgöra förslag till hamn vid Träslöfs läge, hvilket slutade på en kostnad af 84,095 kronor och som varit för fiskehamn-kommissionen tillgängligt.

— — — — —
» — — — — —
Till Glommens hamn beviljades 1876 ett statsanslag af 33,300 kronor, och bildades ett hamnaktiebolag, som utgjorde den återstående tredjedelen af kostnaderna samt stod för hamnens byggande och skulle svara för dess underhåll. Hamnen afsynades den 17 augusti 1880. Redan följande år visade det sig, hvilken stor roll hamnen kunde komma att spela såsom nödhamn för den flotta, som låg på fiske å de utmärkta fiskeplatserna utanför Morup. Elfva främmande däcksbåtar, de flesta från Skåne, sökte då vid en svår storm och fann sin räddning i Glommens hamn, under det att en tolfte båt, som ej nådde hamn, förgicks med man och allt. Allt efter som hamnen förfallit och grundat upp, har den emellertid förlorat sin betydelse som nödhamn.

År 1891 hade detta förfall framskridit så långt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ingick till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan om medel till undersökning för förbättring och fullständigande af Glommens hamn. Den 13 januari 1892 förstördes lastbryggan inne i hamnen och 3 däcksbåtar slogs sönder därstädes, hvarvid 12 fiskare förlorade den hufvudsakligaste förutsättningen för sitt uppehälle. Den västra eller norra vägbrytaren eller hamnarmen, redan förut mycket skadad, rasade också vid detta tillfälle på en jämförelsevis lång sträcka. År 1894 uppgjorde major Gagner på uppdrag af nämnda styrelse för-

- [58.] slag och kostnadsberäkning till Glommens hamns istandsättande, och ställde sig kostnaden då för detta arbete till 58,000 kronor.

Sedan västkustbanan blef anlagd, kom Glommens hamn icke att äga samma betydelse för Morups sockens jordbruksintresse som förut. De landtbrukare, som voro delägare i hamnaktiebolaget, lämnade därefter fiskarena skäligen ensamma i dessas oafåtliga sträfvan att hålla hamnen i stånd. Fiskarena fingo ensamma, eller så godt som ensamma, åter uppföra den nämnda lastbryggan, och de förstärkte den västra hamnarmen, så godt de kunde. De hafva själfva hållit sig inseglingslyktor eller fiskefyrar till en årlig kostnad af omkring 100 kronor.

År 1895 voro äfven södra hamnarmen och pirhufvudet betydligt ramponerade. Samma år var det starkt ifrågasatt, att hamnaktiebolaget skulle i underdånighet söka ett statsbidrag till två tredjedelar af det ofvan nämnda beloppet 58.000 kronor samt därmed utföra hamnens reparation eller rättare ombyggnad, men bolaget afslog detta mot de närvarande fiskarens röster.

Följande år väcktes af ortens landstingsman i landstinget förslag om bidrag till hamnbyggnaden, men utan framgång. Detta förslag upprepades och åtföljdes af förslag, att landstinget måtte åtaga sig kostnaderna för hamnens underhåll, men landstinget ansåg sig böra afslå båda dessa förslag.

Vintern 1899—1900 var södra hamnpiren till hälften nedrasad. Lämnade åt sig själfva kunde fiskarena omöjligen ens sammanskjuta en tiondel eller 10,000 kronor af den för hamnbyggnaden *då* behöfliga summan. Deras anhållan hos socknens kommunalstämma om ett mindre bidrag (1,000 à 2,000 kronor) för att fylla, hvad fiskarena ej själfva mäktade åstadkomma till uppnående af nämnda tiondel, blef afslagen.

Enligt en på uppdrag af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen af distriktsingenjören kapten A. Asplund 1901 uppgjord beräkning skulle då återuppbyggandet af det här nämnda pirhufvudet och andra, mest trängande hamnreparationer, kosta 18,900 kronor, men kunde, enligt distriktsingenjör Asplund, hamnen härigenom ej ens för tillfället blifva på betryggande sätt ordnad. Dess ombyggande ansågs af honom komma att belöpa sig till 108,000 kronor. I sin nöd hade fiskarena anhållit om ett statsbidrag af 7,000 kronor för utförande af de allra mest behöfliga hamnreparationerna. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

förordade åter ett statsanslag (1,000 kronor) till uppgörande af nytt hamnförslag. [58.]

Vid »julstormen» den 25—26 december 1902 gick en däcksbåt förlorad i Glommens hamn och några småbåtar ledo skada; dock stod sig det, som var kvar af hamnarmarna, ganska bra. Den utdragning af sand från hamnens inre landssida, som vid stormtillfällen brukat äga rum, blef vid nämnda julstorm ej stor.

Då Riksdagen år 1898 för sin del antog de förändrade grunder, som ännu gälla för åtnjutande af understöd till mindre hamnbyggnader från ofvannämnda å sjätte hufvudtiteln uppförda anslag, utgick Riksdagen därifrån, att det statsbidrag intill två tredjedelar af anläggningskostnaden, som enligt då gällande bestämmelser kunde beviljas, i många fall vore otillräckligt för att möjliggöra utförandet af dylika företag äfvensom att särskilda medel till bestridande af underhållskostnaden borde ställas till vederbörandes förfogande, och beslöt Riksdagen i anslutning härtill, att statsanslaget skulle kunna utgå med nio tiondelar af den beräknade kostnaden, att likväl af detta statsanslag allenast sju niondelar finge användas till arbetets utförande, hvaremot återstående två niondelar skulle ingå till en under landstingets förvaltning ställd hamnfond, samt att såsom villkor för erhållande af statsbidrag skulle gälla, bland annat, att landstinget åtagit sig ansvara för hamnbyggnadens underhåll.

Fiskehamnskommissionen har emellertid erinrat, hurusom det sålunda uppställda villkoret om skyldighet för vederbörande landsting att ansvara för hamnunderhållet faktiskt föranledt därtill, att statsbidrag till nio tiondelar af anläggningskostnaden allenast i ett enda fall kommit att utgå, nämligen till Stora Dyrö hamn i Bohuslän. Kommissionen har vidare beträffande statens bidrag till anläggningskostnaden framhållit, att till och med en tiondel af denna kostnad — under antagande att nio tiondelar af kostnaden kunde erhållas för själfva byggandet — i många fall utgjorde ett belopp, som hamnintressenterna själfva omöjligen kunde anskaffa vare sig genom tillskott eller på lånevägen. Under intryck häraf har kommissionen framställt förslaget därom, att i regel staten själf skulle öfvertaga såväl anläggandet som underhållet af sådana hamnar, som utgöra föremål för denna framställning.

Kommissionen föreslår sålunda, att staten måtte bekosta och låta verkställa byggandet eller det väsentliga förbättrandet af 44 i kommissionens betänkande uppräknade hamnar äfvensom att staten måtte till

[58.] vissa förbättringsarbeten å 35 andra namngifna hamnar anslå erforderligt belopp en gång för alla. Sammanlagda kostnaden för ifrågavarande arbeten hafva af kommissionen beräknats till 5,085,100 kronor.

Fiskehamnskommissionen har i fråga om hamnarnas underhåll hemställt, att staten skulle, mot uppbärande af hamnumgälder till en under statens förvaltning stående, för alla kustlänen gemensam hamnfond, själf underhålla de hamnanläggningar, hvilka komme att utföras genom statens egen försorg. I fråga om kostnaden för detta underhåll har kommissionen beräknat densamma till *högst* två procent af anläggningskostnaden, hvori emellertid icke borde medtagas kostnad för större muddringsarbeten, orsakade af uppgrundning till följd af stormfloder eller dylika oförutsedda händelser, eller kostnad för reparation af större skador, som kunde komma att uppstå vid ovanligt starka stormar. De hamnumgälder, som skulle erläggas, borde enligt kommissionens mening vara så stora, att de räckte till hamnarnas underhåll under vanliga förhållanden, men likväl kunna med relativ lätthet bäras af fiskarena. Kommissionen, som vidare angifvit vissa allmänna grunder, efter hvilka umgälderna skulle utgå, har emellertid ej verkställt någon beräkning öfver de belopp, hvartill berörda umgälder kunde antagas uppgå, och jag tillåter mig att beträffande sistnämnda förhållande erinra om den vid ämbetsverkens utlåtande fogade reservationen.

Med anledning däraf har jag numera låtit genom ledamoten i kommissionen, byråchefen Trybom, verkställa vissa beräkningar rörande beloppet af de hamnumgälder, som skulle antagas komma att inflyta. Hvarje beräkning öfver hamnumgäldernas belopp måste med nödvändighet blifva i hög grad approximativ. Det gäller dock för tillfället endast att erhålla en utgångspunkt för bedömande af hamnarnas förmåga att utan för stora svårigheter för intressenterna bidra till hamnunderhållet. Möjligen torde det framdeles befinnas lämpligt att vid fastställande af hamntaxor följa andra grunder än de af Trybom försöksvis använda; detta behöfver dock icke inverka på totalbeloppet af umgälderna. Till grund för de af Trybom gjorda beräkningarna ligga dels den fiskestatistik, som för vissa län finnes upprättad, och dels uppgifter, som af kommissionen insamlats vid dess besök å respektive hamnplatser. Vid beräkningarna har Trybom utgått därför, att hamnumgälder skulle erläggas för fiskevaror, för båtar samt, vid hamnar, från hvilka skeppning af andra varor än fisk äger rum i mer afsevärd utsträckning, jämväl för sådana varor. Beträffande särskildt umgälderna för båtar och fisk hafva dessa i regel bestämts sålunda, att desamma, med ledning af nu befintliga hamntaxor upptagits:

för i hamnen hemmahörande båtar:

kuttrar och liknande fartyg	25 kronor per år
andra däckade fartyg samt snörpevadsbåtar	15 " " "
öppna båtar	5 " " "

för fiskevaror:

i allmänhet för 100 kilogram	10 öre
bohuslänsk vintersill för 100 kilogram	6 "

Med denna beräkningsgrund skulle ungälderna för fisk och båtar komma att vid de 44 hamnar, som enligt kommissionens förslag skulle byggas och underhållas af staten, uppgå till sammanlagdt för år räknadt..... kronor 22,583: —

Härtill komma afgifter:

för främmande båtar, som anlöpa hamnarna, minst ..	1,000: —
för skeppning från vissa hamnar af andra varor än fisk minst	1,500: —

Summa kronor 25,083: —.

Då sammanlagda beloppet af anläggningskostnaden för nu ifråga-
varande 44 hamnar beräknats till 4,650,300 kronor skulle således de
årliga hamnumgälderna uppgå till 0,54 procent af anläggningskostnaden.

Härvid är emellertid att märka, att förhållandena ställa sig väsent-
ligt olika beträffande de särskilda hamnarna tagna hvar för sig. Under
det att sålunda hamnumgälderna från vissa hamnar enligt de nu gjorda
beräkningarna skulle komma att utgöra helt obetydliga belopp jämfördt
med anläggningskostnaden, skulle åter andra hamnar bidra med belopp
betydligt öfverstigande 1 eller till och med 2 procent af hamnens
anläggningskostnad. Så skulle t. ex. från Hönö-Klåfva hamn kunna
påräknas 5,296 kronor i årliga umgälder motsvarande något mer än 5
procent af den beräknade anläggningskostnaden.

Jämväl den antagliga underhållskostnaden ställer sig synnerligen
olika vid olika hamnar bland annat beroende på, i hvad mån hamnarna
äro utsatta för öppna hafvet eller icke. Det af kommissionen beräknade
beloppet af de sannolika underhållskostnaderna, eller högst 2 procent
af anläggningskostnaden, utgör således allenast ett medeltal. Verkliga
kostnaden för underhållet af sådana hamnar, som hafva någorlunda
skyddadt läge, lära med stor sannolikhet icke komma att årligen uppgå
ens till 1 procent af anläggningskostnaden. Det torde vidare vara
uppenbart, att underhållskostnaden under de första åren, sedan hamn
fullbordats, ställer sig väsentligt lägre än ofvan angifna procenttal.

Den omständighet, att hamnarna i så hög grad skilja sig från hvar-

[58.] andra såväl i afseende å förmågan att utgöra hamnumgälder som i fråga om den antagliga underhållskostnaden, har föranlett kommissionen att framställa förslaget om inrättande af en för samtliga hamnarna gemensam hamnfond, genom hvilket förslag nyssnämnda olikheter skulle komma att utjämnas. Samma tanke har äfven legat till grund för de uttalanden, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjorts i styrelsens förut omtalade utlåtande den 1 mars 1905.

Genom de omständigheter, för hvilka i det föregående redogjorts, har jag funnit mig öfvertygad om det nödvändiga i, att staten långt kraftigare än hittills skett bidrager till anläggandet af fiskehamnar och andra mindre hamnar. Med hänsyn särskildt till den fiskeidkande kustbefolkningens synnerligen svaga ekonomiska ställning samt det mödosamma arbete fiskarena bedriva för erhållande af sitt uppehälle, synes billigheten fordra, att staten här träder hjälpande emellan. Så mycket mer torde detta vara fallet, som hamnarna numera måste, om de öfverhufvud skola tjäna sitt ändamål, byggas väsentligt rymligare och af kraftigare konstruktion samt följaktligen blifva afsevärdt dyrbarare än tillföre. De försök till frågans ordnande, som från statens sida hittills vidtagits, hafva, såsom erfarenheten lärt, icke förmått medföra önskad resultat, och synes mig fördenskill annan utväg icke stå öppen, än den af kommissionen föreslagna och af ämbetsverken tillstyrkta nämligen, att staten själf låter bygga eller i väsentlig grad förbättra vissa betydelsefullare sådana hamnar samt att staten en gång för alla lämnar bidrag till vissa mindre viktiga hamnarbeten, hvilka därefter skulle utföras af intressenterna själfva.

Däremot har jag icke kunnat tillstyrka det sålunda framställda förslaget, i hvad detsamma afser, att staten skulle öfvertaga själfva *bestyret* med hamnbyggnadsarbetenas utförande. Genom bifall till denna del af förslaget skulle det icke kunna undvikas, att afsevärda och delvis oberäkneliga kostnader tillskyndades statsverket såsom för inrättande af särskild myndighet för statens hamnbyggnader, för anskaffande och underhåll af nödig arbetsmaterieell o. s. v. De hamnanläggningsarbeten, hvarom nu är fråga, synas därför böra af staten genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg öfverlätas på entreprenad och statens verksamhet i öfrigt i denna del inskränkas till ett kontrollerande af arbetets utförande.

Den största svårigheten möter emellertid vid afgörandet af frågan om ordnandet af hamnarnas framtida underhåll. Ehuru jag beträffande denna fråga känner mig lifligt öfvertygad om, att en tillfredsställande lösning däraf icke står att vinna utan uppoffringar från statens sida,

har jag likväl icke funnit tillräckliga skäl föreligga att i denna del biträda kommissionens förslag, att staten skulle helt och hållet öfvertaga underhållsskyldigheten. Jag ber härvid att särskildt få hänvisa till, hvad Riksdagen i förberörda skrifvelse den 13 maj 1898 uttalat rörande betydelsen af att underhållsskyldigheten vore bunden vid de närboende eller vid kommunen i dess mer eller mindre vidsträckta bemärkelse, hvadan Riksdagen icke funnit staten böra öfvertaga underhållet af anläggningarna. Däremot ansåg Riksdagen lämpligt, om ansvaret för underhållet hvilade å vederbörande landsting, mot det att särskilda medel för bestridande af underhållskostnaderna ställdes till landstingets förfogande. Hvad Riksdagen sålunda yttrat, synes mig fortfarande äga full giltighet, och torde, enligt min uppfattning, frågan också kunna finna sin lösning på den af Riksdagen sålunda antydda väg. Den obenägenhet, som hittills visats från landstingens sida att öfvertaga nämnda ansvarsskyldighet, torde nämligen vara lätt förklarlig, så länge de medel, som för ändamålet ställts till landstingens förfogande, varit så relativt obetydliga, att landstingen löpt fara att själfva nödgas vidkännas underhållskostnader till mer afsevärda belopp. Det torde vidare vara påtagligt, att landstingen svårigen kunnat förmås att ikläda sig någon obegränsad underhållsplikt, hvilket för landstingen skulle inneburit skyldighet att öfvertaga de oberäkneliga kostnader, som uppkomme, därest hamnbyggnad helt och hållet eller till större del förstördes genom olyckshändelse såsom svårare stormar eller dylikt. Om därför de medel, som ställas till landstingens förfogande, så afvägas, att desamma i väsentligaste mån täcka den underhållskostnad, som under normala förhållanden sannolikt är att förvänta, samt landstingens ansvarsförbindelser icke behöfva innebära skyldighet att verkställa jämväl sådana större arbeten, som äro att likställa med ombyggnad, torde med skäl kunna antagas, att landstingen skola befinnas villiga ikläda sig ifrågavarande underhållsskyldighet.

I detta sammanhang ber jag att få erinra, att staten vid föregående tillfällen anvisat medel till botande af sådana mer omfattande skador, som förorsakats genom ovanligt starka stormar eller andra oförutsedda händelser. Anledning torde emellertid föreligga att vid afgörandet af nu föreliggande fråga icke fästa sig vid de förhållanden, som sålunda skulle kunna uppkomma och som skulle föranleda en mer eller mindre omfattande ombyggnad af hamnen; detta så mycket hellre som risken för skador af berörda slag komma att minskas i samma mån, som hamnarna byggas starkare och underhållet på mer tillfredsställande sätt ordnas.

De belopp, som skulle ställas till landstingens förfogande för hamnarnas underhåll, synas mig böra helt och hållet utgöras af stats-

[58.]

[58.] medel och utgå från ett för ändamålet beviljad särskildt anslag. Från detta särskilda anslag skulle årligen till hvart och ett af vederbörande landsting anvisas medel till hamnunderhållet, hvilka medel borde ingå till en under landstingets förvaltning ställd hamnfond.

Vid bestämmande af berörda särskilda anslags storlek torde man kunna utgå från fiskhamnskommissionens beräkningar, enligt hvilka den årliga underhållskostnaden i genomsnitt för alla de af kommissionen till utförande på statens bekostnad föreslagna hamnarna skulle kunna under normala förhållanden uppgå till 2 procent af anläggningskostnaden. Härvid är dock att märka att berörda procenttal af kommissionen be-tecknats såsom ett maximum äfvensom att underhållskostnaden för de hamnar, som hafva någorlunda skyddadt läge, skulle väsentligen understiga nämnda belopp. I betraktande häraf har det synts mig, som om ett belopp motsvarande $1\frac{1}{2}$ procent af den beräknade anläggningskostnaden för samtliga de utförda hamnarna kunde bestämmas såsom det bidrag, staten skäligen borde årligen lämna till hamnunderhållet. Då emellertid, på sätt ofvan framhållits, underhållskostnaden ställer sig synnerligen olika beträffande olika hamnar, synes billigheten fördra, att vid anslagets fördelande mellan de särskilda landstingen hänsyn tages jämväl till sist-nämnda omständighet. Saken torde kunna ordnas så, att, sedan total-beloppet af det årliga underhållsanslaget bestämts på af mig nu angifvet sätt eller till $1\frac{1}{2}$ procent af sammanlagda anläggningskostnaden för de utförda hamnarna, anslaget därefter af Eders Kungl. Maj:t på förslag af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och med hänsyn till sig företeende omständigheter fördelas å vederbörande landsting. De grunder, efter hvilka fördelningen skulle äga rum, borde, synes det mig, kunna lämp-ligen bestämmas på förhand för t. ex. fem år i sänder. Vid ett anordnande på sådant sätt af årsbidraget till underhåll af hamnbyggnader lär den risk, som för landstingen skulle uppkomma genom åtagande af under-hållsskyldigheten, blifva synnerligen ringa och detta så mycket hellre, som underhållskostnaden under en följd af år efter hamns anläggande antag-ligen kommer att understiga statsbidragets belopp och hamnfondens till-gångar följaktligen under tiden i motsvarande grad ökas.

Då vid bifall till här ofvan framställda förslag staten skulle komma att vidkännas den väsentligaste delen af underhållskostnaderna, torde det icke vara annat än billigt, att samtliga från nu ifrågavarande hamnar inflytande umgälder redovisas till statsverket. Dessa hamnumgälder böra utgå enligt taxor, som på förslag af Eders Kungl. Maj:ts befallnings-hafvande i vederbörande län af Eders Kungl. Maj:t fastställas. Under förutsättning att hamnarnas underhåll anordnas på ofvan antydt sätt,

lärer bildandet af en för samtliga kustlandskapen gemensam hamnfond icke vara erforderligt; de inflytande hamnumgälderna torde däremot lämpligen böra upptagas bland statens »diverse inkomster». [58.]

Utöfver kostnaderna för hamnarnas anläggande och underhåll torde en del utgifter uppstå för hamnarnas förvaltning, såsom för hamnstyrelser, revisorer o. s. v. Samtliga dessa utgifter, hvilka sannolikt blifva skäligen ringa, synas mig lämpligen böra stanna å hamnintressenterna.

Öfvergår jag härefter till de närmare förslag i ämnet, hvartill omständigheterna synas mig gifva anledning, ber jag till en början få framhålla, att jag i stort sedt icke har något att erinra emot den af kommissionen framlagda planen för hamnbyggnadernas utförande ej heller mot de af kommissionen verkställda kostnadsberäkningarna, hvilka i samråd med vederbörande distriktschefer utarbetats af en utaf vårt lands främsta fackmän på hamnbyggnadsområdet.

I dessa afseenden är emellertid att märka, att kostnadsberäkningarna utförts under förutsättning, att hela det ifrågavarande hamnbyggnadsarbetet skulle komma att slutföras på en jämförelsevis kort tid. På sätt af ämbetsverken framhållits, lärer dock icke kunna dragas i tvifvelsmål, att utförandet af samtliga de utaf kommissionen förordade hamnarbetena i själfva verket skulle komma att omfatta en högst väsentligt mycket längre tid. Vid sådant förhållande torde det svårigen låta sig göra att redan nu kunna öfverblicka förhållandena, sådana de under hela byggnadstiden skulle komma att gestalta sig, eller att med anspråk på någon tillförlitlighet beräkna de kostnader, hvartill arbetenas utförande enligt den framlagda planen i verkligheten skulle komma att uppgå. Redan på grund häraf synes en klok omtanke mana till att icke för närvarande fatta beslut om utförande af ett större antal hamnbyggnader, än som kan med säkerhet fullbordas under en någorlunda kort tid. För en sådan inskränkning talar jämväl hänsynen till de många andra kraf, som för närvarande ställas på statens offervillighet.

Det torde vidare böra framhållas, att i den af kommissionen föreslagna hamnanläggningskostnaden 4,650,300 kronor ingår 15 procent förhöjning å de ursprungligen beräknade kostnaderna, hvilken förhöjning enligt mig lämnade upplysningar lärer vara afsedd att täcka bland annat utgifter, som för staten erfordras för kontroll under arbetenas utförande. Ehuru vid bestämmande af slutsumman 4,650,300 kronor hänsyn jämväl lärer tagits till kostnaderna för vissa förberedande arbeten såsom uppgörande af detaljerade ritningar och arbetsplaner m. m., synes likväl

[58.] försiktigheten bjuda att för sådana kostnader öka slutsumman med 1 procent af anläggningskostnaden, till hvilket procenttal dylika förberedande arbeten pläga kunna uppskattas.

Beträffande de hamnar, som nu skulle kunna komma i fråga att utföras, synes mig anledning icke föreligga att frångå den ordningsföljd, hvori hamnarna af kommissionen upptagits. Jag har tänkt mig, att förslag borde göras till innevarande års Riksdag om beslutande af anslag till utförande af de hamnanläggningar, som i ofvan (sid. 322) intagna förteckning utmärkts med n:r 1—6, nämligen hamnarna vid Träslöf och Glommen i Hallands län, Grundsund och Hönö-Kläfva i Göteborgs och Bohus län, Kivik i Kristianstads län samt Gislöf i Malmöhus län.

Kostnaden för dessa sex hamnbyggnader har af kommissionen beräknats till följande belopp nämligen för:

Träslöf	kronor	315,000: —
Glommen	„	292,000: —
Grundsund	„	224,000: —
Kivik	„	67,000: —
Hönö-Kläfva	„	99,000: —
Gislöf	„	174,000: —

Summa kronor 1,171,000: —

Med 1 procent förhöjning skulle sammanlagda kostnaden för nu ifrågavarande sex hamnar således uppgå till i rundt tal 1,183,000 kronor, hvilket belopp synes mig lämpligen böra fördelas på en tid af sex år med början år 1912, hvadan för hvart och ett af byggnadsåren skulle erfordras i afrundadt tal 198,000 kronor.

I fråga om dessa sex hamnar torde det i öfrigt tillåtas mig hänvisa till hvad kommissionens speciella betänkanden om desamma innehålla äfvensom till kommissionens tab. I.

Då sålunda sammanlagda anläggningskostnaden för ifrågavarande sex hamnar uppgår till 1,183,000 kronor, skulle enligt den af mig förordade beräkningsgrund statens årliga bidrag till dessa hamnars underhåll utgöra 1 ½ procent af 1,183,000 kronor eller 17,745 kronor. Hamnumgälderna från dessa sex hamnar hafva, oafsedt afgifter från i hamnarna ej hemmahörande farkoster, beräknats uppgå till 10,424 kronor om året; statsverkets kostnader för underhållet af nämnda hamnar skulle således i själfva verket ställa sig jämförelsevis ringa.

Såsom villkor för beviljande af anslag till nu ifrågavarande sex hamnbyggnader torde böra uppställas fordran, dels, såsom hittills plägat

ske, om kostnadsfri upplåtelse ej mindre af själfva området för hamnen än äfven af det område i land, som, med hänsyn till den rörelse, som skall i hamnen bedrivas, bör för det gemensamma behovet afsöndras, dels ock därom, att vederbörande landsting åtagit sig att ansvara för framtida underhållet af hamnbyggnaden under de af mig ofvan angifna förutsättningar.

[58.]

Då bland de hamnar, till hvilkas anläggande anslag af mig sålunda tillstyrkts, icke ingår någon hamn, som enligt kommissionens förslag skulle erhålla understöd allenast med visst belopp en gång för alla, saknar jag för närvarande helt och hållet anledning att inlåta mig på de förslag, som af kommissionen framställts i fråga om hamnar af sist-nämnda slag. För närvarande torde ej heller behöfva upptagas frågorna om anvisande af det särskilda anslaget till hamnarnas underhåll eller om de närmare bestämmelser, som erfordras beträffande bestämmandet af hamnumgälderna eller om sättet för dessas uppbörd och redovisning. Årsbidrag till underhållskostnaden för viss hamnbyggnad bör nämligen icke utgå förr än hamnen fullbordats. Några hamnumgälder kunna dessförinnan uppenbarligen icke komma i fråga. Emellertid torde, vid bifall till mina i ärendet gjorda framställningar, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhålla nådigt uppdrag att framdeles i dessa delar afgifva underdåniga förslag.

Vid fastställande af de detaljerade arbetsplaner för ifrågavarande sex hamnbyggnader, som före arbetenas utförande böra upprättas, torde det ankomma på Eders Kungl. Maj:t att medgifva jämväl sådana mindre väsentliga afvikelser från kommissionens förslag, hvartill omständigheterna kunna föranleda. Vidare torde Eders Kungl. Maj:t framdeles vilja meddela de närmare föreskrifter rörande hamnarnas administration m. fl. därmed sammanhängande förhållanden, som blifva af behovet påkallade.

Det torde slutligen böra framhållas, att de allmänna grunder, för hvilka jag ofvan redogjort, äfvensom de särskilda föreskrifter, hvilka kunna föranledas af mina i ärendet framställda förslag, tillsvidare torde böra tillämpas allenast å de sex hamnanläggningar, hvilka af mig här-ofvan förordats. I anslutning härtill har statsrådet och chefen för civildepartementet, hvilken deltagit vid detta ärendes beredning, meddelat, att han icke ansåge, hvad i ärendet förekommit böra föranleda förslag till ändring af bestämmelserna i förberörda nådiga kungörelse den 28 juni 1907, angående villkoren för erhållande af understöd från de af Riksdagen anvisade anslag till bland annat mindre hamnbyggnader,

[58.] hvilken kungörelse således borde fortfarande gälla i fråga om statsbidrag till andra hamnbyggnader än de sex ofvan omtalade.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att till bestridande af kostnader för utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af fiskehamnskommissionen uppgjorda planer af hamnbyggnader vid Träslöf och Glommen i Hallands län, Grundsund och Hönö-Kläfva i Göteborgs och Bohus län, Kivik i Kristianstads län samt Gislöf i Malmöhus län bevilja ett anslag af 1,183,000 kronor samt därpå extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 198,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna godt meddela, för ifrågasvarande ändamål användas under villkor,

dels om kostnadsfri upplåtelse ej mindre af själfva området för hamnarna än äfven af det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är afsedd att i hamnarna bedrivas, bör för det gemensamma behovet afsöndras,

dels ock att vederbörande landsting, under af mig ofvan angifna förutsättningar, åtagit sig ansvaret för framtida underhåll af hamnanläggningen.

Hydrografiska undersökningar af Sveriges färskvatten.

[59.]
Hydrografiska
undersök-
ningar af
Sveriges
färskvatten.

I en till 1907 års Riksdag aflåten, den 21 december 1906 dagtecknad proposition föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen besluta, att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag angifna grunder en hydrografisk undersökning af Sveriges färskvatten skulle företagas under ledning af en särskild, för ändamålet bildad hydrografisk byrå, och hemställde Kungl. Maj:t jämväl, att Riksdagen måtte för ändamålet anvisa å extra stat för år 1908 under nionde hufvudtiteln ett anslag af 40,800 kronor. Vidare föreslog Kungl. Maj:t i särskild proposition af samma dag Riksdagen att till utförande vid statens meteorologiska centralanstalt af de för ifrågasvarande undersökning behöfliga meteorologiska observationerna under åttonde hufvudtiteln likaledes å extra stat för samma år anvisa ett belopp af 10,800 kronor. Båda dessa förslag blefvo af Riksdagen bifallna.

Sammanlagda årskostnaden för ifrågavarande undersökningar hade enligt ett i förstnämnda proposition framlagdt förslag till stat beräknats skola efter organisationens fullständiga genomförande uppgå till 61,700 kronor, däraf ett belopp af 13,700 kronor afsågs för de meteorologiska observationerna. Då emellertid byråns verksamhet under första året hufvudsakligen komme att bestå i organisation och planläggning af de blifvande egentliga arbetena, syntes tillgång till hela denna sammanlagda årskostnad icke under detta byråns första verksamhetsår vara af behovet påkallad.

Sedan Kungl. Maj:t den 15 november 1907 i öfverensstämmelse med de uti förstnämnda proposition angifna grunder beslutat om den hydrografiska byråns trädande i verksamhet och om styrelse för densamma äfvensom förordnat föreståndare för byrån, utfärdade Eders Kungl. Maj:t den 18 januari 1908 nådig instruktion för den hydrografiska undersökningen af Sveriges färskvatten (Sv. förf.-saml. n:r 18).

För år 1909 beviljade Riksdagen på framställning af Eders Kungl. Maj:t för här ifrågavarande ändamål ett anslag, slutande på samma belopp, 61,700 kronor, som det till årskostnad för omförmälda undersökningar ursprungligen beräknade beloppet. Af detta anslag anvisades 49,400 kronor under nionde hufvudtiteln och 12,300 kronor under åttonde hufvudtiteln. Då emellertid organisationsarbetet icke under år 1908 skulle hinna fullständigt genomföras, ingingo i det då beviljade beloppet, 61,700 kronor, vissa poster, afsedda till fortsatt inköp af instrument. Däremot hade en motsvarande besparing gjorts uti några af de andra anslagsposterna.

Äfven för år 1910 beviljade Riksdagen af Eders Kungl. Maj:t för ifrågavarande undersökningar äskadt anslag, denna gång å sammanlagdt 66,700 kronor, af hvilket belopp de för uppehållande af verksamheten vid den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer samt de för verkställande af hydrogeologiska specialundersökningar beräknade kostnaderna, sammanlagdt 53,000 kronor, blifvit anvisade under nionde hufvudtiteln, medan kostnaderna för de meteorologiska undersökningarna, 13,700 kronor, uppförts i åttonde hufvudtitelns stat. Jämväl i beloppet 66,700 kronor ingingo vissa till organisationskostnader hänförliga belopp.

På framställning af Eders Kungl. Maj:t beviljade Riksdagen för år 1911 till här omförmälda undersökningar samma belopp, 66,700 kronor. Då emellertid i det för år 1910 anvisade beloppet en i hydrografiska byråns stat upptagen utgiftspost å 5,000 kronor varit afsedd för an-

- [59.] skaffning och uppsättning af själfregistrerande peglar, hvilken post icke behöfde upptagas i 1911 års stat, enär de egentliga organisationsarbetena, till hvilka ifrågavarande post vore att räkna, med 1910 års utgång blifvit genomförda, innebar det beviljade beloppet i verkligheten en förhöjning i det till hydrografiska byrån beräknade anslaget med nämnda summa, 5,000 kronor.

Nu har styrelsen för hydrografiska byrån med underdånig skrifvelse den 5 november 1910 öfverlämnat af de olika afdelningarnas ledare uppgjorda beräkningar öfver de för verksamhetens uppehållande under 1912 erforderliga anslag samt därvid hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen utverka beviljandet af ett belopp af 66,700 kronor till bestridande af kostnaderna för den hydrografiska undersökningen af Sveriges färskvatten under år 1912 enligt följande beräkning:

A. *Den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer:*

Arfvode till föreståndaren	kronor	7,000: —
» » en byråingenjör	»	4,500: —
» » » »	»	4,500: —
» » » vaktmästare	»	800: —
Extra biträden samt gratifikation åt vaktmästaren (högst 500 kronor), förslagsvis	»	7,000: —
Publikationer, förslagsvis	»	5,000: —
Expenser, förslagsvis	»	2,500: —
Resekostnader och handtlangning vid mätningar, förslagsvis	»	8,000: —
Observatörers arfvoden, förslagsvis	»	8,000: —
Komplettering och underhåll af peglar och utrustning, förslagsvis	»	2,700: —
Summa kronor		50,000: —

[59.]

I de belopp, som i de sista årens stater funnits upptagna till de meteorologiska observationerna och de hydrogeologiska specialundersökningarna, har för fullföljande af verksamheten enligt nuvarande plan ingen förändring ägt rum vid uppgörande af nu framlagda förslagsberäkning.

Då emellertid anslaget till de meteorologiska observationerna är af beskaffenhet att böra, på sätt under föregående år ägt rum, i riksstaten upptagas under åttonde hufvudtiteln samt statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet redan förut denna dag gjort erforderlig framställning i sådant syfte, återstår således i nu förevarande sammanhang endast att utverka beviljande af de medel, som erfordras för den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer samt för de hydrogeologiska undersökningarna.

Jag tillåter mig alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för uppehållande under år 1912 af verksamheten vid *den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer* på extra stat för samma år anvisa ett anslag af 50,000 kronor; samt

att, för verkställande under år 1912 af *hydrogeologiska specialundersökningar* på extra stat för samma år anvisa ett anslag af 3,000 kronor;

eller tillhoppa 53,000 kronor.

Skogsinstitutet.

[60.]
Extra lärarkrafter vid skogsinstitutet.

För hvart och ett af åren 1902—1911 har Riksdagen beviljat anslag på extra stat till beredande af ökade extra lärarkrafter vid skogsinstitutet. Detta anslag utgår för innevarande år med 8,000 kronor.

Under hänvisning till hvad jag härofvän vid anmälan af anslagen å hufvudtitelns ordinarie stat anført rörande skogsinstitutet, och då beloppet, 8,000 kronor, fortfarande är för nu ifrågavarande ändamål erforderligt, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till anställande af *extra lärarkrafter vid skogsinstitutet* på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 8,000 kronor.

Landtmäteristaten.

På extra stat för hvart och ett af åren 1910 och 1911 har Riksdagen på framställning af Eders Kungl. Maj:t beviljat förslagsanslag å 30,000 kronor till bestridande af kostnaderna för vissa af distriktslandtmätare företagna tjänsteresor. I underdånig skrifvelse den 10 december 1910 har landtmäteristyrelsen aflämnat underdånig redogörelse för de tjänsteresor, som af dessa landtmätare under år 1910 företagits på bekostnad af allmänna medel, och har styrelsen därvid framhållit vissa önskemål beträffande, bland annat, det framtida anordnandet af sådana resor. Då emellertid, på sätt styrelsen meddelat, allmänheten under år 1910 allenast i ganska ringa utsträckning anlitat den utväg, som genom ifrågavarande anslag beredts till lindring i kostnaderna för vissa mindre omfattande landtmäteriförrättningar, torde erfarenheten ännu icke lämna tillfälle med säkerhet bedöma, i hvad mån de af landtmäteristyrelsen sålunda uttalade önskemålen äro betingade af något verkligt behof.

[61.]
Distriktslandt-
mätares
tjänsteresor.

Anslag för nu ifrågavarande ändamål erfordras jämväl för nästkommande år, och någon anledning till ändring i anslagets belopp synes mig icke föreligga.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnaderna för vissa af distriktslandtmätare företagna tjänsteresor å extra stat för år 1912 anvisa ett förslagsanslag å 30,000 kronor.

I en till Riksdagen den 8 april 1910 aflåten proposition och under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att på extra stat för år 1911 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 33,300 kronor att användas till landtmäteriundervisningens ordnande och bedrifvande under läsåret 1910—1911 i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af landtmäteristyrelsen den 6 november 1909 framställt, i statsrådsprotokollet närmare angifvet förslag, med rätt för Kungl. Maj:t att utaf sagda belopp under år 1910 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp.

[62.]
Landtmäteri-
undervisning.

I den af landtmäteristyrelsen framställda planen för undervisningens bedrifvande hade kostnaderna beräknats till 36,290 kronor vid fullständig tillämpning af undervisningsplanen.

[62.]

Under de två första åren kunde emellertid vissa inskränkningar i undervisningen äga rum, hvarigenom kostnaderna för första året komme att nedbringas med 3,000 kronor till 33,290 kronor och för andra året med 2,000 kronor till 34,290 kronor.

Det i enlighet med denna kostnadsberäkning af Eders Kungl. Maj:t begärda beloppet till undervisningens bedrivande under första läsåret blef af Riksdagen beviljadt.

Landtmäteristyrelsen har nu i underdänig skrifvelse den 20 oktober 1910, under hänvisning till den i förenämnda statsrådsprotokoll omförmälda kostnadsberäkningen, hvilken legat till grund för Eders Kungl. Maj:ts framställning och Riksdagens beslut i ämnet, hemställt om anvisande af ett anslag å 34,300 kronor till landtmäteriuundervisningens bedrivande under läsåret 1911—1912 i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvan omförmälda förslag.

Då jag ej har något att erinra mot berörda framställning, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1912 till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 34,300 kronor att användas till *landtmäteriuundervisningens ordnande och bedrivande* under läsåret 1911—1912 i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af landtmäteristyrelsen den 6 november 1909 framställda, i statsrådsprotokollet för den 8 april 1910 närmare angifna förslag, med rätt för Kungl. Maj:t att utaf sagda belopp under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp.

[63.]

*Utvädning af
landtmäteri-
kontoren i vissa
län.*

I underdänig skrifvelse den 7 november 1908 har landtmäteristyrelsen gjort framställning om vidtagande af åtgärder för beredande åt landtmäterikontoren i länen af lokaler, hvilka såväl i afseende å utrymme som i andra hänseenden kunde befinnas tillfredsställande med hänsyn till värdet af de arkivalier, som där förvarades, och till arten och omfattningen af det arbete, som där bedrefves och som genom omorganisationen af förste landtmätartjänsterna samt uppläggandet af jordregistret skulle framdeles blifva än mer kräfvande. Styrelsen har i nämnda skrifvelse anført hufvudsakligen följande.

Allt sedan slutet af 1600-talet hade rikets landtmätare haft sig ålagdt att insända de af dem upprättade konceptkartor och handlingar till landtmäterikontoren inom de särskilda länen, och sedan uti 1725 års landtmäteriinstruktion föreskrifvits, att vid hvarje landshöfding-residens skulle »inrymmas för Landtmätaren et tjenligt rum til Contoir,

med et stort Bord, Skåp och hyllor uti», hade liknande bestämmelser förefunnits uti alla senare landtmäteriinstruktioner.

[63.]

På grund af landtmätarnas berörda åligganden och uti särskilda författningar meddelade föreskrifter hade uti landtmäterikontoren i länen samlats stora mängder af kartor och handlingar, som innehölle viktiga upplysningar i hvarjehanda afseenden rörande jordförhållanden i allmänhet och särskildt i fråga om äganderättsspörsmål. Tyvärr hade värdet af dessa i många afseenden oskattbara dokument icke alltid rätt uppfattats, och syntes man härutinnan kunna söka förklaringen till att ifrågavarande kartor och handlingar icke beredts erforderlig vård. Bristerna härutinnan hade bland annat bestått däri, att landtmäterikontorens lokaler icke alltid varit fria från fukt och försedda med lämplig inredning för akternas förvaring samt ej heller tillräckligt rymliga, hvarjämte det framför annat måste beklagas, att lokalerna icke erbjudit skydd mot eldfara. Eldsvådor, som berört landtmäterikontoren, hade inträffat i Umeå 1720 och 1888, i Jönköping 1785 och 1790, i Göteborg 1804, i Vänersborg 1834 och i Karlstad 1865. Vid dessa hade värderika och delvis oersättliga samlingar af kartor och handlingar gått förlorade. Af landtmäterikontorets i Umeå tillhörigheter hade vid eldsvådan 1888 intet kunnat räddas, af hvad som i lokalen då förvarades. Stora olägenheter framträdde ofta vid utredningar af ägodelningsspörsmål och äganderättstvister inom Värmlands och Älfsborgs län till följd af saknad af landtmäteriakter. Beträffande sättet särskildt för kartornas handhafvande måste såsom ett synnerligen olyckligt förhållande anmärkas, att på grund af bristande utrymme i landtmäterikontoren det varit tillåtet att vika kartor. Härigenom hade beträffande många kartor tillförlitligheten af de upplysningar, som af dem kunde vinnas, i större eller mindre grad minskats. Genom utvecklande och hopläggning upprepade gånger hade många kartor förfäfvats.

Landtmäteristyrelsen, som i regel icke fått tillfälle att yttra sig i frågor rörande landtmäterikontorens lokaler, hade sedan flera år haft sin uppmärksamhet riktad på berörda missförhållanden och varit betänkt på vidtagande af åtgärder för åstadkommande af ändring däri. Att styrelsen emellertid icke vidtagit andra sådana än för lagning af de kartor, som varit mest i behof af reparation och som tillfälligtvis framtagits ur sina akter, hade berott dels därpå, att styrelsen förvissat sig om, att kartorna till de stora laga skiften, som under senare åren verkställts i Norrland, i regel icke vokes utan förvarades rullade, dels ock därpå, att frågan syntes böra komma under pröfning först efter

[63.] den då ifrågasatta omorganisationen af förste landtmätartjänsterna. Det förhölle sig nämligen så, att arbetet med att efterse, hvad af kontorens söndriga kartor genom lagning kunde tillvaratagas för att därefter kunna förvaras på ett ändamålsenligare sätt, vore ett göromål af mycket tidsödande och grannliga art. Men då förste landtmätarna dittills icke varit skyldiga att ägna all sin arbetstid åt förste landtmätartjänsten, hade styrelsen ansett tiden för granskning i berörda afseende af kontorens kartförråd icke vara för handen, förr än den ifrågasatta omorganisationen blifvit verklighet.

Frågan om inrättande af ett jordregister att uppläggas och föras å länens landtmäterikontor hade äfven afhållit styrelsen från vidtagande af åtgärder härutinnan. Styrelsen hade nämligen ansett, att, därest jordregister komme att uppläggas, landtmäterikontorens lokaler behöfde utvidgas och lagning af kartorna lämpligen kunde ske samtidigt med arbetena för registrets uppläggande.

Det syntes styrelsen vara nödvändigt att bereda ej allenast jordregistret, hvaraf något duplettexemplar ej komme att finnas, utan äfven alla landtmäteriakter och många andra handlingar ett fullt säkert och ändamålsenligt förvar. Då detta icke torde kunna ske utan tillgång till brandfritt arkivrum, ansåge styrelsen, att samtliga läns landtmäterikontor borde förses med sådant rum. Och anordnandet af dylikt rum syntes styrelsen innefatta en angelägenhet af sådan vikt, att densamma icke borde uppskjutas.

Det utrymme, en sådan arkivlokal borde äga, vore hufvudsakligen beroende af länets storlek och folkmängd, jorddelningens ståndpunkt samt landtmäteriakternas omfattning och kartornas storlek.

Frågan vore emellertid äfven beroende af sättet för kartornas förvaring. Under förutsättning att ett af styrelsen framlagdt förslag om förbud i allmänhet mot kartors vikning komme att vinna beaktande, uppstode fråga, om kartorna borde förvaras rullade eller i plan, och detta spörsmål sammanhängde i afsevärd mån med föreskrifterna om konceptkartors upprättande. Det vore nämligen tydligt, att, därest konceptkartorna upprättades i små blad, desamma skulle kunna förvaras i plan, i hvilket fall de kräfde mindre utrymme. Detta tillvägagångssätt ansåges allmänt såsom det enda tillfredsställande, men i vårt land kunde en dylik anordning icke obetingadt anses fördelaktig. Storleken af de områden, som ofta på en gång blefve föremål för uppmätning af landtmätare, skulle kräva en konceptkartas uppdelning i ett stort antal blad. Härigenom komme öfverblicken att försvåras och i afsevärd grad äfven det arbete, för hvars utförande

kartan upprättats. Styrelsen ansåge sig på grund häraf icke kunna tillstyrka eller meddela föreskrift om konceptkartors upprättande i så små delar, att de lämpade sig att förvaras plana, dock med undantag beträffande vissa slag af kartor.

[63.]

Om lagning af landtmäterikontorens kartor företoges i sammanhang med arbetet för jordregistrets uppläggande, borde kartorna efter verkställd lagning gifvetvis förvaras på sådant sätt, att de så vidt möjligt icke på nytt toge skada, utan alltså förvarades plana eller rullade. I båda fallen borde de förvaras liggande i skjutbara fack eller i lådor. Handlingarna tillika med de kartor, som fortfarande komme att förvaras bland dessa, borde inläggas uti skåp. På sådant sätt syntes äfven jordregistret böra förvaras.

För ordnande af landtmäterikontoren tillhörande kartor och handlingar på hufvudsakligen nu angifna sätt erfordrades afsevärda utrymmen i arkiven. Att för dessa angifva en bestämd storlek läte sig icke göra. Med ledning af gjorda beräkningar tilltrodde sig styrelsen emellertid uttala den mening, att, under förutsättning att plats äfven skulle finnas för framtida ökning, minst 50 kvadratmeters golfyta borde beräknas för arkiv till landtmäterikontoren i de mindre länen och en golfyta af inemot 100 kvadratmeter för de större landtmäterikontorens arkiv. Förutom arkiv kräfdes ett större rum för allmänheten, hvarest densamma kunde beredas tillfälle att taga del af kartor och handlingar. Behofvet af utrymme i detta rum vore mycket beroende af den storlek, kartorna hade. I de norrländska länen, där kartor af två och ända till tre meters bredd och fem à sex meters längd förekomme, kräfdes för detta ändamål ett mycket stort rum med en golfyta af omkring 50 kvadratmeter, under det att i de södra länen ett rum, som innehölle en area af 30 à 35 kvadratmeter, kunde vara tillräckligt. Utom dessa rum fordrades ytterligare ett större rum för undersöknings- och kontrollarbeten, kartritnings- och andra göromål, som skulle utföras å länens landtmäterikontor. Berörda göromål vore af sådan art, att de icke kunde verkställas i det rum, till hvilket allmänheten borde hafva tillträde. Behofvet af utrymme uti ifrågavarande rum ansåge styrelsen vara ganska stort. Rummet borde därför hafva en golfyta af omkring 40 kvadratmeter. Uti detta rum afsåge styrelsen, att arbetena med jordregistrets uppläggande skulle utföras. Under den tid, detta arbete påginge, torde möjligen en del kart- och andra arbeten kunna utföras i allmänhetens rum. Styrelsen trodde sig nämligen hafva anledning förutsätta, att allmänhetens besök å landtmäterikontoren icke skulle blifva alltför talrika, förr än jordregistret blifvit

[63.] upplagdt. Förutom nu angifna rum kräfdes minst ännu ett sådant till förste landtmätarens enskilda expeditionsrum. För detta rum borde dock icke behöfva beräknas större golfyta än 20 à 25 kvadratmeter. Ytterligare ett mindre rum för amanuens vore väl önskvärdt, men syntes icke allestädes vara erforderligt, särskildt icke i de kontor, som erhöile rymligt rum för allmänheten.

För anordnande af ändamålsenliga lokaler för länens landtmäterikontor, hvilka lokaler borde innehålla, utom arkivrum, 3 à 4 rum, kräfdes alltså en golfyta af omkring 150 kvadratmeter för de mindre och omkring 250 kvadratmeter för de större länen. Uti denna golfyta hade icke inberäknats någon plats för förstuga och tambur samt icke heller för toaletterum.

Såsom önskemål i öfrigt tilläte sig styrelsen framhålla, att lokalen finge särskild ingång med förstuga och tambur, att densamma anordnades helt och hållet fristående från angränsande lokaler och att, därest genomgång funnes till länsstyrelsens lokaler, hvilket torde innebära fördel för såväl länsstyrelsens ämbets- och tjänstemän som för förste landtmätaren, järndörr anbringades i densamma. Lokalerna borde vidare förses med elektrisk belysning, där så vore möjligt, samt värmeledning, åskledare och vattenpost med slang. Slutligen borde uppmärksamhet ägnas åt att lokalerna finge rik tillgång på dagsljus. Härför erfordrades, att fönstren gjordes höga, och detta i sin ordning kräfde en anseelig takhöjd. Sådan påkallades äfven af andra anledningar.

Landtmäteristylelsen har vidare förmålt, att densamma i rundskrifvelse den 25 juni 1908 anmodat samtliga förste landtmätare dels att till styrelsen inkomma med beskrifning af landtmäterikontorens lokaler, dels att i sammanhang därmed uttala sig, huruvida utrymmet medgäfvit att i denna lokal ej mindre företaga arbetet för uppläggande af jordregister än äfven på ändamålsenligt sätt förvara kontorets kartor jämväl efter eventuellt förbud mot vikning af andra kartor än sådana af ringa värde, dels ock att, därest behof af utvidgning af förenämnda anledningar gjorde sig gällande, angifva det eller de sätt, hvarpå detta behof lättast kunde tillgodoses, hvarvid det borde tagas i öfvervägande, om några fördelar möjligen kunde stå att vinna till följd af dåmera beslutad indragning af landtränsmästarbefattningarna.

De till landtmäteristylelsen i anledning af berörda rundskrifvelse från samtliga förste landtmätare inkomna yttranden med upplysningar och förslag rörande lokalernas anordning och utvidgning jämte

tillhörande planritningar äro bifogade styrelsens nu ifrågavarande [63.] skrifvelse.

Sedan styrelsen därefter yttrat sig angående förhållandena vid hvarje särskildt landtmäterikontor, har styrelsen hemställt, *dels* att i vissa län de lokaler, som hittills användts af ränterierna, måtte till- vidare få användas för landtmäterikontorens räkning, *dels* att tillfällig utvidgning af lokalerna måtte på närmare angifvet sätt beredas vissa landtmäterikontor, *dels* att nya eller väsentligen förändrade lokaler måtte åt vissa landtmäterikontor beredas *och dels* att utvidgning och ändring enligt närmare angifna förslag måtte företagas beträffande vissa landtmäterikontors lokaler.

Styrelsen har vidare erinrat, att några medel för anskaffande af lokaler icke beräknats ingå i det anslag, som anvisats för jordregistrets uppläggande.

Styrelsen har därjämte framhållit lämpligheten af att, då ut- vidgning och ordnande af lokalerna för länens landtmäterikontor icke längre torde kunna uppskjutas, de åtgärder, som komme att vidtagas, gjordes så omfattande och grundliga, att de nya lokalerna under lång tid framåt kunde blifva för sitt ändamål användbara.

De kostnadsberäkningar, som komme att uppgöras för lokalernas iordningställande, borde enligt styrelsens mening äfven omfatta lämplig inredning inom lokalerna, särskildt arkivrummen.

Denna landtmäteristyrelsens framställning remitterades till samt- liga länsstyrelser för yttrandes afgifvande.

Beträffande åtskilliga läns landtmäterikontor har erforderlig ut- redning ännu icke afslutats. I afvaktan härpå har tillfällig tillökning i förutvarande lokaler beredts vissa landtmäterikontor. Genom för- hyrning hafva tillfredsställande lokaler redan anskaffats för landtmäteri- kontoren i Stockholms, Kronobergs, Hallands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Västerbottens län. Landtmäterikontoret i Blekinge län har under år 1909 fått tillträda fullt ändamålsenlig lokal i lands- statshuset i Karlskrona. Hvad öfriga läns landtmäterikontor angår, så har i fråga om landtmäterikontoren i Malmöhus, Örebro och Norr- bottens län sådan utredning numera vunnits, att däraf framgår, att för beredande af lämpliga lokaler erfordras arbeten, som visserligen icke i och för sig äro af någon större omfattning, men som dock icke kunna utföras medelst tillgängliga medel, utan kräfva särskildt anslag för ändamålet. Jag anhåller därför nu att få redogöra för frågan om lokaler åt landtmäterikontoren i sistnämnda tre län.

[63.]

*Malmöhus läns landtmäterikontor.**Malmöhus läns
landtmäteri-
kontor.*

Åt detta kontor är lokal upplåten i nordöstra delen af bottenvåningen i landshöfdingeresidenset i Malmö. Lokalen utgöres af tre rum jämte tambur. De två större rummen vetta åt den trånga och jämförelsevis mörka Kansligatan samt det tredje rummet åt residensets borggård. Sammanlagda golfytan utgör, inberäknadt tambur, enligt förste landtmätarens uppgift, 88 kvadratmeter, hvaraf de båda större rummen, som användas till arkivlokal, upptaga 67 kvadratmeter och det tredje rummet 16 kvadratmeter eller inalles 83 kvadratmeter. Utrymmet uppges vara till den grad otillräckligt, att för förvaring af en del större akter, rullade kartor och dylikt platsen under borden i arkivrummen måst tagas i anspråk, samt att, då facken för en hel del socknar vore fyllda och nya akter i mängd inkomme, omplaceringar måst vidtagas, hvilka försvårat akternas begagnande och dock endast varit en hjälp för tillfället. Slutligen hade en del akter måst placeras i packlådor stående i arkivrummen. En utvidgning af lokalen vore därför, enligt hvad förste landtmätaren anført, erforderlig, om akterna skulle kunna förvaras på ändamålsenligt sätt, och i synnerhet för arbetet med jordregistret. I fråga om sättet för åstadkommande af en sådan utvidgning har förste landtmätaren framhållit, att de dittills af landtränteriet disponerade, invid landtmäterikontoret belägna rummen lämpligen borde tilläggas landtmäterikontoret. Dessa rum bestode af ett kassahvalf i hörnet mellan Kansligatan och Adelgatan, två rum åt sistnämnda gata samt ett trapprum. Hela golfytan vore 71,4 kvadratmeter, hvaraf trapprummet innehölle 4,4 kvadratmeter. Då numera centraluppvärmning skulle införas i länsstyrelsens lokaler, finge det antagas, att denna förmån äfven skulle komma landtmäterikontoret till godo.

Landtmäteristyrelsen har i sin förberörda skrifvelse den 7 november 1908 betonat, att utrymmet i den nuvarande lokalen vore otillräckligt och att några åtgärder till skydd mot eldfara icke vidtagits. Genom tilläggande af ränteriets lokaler skulle landtmäterikontoret få en golfyta af 150 kvadratmeter förutom tambur och toalett, hvilken sistnämnda borde inredas i trapprummet. Styrelsen ansåge, att detta utrymme framdeles komme att visa sig otillräckligt, men, ifall annan fullt ändamålsenlig lokal icke kunde för närvarande erhållas, borde

enligt styrelsens mening åtgärderna baseras på förste landtmätarens förslag.

[63.]

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet har i utlåtande den 17 februari 1909 anmält, att genom landtränteriets indragning vore det möjligt för länsstyrelsen att åtminstone tillsvicare undvara dess lokaler, med förbehåll likväl att fortfarande äga tillgång till kassahvalfvet, hvarest dock kunde beredas utrymme för förvaring äfven af jordregistret och andra mera värderika arkivalier från landtmäterikontoret. Enligt upprättadt kostnadsförslag skulle de erforderliga arbetena, innefattande jämväl brandsäkerhetsanordningar i de bägge nuvarande arkivrummen samt i ett af ränteriets förra rum, kräfva en kostnad af 8,879 kronor. Då det med den ständigt stigande ökningen af göromålen hos länsstyrelserna med ganska stor visshet kunde förutses, att länsstyrelsen själf inom icke allt för lång tidrymd kunde komma i behof af ifrågavarande lokaler, ansåge Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande det visserligen kunna ifrågasättas, huruvida det vore lämpligt att nu nedlägga särskilda kostnader på brandsäkerhetsanordningar, men då det jämväl för länsstyrelsen vore nyttigt att äga mera brandsäkra lokaler för förvaring af handlingar, som icke kunde nedläggas i länsstyrelsens arkiv, såge Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande gärna, att berörda anordningar komme till utförande.

Landtmäteristyrelsen har den 17 mars 1909 yttrat sig med anledning af hvad sålunda anförts. Därvid har landtmäteristyrelsen icke gjort någon invändning mot att länsstyrelsen jämte landtmäterikontoret begagnade omförmälda kassahvalf. För att tillträdet till kassahvalfvet icke måtte behöfva ske genom landtmäterikontorets arkivrum samt af andra anförda orsaker ansåge emellertid landtmäteristyrelsen fördelaktigast, att alla tre rummen i nuvarande landtmäterikontoret inrättades till brandfria arkivrum med en golfyta af 83 kvadratmeter och att af de bägge från ränteriet tillkomna rummen det ena öfverlättes åt arbetena med jordregistret och det andra blefve förste landtmätarens tjänsterum. Till allmänhetens betjänande kunde tillsvicare det ena arkivrummet användas. Kostnaderna för lokalens anordnande på nu föreslaget sätt syntes kunna beräknas lika med det ingifna kostnadsförslaget eller till i rundt tal 9,000 kronor. Därtill borde dock komma kostnad för inledande af elektrisk belysning m. m. Då emellertid sammanlagda golfytan icke komme att uppgå till mer än omkring 150 kvadratmeter samt länsstyrelsen möjligen inom icke alltför lång tid skulle blifva i behof af lokalerna, ställde sig landtmäteristyrelsen tveksam, huruvida förslaget borde bringas till utförande. Huruvida genom påbyggnad

[63.] eller andra anordningar vid residensbyggnaden annan lämplig lokal för landtmäterikontoret kunde vinnas eller dylik lokal kunde beredas i annat statens hus i Malmö, vore styrelsen icke i tillfälle att yttra sig om. Därest emellertid utsikt icke funnes att på annat bättre sätt skyndsamt bereda landtmäterikontoret lämplig lokal, syntes man icke böra rygga tillbaka för ofvan angifna kostnad, som ju i allt fall blefve till nytta för länsstyrelsen, efter det lokalen framdeles tilläfvats utrymms af landtmäterikontoret.

Öfverintendentsämbetet har i inforordadt utlåtande af den 23 november 1909 förklarat sig anse att för här ifrågakommande ändamål någon vare sig på eller tillbyggnad af länsresidensets hus icke lämpligen borde ifrågakomma samt att, så vidt ämbetet hade sig bekant, någon lokal inom annan kronan tillhörig byggnad i Malmö icke funnes för landtmäterikontoret tillgänglig. Öfverintendentsämbetet har vidare såsom sin åsikt framhållit, att genom upplåtande och iordningställande af den lokal, som därtill af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagits till landtmäterikontorets i Malmöhus län begagnande, kontoret måste för en tid framåt betraktas såsom skäligen väl tillgodosedd. Då härtill komme den omständighet, att mot den beräknade kostnaden, cirka 9000 kronor — hvartill emellertid borde läggas ett belopp af 2,500 kronor för vidtagande af åtgärder för förlänande af fullständig eldsäkerhet också åt kassahvalvet och anordnande af elektrisk belysning äfvensom för kontroll och oförutsedda utgifter, hvarigenom arbetskostnaden borde antagas komma att bestiga sig till 11,500 kronor — icke funnes skäl till anmärkning, samt då länsstyrelsen i en framtid, när lokalen måste till denna öfverlåtas, gifvetvis komme att hafva fördel af de verkställda arbetena, har ämbetet för sin del förordadt här omhandlade förslag till beredande af lokal för landtmäterikontoret i Malmöhus län.

Örebro läns landtmäterikontor.

*Örebro läns
landtmäteri-
kontor.*

Detta kontors lokaler utgöras för närvarande af, förutom tambur, tre rum med en golfyta af 115,5 kvadratmeter, belägna i tredje våningen af Örebro slott. Förste landmätaren har framhållit, att invid denna lokal funnes ett oinredt rum, som lämpligen kunde tilläggas. Dess golfyta är 75 kvadratmeter. Landtmäteristyrelsen har i sin merberörda skrifvelse förordadt en dylik anordning.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i länet har i utlåtande den 31 december 1908 vitsordat, att någon annan lokal, lämplig att

tilläggas landtmäterikontoret, icke funnes än omförmälda oinredda rum. För att icke försvåra tillträdet till en invid detta rum belägen tornvind borde dock icke hela rummet afstås åt landtmäterikontoret, utan rummet afdelas med en vägg, så att en korridor till tornvinden uppstode. I detta fall skulle själfva rummets golftyta blifva 54,7 kvadratmeter.

[63.]

Denna tillökning har landtmäteristyrelsen för sin del funnit otillräcklig.

Öfverintendentsämbetet har i utlåtande den 15 november 1910 anfört hufvudsakligen följande. Olika utvägar till beredande af ökad utrymme åt detta landtmäterikontor hade pröfvats, men ämbetet hade funnit sig böra stanna vid förslaget att åt landtmäterikontoret upplåta omförmälda oinredda rum på sätt länsstyrelsen hemställt. För att bereda än ytterligare utrymme borde emellertid i det största af kontorets nuvarande rum anordnas en balkong kring väggarna jämte trappa samt det nya rummet i dess helhet afdelas på höjden medelst en mellanbotten. I dessa bägge rum, som skulle utgöra arkivlokalen, borde inläggas brandfria golf och tak af beton på järnbalkar. Därjämte skulle toalett anordnas och värmeledning inrättas samt elektrisk belysning införas m. m. Nödiga arkivskåp borde äfven anskaffas. Enligt infordrade anbud och verkställda beräkningar komme kostnaderna att ställa sig sålunda:

byggmästeriarbeten	kronor	8,470: —
värmeledningsarbeten	»	2,500: —
arkivinredning, förslagsvis	»	8,000: —
elektrisk belysning	»	1,000: —
arfvoden och oförutsedda utgifter	»	2,030: —
eller sammanlagdt kronor		22,000: —

Öfver detta förslag till frågans lösning har ämbetet på anmodan emottagit utlåtanden af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som bifogat yttrande af förste landtmätaren i länet äfvensom af landtmäteristyrelsen, hvilka samtliga gillat förslaget.

Norrbottnens läns landtmäterikontor.

Detta kontors lokaler äro belägna å nedra botten i landsstatshuset i Luleå och bestå af tambur, två rum samt arkiv. Det sistnämnda har oregelbunden form, sträckande sig från gafveln inåt husets

*Norrbottnens
läns landt-
mäterikontor.*

[63.] midt, och har blott ett fönster. Det är försedt med hvälfdt tak och golf af kalkstensplattor. Golfytan i lokalen i dess helhet är omkring 118 kvadratmeter. Bredvid denna lokal ligger landskontorets arkivrum om 50 kvadratmeters golfyta med ingång genom en korridor från landtmäterikontorets tambur samt därjämte med särskild trappuppgång till landskontoret. Å andra sidan om vestibulen och stora trappan äro förlagda vaktmästarbostad samt landskansliets arkivlokaler, hvilka senare bestå af två stora rum och ett mindre. Det sistnämnda, i handlingarna betecknad med n:r 8 och innehållande en golfyta af 29 kvadratmeter, har varit upplåtet till förvaring af Norrbottens regementes arkiv.

Förste landtmätaren i länet har med anledning af förut omförmälda cirkulärskrifvelse från landtmäteristyrelsen anfört bland annat följande. I de nuvarande till landtmäterikontoret hörande rummen kunde arbetet med jordregistret icke försiggå, enär dessa rum behöfdes för kontorets egentliga arbeten. På grund af att många kartor vore synnerligen stora, kräfdes vid deras användning stort utrymme. Arkivrummet vore också för litet för att kartorna skulle kunna där förvaras på ändamålsenligt sätt. Den behöfliga utvidgningen borde lämpligen ske sålunda, att landskontorets nuvarande arkivrum upplåtes för jordregisterarbetena samt omförmälda trappuppgång till landskontoret borttoges och arkivrummet tillökades med det därigenom vunna utrymmet. I landskontorets nuvarande arkivrum kunde lämpligen förvaras en del akter, som tilläfventyrs ej skulle rymmas i arkivhvalvet och som hufvudsakligen hade sitt värde i kulturhistoriskt hänseende samt därför utan olägenhet kunde afskiljas från hufvudarkivet och förvaras på annat ställe i närheten. För beredande af än ytterligare utrymme i arkivet kunde framdeles från de inregistrerade akterna afskiljas sådana delar, som efter det förrättningarna afslutats hade ringa om ens något värde. Centraluppvärmning funnes visserligen införd i landsstatshuset men på sådant sätt, att den befunnits otillräcklig för arkiven. Landtmäterikontorets rum uppvärmdes medelst kakelugnar och äfven i dess arkiv funnes en kaminkakelugn insatt.

Landtmäteristyrelsen har i skrifvelsen den 7 november 1908 funnit förste landtmätarens förslag tilltalande, men förklarat sig anse det icke vara erforderligt att till jordregisterarbetena anslå landskontorets hela arkivlokal utan endast södra delen däraf. Den norra delen borde där emot införlifvas med landtmäterikontorets arkiv, som då skulle erhålla en golfyta af omkring 80 kvadratmeter, under det att landtmäterikontorets lokaler i öfrigt, utom tambur och korridor, skulle innehålla 95 kvadratmeter. Ersättning åt landskontoret för den bortgångna

arkivlokalen syntes kunna beredas i landskansliets arkivlokal samt i förutvarande ränteriet.

[63.]

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande har i utlåtande den 22 februari 1909 motsatt sig, att till landtmäterikontoret afstodes mer än södra hälften af landskontorets nuvarande arkivlokal, hvilken hälft enligt landtmäteristyrelsens förslag erfordrades för jordregistersarbetena. Den norra hälften däremot, som landtmäteristyrelsen velat införlifva med landtmäterikontorets arkiv, vore jämte tillhörande trappuppgång fortfarande behöflig för landskontorets arkiv. Räntmästarens dittillsvarande rum behöfdes för landskontorets arbeten och kunde icke afses till arkiv åt landskontoret i annan mån än medelst anbringande af hyllor kring väggarna. Plats finnes där för 75 längdmeter hyllor, men landskontorets nuvarande arkivlokal medgäfve 202 längdmeter, och detta vore dock otillräckligt för landskontorets behof. Redan nu hade en del handlingar måst uppflyttas på vinden, där de upptoge 35 längdmeter hyllor. Vinden vore dock ytterst olämplig till förvar af arkivalier, enär dessa där lätteligen toge skada af fukt. För öfrigt vore det under en stor del af året omöjligt att vid arkivforskning vistas på vinden till följd af där rådande mörker och kyla. Felande utrymme för landskontorets arkiv kunde däremot möjligen erhållas uti det åt Norrbottens regementsarkiv upplåtna rummet n:r 8, ifall icke detta rum snarare kunde användas för landtmäterikontorets räkning. Emellertid ville, enligt ett af stadsingenjören i Luleå och en magistratsperson därstädes efter på anmodan verkställd besiktning afgifvet förslag, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i första rummet föreslå, att lokalfrågan löstes sålunda, att i källarvåningen under landtmäterikontorets nuvarande lokaler inrättades brandfria arkivrum för landtmäterikontoret. Därest emellertid detta förslag icke gillades, borde omförmälda rum n:r 8 öfverlätas åt landtmäterikontoret, som där borde kunna förvara de handlingar, som förste landtmätaren ansett kunna afskiljas från hufvudarkivet.

Landtmäteristyrelsen har den 4 maj 1909 yttrat sig med anledning af hvad Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande sålunda anført. Styrelsen har därvid funnit den föreslagna inredningen af arkivrum i källaren vara af åtskilliga anledningar alldeles otillfredsställande för landtmäterikontorets vidkommande. För landskontorets arkiv borde förenämnda till regementsarkiv använda rum n:r 8 vara särdeles lämpligt, helst lätt förbindelse finnes dit genom trappa från en korridor i den våning, där landskontorets öfriga lokaler vore belägna. Förslaget att

[63.] använda detta rum för landtmäterikontorets behof kunde styrelsen icke biträda.

Öfverintendentsämbetet har i utlåtande den 2 december 1909 meddelat, att enligt verkställda beräkningar skulle landtmäteristyrelsens förslag att med landtmäterikontoret införlifva landskontorets hela nuvarande arkivlokal draga en kostnad af 9,000 kronor. Länsstyrelsens hufvudförslag om inredning af arkivrum i källarvåningen beräknades kosta 10,300 kronor och dess alternativa förslag om afstående till landtmäterikontoret af endast södra hälften af landskontorets arkivlokal jämte landskansliets förut till militärarkiv använda rum skulle kosta 8,900 kronor.

I samtliga dessa beräkningar inginge kostnader för åstadkommande af eldsäkerhet, anordnande af värmeledning, anskaffande af arkivinrede m. m. Ämbetet hölle före, att förslaget att förlägga landtmäteriarkivet i källarvåningen måste anses både mindre lämpligt och äfven onödigt, då utrymme syntes på annat sätt kunna beredas. Vid valet mellan landtmäteristyrelsens förslag och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes alternativa förslag ville det förefalla ämbetet, som om hvad landtmäteristyrelsen föreslagit ägde företräde, enär genom därmed förknippade anordningar landtmäteriarkivet, som tycktes behöfva vara både samlat på ett ställe och lätt tillgängligt äfven för allmänheten, vunne dessa syften och det vidare torde efter ämbetets mening kunna anses, att länsstyrelsen kunde vinna en ingalunda otillfredsställande godtgörelse för det mistade landskontorsarkivet uti rummet n:r 8 i bottenvåningen. Öfverintendentsämbetet ville sålunda för sin del förorda utförande af landtmäteristyrelsens förslag i enlighet med den inom ämbetet härför upprättade kostnadsberäkning.

Riksarkivarien, hvilkens yttrande jämväl inforrats, har i utlåtande den 28 december 1909 förklarat sig anse förslaget om inredande af arkivlokal i källarvåningen böra lämnas å sido.

Under sådana förhållanden syntes för närvarande frågan närmast gälla, hvem som skulle få disponera norra delen af landskontorets nuvarande arkivlokal och hvem som skulle begagna sig af rummet n:r 8. Vid besvarandet af dessa frågor syntes man böra taga hänsyn till förste landtmätarens förklaring, dels att en del af landtmäterikontorets arkiv numera endast hade värde i kulturhistoriskt hänseende och följaktligen kunde förvaras någonstades i närheten af den egentliga arkivlokalen, dels att vissa handlingar, sedan förrättningarna afslutats, hade ringa om ens något värde. Om riktigheten af sistnämnda påstående hade riksarkivarien visserligen icke haft tillfälle eller anledning att

bilda sig något omdöme. Förhölle det sig emellertid på angifvet sätt, syntes det vara tydligt, att lika litet i ett landtmäterikontor som i andra offentliga arkiv handlingar borde allt framgent bevaras, som saknade allt värde. Att handlingar af mindre aktuellt värde förvarades »i närheten af» den egentliga eller bästa arkivlokalen vore icke någon alltför ovanlig företeelse, isynnerhet om »närheten», såsom här vore fallet, rymdes under samma tak. Erinras borde därjämte, att den möjligheten icke syntes vara utesluten, att i den del af landskontorets arkivlokal, som skulle användas för jordregisterarbetet, kring väggarna uppsätta arkivhyllor eller skåp. Behöfdes ytterligare utrymme, borde rummet n:r 8 utan nämnvärd olägenhet kunna för landtmäterikontorets räkning tagas i anspråk särskildt för sådana handlingar, som vore af mindre aktuellt intresse. Att det härigenom beredda utrymmet skulle blifva otillräckligt hade icke från något håll påståtts. Då nu landskontoret från början varit innehafvare af den arkivlokal, af hvilken det ville afträda södra hälften, syntes det riksarkivarien vara med billighetens kraf öfverensstämmande, att det icke mot sitt bestridande utträngdes från återstoden af densamma, allrahelst som landtmäterikontorets utrymmesbehof syntes på annat sätt kunna tillgodoses. Riksarkivarien ansåge sig därför för sin del böra förorda den lösning af frågan, som innebures i länsstyrelsens alternativa förslag.

[63.]

I sina i dessa ärenden afgifna utlåtanden har öfverintendents-ämbetet slutligen framhållit, att de föreslagna arbetena vore såväl af större omfattning som ock af annat slag, än att de skäligen skulle kunna hänföras till sådana reparations- och underhållsarbeten, för hvilkas ombesörjande det till ämbetets förfogande ställda ordinarie statsanslaget till byggnader och reparationer vore afsedt, och att fördenskull extra anslagsmedel kräfdes till arbetenas utförande.

Efter att i dessa frågor hafva samrådt med cheferna för civil- och finansdepartementen, har jag till den lämnade utredningen endast att lägga följande.

*Departements-
chefen.*

I gällande instruktion för landtmäteristyrelsen och rikets landtmätare den 22 oktober 1909 stadgas i 36 §, att i hvarje läns residensstad skall finnas ett landtmäterikontor, hvarest kartor och handlingar, äfvensom jordregistret jämte tillhörande handlingar skola förvaras. Enligt 37 § äger landtmäteristyrelsen att meddela närmare bestämmelser angående kartors och handlingars förvaring, dock med iakttagande att kartor skola förvaras rullade eller plana med undantag

[63.] för sådana af mindre värde, hvilka det till besparing af utrymme må vara tillåtet att vika.

Hvad beträffar nu ifrågavarande tre landtmäterikontor, synes mig behovet af utvidgade och i andra afseenden förbättrade lokaler för dem vara tillfullo styrkt.

Förslaget i fråga om landtmäterikontoret i Malmöhus län, beträffande hvilket förslag inga andra erinringar framställts, än att dels det därigenom vunna utrymmet af landtmäteristyrelsen ansetts i framtiden blifva väl knappt, och dels länsstyrelsen förmålt sig antagligen framtiden komma i behof af lokalerna för egen räkning, synes mig vara det bästa, som under nuvarande förhållanden står till buds. Det torde äfven få antagas, att nämnda af myndigheterna i utsikt ställda framtidsmöjligheter icke alltför snart skola inträffa, och de kostnader, som nu nedläggas, blifva ju, såsom såväl länsstyrelsen som öfverintendentsämbetet framhållit, icke bortkastade. Någon kostnad för arkivinredning är icke beräknad vid detta kontor.

Öfverintendentsämbetets förslag i fråga om landtmäterikontoret i Örebro län har gillats af de särskildt intresserade myndigheterna och biträdes äfven af mig, enär det synes vara praktiskt och ur de olika synpunkter, som här behöfva tillgodoses, tillfredsställande.

Angående lämpligaste sättet att bereda utvidgad lokal för Norrbottens läns landtmäterikontor hafva olika meningar uttalats. Lika med de flesta myndigheterna anser jag förslaget till inredning af arkivlokaler i källarvåningen icke böra gillas. Landtmäteristyrelsen och öfverintendentsämbetet föreslå, att landskontorets hela nuvarande arkivrum tillägges landtmäterikontoret, under det att länsstyrelsen och riksarkivarien anse det tillfyllest, att södra delen af detta rum öfverlåtes till landtmäterikontoret, hvilket därjämte till förvaring af mindre värdefulla arkivalier hänvisas till ett i annan del af landsstatshuset beläget rum n:r 8, för närvarande tillhörande landskansliets arkivlokal. Vid öfvervägande af hvad härutinnan förekommit synes mig landtmäteristyrelsens förslag medföra afsevärda fördelar för landtmäterikontoret, som därigenom skulle få ensamt disponera hela ena hälften af nedra bottnen i landsstatshuset och blifva i tillfälle att bereda arkivet lämpligt ordnad uppställning och förvaring samt att hafva det nära till hands vid förekommande forskningar och arbeten. Då landskontoret genom en trappa i samma våning, där landskontorets lokaler äro belägna, har bekväm tillgång till rummet n:r 8, synas de olägenheter, som för landskontoret skulle uppstå genom att nödgas till detta rum

öfverflytta en del arkivalier, icke vara synnerligen afsevärda. Vid sådant förhållande, och då vid en anordning af dylikt slag landskontorets behof af utrymme lärur blifva väl tillgodosedt, har jag icke tvekat att ansluta mig till landtmäteristyrelsens af öfverintendentsämbetet tillstyrkta förslag i detta afseende.

Mot de särskilda kostnadsberäkningarna har jag icke funnit anledning till erinran.

På sätt öfverintendentsämbetet framhållit, lämnar det ordinarie anslaget till byggnader och reparationer icke tillgång till bestridande af de med dessa arbeten förbundna utgifter, utan torde särskildt anslag därtill böra äskas af Riksdagen. Beloppen utgöra, enligt hvad ofvan anförts, för landtmäterikontoren i Malmöhus län 11,500 kronor, i Örebro län 22,000 kronor och i Norrbottens län 9,000 kronor eller sammanlagdt 42,500 kronor.

Under åberopande af hvad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1911 anvisa till utvidgning m. fl. arbeten vid landtmäterikontoren i Malmöhus län 11,500 kronor, i Örebro län 22,000 kronor och i Norrbottens län 9,000 kronor eller sammanlagdt 42,500 kronor.

[64.]

Sedan genom nådigt bref den 29 april 1851 samt landtmäteriinstruktionen den 6 augusti 1864 förordnats, att inbindnings- med flera kostnader, som af Kungl. Maj:ts befallningshafvande pröfvades nödiga för en noggrann vård af de i länens landtmäterikontor befintliga kartor, handlingar och böcker samt för anskaffande och underhåll af erforderliga inventarier, ved m. m. till berörda landtmäterikontor, finge gäldas af allmänna medel, utgingo kostnaderna härtill först från sjätte hufvudtitelns anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. samt från och med år 1901 från enahanda anslag under nionde hufvudtiteln. Till reparation och renovation af kartor, tillhörande landtmäterikontoren i länen, anvisade Kungl. Maj:t därjämte vid upprepade tillfällen, tidigast år 1886 och senast år 1907, på särskilda framställningar medel till sammanlagdt belopp af 11,000 kronor från besparingarna under sjätte eller nionde hufvudtiteln. I samband med utfärdande den 23 oktober 1908 af instruktion för landtmäteristyrelsen och rikets landtmätare förordnade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref samma dag, att kostnaderna för landtmäterikontorens i länen förseende med nödiga inventarier, instrument m. m. skulle bestridas af nionde hufvudtitelns expensanslag.

*Reparation och
renovation af
kartor i länens
landtmäteri-
kontor.*

[64.] I skrifvelse den 7 november 1908 anförde landtmäteristyrelsen, att lagning af kartor, till den del denna lagning vore att betrakta såsom nödvändig för fortgående underhåll af desamma, innefattade en åtgärd, som vore oskiljaktig från den förste landtmätarna i länen åliggande vård af landtmäterikontorens kartor. Vid sådant förhållande borde förste landtmätarna hafva tillgång till nödiga medel för bestridande af de kostnader, som vore erforderliga för denna vård. Dessa kostnader syntes böra gäldas af expensmedel. Att så vid flera tillfällen dittills icke skett syntes hafva berott på, att underhåll genom successiv lagning af kartorna ej ägt rum. Det hade därför befunnits nödvändigt att vidtaga mer omfattande åtgärder än som egentligen kunnat hänföras till den fortgående vården och underhållet af kartorna. Landtmäteristyrelsen anhölle därför om meddelande af erforderliga bestämmelser i ämnet.

Jämlikt nådig befallning att verkställa utredning angående det årliga expensanslag, kostnader för lagning af kartor däri inberäknad, som för hvart och ett af länens landtmäterikontor vore erforderligt, öfverlämnade landtmäteristyrelsen med utlåtande den 8 april 1909 sådan utredning jämte en inom styrelsen uppgjord beräkning, upptagande dels årsbehovet af expensmedel under normala förhållanden och dels en uppgift å extra utgifter för vissa åtgärder, afseende äldre kartors lagning i större utsträckning m. m.

Genom nådigt beslut den 28 januari 1910 förklarade Eders Kungl. Maj:t, att från det under nionde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till skrifnmaterialier och expenser, ved m. m. finge för hvart och ett af länens landtmäterikontor efter Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes bepröfvande årligen utgå medel intill vissa angifna maximibelopp, växlande mellan 500 och 600 kronor, för gäldande af kostnader för skrifnmaterialier, telegram- och telefonafgifter, för mindre lagningar samt inbindning af kartor och handlingar äfvensom i allmänhet för vård och underhåll af de för kontorets räkning anskaffade böcker, instrument och andra tillhörigheter. Därjämte förklarade Eders Kungl. Maj:t sig vilja uppå förnyad framställning af landtmäteristyrelsen och efter af nämnda styrelse i fråga om hvarje landtmäterikontor verkställd utredning i fråga om behovet af äldre kartors lagning i större utsträckning m. m. fatta beslut om hvad i anledning däraf borde vidtagas.

Landtmäteristyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 24 oktober 1910 anfört följande. Styrelsen hade med anledning af inne-

hållet af nyss omförmälda nådiga beslut den 28 januari 1910 anmodat rikets förste landtmätare att söka utreda och till styrelsen inkomma med uppgift dels på ungefärliga antalet kartor, som antingen tarfvade lagning eller vore så bristfälliga, att de icke genom lagning kunde blifva användbara, dels ock på kostnaderna särskildt för lagning och särskildt för kopiering af kartor af sistberörda bristfälliga slag. Landtmäteristyrelsen hade härvid erinrat, ej mindre att kostnadsberäkningarna icke borde grunda sig på gällande taxa utan på det pris, hvar till arbetet lägst kunde beräknas blifva utfördt, dock under förutsättning att därvid skulle användas personer, som besatte erforderlig vana, så att arbetet kunde verkställas på ett tillfredsställande sätt utan att taga förste landtmätarnas tid alltför mycket i anspråk, än äfven att, då det för ett stort antal län kunde antagas, att det bestämda årliga maximibeloppet af expensmedel kunde bereda afsevärd tillgång för ifrågavarande ändamål och för ett eller annat län måhända helt och hållet förslå till täckande af därför erforderliga utgifter, det till följd häraf vore önskvärdt, att blifvande utredning tydligt komme att utvisa dels det belopp, som för lagning af kartor m. m. årligen kunde erhållas af expensmedlen, dels hvad därutöfver blefve erforderligt, under förutsättning att arbetet komme till utförande under åren 1911—1915. [64.]

Sedan rikets förste landtmätare inkommit med utredning och yttrande i ämnet, hade styrelsen med ledning därpå uppgjort en vid utlåtandet fogad beräkning. Af densamma framginge, att vid Kalmar, Gottlands och Värmlands läns landtmäterikontor det årliga expensanslaget finge antagas förslå till ifrågavarande behof och vid Hallands läns landtmäterikontor till lagningen af kartor, att vid öfriga landtmäterikontor 51,375 kartor tarfvade lagning och att kostnaderna härför beräknats till 63,211 kronor, att renovation erfordrades dels af ett uppgifvet antal af 729 kartor för en beräknad kostnad af 32,810 kronor, och dels af icke uppgifvet antal kartor i vissa län för beräknade 10,300 kronor, att för renovation af kartor sålunda erfordrades tillhopa 43,110 kronor, att ifrågavarande kostnader alltså skulle uppgå till sammanlagdt 106,321 kronor, att af ofvanberörda årliga expensmedelsbelopp inalles 630 kronor om året beräknats blifva tillgängliga såsom bidrag till bestridande af dessa kostnader vid några af landtmäterikontoren samt att, då arbetet antagits böra komma till utförande under åren 1911—1915, 3,150 kronor alltså skulle kunna bestridas af expensmedlen och ett ytterligare belopp af 103,171 kronor erfordras för ifrågavarande ändamål.

[64.]

Till grund för sina yttranden i ämnet hade förste landtmätarna utgått från ett timpris, varierande mellan 50 och 80 öre, beroende af förhållandena i olika orter. Med afseende å sättet för beräklandet af omfattningen utaf de erforderliga arbetena föredro deras utredningar större skiljaktigheter, och beträffande vissa län syntes uppgifterna icke kunna anses annat än approximativa, till följd hvaraf de för samma län lämnade uppgifterna i kostnadsafseende gifvetvis vore osäkra. Men äfven om den skedda beräkningen alltså icke för alla län kunde anses fullt exakt, vore landtmäteristyrelsen emellertid öfvertygad om, att resultatet för riket i dess helhet måste betraktas såsom tillförlitligt och att alltså för ifrågavarande ändamål fordrades ett belopp af i rundt tal 100,000 kronor.

Att behovet uti ifrågavarande afseenden vore så omfattande, vore en följd af de otillräckliga lokaler, som åt landtmäterikontoren varit anvisade. Det begränsade utrymmet hade gjort det nödvändigt att förvara kartorna vikta och inlagda i ofta tätt packade konvolut tillsammans med handlingarna. Särskildt de större kartorna hade härigenom blifvit illa medfarna och många kartor hade genom att ofta utvecklas och hopläggas helt och hållet fördärfvats. Att genom viking af kartor deras tillförlitlighet äfventyrades torde vara uppenbart.

Enligt äldre instruktioner hade förste landtmätarna haft enahanda skyldigheter som enligt nu gällande instruktion ålåge dem att ansvara för vården af landtmäterikontorets kartor och handlingar. Häri borde emellertid icke kunna inbegripas någon skyldighet för dem att själfva verkställa lagning af kartor eller kopiering af sådana. Detta borde vara tydligt redan på grund af beskaffenheten af arbetet, som hvad lagning af kartor anginge närmast vore att likställa med bokbinderigöromål. Vid sådant förhållande och då ifrågavarande arbeten icke heller lämpligen borde uppdragas åt de fackligt utbildade biträden, som för göromålens behöriga gång vore eller till äfventyrs blefve anställda å kontoren, borde nödiga medel anvisas för bestridande af de kostnader, som vore erforderliga för arbetets utförande. Medel för ifrågavarande ändamål hade äfven vid olika tillfällen af Kungl. Maj:t efter framställning af landtmäteristyrelsen anvisats från allmänna besparingarna.

Man syntes under senare åren allt mer hafva kommit till insikt om betydelsen af de upplysningar, som stode att vinna af de kartor och handlingar, som förvarades i länens landtmäterikontor. Antalet besökande i kontoren hade under senare åren väsentligt ökats, i syn-

nerhet sedan genom 1908 års instruktion föreskrifvits, att kontoren skulle dagligen hållas öppna för allmänheten. Sedan början af år 1909 påginge å kontoren arbetet med uppläggande af jordregister för rikets landsbygd, hvilket arbete hufvudsakligen bestode i uppptecknande enligt gällande författning af uppgifter, som skulle hämtas från landtmäteriakterna. Genom jordregistret skulle säkerligen allmänhetens uppmärksamhet än ytterligare komma att fästas på vikten af de upplysningar, som kunde inhämtas af landtmäteriakterna. På grund af berörda förhållanden komme de kartor och handlingar, som förvarades i länslandtmäterikontoren, att allt oftare blifva använda. Därest åtgärder icke skyndsamt vidtoges för kartornas lagning och ändamålsenliga förvaring, skulle därför, enligt landtmäteristyrelsens mening, många kartor arligen blifva helt och hållet obrukbara.

Sedan landtmäteristyrelsen härefter erinrat om bestämmelserna i gällande landtmäteriinstruktion rörande sättet för kartornas förvaring samt om redan vidtagna åtgärder för beredande af utvidgade lokaler åt länens landtmäterikontor, rörande hvilka ämnen jag torde få hänvisa till den i nästföregående punkt därom lämnade redogörelse, har styrelsen fortsatt sålunda.

Landtmäterikontorens förutvarande inskränkta utrymme torde i allmänhet icke vidare komma att lägga hinder i vägen för kartornas ändamålsenliga förvaring. I sammanhang med arkivens ordnande i nya eller förbättrade lokaler borde gifvetvis de kartor, som däraf vore i behof, lagas eller ock nya exemplar anskaffas i stället för dem, som vore så bristfälliga, att de ej kunde lagas. Vid arbetet med jordregistrets uppläggande måste flertalet akter genomgås. Gifvetvis vore det lämpligt, att kartorna blefve iordningställda, i den mån de komme till användning vid sistberörda arbete, hvarvid enligt gällande föreskrift registernummer för hvarje i jordregistret införd fastighet skulle åtecknas kartor och förrättningshandlingar.

Det borde alltså vara tydligt, att samtliga nu berörda arbeten, jordregistrets uppläggande, kartornas lagning m. m. samt arkivens iordningsställande lämpligen borde utföras samtidigt och att olägenheter skulle komma att uppstå, därest förhållandena icke kunde ordnas på sådant sätt. Då arbetena med jordregistrets uppläggande fortgått sedan början af år 1909, vore det tydligen angeläget, att medel för kartmaterialets iordningställande så fort som möjligt gjordes tillgängliga. Under antagande att jordregistret till hufvudsakliga delar komme att blifva upplagdt före utgången af år 1915, men att en del arbeten

[64.] emellertid komme att återstå för år 1916, syntes för kartornas lagning m. m. erforderliga medel böra göras tillgängliga under åren 1911—1916. Så vidt landtmäteristyrelsen nu vore i tillfälle bedöma förhållandena, syntes det lämpligt, att för ändamålet få använda 30,000 kronor under åren 1911—1912, 20,000 kronor under hvartera af åren 1913—1915 och 10,000 kronor under år 1916.

Då de omfattande lagnings- och renovationsarbeten, hvarom nu vore fråga, vore föranledda af att någon lagning af kartor under årens lopp i större omfattning icke skett och sålunda innefattade extra ordinarie åtgärder samt i betraktande af det erforderliga beloppets storlek, antog landtmäteristyrelsen, att nionde hufvudtiteln's anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. icke lämpligen kunde anlitas för ändamålet. Vid sådant förhållande och då allmänna besparingarna under nämnda hufvudtitel icke heller torde bereda tillgång för ändamålet, komme ett särskildt anslag att blifva nödigt, och syntes detta böra begäras såsom reservationsanslag, så att belopp, som ett år besparades, måtte kunna för samma ändamål användas ett följande år.

Med anledning af hvad sålunda anförts har landtmäteristyrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för reparation och renovation af kartor i landtmäterikontoren i länen bevilja ett reservationsanslag af 100,000 kronor och däraf på extra stat för år 1912 anvisa 30,000 kronor med rätt för Eders Kungl. Maj:t att under år 1911 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna hvad som kunde finnas erforderligt.

*Departements-
chefen.*

Den nu lämnade redogörelsen synes mig gifva vid handen, att ett oafvisligt behof att i afsevärd omfattning företaga lagning och renovation af kartor i lärens landtmäterikontor nu föreligger. Det må vara beklagligt, att vården af dessa i flera hänseenden mycket viktiga arkivalier hittills varit så otillfredsställande, att ett dylikt behof uppkommit, men detta sammanhänger med lokalernas förutvarande alltför trånga och i öfriga afseenden olämpliga beskaffenhet samt med den ringa tjänstgöringsskyldighet å kontoret, som före omorganisationen af förste landtmätartjänsterna, kunnat fordras af dessa tjänsters innehafvare. Då nu dessa hinder antingen redan aflägsnats eller torde komma att inom de närmaste åren undanröjas, bör äfven, enligt min mening, det ifrågavarande lagnings- och renovationsarbetet upptagas med större kraft. Att härtill anlita det årliga expensanslaget förslår, såsom utredningen visat, icke långt. Ej heller torde det blifva möjligt att därtill bereda tillgång från besparingarna å hufvudtiteln. Visser-

ligen hafva flera gånger medel från dem anvisats till hithörande ändamål, men beloppet har hvarje gång varit endast 1,000 kronor, under det att behovet varit mångfaldigt större. Lika med landtmäteristyrelsen anser jag det särdeles lämpligt, att dessa arbeten företagas just nu, då på grund af jordregistersarbetena arkivens kartförråd genomgås och granskas. Jag anser därför nödiga anslagsmedel böra under de närmaste åren anvisas å extra stat till detta ändamål.

Hvad det behöfliga anslagsbeloppet angår, kan jag emellertid ej undgå att finna, att landtmäteristyrelsens beräkning, enligt hvilken detsamma skulle uppgå till 100,000 kronor, icke torde kunna betraktas annat än såsom approximatif. I flera fall har antalet kartor, som tarfva renovation, icke alls kunnat uppgifvas. I andra fall har antalet kartor, som tarfva åtgärder, angifvits endast i hela eller halfva tusental, hvilket synes utvisa, att undersökningen varit väl summarisk och att siffran därför måste upptagas med viss försiktighet. Då härtill kommer, att, såsom landtmäteristyrelsen framhållit, förste landtmätarnas uppgifter förete stora skiljaktigheter såväl i fråga om beräknadt timpris som i fråga om sättet för beräkningen af arbetenas omfattning, kan jag icke anse den lämnade utredningen med tillräcklig säkerhet ådagalägga, att hela det begärda anslagsbeloppet, 100,000 kronor, är för ändamålet erforderligt. Jag kan därför icke tillstyrka, att detsamma nu begäres af Riksdagen. Däremot kan något tvifvel icke råda därom, att ett belopp, vida öfverstigande det för år 1912 ifrågasatta anslaget å 30,000 kronor, blir behöfligt, och finner jag därför ingen betänklighet att tillstyrka, att sistnämnda belopp nu äskas af Riksdagen med rätt för Eders Kungl. Maj:t att däraf förskottsvis disponera en del redan under innevarande år.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att *till reparation och renovation af kartor i landtmäterikontoren i länen* bevilja å extra stat för år 1912 ett anslag af 30,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna hvad som må finnas erforderligt.

Rikets allmänna kartverk.

[65—68.]

Rikets
allmänna
kartverk.

Till rikets allmänna kartverk är för närvarande i riksstaten uppfördt ett ordinarie anslag å 220,800 kronor, fördeladt i ett bestämdt anslag å 67,900 kronor till aflöningar, ett förslagsanslag å 21,400 kronor till ålderstillägg och ett reservationsanslag å 131,500 kronor till kartarbetena m. m. I skrifvelse den 23 februari 1909 framlade chefen för kartverket förslag till fullständig lönereglering för kartverkets civila personal. Då jag den 14 januari 1910 för Eders Kungl. Maj:t anmälde kartverkets anslagsbehof för innevarande år, meddelade jag, att frågan om dylik lönereglering ännu icke vunnit tillräcklig utredning, hvadan denna fråga, syntes böra lämnas å sido.

I underdånig skrifvelse den 12 november 1910 har nu kartverkschefen framlagt förslag till stat för kartverket för år 1912, hvaröfver kartverkskommissionen afgifvit yttrande den 15 i samma månad. I denna skrifvelse har kartverkschefen af närmare angifna skäl lifligt förordat, att frågan om lönereglering för kartverkets civila personal, hvilken frågas snara lösning vore för personalens förmåga att under rådande dyra tider försörja sig samt för en tillfredsställande rekrytering af kartverkets arbetskrafter af yttersta vikt, måtte framläggas för instundande Riksdag. De sålunda och i öfrigt anförda skälen för en lönereglering uppskattar jag till fullo. Då emellertid frågan härom för närvarande är öfverlämnad till löneregleringskommittén och det icke med säkerhet kan förutsägas, när kommitténs arbete härmed hinner afslutas, ser jag mig icke nu i tillfälle att framlägga något förslag i ämnet. På grund häraf och då eljest icke någon anledning till ändring i ofvannämnda anslag förekommit, har jag icke vid redogörelsen för de ordinarie anslagen under denna hufvudtitel framlagt något förslag beträffande kartverket. Därest emellertid löneregleringskommitténs förslag inkommer inom den närmaste tiden samt öfrig behandling af frågan medhinnes så tidigt, att framställning lämpligen kan aflåtas till instundande Riksdag, är det min afsikt att hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om särskild proposition i ämnet.

Å extra stat för innevarande år äro af Riksdagen anvisade följande kartverket berörande anslag nämligen, dels för anställande af ökad civil personal, namngranskning m. m. 21,600 kronor, för höjning af arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden 1,000 kronor, för anställande af ökad personal m. m. vid kart-

verkets geodetiska afdelning 25,950 kronor samt för anskaffande af instrument och inventarier vid samma afdelning 2,700 kronor. [65—68.]

I nyssberörda skrifvelse den 12 november 1910 har kartverkschefen hemställt om äskande af anslag till samtliga dessa ändamål äfven för år 1912. I fråga om anslagen för höjning af arfvodena åt de kvinnliga ritarna och ritbiträdena samt för anställande af ökad personal m. m. vid den geodetiska afdelningen har han icke ifrågasatt någon förändring. I det här ofvan först nämnda extra anslaget — för anställning af ökad civil personal, namngranskning m. m. — har han ifrågasatt en höjning af 500 kronor, beroende på att en af de topografer, hvilkas aflöning utgår från detta anslag, bör beräknas med år 1912 blifva berättigad att komma i åtnjutande af ålderstillägg. Till anskaffande af instrument och inventarier vid geodetiska afdelningen har han hemställt om ett anslag för år 1912 å 16,150 kronor.

Dessa kartverkschefens framställningar, hvilka blifvit af kartverkskommissionen förordade, finner jag mig böra tillstyrka. De anslag, i hvilka han icke ifrågasatt någon förändring, äro fortfarande i samma mån som hittills erforderliga. I fråga om det föreslagna ålderstillägget till en civil topograf tillåter jag mig erinra, att, då Kungl. Maj:t år 1905 af Riksdagen äskade medel för anställande af civila topografer, uttryckligen framhölls att dessa topografer skulle i fråga om aflöningsförmåner vara likställda med kartograferna, hvilkas arvode vid samma riksdag bestämdes till 2,000 kronor med tre ålderstillägg å 500 kronor efter resp. 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring. Ifrågavarande topografer äro emellertid anställda på extra stat, hvadan det å ordinarie stat uppförda anslaget till ålderstillägg åt kartverkets personal i nu föreliggande fall icke torde kunna anlitas. Då nuvarande beloppet af extra anslaget till ökad civil personal vid kartverket fortfarande är för de därmed afsedda ändamålen erforderligt, bör detta anslag alltså för år 1912 ökas med nu omförmälda 500 kronor till 22,100 kronor.

Till anskaffande af instrument och inventarier vid den geodetiska afdelningen beräknade kartverkskommissionen i utlåtande den 12 september 1907, hvilket finnes närmare omförmäldt i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden vid statsverkspropositionen till 1909 års Riksdag, ett anslagsbehof af 49,800 kronor, fördeladt på tre år med resp. 30,950 kronor, 2,700 kronor och 16,150 kronor. Då Riksdagen redan på extra stat för åren 1910 och 1911 anvisat de för de bägge första anskaffningsåren afsedda beloppen, återstår nu att bereda medel för anskaffande af de inventarier, hvartill sista årets summa afsetts.

I sammanhang med dessa frågor tillåter jag mig, beträffande det

[65—68.] ekonomiska kartverkets fortsatta bedrifvande erinra om, att, sedan kartverkskommissionen den 13 januari 1910 afgifvit utlåtande med anledning af det af mig vid förra årets statsverksproposition omförmälda betänkande i ämnet af särskildt tillkallade sakkunniga, Kungl. Maj:t den 15 april 1910 anbefallt utförande af vissa försöksarbeten för utrönande af, bland annat, möjligheten och lämpligheten att bringa den ekonomiska kartan i öfverensstämmelse med jordregistret. Dessa prof äro ännu ej afslutade och frågan om eventuell förändring i sådan riktning af det ekonomiska kartverket måste därför i afbidan därå skjutas å sido.

På grund af hvad jag här ofvan anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[65.] *dels att till anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m. på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 22,100 kronor,*
 Ökad civil personal m. m.

[66.] *dels att till höjning af arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 1,000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande för ändamålet användas,*
 Höjning i arfvodena åt kvinnliga ritare och ritbiträden.

[67.] *dels att till anställande af ökad personal m. m. vid rikets allmänna kartverks geodetiska afdelning på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 25,950 kronor,*
 Ökad personal vid geodetiska afdelningen m. m.

[68.] *dels ock att till anskaffande af instrument och inventarier vid samma afdelning på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 16,150 kronor.*
 Instrument och inventarier vid geodetiska afdelningen.

Sveriges geologiska undersökning.

[69.] I enlighet med hvad chefen för Sveriges geologiska undersökning uti med underdånig skrifvelse den 14 november 1910 öfverlämnad förslagsberäkning hemställt, tillstyrker jag, att, i likhet med hvad som ägt rum under åren 1909 och 1910, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnaderna under år 1912 för Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten och för utgifvande af de på nämnda institutions undersökningar grundade kartor, afhandlingar och uppsatser på extra stat för samma år bevilja ett anslag af 36,000 kronor.

På förslag af Eders Kungl. Maj:t beviljade 1908 års Riksdag anslag till uppförande af ny byggnad för Sveriges geologiska undersökning.

Förslagsberäkningar till nämnda byggnadsföretag förelades Eders Kungl. Maj:t af dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vid föredragning af frågan om reglering för år 1909 af åttonde hufvudtitelns stat.

Enligt nämnda beräkningar skulle själfva byggnadskostnaden komma att uppgå till ett belopp af 549,500 kronor, fördeladt på fem byggnadsår enligt följande tablå:

1 juli 1908—30 juni 1909	kronor	69,300: —
1 „ 1909—30 „ 1910	„	166,900: —
1 „ 1910—30 „ 1911	„	133,600: —
1 „ 1911—30 „ 1912	„	129,200: —
1 „ 1912—30 „ 1913	„	50,500: —
Summa kronor		549,500: —

Dessutom beräknades för inköp af tomt och för ritningars uppgörande tillhopa 31,110 kronor.

Sammanlagda kostnaden för byggnadsföretaget skulle således komma att uppgå till 580,610 kronor.

Detta sistnämnda belopp beviljades af Riksdagen, som tillika, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts förslag, däraf anvisade å extra stat för år 1909 ett belopp af 100,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att af sistnämnda belopp redan under år 1908 för byggnadsarbetets påbörjande låta af tillgängliga medel utanordna 50,000 kronor.

Med det sålunda anvisade beloppet afsågs att betäcka, jämte förenämnda belopp af 31,110 kronor, byggnadskostnaden för första arbetsåret med den inskränkning, som betingades af anslagets utjämnande till jämnt tusental.

På framställning af Eders Kungl. Maj:t hafva sedermera anvisats för ifrågavarande byggnadsföretag på extra stat för år 1910 ett belopp af 167,000 kronor samt för år 1911 ett belopp af 134,000 kronor, hvilka belopp motsvarade i jämna tusental de beräknade kostnaderna för andra och tredje byggnadsåren.

[70.]

*Nybyggnad
för Sveriges
geologiska
undersökning.*

[70.]

Nu har öfverintendentsämbetet i underdånig skrifvelse den 27 september 1910 hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte för ett lämpligt bedrifvande af omförmälda byggnadsföretag hos Riksdagen göra framställning om beviljande å extra stat för år 1912 af ett belopp af 55,500 kronor.

*Departements-
chefen.*

Att ej högre belopp begärts, beror, efter hvad jag inhämtat, däraf, att byggnadsföretaget hittills ej fortskridit så långt, som från början varit afsedt, hvartill anledningen varit, att vid tillämpning af de först uppgjorda ritningarna byggnadskostnaderna skulle kommit att väsentligen öfverskrida de beräknade, hvadan ritningarna måst i vissa hänseenden omarbetas för nedbringande af kostnaderna samt därefter nya entreprenad-anbud infordras och pröfvas. Däraf hade begynnelsen af byggnadsföretaget blifvit fördröjdt.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det utaf 1908 års Riksdag beviljade anslaget å 580,610 kronor *för verkställande af nybyggnad för Sveriges geologiska undersökning* å extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 55,500 kronor.

Vägunderhållet på landet.

[71.]

*Kostnad för
vägdelningar.*

Med anledning af stadgandet i 84 § af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 därom att, då vägdelening enligt samma lag äger rum första gången, halfva kostnaden därför skall af statsverket bestridas, har Riksdagen, på grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, för tiden från och med år 1895 till och med år 1910 årligen på extra stat till bestridande af statsverkets andel i kostnaden för vägdeleningar anvisat såsom förslagsanslag 50,000 kronor.

Då anslaget emellertid under senare år icke fullt åtgått, blef anslaget för år 1911 på framställning af Eders Kungl. Maj:t sänkt till 35,000 kronor.

Då anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt jämväl för år 1912, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1912 anvisa, för *bestridande af statsverkets andel i kostnaden för vägdeleningar*, såsom förslagsanslag 35,000 kronor.

För hvarterdera af åren 1907—1911 anvisade Riksdagen, på grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt på extra stat ett anslag af 150,000 kronor.

[72.]
Särskildt
understöd till
synnerligt be-
tungade väg-
hållnings-
distrikt.

Då ifrågavarande anslag fortfarande är för det därmed afsedda ändamål behöfligt och någon anledning till förändring i dess belopp för närvarande icke synes mig föreligga, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt, på extra stat för år 1912 anvisa 150,000 kronor.

Förekommade och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Riksdagen har för hvarje år från och med år 1898 anvisat anslag å extra stat till förekommade och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Anslagens belopp hafva växlat allt efter behofven för året och tillgången på besparade medel för ändamålet. På 1911 års stat har Riksdagen för ifrågavarande ändamål uppfört ett anslag af 120,000 kronor med rätt för Eders Kungl. Maj:t att af nämnda belopp under år 1910 utanordna 15,000 kronor. Dessutom har Riksdagen medgifvit, att hvad vid utgången af år 1910 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag finge för år 1911 användas för enahanda ändamål.

[73.]
Förekommade
och hämmande
af tuberkelsjuk-
domar hos nötkreaturen.

Landtbruksstyrelsen, som anser, att medel för samma ändamål fortfarande böra utverkas, har nu i underdånig skrifvelse den 1 november 1910 gjort framställning angående anslagsbehofvet för år 1912. Styrelsen har därvid framlagt följande tabell rörande tuberkulinundersökningarna för tiden från dessa undersökningars början den 15 oktober 1897 till den 1 september 1910:

[73.]

Å r	Sammanlagda antalet undersökta djur.	För första gången pröfvade besättningar.			Antal besättningar reaktionsfria vid första undersökningen.	Ompröfvade besättningar.		
		Antal.	Antal djur inom dessa.	% reagerande af djuren.		Antal.	Antal djur inom dessa.	% reagerande af djuren.
¹⁸ / ₁₀ 1897—1898	63,374	1,651	48,677	31.7	570	130	6,970	9.3
1899	53,601	1,325	37,994	27.5	532	246	13,150	7.1
1900	68,615	1,528	43,988	31.4	574	479	22,113	5.8
1901	65,682	1,391	34,595	35.4	537	602	27,016	5.8
1902	56,613	997	23,259	30.0	445	665	29,451	4.8
1903	58,768	895	19,253	29.4	387	740	34,473	5.4
1904	61,801	914	19,049	27.0	417	812	36,197	4.7
1905	70,051	1,143	23,360	28.7	565	896	40,033	4.9
1906	67,642	936	18,576	29.7	470	962	42,567	3.5
1907	70,935	880	17,860	26.9	447	1,020	46,838	3.2
1908	80,228	1,068	19,761	22.6	583	1,173	53,194	3.1
1909	93,923	1,442	25,758	26.2	796	1,390	60,872	3.6
1910 ¹ / ₉	65,035	883	14,698	21.8	481	1,043	43,337	3.3
Summa	876,268	15,053	346,828	—	6,804	—	—	—

Landtbruksstyrelsen har vidare anført, hurusom af denna tabell framginge, att undersökningarna med tuberkulin under år 1909, det senaste af de arbetsår, från hvilka fullständiga uppgifter föreläge, omfattat icke mindre än 93,923 djur och 2,832 besättningar. Dessa tal öfverstege motsvarande för år 1908 med 13,695 samt 591 och vore de högsta, som hittills förekommit.

Beträffande omfattningen af tuberkuloskampen och dennas resultat, hvilka inhämtades af de tre sista kolumnerna i tabellen, så angåfve siffrorna för år 1909 äfven här en icke ringa ökning mot föregående år af antalet besättningar och djur, som skyddades mot tuberkulos. Den jämförelsevis obetydliga höjning af reaktionsprocenten bland djuren, som 1909 års ompröfningsresultat utvisade mot samma resultat år 1908, vore beroende delvis på några större återfall af reaktion inom besättningar, som skyddades mot tuberkelsmitta. Sådana kunde i vissa fall knappast undvikas och hade, såsom af en jämförelse af undersök-

ningsresultaten exempelvis för åren 1902 och 1903 framginge, äfven vid föregående tillfällen ogynnsamt inverkat på den totala reaktionsprocenten bland ompröfvade djur. Tabellens sista kolumn i sin helhet gåfve dock vid handen, att ifrågavarande procent trots återfallen vore i sjunkande.

[73.]

Utöfver tabellens uppgifter har landtbruksstyrelsen vidare meddelat, att af de under år 1909 med tuberkulin ompröfvade och mot tuberkulos skyddade 1,390 besättningarna 833 om sammanlagdt 26,237 djur visat sig vid ompröfningen fullkomligt reaktionsfria. Motsvarande siffror för år 1908 voro 737 och 25,020.

Häraf framgår, att kampen mot tuberkulosen hos nötkreaturen omfattas med oförminskadt intresse från landtmännens sida och föres med goda resultat.

Vidkommande storleken af det belopp, som synes böra af Riksdagen äskas för år 1912 till bestridande af kostnaderna för tuberkulosens bekämpande inom ladugårdarna, har landtbruksstyrelsen åberopat den utredning, som i sådant afseende lämnats af styrelsen i en underdånig skrifvelse af samma dag angående det belopp, som kunde erfordras för bestridande af enahanda kostnader under år 1911.

Den sålunda åberopade utredningen innehåller, att af de för år 1910 för här ifrågavarande ändamål anvisade medel den 17 oktober 1910 funnits odisponerade 23,131 kronor 15 öre, hvarjämte landtbruksstyrelsen framhållit såsom antagligt, att icke någon del af de för år 1911 anslagna medlen komme att erfordras för tuberkuloskampens bedrivande under år 1910. Under antagande, att nyssnämnda odisponerade belopp fullt blefve taget i anspråk under då återstående delen af år 1910, skulle ifrågavarande angelägenhet under år 1910 kräft ett belopp af 98,316 kronor 85 öre eller i rundt tal 100,000 kronor. Uti underdånig skrifvelse den 1 november 1909 angående proposition till Riksdagen om anvisande för år 1911 af anslag till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen, hade landtbruksstyrelsen beräknat detta behof till 110,000 kronor, enär anledning syntes föreligga till det antagandet, att tuberkuloskampen under år 1910 ej endast komme att blifva lika liflig som under år 1909 utan äfven ytterligare utveckla sig. Emellertid hade från årets början till den 1 september undersökts 1,926 besättningar mot 1,978 under motsvarande tidsperiod år 1909. I stället för emotsedd ökning förelåge sålunda till sagda dag en minskning af de undersökta besättningarnas antal; dock vore det med tuberkulin pröfvade djurantalet något större än under

[73.] ifrågavarande tidsperiod 1909, i det att det med 2,994 djur öfverskrede detta.

En af orsakerna till berörda förhållande har landtbruksstyrelsen ansett med all sannolikhet vara att söka uti den ovanligt tidiga våren år 1910, som hade till följd tidigare vallsläppning af kreaturen än eljest och sålunda tidigare afbrott i undersökningarna med tuberkulin. Vidare hade de undersökningar med tuberkulin, som antogos skola äga rum under hösten 1909 och våren 1910 å mellersta Gottlands andelsmejeriförenings till ett antal mellan 1,100 och 1,200 uppgående medlemmar tillhörande ladugårdsbesättningar och för hvilka undersökningars möjliggörande inom nämnda tidsrymd Eders Kungl. Maj:t på framställning af landtbruksstyrelsen genom nådigt bref den 17 september 1909 lämnat särskildt medgifvande i fråga om befogenhet för det biträde, som i nådiga kungörelsen den 31 december 1907 angående ersättning till veterinär, som på rekvisition af ladugårdsinnehafvare verkställt undersökning med tuberkulin af ladugårdsbesättning, förmäles, icke på långt när kommit till utförande i den utsträckning, som från början afsetts.

Efter allt att döma komme dock, enligt landtbruksstyrelsens mening, omfattningen af 1910 års tuberkulosekamp icke att stå efter föregående årets. Sålunda hade under året till den 1 september med tuberkulin ompröfvats 1,043 mot tuberkulos skyddade besättningar om sammanlagt 43,337 djur mot under samma tidsperiod år 1909 980 besättningar om 43,001 djur.

Då till bedrifvande af kampen mot tuberkulosen bland nötkreaturen under år 1911 beräknats tillgängligt hela det för sagda år anvisade beloppet eller 120,000 kronor, syntes det landtbruksstyrelsen med all sannolikhet vara att emotse en behållning, som det dock icke vore rådligt beräkna högre än till 10,000 kronor. Beräknades nu medelbehovet för år 1912 i likhet med för år 1911, skulle alltså för år 1912 behöfva anvisas endast 100,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen hemställt om anvisande på extra stat för år 1912 till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen af ett anslag af 100,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Då en fortsatt kamp mot tuberkulosen inom ladugårdarna måste betraktas såsom ett viktigt led i det pågående arbetet att främja landets husdjursskötsel, synes mig medel för ändamålet fortfarande böra af Riksdagen äskas.

Medelbehovet för år 1912 har af landtbruksstyrelsen angifvits till

samma belopp som för år 1911, hvilket af mig, vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af då föreliggande framställning i ämnet, beräknades till 105,000 kronor. Utgående härifrån skulle sålunda för innevarande och nästa år erfordras ett belopp af sammanlagdt 210,000 kronor. [73.]

Enligt från statskontoret meddelad uppgift förefanns den 24 december 1910 å tidigare anslag till förevarande ändamål en behållning af 16,666 kronor 95 öre. Med afdrag af de ytterligare utgifter för år 1910, som kunna ifrågakomma, torde likväl med visshet kunna förutses, att minst 5,000 kronor af denna behållning komma att tillföras det för år 1911 anvisade anslaget, 120,000 kronor, som i sin helhet kommer att för sistnämnda år finnas för ändamålet disponibelt. Till täckande af de beräknade utgifterna för åren 1911 och 1912, tillhopa 210,000 kronor, skulle sålunda erfordras ett sammanlagdt belopp af endast 85,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels på extra stat för år 1912 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 85,000 kronor, att användas till *förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen,*

dels ock medgifva, att hvad vid utgången af år 1911 möjligen icke blifvit använt af tidigare för ändamålet beviljade anslag må under år 1912 användas för enahanda ändamål.

Allmänna arbeten af beskaffenhet att deras utförande kontrolleras af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Från och med år 1906 hafva, i stället för det förut i regel årligen beviljade anslaget till »understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutedikningar och vattenaftappningar, hvilka ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd», af Riksdagen anvisats två särskilda anslag, det ena under benämning »norrländska afdikningsanslaget» och det andra under namn af »allmänna frostminskningsanslaget». Det förra af dessa anslag afser understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutedikningar och vattenaftappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vare sig ändamålet med företaget är uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet. Det se-

[74—75.] nare anslaget afser däremot understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delen af riket, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten. Förstnämnda anslag utgick för år 1907 med ett belopp af 500,000 kronor, men har för åren 1908—1911 beviljats med ett till 700,000 kronor förhöjdt belopp. Det senare anslagets belopp har alla fem åren utgjort 200,000 kronor. För erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från ifrågavarande båda anslag hafva af Riksdagen godkända vissa af Kungl. Maj:t föreslagna allmänna villkor och bestämmelser, och äro kungörelser härom utfärdade den 22 juni 1906 och den 18 juni 1910. (Sv. förf.-saml. n:r 58 år 1906 och n:r 83 år 1910.)

Nu hafva väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 26 november 1910 gjort framställning om beredande af medel för ifrågavarande ändamål jämväl för år 1912.

Såsom stöd för denna sin framställning hafva ämbetsverken anført, att intresset för utförande af sådana afdikningsföretag, som förenämnda båda anslag afse, fortfarande vore lifligt, i all synnerhet beträffande företag, som kunde komma i åtnjutande af bidrag från norrländska afdikningsanslaget, å hvilket anspråken visade en stark stegring.

Denna stegring framginge med tydlighet af följande tablå för de senaste fem åren öfver hos ämbetsverken inneliggande ansökningar om bidrag från detta anslag:

	den 1 oktober 1906	för 397 företag	å 2,093,700 kronor
	„ 1 „ 1907	„ 474 „	2,675,100 „
	„ 1 „ 1908	„ 575 „	3,010,000 „
	„ 1 „ 1909	„ 708 „	3,787,600 „
samt	„ 1 „ 1910	„ 866 „	4,306,750 „

På sätt ämbetsverken i underdånig skrifvelse den 9 oktober 1909 angående statsanslag för ändamålet under år 1911 framhållit, vore anledningen till denna afsevärda stegring att söka dels däri, att genom 1897 års riksdagsbeslut statsbidragen höjdes från en tredjedel till hälften af den beräknade kostnaden, och dels i den af 1906 års Riksdag vidtagna ändringen i villkoren för åtnjutande af bidrag från norrländska afdikningsanslaget, att statsbidrag finge från detta anslag beviljas jämväl till företag, hvilkas ändamål vore uppodling af till åker och äng lämplig jord.

Att döma af den föregående stadiga tillväxten i antalet ansökningar förefunnes icke anledning antaga, att någon minskning däri vore

att emotse, åtminstone icke om statsbidraget fortfarande komme att utgå [74—75.] med hälften af den beräknade kostnaden. Med nu tillgängligt anslag skulle det enligt gällande villkor för anslags åtnjutande krävas öfver sex år, innan samtliga inneliggande ansökningar kunde beviljas; och man kunde med fog antaga, att under ofvannämnda förutsättning balansen vid utgången af dessa sex år snarare ökats än minskats. Högst betydliga be-
lopp skulle alltså erfordras för att fullt tillgodose ifrågavarande anslags-
behof.

Men hänsyn härtill äfvensom till den omständigheten, att talrika andra statsändamål ägde anspråk på statsunderstöd, hade ämbetsverken i skrifvelsen den 9 oktober 1909 förklarat sig icke då ifrågasätta någon tillökning uti ifrågavarande anslag.

En bidragande orsak härtill hade ock varit, att ämbetsverken ej ansåge ett forceradt arbete med myrutdikning vara lämpligt af det skäl, att öfverdrifven höjning af arbets- och dagsverkspriserna i orterna däraf skulle kunna föranledas.

Sistnämnda skäl kvarstode visserligen fortfarande, men ämbetsverken hölle likväl före, att en mindre höjning i årsanslaget ej skulle märkbart inverka på myrutdikningsarbetet, synnerligast om samtidigt bestämdes mindre gynnsamma villkor än de nuvarande.

Olägenheterna med årsanslagets otillräcklighet vore nämligen så stora, att lämpligt syntes vara, att dels en sådan mindre höjning skedde i anslaget till norrländska afdikningsanslaget, dels ock en ändring vidtoges i villkoren rörande detta anslag därhän, att bidraget till hvarje anslagssökande måtte åter sänkas från hälften till en tredjedel af den beräknade kostnaden.

Visserligen skulle genom en sådan ändring fördelarna för hvarje anslagssökande blifva mindre, men detta motvägdes dels däraf, att anslaget kunde komma hvarje sökande långt tidigare till godo än nu vore möjligt, då ansökningarna måste i brist på medel hvila i ämbetsverken i årtal, innan de kunde tillgodoses, och dels däraf, att årsanslaget kunde förslå till ett långt större antal sökande.

Anledning saknades att föreslå samma ändring rörande allmänna frostminskningsanslaget, ty dels funnes här intet öfverflöd på sökande och dels vore villkoren för tillgodonjutande af detta anslag icke på långt när så gynnsamma som beträffande det norrländska afdikningsanslaget, i det att det förra endast finge användas för minskande af ortens frostländighet, sålunda i regel endast till afdikning af för odling oduglig mark, under det att det senare finge utgå äfven om ändamålet

[74—75.] med dikningen vore beredande af odlingstillfällen, alltså i regel odlingsduglig jord. Under det anspråken på bidrag från norrländska afdikningsanslaget på senare år stegrats i hög grad, hade de rörande allmänna frostminskningsanslaget snarare minskats, i det att från detta anslag beviljats

år 1906		69,550	kronor
„ 1907		199,800	„
„ 1908		176,750	„
„ 1909		42,100	„

Under år 1910 hade tillstyrkts
alla inneliggande ansökningar

å tillsammans 175,150 „ = 663,350 kronor
eller i medeltal för dessa fem år 132,670 kronor.

Erfarenheten hade sålunda ådagalagt, att de för ifrågavarande ändamål årligen anvisade 200,000 kronor icke till fullo tagits i anspråk samt att anslaget skulle, med oförändrade villkor, utan afsevärd risk kunna minskas till 150,000 kronor. Hvad sålunda kunde inbesparas å allmänna frostminskningsanslaget, kunde lämpligen i stället användas till förstärkande af norrländska afdikningsanslaget. Men som denna förstärkning med hänsyn till massan af inneliggande ansökningar om bidrag ur sistnämnda anslag måste anses allt för otillräcklig, borde detta anslag ytterligare ökas med 50,000 kronor eller till 800,000 kronor.

I anslutning härtill hafva ämbetsverken hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att dels på extra stat för år 1912 anvisa under benämningen »norrländska afdikningsanslaget» ett anslag af 800,000 kronor samt under benämningen »allmänna frostminskningsanslaget» ett anslag af 150,000 kronor, dels ock medgifva sådan ändring i villkoren för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från förstnämnda anslag, att statsbidraget till hvarje företag måtte bestämmas till högst en tredjedel af den beräknade kostnaden.

I afseende å de för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från förevarande båda anslag nu gällande allmänna villkor och bestämmelser i öfrigt hafva ämbetsverken icke funnit anledning föreslå någon förändring.

Vid det gemensamma sammanträde med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen, då beslut i detta ärende fattades, hafva ämbetsverken stannat i olika meningar, i det att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett, att den underdåniga skrifvelsen bort utmytna

i en hemställan, dels att det norrländska afdikningsanslaget måtte höjas [74—75.] till 800,000 kronor, dels att det allmänna frostminskningsanslaget måtte minskas till 100,000 kronor, dels ock att den föreslagna förändringen i villkoren för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från norrländska afdikningsanslaget måtte omfatta båda ifrågavarande anslag.

Såsom skäl för sin mening, att någon höjning i det sammanlagda belopp, som nu utgår till här föreliggande ändamål icke för närvarande borde äga rum, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, utöfver hvad som härutinnan i föregående framställningar i ämnet anförts, åberopat den omständigheten, att frågan om åstadkommande af tillfyllestgörande bestämmelser till betryggande af underhållet utaf de med statsbidrag af ifrågavarande art understödda arbeten ännu vore oafgjord.

Den ringa utsträckning, hvari allmänna frostminskningsanslaget blifvit anlitadt, gjorde, att det, enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens mening, med visshet kunde antagas, att öfverskott på detta anslag kunde åtminstone för den närmaste framtiden påräknas, på grund hvaraf en sänkning, på sätt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, i detta anslags belopp borde kunna äga rum. I afsevärd mån skulle dock vissheten, att ett tillräckligt öfverskott å sistnämnda anslag skulle komma att uppstå, stärkas och olägenheterna med norrländska afdikningsanslagets otillräcklighet kunna undanröjas, därest anslaget för hvarje företag bestämdes att utgöra en tredjedel af den beräknade kostnaden.

Det syntes visserligen väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som om utsikt funnes att äfven utan denna förändring i villkoren kunna med ett minskadt allmänt frostminskningsanslag tillgodose krafven på detta anslag, men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansåge det dock i princip oriktigt, att gynna de sydligt belägna trakterna i vårt land framför de norra.

Synnerligen kännbara äro säkerligen i många fall de olägenheter, som, på grund af den allttjämt ökade utsträckning, hvari det norrländska afdikningsanslaget anlitas, vållas de anslagssökande, då dessa till följd af anslagens otillräcklighet under årtal nödgas vänta på att deras framställningar om statsbidrag till af dem planlagda eller kanske redan påbörjade afdikningsföretag skola kunna upptagas till pröfning; vid anslagens bibehållande vid sitt nuvarande belopp skulle det, såsom ämbetsverken framhålla, krävas öfver sex år, innan samtliga nu inneliggande ansökningar kunde slutbehandlas. Att härutinnan, i den mån det låter sig göra, åstadkomma en förändring till det bättre synes mig vara i hög grad af behovet påkalladt.

*Departements-
chefen.*

[74—75.]

I fråga om allmänna frostminskningsanslaget äger ett motsatt förhållande rum, i det att icke endast samtliga framställningar om bidrag från detsamma, allt efter som de inkomma, omedelbart kunna behandlas, utan ock krafven på detta anslag icke äro större, än att ett betydligt öfverskott å detsamma årligen uppstått — icke mindre än i medeltal under de fem senast förflutna åren öfver 67,000 kronor — synes mig en höjning af det förra anslaget på bekostnad af det senare, såsom både väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen föreslagit, fullt befogad.

Det belopp, hvarmed allmänna frostminskningsanslaget bör kunna minskas, blir gifvetvis i väsentlig grad beroende på, huruvida den af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beträffande äfven detta anslag föreslagna förändringen i beräkningen af statsbidragets belopp i förhållande till den beräknade afdikningskostnaden genomföres eller icke, i det att anslaget i förra fallet antagligen komme att anlitas i ännu mindre utsträckning än under de gångna åren.

Då emellertid detta, enligt min mening, skulle vara till kännbar skada för södra och mellersta Sveriges jordbruk, anser jag mig redan på grund häraf icke kunna tillstyrka det förslag, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i detta hänseende framställt. Jag kan ej heller finna, att man — såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till stöd för likställandet af de båda anslagen anför — genom att förändra villkoren enbart beträffande norrländska afdikningsanslaget skulle särskildt gynna de sydliga trakterna af landet framför de norra. Dessa senare äga ju under alla förhållanden den stora fördelen att från det för dem afsedda anslaget kunna erhålla statsbidrag äfven till uppodling af till åker eller äng lämplig jord, en fördel, som synes mig så värdefull, att, om den icke här förelegat, den nu föreslagna minskningen i statsbidraget endast från detta anslag säkerligen icke skulle kunnat ifrågasättas.

Beträffande allmänna frostminskningsanslaget tillåter jag mig vidare särskildt påpeka, att de företag, till hvilkas utförande statsbidrag från detsamma begäras, i regel äro af vida större omfattning än de, till hvilka bidrag utgå från norrländska afdikningsanslaget. Om statsbidraget till de förra nu nedsattes till en tredjedel af beräknade kostnaden, skulle det för delägarna säkerligen blifva ännu svårare att få dessa företag utförda än redan nu i allmänhet är fallet på grund såväl af denna deras omfattning som af föreskriften, att statsbidrag här lämnas till utdikning endast af frostländig, icke odlingsduglig jord.

I detta sammanhang ber jag ock få erinra, att 1897 års Riksdags förenämnda beslut att höja statsbidraget från dåvarande frostminsknings-

anslag grundade sig på vid Riksdagen väckta enskilda motioner, hvilka [74—75.] dock af statsutskottet hade blifvit afstyrkta. I en af dem framhölls särskildt statens goda finansiella ställning vid ifrågavarande tidpunkt såsom ett af skälen för den i motionen föreslagna höjningen i storleken af statsbidraget.

Då jag sålunda ej kan tillstyrka, hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen här föreslagit, anser jag mig icke heller kunna biträda denna styrelses mening, att allmänna frostminskningsanslaget utan olägenhet kan sänkas med så stort belopp, som styrelsen föreslagit. Då medelbehovet under de fem senast förflutna åren i medeltal uppgått till något öfver 132,000 kronor, synes mig sänkningen icke böra sträcka sig längre än till hvad landtbruksstyrelsen ifrågasatt, eller med 50,000 kronor, med hvilket belopp norrländska afdikningsanslaget sålunda, utan höjning i sammanlagda anslagsbeloppet, skulle kunna ökas. Denna ökning i sistnämnda anslag synes mig emellertid icke vara tillfyllest för undanröjande af de mest kännbara olägenheterna af detta anslags otillräcklighet, utan anser jag, i likhet med såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som landtbruksstyrelsen, en höjning i anslagsbeloppet med ytterligare 50,000 kronor vara af behovet påkallad. Anslaget skulle alltså komma att uppgå till 800,000 kronor. Äfven med den sålunda föreslagna förhöjningen komme, vid samtidig sänkning af statsbidraget från hälften till en tredjedel af beräknade kostnaden, omkring tre år att krävas, för att samtliga de anslagssökande, som nu hemställt om statsbidrag från norrländska afdikningsanslaget, skulle kunna få sina framställningar beviljade.

Med hänsyn till hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført i fråga om åstadkommande af tillfyllestgörande bestämmelser till betryggande af underhållet utaf de med här ifrågavarande statsbidrag utförda arbetena, kan jag icke finna, att den omständigheten, att denna fråga ännu är oafgjord, skall behöfva ställa sig hindrande i vägen för den jämförelsevis obetydliga men synnerligen välbehöfliga höjning i sammanlagda anslagsbeloppet, som här blifvit ifrågasatt. Med anledning af 1906 års Riksdags uttalande i ämnet begärde dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet statsrådets och chefen för justitiedepartementets medverkan till utarbetande af förslag i berörda syfte; och är frågan härom, enligt hvad jag inhämtat, af chefen för justitiedepartementet öfverlämnad till den af Eders Kungl. Maj:t tillsatta dikningslagskommittén, hvars betänkande torde inom den närmaste tiden vara att emotse.

[74—75.] På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

[74.] *Norrländska afdikningsanslaget.* dels på extra stat för år 1912 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning *norrländska afdikningsanslaget*, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutdikningar och vattenaftappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd, ett belopp af 800,000 kronor;

[75.] *Allmänna frostminskningsanslaget.* dels på extra stat för år 1912 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning *allmänna frostminskningsanslaget*, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delen af riket, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, ett belopp af 150,000 kronor;

dels ock besluta sådan ändring i villkoren för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från *norrländska afdikningsanslaget*, att bidraget för hvarje företag må bestämmas till högst en tredjedel af beräknade kostnaden.

Reglering af flottleder.

[76.] *Reglering af flottleder.* Till bestridande af kostnaden för reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län har Riksdagen under en följd af år till och med år 1907 anvisat extra anslag å 100,000 kronor äfvensom medgifvit, att de afgifter, som lades å flottningen, finge för enahanda ändamål disponeras.

Enligt 1906 års bokslut förefanns å ifrågavarande anslag en afsevärd behållning. Af sådan anledning har något särskildt anslag för ändamålet icke äskats för år 1909, hvaremot Riksdagen, på framställning af Eders Kungl. Maj:t, medgaf, att under år 1909 inflytande flottningsavgifter finge användas till bestridande af kostnader för reglering af flottleder inom riket, äfvensom att de medel, som af ifrågavarande anslag för föregående år funnos disponibla vid 1908 års slut, finge under år 1909 användas till enahanda ändamål utan begränsning till vissa län.

Liknande medgifvande har jämväl för åren 1910 och 1911 lämnats af Riksdagen.

[76.]

Då enligt bokslutet för år 1909 å ifrågavarande anslag vid samma års slut förefunnits en behållning af öfver 700,000 kronor och vid sådant förhållande något särskildt anslag för år 1912 icke torde för ändamålet erfordras, får jag i enlighet med af domänstyrelsen i underlänlig skrifvelse den 29 september 1910 gjord framställning allenast hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

dels att under år 1912 inflytande flottningsafgifter må användas till bestridande af kostnader för reglering af flottleder inom riket;

dels ock att de medel, som af föregående års anslag till bestridande af kostnader för reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län vid 1911 års slut må finnas disponibla, må under år 1912 till enahanda ändamål användas utan begränsning till vissa län.

Uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

Till detta ändamål har Riksdagen för hvar och ett af åren 1905—1909 anvisat ett extra anslag af 60,000 kronor samt för åren 1910 och 1911, sedan genom Riksdagens beslut en ny skogsvårdsstyrelse tillkommit, nämligen för Gottlands läns landstingsområde, ett extra anslag af 67,500 kronor. Detta sistnämnda anslag har efter af domänstyrelsen upprättadt förslag fördelats mellan skogsvårdsstyrelserna med vissa belopp till en hvar af dem, högst 4,000 kronor och lägst 1,000 kronor, med undantag för Gottlands skogsvårdsstyrelse, till hvilken utgått ett belopp af 7,500 kronor.

[77.]

*Skogsvårds-
styrelsernas
verksamhet.*

Då de sålunda beviljade anslagen varit nödiga för det med dem afsedda ändamål och jämväl för år 1912 äro väl behöfliga för skogsvårdsstyrelserna, får jag i underdanighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, såsom *bidrag till bestridande af kostnaderna för uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet*, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 67,500 kronor.

Skogsodlingens befrämjande.

[78.]
Skogsodlingens befrämjande.

För hvart och ett af åren 1897—1911 har Riksdagen beviljat anslag på extra stat för skogsodlingens befrämjande. Detta anslag utgår för innevarande år med 100,000 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 26 oktober 1910 har domänstyrelsen hemställt, att framställning måtte göras hos Riksdagen om höjning af detta anslag för år 1912. Tillika har fråga väckts om förändring af grunderna för fördelningen såväl af förevarande anslag som ock af inflytande skogsvårdsafgifter. Då emellertid samtliga dessa frågor stå i visst sammanhang med hvarandra och särskildt sistberörda fråga är af den omfattande och grannliga beskaffenhet, att en ändring i de nu gällande grunderna icke synes böra utan synnerligen tungt vägande skäl äga rum, finner jag mig för närvarande sakna anledning föreslå ändring vare sig i beloppet af anslaget till skogsodlingens befrämjande eller i villkoren för åtnjutande af bidrag från samma anslag, utan hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *skogsodlingens befrämjande* för år 1912 bevilja ett extra anslag af 100,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas antingen skogsvårdsstyrelser, till hvilka landsting eller hushållningssällskap för ändamålet lämnat bidrag, eller i landstingsområde, där sådan styrelse icke finnes, landsting eller hushållningssällskap, under iakttagande att i intetdera fallet statsbidrag må till något landstingsområde utgå med högre belopp än det, hvarmed landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem till ändamålet bidragit, samt att landsting eller hushållningssällskap, som undfått dylikt bidrag, skall vara skyldigt att efter årets utgång till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande afgifva redogörelse öfver användningen af de utaf staten samt af landsting eller hushållningssällskap lämnade bidrag.

Jordförmedlingsbyråer för egnahemslånerörelsen.

[79.]
Jordförmedlingsbyråer för egnahemslånerörelsen.

En viktig förutsättning för att egnahemsrörelsen skall vinna önskvärd tillslutning är, att tillgång inom olika landsdelar finnes på lägenheter, passande för egnahembildning. På två vägar hafva statsmakterna hittills sökt att i någon mån undanröja den brist härpå, som möjligen kan förefinnas, nämligen dels genom att bilda en särskild lånefond (jordförmedlingsfonden), afsedd att underlätta inköp af större jord-

områden, hvilka lämpa sig att utstyckas till egnahemslägenheter, och dels genom att besluta särskilda åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar. I nära samband med sistnämnda åtgärder stå de, som blifvit vidtagna för upplåtande dels under vissa förutsättningar af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen och dels af nybyggeslägenheter å vissa delar af Alträskes och Svanå kronoparker m. m. i Norrbottens län.

Hvad sålunda blifvit utfördt kan emellertid icke tillfredsställa den växande efterfrågan på lägenheter af här ifrågavarande slag, som uppstått genom egnahemslånefondens bildande och genom den stora utsträckning, hvari egnahemslån årligen utlämnas från denna fond. Erfarenheten visar, att jämnasides med att staten på här angifvet sätt söker bereda ökad tillgång på dylika lägenheter, äfven enskilda jordägare i allt större omfattning från sina gårdar afsöndra sådana. Särskildt i de landsdelar, där egnahemsrörelsen vunnit ett fastare rotfäste och där ett lifligare intresse för befordrandet af dess utveckling förefinnes, har benägenheten hos jordägarna att på detta sätt underlätta skapandet af nya egna hem under de senaste åren märkbart vuxit.

Då det emellertid trots dessa bemödanden att på förevarande verksamhetsområde bringa jämnvikt mellan tillgång och efterfrågan från skilda håll klagas öfver, att mången, som åt sig och de sina önskar skapa ett eget hem, icke inom eget land kan finna härför passande jord, torde i de fall, där grundad anledning till sådan klagan föreligger, orsakerna till densamma till väsentlig del vara att söka i att ordnad samverkan saknas mellan de många, som hafva dylik jord till salu, samt att kännedom om de salubjudna lägenheterna icke på något effektivt sätt sprides utom den närmaste orten.

Att undanröja dessa missförhållanden synes mig vara en uppgift, väl värd statsmakternas ingripande.

Då jag under december månad 1909 var i tillfälle att med några särskildt tillkallade sakkunniga öfverlägga angående den erfarenhet, som vunnits i fråga om egnahemslånerörelsens bedrifvande och hvad därmed står i samband, framhöllo också dessa i en till mig öfverlämnad promemoria bland annat, hurusom en under offentlig kontroll stående jordförmedling borde kunna undanröja en af de väsentligaste svårigheterna för egnahemslånerörelsen, hvilken jordförmedling, enär staten vid försäljning af lägenheter från kronojord kunde draga direkt fördel af densamma, syntes dem böra kunna påräkna understöd af statsmedel.

På grund af här angifna omständigheter har jag låtit verk-

[79]. ställa en utredning angående de åtgärder, som möjligen redan inom hushållningssällskapen blifvit vidtagna i antydt syfte.

För detta ändamål har i cirkulärskrifvelse till samtliga rikets hushållningssällskap framhållits vikten för egnahemsrörelsens främjande såväl af att uppgifter insamlades rörande salubjudna egnahemslägenheter inom vederbörande sällskaps verksamhetsområde, hvilka uppgifter sedermera borde hållas tillgängliga för spekulanter å dylika lägenheter, som ock af att köpare af egnahemslägenheter blefve i tillfälle att erhålla ej endast kännedom om villkoren för erhållande af egnahemslån, utan äfven sakkunnig hjälp vid ordnandet af inteckningar, sökandet af lagfart m. m., som måste föregå utbekommandet af beviljad dylikt lån.

Då båda dessa önskemål samtidigt syntes mig kunna nås, därest inom hvarje hushållningssällskap funnes upprättad en jordförmedlingsbyrå, till hvilken eventuella säljare och köpare af egnahemslägenheter kunde vända sig, de förra med uppgift å de lägenheter, som de önskade sälja, och de senare för att erhålla kännedom om, hvar dylika lägenheter funnes till salu, samt därest till föreståndare för dylik byrå blefve utsedd person, som vore kompetent att lämna köpare af egnahemslägenhet den hjälp, som kräfves för utbekommande af egnahemslån m. m., begärdes närmare upplysningar, huruvida några åtgärder i förenämnda hänseenden blifvit inom hushållningssällskapet vidtagna samt hvari de i sådant fall bestode.

Från rikets samtliga hushållningssällskap hafva svar inkommit på denna cirkulärskrifvelse.

Beträffande jordförmedlingen framgår af dessa svar, att genom hushållningssällskapens försorg ordnad sådan förekommer endast inom ett hushållningssällskap, Östergötlands läns, där sedan år 1907 säljare af egnahemslägenheter och spekulanter å sådana genom annons hvar fjortonde dag i länets tidningar uppmanas att anmäla sig hos hushållningssällskapets egnahemskommitté. Inkomna utbud införas i en särskild liggare, så ock inkomna anmälningar om köp. Med ledning af uppgifterna i denna liggare utskrifvas med korta mellanrum offertlistor, åt hvilka man söker att inom länet gifva största möjliga spridning.

Inom Kronobergs, södra Kalmar, Malmöhus, norra Älfsborgs och Hallands län hafva vederbörande läns afdelningar af nationalföreningen mot emigrationen inrättat eller lära hafva för afsikt att inrätta jordförmedlingsbyråer, till hvilka köpare och säljare af egnahemslägenheter kunna hänvända sig för erhållande af upplysningar. Af de från hushållningssällskapen inkomna meddelandena framgå emellertid, att dessa byråer i regel arbeta fullt själfständigt utan någon förbindelse med vederbörande läns hushållningssällskap. Beträffande verksamheten inom Krono-

bergs län har anmärkts, att byråns förbindelse med länets hushållningssällskap inskränker sig till, att dess föreståndare är ledamot af sällskapets egnahemsnämnd.

[79.]

I Gäfleborgs län hafva under nästlidna sommar försök att åstadkomma en jordförmedling blifvit gjorda af hushållningssällskapets egnahemsnämnd, som genom annons i länets tidningar anmodat ägare af jord att göra anmälan, då sådan funnes till salu, och därvid lämna uppgift angående areal, pris samt afstånd från järnvägsstation och industriell anläggning. Något svar på denna anmodan hade emellertid icke inkommit.

Enligt hvad som meddelats från Stockholms län, söka ledamöterna af hushållningssällskapets egnahemsnämnd såväl att vinna kännedom om, hvarest egnahemslägenheter finnas till salu, som ock att skaffa närmare uppgifter angående dessas areal m. m., hvilka uppgifter sedermera ställas till eventuela spekulanters förfogande. Detsamma torde ock ske inom flertalet af de öfriga hushållningssällskap, från hvilka nu meddelas, att ingen ordnad jordförmedling därstädes äger rum.

Från några hushållningssällskap, såsom Jönköpings, Kristianstads, Malmöhus, norra Älfsborgs, Jämtlands och Västernorrlands län, har uppgifvits, att inom vederbörande län bildats föreningar eller bolag, hvilka för underlättande af egnahemsbildandet inom länet inköpt och styckat egendomar samt uppgifvas ombesörja jordförmedling.

Särskilda åtgärder hafva inom så godt som alla hushållningssällskap vidtagits för att kostnadsfritt lämna köpare af egnahemslägenhet den sakkunniga hjälp, hvaraf han kan vara i behof vid sökandet af egnahemslån, uppsättandet af köpekontraktet och andra handlingar, ordnandet af inteckningar och lagfartsförhållanden m. m. Där särskild egnahemsnämnd finnes, hvilket på få undantag när öfverallt är fallet, lämnas denna hjälp i regel af nämndens sekreterare eller ombudsman, i andra fall af hushållningssällskapets sekreterare. Äfven de inom flertalet län tillsatta, ute i orterna boende egnahemsombuden hafva i allmänhet i uppdrag att i här nämnda hänseenden lämna erforderliga upplysningar.

I Göteborgs och Bohus län, där hushållningssällskapets förvaltningsutskott utan egnahemsnämnd såsom mellanhand sköter egnahemslånerörelsen, är nämnda uppdrag lämnadt åt egnahemsombud, två i hvarje härad, hvilka härför äga uppbära ersättning af lånesökanden, hvilken ersättning uppgifves uppgå till omkring fem kronor för lån.

I södra Älfsborgs län har egnahemsnämnden vidtalat ett antal sakkunniga personer att biträda lånesökande med ordnandet af allt, som står i samband med låneansökan. Kostnaden för sådant biträde är fastslagen till i medeltal tolf kronor, däraf hushållningssällskapet betalar ena hälften och lånesökanden den andra.

[79.]

Af de från hushållningssällskapen inkomna svaren har jag sålunda fått bekräftadt, att det hinder för egnahemsrörelsens utveckling, som saknaden af en ordnad jordförmedling innebär, med endast få undantag föreligger. Vidtagandet af åtgärder för att få detta hinder undanröjdt synes mig därför vara af behovet påkalladt, något som säkerligen icke torde kunna ske på lämpligare sätt, än att hushållningssällskapen hvar och ett inom sitt område beredas tillfälle att med bidrag af statsmedel upprätta särskilda jordförmedlingsbyråer. Hvarje sådan byrå bör anordnas och stå under närmaste ledning af den korporation inom länet, som handhar hushållningssällskapets egnahemslånerörelse.

Till sådan jordförmedlingsbyrå torde böra från säljare af egnahemslägenheter inlämnas uppgifter å lägenheter, som de hafva till salu, hvilka uppgifter synas mig böra afgifvas enligt af Eders Kungl. Maj:t fastställt formulär, upptagande de närmare upplysningar angående lägenhetens pris, areal, läge och beskaffenhet i allmänhet, hvarom det för en köpare kan vara af betydelse att äga fullständig kännedom. Särskild vikt torde därvid böra läggas vid, att de sålunda lämnade uppgifterna äro i den mån och på sätt det möjligen låter sig göra af trovärdiga personer i orten bestyrkta, hvarigenom deras värde för eventuell spekulant gifvetvis i hög grad ökas. Allt efter som de inkomma, böra de kostnadsfritt införas i en för ändamålet upplagd, å byrån befintlig, för allmänheten tillgänglig liggare; och åt dem bör, på sätt vederbörande kan finna lämpligt, sedermera gifvas största möjliga spridning i främsta rummet bland personer, som å byrån anmält sig till erhållande af egnahemslägenheter. Särskilda åtgärder torde ock böra vidtagas för att byrån, i den utsträckning det låter sig göra, erhåller meddelande angående försäljning af å byrån anmäld lägenhet.

Vidare har jag tänkt mig, att afskrifter af de sålunda inkomna uppgifterna skola å vissa närmare angifna tider öfversändas till en för deras mottagande särskildt utsedd person, exempelvis statskonsulenten för det mindre jordbruket, som genom sin verksamhet kommer i nära beröring med den del af den jordbrukande befolkningen, för hvilken statens egnahemslånerörelse i främsta rummet är afsedd, och som under sina resor lätt kan å platsen taga del af de olika jordförmedlingsbyråernas arbete samt därvid, bland annat, bidraga till att å en ort vunnen erfarenhet vinner tillämpning vid å annan ort befintlig byrås verksamhet. Dessa till honom öfversända uppgifter böra genom hans försorg omedelbart sammanföras i lätt öfverskådliga sammandrag samt därefter tryckas för att i största möjliga utsträckning spridas, i främsta rummet till hvarje jordförmedlingsbyrå i riket, vid hvilken sålunda skulle kunna erhållas uppgift icke endast å de i orten utan äfven i större delen af landet befintliga salubjudna egnahemslägenheter, priset å dem, deras beskaffenhet

m. m. Särskild föreskrift torde gifvetvis böra meddelas Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande att till närmaste statsunderstödda jordförmedlingsbyrå lämna uppgifter å de från kronoegendomar afsöndrade egnahemslägenheter, som inom länet finnas till salu. [79.]

De sålunda samlade uppgifterna angående tillgången på egnahemslägenheter i skilda delar af landet böra blifva af värde icke endast för de personer, hvilka de närmast äro afsedda att gagna, eller dem, som önska förvärfva dylik lägenhet. Äfven vid pröfning af inkomna framställningar om lån från jordförmedlingsfonden eller om styckning helt eller delvis af kronoegendom bör det kunna vara af betydelse för den sålunda föreliggande frågans afgörande att äga kännedom om tillgången på lägenheter, passande för egnahemsbildning, inom den ort, där den till styckning afsedda egendomen är belägen.

För att den planmässigt ordnade jordförmedling, som sålunda skulle åstadkommas, skall kunna blifva till största möjliga nytta, bör, såsom jag redan antydtt, med densamma förenas äfven sådan verksamhet, som afser att lämna köpare af egnahemslägenhet det bistånd vid köpets afslutande och hvad därmed kan stå i samband, hvaraf denne i de flesta fall är i stort behof. Såsom i det föregående omförmälts, lämnas redan nu dylikt bistånd genom hushållningssällskapens försorg i jämförelsevis stor utsträckning. Jag har sålunda grundad anledning antaga, att sådant bistånd ingenstädes kommer att saknas, där ett hushållningssällskap beslutar anordna jordförmedling på sätt jag här angifvit. Såsom villkor för beviljande af statsanslag för förevarande ändamål synes emellertid böra uppställas, att den af hushållningssällskapet upprättade jordförmedlingsbyrå skall förestås af eller hafva hos sig anställd sakkunnig person, som kostnadsfritt skall lämna spekulant å egnahemslägenhet de upplysningar, denne önskar i fråga om villkoren och sättet för erhållande af egnahemslån, samt den hjälp, hvaraf han kan vara i behof vid uppsättande af låneansökan samt andra därmed sammanhängande handlingar såsom köpebref och dylikt, vid ordnande af intecknings- och lagfartsförhållanden m. m. Statsanslaget torde böra utgå såsom bidrag dels till aflönande af omförmälda sakkunniga person under förutsättning, att vederbörande hushållningssällskap för *detta hans arbete* aflönar honom med minst samma belopp som statsanslaget, och dels till täckande af halfva beloppet af sällskapets med jordförmedlingen förbundna omkostnader med undantag af den från sällskapet utgående aflöningen till förenämnda person. Med ledning af de upplysningar, jag inhämtat hos Östergötlands läns hushållningssällskap, har jag beräknat statsbidraget till den sakkunniga hjälpen till högst 500 kronor och till driftkostnaderna i öfrigt, hvilka hufvudsakligen torde komma att utgöras af kostnaden för

[79.] annonsering, till högst 200 kronor eller sammanlagdt 700 kronor. Om vidare kostnaderna för bearbetning, tryckning och spridning af de från samtliga jordförmedlingsbyråer inkomna uppgifterna, hvilka kostnader gifvetvis böra helt och hållet bestridas af statsmedel, beräknas uppgå till 1,800 kronor, skulle sålunda för här ifrågavarande, för egnahemsrörelsens utveckling säkerligen i mycket hög grad betydelsefulla åtgärder ett statsanslag å högst 20,000 kronor finnas erforderligt.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, hurusom nästlidna års Riksdag på framställning af Eders Kungl. Maj:t beviljade medel till aflöning af hos hushållningssällskapen i mellersta och södra Sverige anställda jordbrukskonsulenter för det mindre jordbruket. Då bland dessa konsulenter åligganden ingår att biträda sällskapen vid den af dem bedrifna egnahemslånerörelsen, bör det gifvetvis för konsulenterna vara en fördel att vid detta sitt arbete äga tillgång till en jordförmedlingsbyrå sådan jag här antydtt, på samma gång denna byrå alltid torde komma att vid sin verksamhet, på sätt förhållandena medgifva, begagna sig af dessa konsulenter medverkan och sakkunskap. Den nära beröring, hvori de komma att stå till landtbefolkningen i länets skilda delar, gör dem från flera synpunkter sedt särskildt lämpliga att taga verksam del i byråns arbete.

Slutligen ber jag få nämna, att landbruksstyrelsen, hvars yttrande jag inhämtat, förklarat sig biträda det förslag, för hvilket jag här ofvan redogjort.

Med anledning af hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till *anordnande genom rikets hushållningssällskap af jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 20,000 kronor.

Kreditförhållandena för det mindre jordbruket.

[80].
*Kreditför-
hållandena för
det mindre
jordbruket.*

För närvarande pågå inom jordbruksdepartementet utredningar angående ordnande af kreditförhållandena för det mindre jordbruket. Jag har för afsikt att, sedan dessa utredningar inom kort blifvit afslutade, för Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag i ännu. För ändamålet torde komma att krävas ett anslag för år 1912 af omkring 7,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att i afvaktan på den nådiga proposition angående *kreditförhållandena för det mindre jordbruket*, Eders Kungl. Maj:t kan komma att aflåta till Riksdagen, på extra stat för år 1912 beräkna ett anslag af 7,000 kronor.

Lindring af fraktkostnaderna för kalk.

På framställning af Kungl. Maj:t har Riksdagen å extra stat för åren 1908 och 1909 beviljat, såsom förslagsanslag 200,000 kronor för lindring af fraktkostnaderna vid transport å järnväg af kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behof, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa af dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet till statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 12 januari 1907 angifna grunder.

[81.]
Statsbirådg
till fraktagifter
för kalk.

Då anslaget under år 1908 blef betydligt öfverskridet, höjdes anslagets belopp, på framställning af Eders Kungl. Maj:t, för år 1910 till 250,000 kronor; och då samma förhållande syntes komma att äga rum jämväl med sistnämnda anslagssumma, beviljade Riksdagen, likaledes på framställning af Eders Kungl. Maj:t, för år 1911, med bibehållande af anslagets karaktär af förslagsanslag, för ifrågavarande ändamål ett belopp af 300,000 kronor.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 11 november 1910 hemställt om beredande af medel för ändamålet jämväl under år 1912 samt därvid meddelat, att, enligt hvad landtbruksstyrelsen från järnvägsstyrelsen inhämtat, statsbidrag till här ifrågavarande fraktkostnader under nedan angifna tider utbetalats med efterföljande belopp, nämligen

för oktober—december 1909	22,292,97 kronor
» januari—september 1910	361,825,42 »

Summa 384,118,39 kronor.

Med anledning häraf har landtbruksstyrelsen hemställt om anvisande för år 1912 för här ifrågavarande ändamål af ett förslagsanslag å 380,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har i inforordt utlåtande den 20 december 1910 förklarar sig icke hafva något att erinra mot att förslagsanslaget för år 1912 upptages till det af landtbruksstyrelsen föreslagna beloppet.

Den afsevärda ökning i ifrågavarande anslag, som under de sista åren visat sig af behofvet påkallad och äfven nu befinnes erforderlig, synes mig bära tydligt vittnesbörd om, att det med dess beviljande ursprungligen afsedda ändamålet blifvit uppnådt. För närvarande synes mig någon ändring i de för statsbidragets utbekommande föreskrifna villkoren icke erfordras.

Departements-
chefen.

[81.] Det belopp, hvarmed anslaget under år 1910 torde komma att öfverskridas, hvilket belopp, enligt ofvan meddelade uppgifter ej kan beräknas lägre än till omkring 130,000 kronor, synes mig göra en förhöjning jämväl för år 1912 i det för år 1911 anvisade anslaget, 300,000 kronor, erforderlig. Och anser jag, att denna förhöjning, med bibehållande af anslagets karaktär af förslagsanslag, icke bör sättas lägre än hvad ämbetsverken föreslagit, eller 80,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *lindring af fraktkostnaderna vid transport å järnväg af kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behof* på extra stat för år 1912 anvisa, såsom förslagsanslag, 380,000 kronor.

Befrämjande af afsättningen i utlandet af alster af svenskt landtbruk och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen.

[82.] Under loppet af instundande riksdag har jag för afsikt att förelägga Eders Kungl. Maj:t förslag till höjning i det under denna hufvudtitel på extra stat uppförda anslaget, 20,000 kronor, till befrämjande af afsättningen i utlandet af alster af svenskt landtbruk och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen. Såvidt hittills kunnat beräknas, kommer den erforderliga höjningen att uppgå till 2,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, i afvaktan på den nådiga proposition angående anslag att användas till *befrämjande af afsättningen i främmande länder af alster af svenska landtbruket och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen*, Eders Kungl. Maj:t kan komma att till Riksdagen aflåta, på extra stat för år 1912 beräkna ett anslag af 22,000 kronor.

Internationella landtbruksinstitutet i Rom.

[83.] Riksdagen har, på Kungl. Maj:ts förslag, för hvart och ett af åren 1907—1911 anvisat å extra stat ett belopp af 5,000 kronor för bestridande af kostnaden för Sveriges deltagande i internationella landtbruksinstitutet i Rom.

Då anslag för detta ändamål är erforderligt äfven för år 1912, hemställer jag i enlighet med en af landbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 1 november 1910 gjord framställning, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[83.]

att, till bestridande af kostnaden för *Sveriges deltagande uti internationella landbruksinstitutet i Rom*, på extra stat för år 1912 anvisa 5,000 kronor.

Svenska fattigvårdsförbundet.

Till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet har Riksdagen på extra stat för hvar och ett af åren 1909, 1910 och 1911 anvisat ett anslag af 8,000 kronor.

[84.]
Svenska
fattigvårds-
förbundet.

Uti en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrift har förbundet anhållit, att förbundet för år 1912 måtte komma i åtnjutande af statsanslag med ett till 15,000 kronor förhöjdt belopp.

Till följd af särskilda nådiga remisser hafva underdåniga utlåtanden häröfver afgifvits af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län samt af öfverståthållarämbetet, hvarefter förbundet den 1 december 1910 inkommit med ytterligare en skrift i ärendet.

Härefter har statskontoret den 10 december 1910 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i ärendet.

Uti sin förstnämnda skrift har förbundet anfört följande.

Sedan Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen beviljat svenska fattigvårdsförbundet för hvar af åren 1909, 1910 och 1911 ett statsbidrag af 8,000 kronor, ville förbundet i underdånighet hemställa, att förbundet äfven för år 1912 måtte erhålla statsbidrag, hvilket förbundet dock, under hänvisning till förbundets alltmer vidgade verksamhet och de hinder för arbetets fortsatta utveckling, bristande tillgångar innebure, nödgades hemställa måtte beviljas med höjdt belopp.

Till stöd för nämnda hemställan ville förbundet hänvisa till en ifrågavarande skrift bifogad, af förbundets arbetsutskott utarbetad tryckt redogörelse för förbundets verksamhet och ekonomiska ställning under år 1909, hvarjämte förbundet ville lämna en framställning af förbundets arbete under den tid, som förflutit, sedan sagda berättelse afgifvits. Under år 1910 hade förbundet dels fortsatt sitt arbete efter samma linjer som föregående år, dels upptagit nya verksamhetsgrenar.

[84.]

Fattigvårdsförbundet hade sålunda allt fortfarande ansett, att dess kanske viktigaste uppgift bestode i spridande af kännedom om och intresse för fattigvårdsfrågor, samtidigt med att förbundet verkade för att fattigvårdens praktiska handhafvande måtte utvecklas på ett så tillfredsställande sätt som möjligt. Detta mål hade förbundet sökt närma sig genom anordnande af olika slag af kurser samt genom spridning af litteratur. Då behovet af utbildad personal för fattigvårdsarbetet städse visat sig allt större, hade förbundet, som tillförene föranstaltat om två kurser, hvardera å ett halft år, för utbildande af fattigvårdsfunktionärer, vidtagit förberedelser för en tredje sådan kurs, hvars program komme att förete flera förändringar i jämförelse med de föregående. Genom att efter hand allt större kraf kommit att ställas på fattigvårdsföreståndarna, måste emellertid dessa halfårskurser göras allt mer fullständiga, hvarför de kräfde ökade utgifter. Specialutbildning hade i 8 fall genom förbundets bemedling beredts personer, hvilka för sin fortsatta verksamhet inom fattigvården genom någon tids arbete vid olika anstalter velat skaffa sig vidgad erfarenhet inom sina respektive verksamhetsområden.

Förbundet hade under 1910 anordnat två kortare kurser i fattigvård i Köping och Visby. Kursen i Köping hade ägt rum den 25—26 april 1910. Till densamma hade 20 fattigvårdsstyrelser anmält sig såsom deltagare och dessutom ett stort antal fattigvårdstjänstemän och öfriga för fattigvårdsarbetet intresserade personer till ett antal af sammanlagdt 250. Visbykursen hade ägt rum den 16—18 juni 1910 och hade äfvenledes varit föremål för lifligt intresse. Med dessa likartade kurser vore afsedda att äga rum i Karlstad under november 1910 och eventuellt jämväl i Sundsvall och i Karlskrona.

Med tanke på den viktiga insats, som folkhögskolornas elever i en framtid komme att göra i förvaltningen af kommunernas angelägenheter, hade förbundet ansett det vara af stor betydelse att söka intressera dessa elever för fattigvårdens rätta ordnande. I detta syfte hade förbundet börjat vidtaga åtgärder för att anordna kurser i fattigvård vid folkhögskolorna i riket. Hittills hade sådana kurser hållits i folkhögskolorna i Malung, Käfvesta, Mora och Tierp, hvarest kyrkoherden O. Bäckström behandlat fattigvårdsfrågan i föreläsningsserier om 4 timmar, och hade dessa kurser omfattats med mycket stort intresse. Af ekonomiska skäl hade emellertid förbundet tillsvidare ej kunnat fortsätta denna verksamhet, men vore förbundet beredt att upptaga densamma, närhelst medel därtill kunde erhållas.

Den 17 oktober 1910 hade en af förbundet anordnad kurs i Stockholm tagit sin början. Denna kurs vore afsedd att blifva mera omfattande än de kurser, som hittills anordnats å landsbygden, och komme att utsträckas öfver 6 veckor med 4 föreläsningar i veckan, besök å olika anstalter för fattigvård och barnavård, diskussion rörande konkreta fattigvårdsfall etc. I detta samband ville förbundet meddela, att förbundet under november månad 1910 komme att i Malmö anordna ett större fattigvårdsmöte för Skåne, till hvilket Malmö stad samt Malmöhus och Kristianstads läns landsting beviljat bidrag.

Genom sin konsulentverksamhet hade förbundet på ort och ställe kunnat lämna fattigvårdsstyrelser råd och upplysningar rörande fattigvårdens handhavande i respektive kommuner, byggande af fattiggårdar eller andra anstalter etc. Förbundets ordinarie konsulent, kyrkoherden O. Bäckström, hade under augusti 1910 företagit en resa i Skaraborgs län, hvarvid 22 kommuner besökts. Pastor John Vestin, Kramfors, hade under februari 1910 besökt samtliga kommuner i Medelpad och under sommaren och hösten alla kommunerna i Ångermanland, hvarjämte arbetsutskottets ordförande, G. H. von Koch, i början af sommaren 1910 företagit en konsulentresa till 29 af Södermanlands läns kommuner och under augusti 1910 gjort en liknande resa inom Bohuslän, hvarvid ett 30-tal kommuner besökts. Slutligen kunde nämnas, att en i fattigvårdsfrågor initierad person, folkskolläraren J. N. Vetterstrand i Halmstad, på förbundets anmodan företagit en resa i Halland för studium af fattigvårdsförhållandena i detta landskap, hvarvid han besökt 40 kommuner. Berättelser öfver dessa konsulentresor, upptagande redogörelser rörande erfarenheterna från samtliga besökta kommuner, komme att aflämnas till vederbörande länsstyrelser, hvilka därom framställt anhållan.

Förbundet hade vidare såsom en nyhet under 1910 infört konsulentmottagningar. Genom direkta skrivelser till ett visst läns samtliga fattigvårdsstyrelser och genom notiser i tidningarna hade vederbörande erhållit underrättelse, att konsulenten på bestämd plats och tid kunde anträffas för rådplägnung och upplysningar rörande olika fattigvårdsfrågor. Dylika mottagningar hade under år 1910 hållits i Stockholm, Uppsala, Gäfle och Nyköping för respektive Stockholms, Uppsala, Gäfleborgs och Södermanlands län. Genom länsstyrelsernas tillmötesgående hade lämpliga lokaler afgiftsfritt tillhandahållits.

Förbundet hade äfven genom tryckta skrifter sökt väcka intresse för fattigvårdsfrågor och sprida upplysning rörande fattigvårdsförvalt-

[84.] ningens många särskilda grenar. Förbundets tidskrift, som intill år 1910 endast utkommit med 4 häften årligen, hade sedan sistnämnda års början utgifvits med ett nummer hvarannan månad, då det visat sig vara förenadt med svårigheter att uti en kvartalstidskrift kunna behandla det rikliga material, som erbjudit sig. Samtidigt härmed hade tidskriftens omfång något ökats, hvilket jämväl medfört stegrad kostnad.

Under år 1910 hade förbundet börjat utgifva en ny tidskrift, Vårdarebladet, som vore afsedd att utkomma med 4 nummer årligen och hvaraf intill oktober 1910 3 nummer distribuerats. Vårdarebladets ändamål vore att utgöra ett föreningsband emellan de många frivilliga krafter, hvilka ägnade sig åt vårdarkallet inom städernas öppna fattigvård, hvarjämte tidskriften sökte att genom kortare uppsatser af sakkunniga författare, publicerande af intressanta och lärorika fattigvårdsfall o. s. v. underlätta vårdarnas arbete och göra detta så värdefullt som möjligt. Vårdarebladet hade i oktober 1910 öfver 1,500 prenumeranter.

Fattigvårdsförbundet hade vidare under år 1910 påbörjat utgifvande af en skriftserie, »Svenska fattigvårdsförbundets skrifter». I denna serie hade intill oktober 1910 utkommit tre häften. Under förberedelse vore vidare utgifvande af studiearbeten rörande fattigvård och barnavård i in- och utlandet. Då dessa specialarbeten säkerligen ej komme att vinna någon betydligare spridning bland allmänheten, torde de icke komma att ekonomiskt bära sig utan fordra tillskott från förbundets kassa.

Förbundets upplysningsbyrå hade liksom under år 1909 besvarat till densamma inkomna spörsmål rörande vidt skilda frågor, t. ex. angående förändringar i den öppna eller slutna fattigvården, upprättande af anstalter, anskaffande af inventarier, uppgörande af stadgar och reglementen, matorordningar, vård af olika slag af abnorma, tolkning af gällande författningar o. s. v. I samband med denna verksamhet hade förbundet anmodat särskilda sakkunniga personer att uppgöra normalförslag till spisordningar för fattiggårdar, hvarjämte e. o. provinsialläkaren G. Stéenhoff utarbetat förslag till hemapotek för fattigvårdsanstalter. Slutligen kunde nämnas, att genom förbundets försorg formulär till kontrakt mellan fattigvårdsstyrelse, å ena, samt fattiggårdsföreståndare, å andra sidan, blifvit tillgängliga. Under sin verksamhet hade upplysningsbyrån helt naturligt stått i förbindelse med konsulenten och den af förbundet anlidade arkitekten. För underlättande af upplysningsbyråns arbete hade förbundet utvidgat sitt bibliotek och arkiv, som

äfven hölles tillgängligt för intresserade enskilda personer. Förbundets expedition hade äfven omhänderhaft en ganska anseelig platsförmedling, hvilken i främsta rummet omfattat de elever, som genomgått förbundets utbildningskurser för fattigvårdsfunktionärer, ehuru platser jämväl förmedlats åt ett antal andra personer. Under de nio första månaderna af år 1910 hade sålunda genom förbundets förmedling utbildade föreståndare, föreståndarinnor och biträden anställts vid ett stort antal fattigvårdsanstalter (ålderdomshem, fattiggårdar, barnhem). Det hade medfört ett icke oväsentligt arbete för förbundet att finna i hvarje särskildt fall de lämpligaste personerna för de olika platserna.

Den af förbundet anlitade arkitekten hade under 1910, jämte det han utöfvat förut omtalad muntlig upplysningsverksamhet, uppgjort normalritningar till församlingsgård eller ålderdomshem för 20—24 personer, afsedda såväl för båda könen som för endast män eller endast kvinnor. Arkitekten hade vidare under året granskat och ändrat eller uppgjort nya ritningar till anstalter för de kommuner, som i detta syfte vändt sig till förbundet.

Under senare delen af år 1910 hade förbundet varit sysselsatt med utgifvande af den kalender, om hvars utarbetande redan den år 1906 hållna kongressen för fattigvård och folkförsäkring uttalat önskemål, och till hvilken material insamlats under år 1909. Kalendern komme att lämna en framställning af nu gällande lagstiftning rörande fattigvård, barnavård och lösdrijfvers behandling, en skildring af hela den nuvarande organisationen för handhafvandet af alla dessa samhällsuppgifter, statistik m. m. Kalenderns hufvudsakliga syfte vore emellertid att gifva den möjligast fullständiga förteckning öfver alla offentliga och enskilda anstalter för fattigvård, barn- och ungdomsvård samt sjuk- och abnormvård. Sålunda meddelades uppgifter om dessa anstalters läge och storlek, villkoren för intagning, kostnader etc., hvarigenom fattigvårdsmyndigheter och enskilda utan svårigheter omedelbart kunde erhålla kännedom om hvilka anstalter och hem, som förefunnos för ett visst slag af hjälpsökande, och afgöra hvilken af dessa anstalter bäst lämpade sig i det individuella fallet. Kalendern, som beräknades utkomma i slutet af år 1910, skulle bland annat upptaga redogörelser för fattiggårdar, arbetsinrättningar, hem för mödrar med späda barn, hem för änkor med barn, småbarnshem, barnhem, mjölkdroppar, krubbor, kindergarten, arbetsstugor, skollofskolonier, anstalter för barnbespisning, sjömanshem, asylor för husvilla, hem för frigifna, räddningshem för kvinnor, skyddshem, tvångsarbetsanstalter, anstalter för blindas, döfstummas, lytta

[84.] och vanföra, sinnessjuka och sinnesslöa, alkoholister, tuberkulösa, epileptici m. m.

Under 1910 hade förbundet i större omfattning än förut sökt rätta missförhållanden inom fattigvården. Vid förbundets ordinarie möte den 4 november 1909 hade förbundet uttalat sig för att »lämpliga åtgärder vidtoges för undanröjande af här och hvar befintliga missförhållanden på fattigvårdens område». Genom samarbete mellan förbundets expedition och styrelsens länsrepresentanter samt mellan förbundet å ena och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de olika länen samt medicinalstyrelsen å andra sidan hade missförhållanden, som dels på enskild väg anmälts till förbundet, dels genom pressen kommit till detsamma kännedom, i allmänhet blifvit tillfredsställande undanröjda. I de allra flesta fall hade dessa missförhållanden kunnat afhjälpas genom direkt hänvändelse till respektive fattigvårdsstyrelser. I flera fall hade dock särskilda utredningar måst verkställas, hvilka medfört kostnader för förbundet. Förbundets verksamhet på detta område hade haft förmånen af de olika länsstyrelsernas intresse och välvilliga tillmötesgående.

Vidare kunde nämnas, att förbundets arbetsutskott till den internationella fattigvårdskongressen i Köpenhamn den 9—13 augusti 1910 låtit på engelska språket utarbeta och till samtliga deltagare utdela en fullständig, illustrerad redogörelse för Sveriges fattigvård och barnavård. Denna redogörelse hade tillvunnit sig kongressens lifliga intresse.

Förbundet hade under 1910 fått två nya afdelningar, afdelningen för räddningsarbete, »Skyddsvärnet», och afdelningen för fattigvårdsfunktionärer. Den förut upprättade afdelningen, barnavårdsafdelningen, hade under året i större skala fortsatt verksamheten från åren 1908 och 1909.

Förbundets arbetsutskott och kommitterade för det år 1908 afhållna mötet rörande förkommas och värnlösas vård hade inbjudit ombud för skyddsföreningarna för frigifna m. fl. till en konferens i Stockholm den 10 och den 11 mars 1910 för att söka åstadkomma centralisation af skyddsverksamheten för frigifna fångar, villkorligt frigifna m. fl. Denna konferens hade gifvit upphof till afdelningen »Skyddsvärnet», som konstituerats den 9 maj 1910 och som enligt sina stadgar hade till uppgift att verka för främjande af det allmänna och enskilda räddningsarbetet bland frigifna fångar, villkorligt dömda, lösdrivare, alkoholister, prostituerade och i liknande afseenden hjälpbehöfvande. Afdelningen ämnade i en nära framtid upprätta en byrå för upplysning och platsförmedling samt hade redan gått i författning om att genom sakkunnig person, registratorn H. Salomon, verkställa förundersökningar beträffande

sådana för brott tilltalade personer, som kunde förväntas erhålla villkorlig dom.

[84.]

Afdelningen för fattigvårdsfunktionärer hade konstituerats vid fattigvårdskursen i Köping den 25—26 april 1910 och omfattade ett 50-tal funktionärer i Stockholm och ett 80-tal i landsorten. I samband härmed kunde nämnas, att den på grundval af genom arbetsutskottet insamladt material af filosofie doktorn Knut Beckman verkställda utredningen rörande pensionering af fattiggårdsföreståndare och andra fattigvårdsfunktionärer under året blifvit afslutad.

Som af ofvanstående framginge, hade förbundets verksamhet betydligt utvidgats under 1910 och redan detta hade medfört ett behof af ökade ekonomiska tillgångar. Förbundet hade, enligt hvad som utvisades af den af förbundsstyrelsen fastställda staten för 1910 och af den med ledning af erfarenheten under de nio första månaderna af året gjorda beräkning af inkomster och utgifter under 1910, ytterst svårt, ja omöjligt, att under nuvarande förhållanden tillfredsställa de kraf, som ställdes å detsamma.

Förbundets inkomster från medlemsavgifter kunde icke väsentligt ökas, enär förbundet redan vid sitt bildande och under de närmast därpå följande åren vidtagit så effektiva åtgärder för anslutning, att förbundet snart nog kommit att omfatta flertalet af för dess syfte verkligen intresserade myndigheter och enskilda personer.

Redan för att fortsätta verksamheten å hittills upptagna arbetsområden ansåge förbundet sig nödsakadt att i underdånighet anhålla om förhöjdt statsbidrag. För det alltjämt ökade arbetet å förbundets byrå kunde förbundet ej i längden påräkna frivillig hjälp i så hög grad, som för närvarande vore fallet. Af de på byrån arbetande kräfdes dessutom på vissa platser så afsevärda insikter i fattigvård och allmänna expeditionsgöromål, att förbundet ej i framtiden kunde påräkna att för dessa platser få behålla fullt kompetenta personer mot allenast den ersättning, som nu utginge. För täckandet af nödvändiga utgifter på byråns konto kräfdes ytterligare ett belopp af minst 500 kronor.

På grund af de ökade kraf, som numera ställdes på fattigvårdsfunktionärernas utbildning, måste, såsom ofvan framhållits, programmen för de af förbundet anordnade halfårskurserna göras allt fullständigare, flera föreläsare anlitas o. s. v., hvilket medförde ökade kostnader. Då det vidare visat sig, att de elever, som begagnat sig af dessa kurser, i ekonomiskt afseende vanligen vore synnerligen ogynnsamt ställda, och kostnaderna för uppehållet i Stockholm under kursen för dem medförde betydande

[84.] ekonomiska uppförfningar, syntes det önskvärdt, att äfven den nuvarande låga kursafgiften å 5 kronor borttoges. Då förbundet första gången anhållit om statsbidrag, hade dylika halfårskurser ännu ej planerats. Den senast anordnade halfårskursen hade för förbundet medfört en kostnad af omkring 1,800 kronor. Såsom bidrag till täckande af utgifterna för halfårskursen kräfdes utöfver hvad förut beräknats minst 1,000 kronor.

Bristen på tillgångar hindrade äfven upptagande af flera verksamhetsgrenar, som förbundet ansåge skulle i hög grad främja en lycklig utveckling af landets fattigvårds- och barnavårdsförhållanden.

Ett önskemål, som länge gjort sig gällande inom förbundet, vore att upptaga konsulentverksamhet äfven i fråga om barnavård. Det torde icke vara af behovet påkalladt att utförligare motivera detta önskemål. Barnavårdens betydelse hade just i våra dagar blifvit allt mera uppmärksammas och särskildt hade uppmärksamheten riktats på vikten af en rationell vård af de späda barnen. Huru omfattande denna fråga i själfva verket vore torde tydligt framgå däraf, att endast den legala fattigvården under år 1908 omhänderhaft vården af ej mindre än 84,485 barn, utvisande en ökning med 2,134 från år 1907. Genom gällande lagstiftning fördelades ansvaret för barnavården på flera olika myndigheter och en stor del fall, ofta af ganska upprörande beskaffenhet, kunde till följd af ofullständiga bestämmelser icke upptagas af någon därtill befogad myndighet. Vidare vore många fall af den beskaffenhet, att hjälp och tillsyn kräfdes, ehuru förhållandena icke vore sådana, att de kunde motivera offentlig myndighets ingripande. Här vore ett stort fält för det enskilda initiativet, och därest den verksamhet, som t. ex. förbundets barnavårdsafdelning utföfvade, kunde anordnas å flera ställen, skulle härigenom säkerligen mycket kunna uträttas till det uppväxande släktets bästa. Den ifrågasatta konsulentverksamheten skulle hafva till uppgift att tillhandagå med råd och upplysningar i alla till barnavården hörande frågor, tolkning af gällande lagbestämmelser, anordnande af barnhem, krubbor, sjukvårdsanstalter för barn, uppgörande af bestämmelser för utackordering och inspektion, lämnande af hygieniska råd rörande barnavården till myndigheter och enskilda, äfvensom att ägna uppmärksamhet åt frågor rörande vården af spädbarn samt fosterbarn, biträda vid organiserandet af barnavårdsafdelningar i landsorten, upplysningsbyråer för mödrar, småbarnshem etc. Då det för vinnande af förbundets syfte till konsulentbefattning erfordrades en i alla afseenden fullt utbildad och erfaren person, torde den ersättning, som från förbundets sida skulle lämnas konsulenten, ej kunna sättas lägre än 3,000 kronor.

Förbundet ansåge det vidare önskvärdt, att dess kalender måtte kunna utgifvas hvarje år. Enär i densamma efter hand skulle intagas artiklar, som vore af betydelse för fattigvården och barnavården, och arbetet att insamla och komplettera materialet till kalendern vore synnerligen kräfvande, vore det nödvändigt att mot ersättning lämna detta uppdrag åt särskild person. I samband härmed kunde erinras om de kostnader, som utgifvandet af ofvan nämnda specialarbeten inom fattigvården komme att medföra. För dessa grenar af förbundets förlagsverksamhet beräknades 1,000 kronor vara erforderliga.

Då de ofvan nämnda af förbundet anordnade fattigvårdskurserna vid folkhögskolorna visat sig hafva blifvit lifligt uppskattade, och det utan tvifvel vore af stor betydelse, att dessa skolors elever bibringades intresse för och insikter i fattigvårdsfrågan, syntes det vara af stor vikt, att dessa kurser måtte kunna fortsättas. Vid de hittills hållna kurserna hade förbundet bidragit med halfva kostnaden intill ett maximum af 50 kronor. Då kostnaden för kurserna i hvarje fall något öfverstigit 100 kronor, hade förbundets bidrag aldrig varit mindre än 50 kronor. För anordnande af kurser vid 10 folkhögskolor under 1912 skulle sålunda 500 kronor vara erforderliga.

Under de senaste åren hade allt flera kommuner, med öfvergång från äldre fattigvårdssystem, upprättat fattiggårdar för att kunna meddela de verkligt behöfvande understödstagarna en mera tillfredsställande vård, hvarigenom jämväl vunnes att det vid fattiggårdarna förefintliga arbetstvånget afhölle de arbetsskygga från sökande af fattigvård.

Emellertid hade det visat sig, att kommunerna mycket ofta uppsköte eller helt afvisade tanken på uppförande af fattiggårdar af det skäl, att tillräckligt material saknades för bedömande af, huru de olika fattigvårdssystemen med eller utan fattiggård komme att ställa sig i ekonomiskt afseende. Förbundet hade tänkt sig, att en grundlig och allsidig ekonomisk utredning rörande förhållandena i ett antal sådana i olika delar af landet belägna kommuner, som upprättat fattiggårdar, skulle vara till stort gagn för främjande af en rationell fattigvård å landsbygden. Såsom bidrag till denna utredning, till hvilken kompetent persons arbete kunde påräknas, torde 500 kronor vara erforderliga.

Förbundet ansåge slutligen, att det skulle vara af stor betydelse, om dess verksamhet att granska och uppgöra ritningar, lämna byggnadstekniska råd o. s. v. kunde utvidgas. Snart sagdt öfver hela vårt land vore intresset för närvarande vaket i fråga om anstaltvårdens förbättrande, och antalet nya anstalter, som uppfördes, vore betydande. Men den

[84.] erfarenhet, som förbundet under sin konsulentverksamhet gjort, visade att dessa anstalter ofta uppfördes på ett sätt, som hvarken tillfredsställde de ekonomiska eller de fattigvårdstekniska krafven. Detta vore knappast ägnadt att väcka förvåning, då man visste, att ritningarna i regel uppgjordes af personer, som saknade erfarenhet af huru tidsenliga anstalter på andra håll ordnats. För att i nämnda afseenden tillhandagå fattigvårdsstyrelserna hade förbundet låtit utarbета normalritningar till 4 fattigvårdsanstalter, uppgjorda i hufvudsak efter samma principer, men afsedda för olika antal understödstagare. Förbundet ansåge sig emellertid vara i behof af ett långt större antal normalritningar till olika slag af anstalter. Afgiften för lån af ritningar hade varit 1 krona per blad, dock minst 5 kronor. För granskning af ritningar hade kommunerna till förbundets arkitekt erlagt mindre belopp, som i intet fall öfverstigit 15 kronor. För att emellertid göra denna byggnadstekniska konsulentverksamhet allt mera anlita, vore det lämpligt att sätta afgiften för lån och granskning af ritningar så låg som möjligt. För uppgörande af nya normalritningar och för förverkligande af senast framhållna önskemål ansåge förbundet 500 kronor vara af nöden.

Med hänvisning till ofvanstående framställning ville sålunda förbundet i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nåder för år 1912 bevilja förbundet ett anslag af statsmedel å sammanlagt 15,000 kronor.

Vid förbundets ifrågavarande skrifvelse har härjämte fogats dels följande af förbundets styrelse fastställda förslag till stat för år 1910:

Inkomster:

Saldo	kronor	3,167: 66
Årsafgifter	„	7,440: —
Nya årsafgifter	„	300: —
Statsbidrag	„	8,000: —
Ränta	„	165: —
Summa kronor		19,072: 66

Utgifter:

Handboken	kronor	1,000: —
Internationella kongressen	„	700: —
Barnavårdsafdelningen	„	1,000: —
Ledaren af förbundets verksamhet	„	3,000: —
Transport kronor		5,700: —

	Transport kronor	5,700: —	[84.]
Byråföreståndarinnan	”	900: —	
Hyra	”	800: —	
Städning, springgosse, belysning, värme	”	540: —	
Telefon	”	125: —	
Porto	”	300: —	
Trycksaker	”	250: —	
Papper, kuvert, skrifmaterial	”	200: —	
Öfriga byråkostnader	”	100: —	
Bibliotek, arkiv, Argusklipp	”	620: —	
Konsulenten	”	3,000: —	
Kurser	”	860: —	
Tidskriften	”	4,500: —	
Ritningar	”	750: —	
Vårdarebladet	”	100: —	
Oförutsedda utgifter	”	327: 66	
Summa kronor		19,072: 66	

dels ock ofvan omförmälda, den 1 oktober 1910 verkställda beräkning öfver förbundets inkomster och utgifter under år 1910, hvilken beräkning har följande utseende:

Inkomster:

Statsanslag	kronor	8,000: —	
Medlemsavgifter	”	7,770: —	
Räntor	”	165: 29	kronor 15,935: 29
Saldo från 1909	”	3,167: 66	
Summa kronor		19,102: 95.	

Utgifter:

Byråkostnader:

Föreståndarinnans arfvode	kronor	900: —	
Hyra	”	800: —	
Lyse, värme, städning, springgosse	”	535: —	
Telefoner	”	150: —	
Trycksaker, papper, porto	”	750: —	
Diverse omkostnader	”	365: —	kronor 3,500: —
Transport kronor		3,500: —	

[84.]

Transport kronor 3,500: —

Tidskriften:

Redaktionsarfvoden för 6 häften.....	kronor	900: —
Författarearfvoden	„	300: —
Tryckningskostnader	„	3,600: —
Expedition	„	300: —
	kronor	5,100: —

Afgår inkomster för försålda tid- skrifter och för annonser	kronor	1,100: —	„	4,000: —
--	--------	----------	---	----------

Konsulentverksamheten:

Resor	kronor	4,200: —		
Ledaren af förbundets verksamhet	„	3,000: —	„	7,200: —
Planritningars konto			„	450: —
Biblioteket			„	450: —
Skriftserien			„	285: —
Kurser			„	700: —
Statistisk utredning			„	250: —
Handbok			„	1,000: —
Sw. Poor Laws			„	1,000: —
Barnavårdsafdelningen (bidrag till jurist)			„	500: —

Summa kronor 19,335: —

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älfsborgs, Skaraborgs, Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län hafva tillstyrkt bifall till förbundets förevarande framställning.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län har, jämte det befallningshafvanden vitsordat, att förbundets verksamhet i allmänhet vore af stort gagn, anført följande.

Olika meningar syntes kunna råda om lämpligheten af att förbundet, såsom i den underdåniga framställningen uppgifvits hafva skett, utan anlitande af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, ingrepe mot fattigvårdsstyrelser i sådana kommuner, där missförhållanden i fråga om fattigvårdens handhafvande ansetts föreligga, och om, huruvida anordnandet vid folkhögskolorna af särskilda kurser i fattigvård kunde anses vara behöfligt eller lämpligt, huruvida gagnet af kortare fattigvårdskurser i orterna motsvarade de därmed förbundna kostnaderna, huruvida ej förbundets utgifter för utarbetande och tryckning af tidskrifter, hvilka måhända ej studerades i på långt när samma omfattning som de spriddes,

skrifter i fattigvård, den i framställningen omnämnda kalendern och redogörelser af samma slag som den i framställningen jämväl omförmälda, på engelska språket affattade illustrerade redogörelsen för Sveriges fattigvård och barnavård skulle kunna utan olägenhet minskas, samt huruvida ej förbundets verksamhet artade sig till att blifva allt för omfattande och vidt utgrenad och om ej verksamheten i stället kunde och borde mera koncentreras. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som funne uppenbart att fattigvårdsförbundet fortfarande borde understödjas med statsbidrag åtminstone till samma belopp som det hittills utgående, ansåge sig emellertid sakna skäl att afstyrka den underdåniga framställningen om statsbidragets höjande till 15,000 kronor om året.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings och Kronobergs län hafva förklarat sig icke hafva något att erinra mot bifall till förbundets förevarande underdåniga ansökning.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län har, under förmälan att befallningshafvanden icke kunde yttra sig rörande det af förbundet begärda beloppets storlek, hemställt att framställningen i fråga måtte vinna nådigt afseende.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län har ansett det önskvärdt att, innan förbundet med statsunderstöd sökte reglera fattigvårdssystemet i viss, i förbundets underdåniga ansökning närmare angifven riktning, den förändrade lagstiftning i fråga om fattigvårdsväsendet, som för närvarande vore under utarbetande, varit känd, men har med hänsyn till de syften, för hvilka förbundet sträfvade, förordat statsunderstöd, utan att befallningshafvanden emellertid ansett sig i tillfälle att bestämdt yttra sig om det belopp, hvarmed detta understöd borde utgå; dock kunde ifrågasättas, om icke aflöning åt stadigvarande tjänstemän borde i möjligaste måtto undvikas.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västmanlands län har anfört följande.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade icke någon personlig erfarenhet af fattigvårdsförbundets verksamhet och kunde således icke ur denna synpunkt yttra sig i ärendet. Visserligen hade förbundet under våren år 1910 i Köping anordnat en kortare s. k. kurs i fattigvård, men om densamma och hvad den uträttat hade Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke något bestämdt omdöme. Att döma af den underdåniga framställningen syntes emellertid förbundet satt sig en mångfald uppgifter före, af hvilka en del, om de rätt utfördes, syntes böra vara till gagn. Sålunda torde vara förtjänt af uppmuntran förbundets

[84.] upplysningsbyrå i Stockholm, dit vederbörande mot en ringa afgift eller kostnadsfritt kunde vända sig för erhållande af råd och anvisningar rörande fattigvårdens rent praktiska handhavande, anläggning af fattigvårdsanstalter m. m. En del af förbundets publicistiska verksamhet, nämligen den med enahanda syfte som upplysningsbyrån, torde ock förtjäna samma omdöme. En annan del däremot syntes vara främmande för förbundets uppgift. Hit kunde hänföras sådana skrifter som n:r 1 af Svenska Fattigvårdsförbundets skrifter: »Fattigvård och politisk rösträtt, ett inlägg i diskussionen om inverkan af fattigvård å valrätt till riksdagens andra kammare.»

En gren af förbundets verksamhet kunde Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande under inga förhållanden gilla, nämligen förbundets s. k. konsulentresor i landets kommuner. Med dessa resor afsåges visserligen, enligt hvad förbundet uppgifvit, att lämna fattigvårdsstyrelser råd och upplysningar rörande fattigvårdens handhavande i respektive kommuner samt byggande af fattiggårdar eller andra anstalter, men dessa resor komme i själfva verket att blifva inspektionsresor och konsulenterna kunde därvid lätt taga sig en befogenhet, som fattigvårdsordförandena ej förstode eller, af fruktan för efterräkning, ej vågade att afvisa. Därest en inspektion af ifrågavarande art vore behöflig eller önskvärd, borde staten taga densamma i egna händer och låta den utföras af ansvariga tjänstemän.

Ytterligare en annan gren af förbundets verksamhet, åsyftande skydd för frigifna fångar, villkorligt dömda, alkoholister och prostituerade, syntes Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande visserligen vara förtjänstfull och behjärtansvärd, men dock, strängt taget, falla utom förbundets egentliga uppgift.

Förbundet hade i sin underdåniga framställning anført, att utvidgningen af förbundets verksamhetsfält och däraf uppkomna ökade utgifter utan motsvarande inkomster nödgat detsamma att begära ökad statsanslag. Sådant ökad understöd vore ock erforderligt för ett ytterligare utvidgande af förbundets verksamhet. I sådant hänseende hade förbundet särskildt framhållit såsom ett önskemål att upptaga konsulentverksamhet äfven i fråga om barnavård. Det förefölle dock Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som om förbundet redan sväfvat alltför vidt ut från sin egentliga uppgift, och att, långt ifrån att nu ytterligare utvidgning af programmet borde ifrågakomma, en koncentreringsomkring hufvuduppgiften vore önskvärd.

Vid sådant förhållande och då med detta begränsade arbetsfält det nu utgående statsunderstödet, 8,000 kronor, torde vara tillfyllest, ville

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande tillstyrka, att den underdåniga framställningen så tillvida måtte vinna nådigt bifall, att för år 1912 ett statsunderstöd af 8,000 kronor beviljades svenska fattigvårdsförbundet med skyldighet för detsamma att afgifva en kortfattad redogörelse för dess verksamhet under sistnämnda år, hvilken redogörelse jämväl borde innehålla redovisning för statsunderstödet användning.

Öfverståthållarämbetet har anfört.

Ämbetet, som icke vore i tillfälle att bedöma den verksamhet, förbundet i landsorten bedrefve genom konsulenter eller eljest, hade af hvad ämbetet kunnat inhämta funnit, att förbundet utöfvade en upplysande och vägledande verksamhet, som vore värd erkännande, att dess från trycket utgifna skrifter syntes vara lärorika, samt att vid den i Stockholm i november 1910 pågående vårdarkursen vore anställda goda föreläsare, som valt lämpliga föreläsningssämen. Den i Stockholm anordnade barnavårdsafdelningen syntes äfven hafva en stor uppgift att fylla, men dess verksamhet torde sammanfalla med allmän fattigvård eller enskild välgörenhet och torde därför, om den skulle erhålla understöd af det allmänna, böra understödjas icke af staten utan af den kommun, inom hvilken barnavårdsafdelningen vore förlagd. I afseende å de i kostnadsberäkningarna upptagna aflöningar åt ledare med flere torde böra erinras, att i allmänhet ledamot af välgörenhetsföreningars styrelse icke åtnjöte lön eller arvode för sin verksamhet inom föreningen.

I anslutning till hvad ämbetet sålunda anfört, ville ämbetet i underdånighet hemställa, att förbundet måtte för år 1912 erhålla ett anslag, om hvars belopp ämbetet dock icke tilltrorde sig att afgifva yttrande.

Uti ofvan omförmälda, den 1 december 1910 inkomna skrift har förbundet sökt bemöta de anmärkningar och erinringar, som i fråga om förbundets verksamhet och planer för framtiden framställts af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västmanlands, Södermanlands och Örebro län samt af öfverståthållareämbetet. Förbundet har i sistnämnda skrift anfört följande.

I det af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västmanlands län afgifna utlåtandet hade uttalats ogillande af de af förbundet anordnade s. k. konsulentresorna. Det hade befarats, att dessa resor skulle blifva inspektionsresor och att konsulenterna därvid lätt kunde taga sig en befogenhet, som fattigvårdsordförandena ej förstode eller, af fruktan för efterräkning, ej vågade att afvisa.

[84.]

Den erfarenhet, som hittills gjorts af dessa konsulentresor, bekräftade emellertid icke denna uppfattning. Någon anmärkning mot desamma hade ej heller framställts af de af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, inom hvilkas län konsulentresor anordnats. Tvärtom hade gynnsamma omdömen om desamma uttalats, exempelvis angående resorna i Västernorrlands och Södermanlands län. Från vederbörande fattigvårdsstyrelser sida hade ej heller något missförstånd angående konsulenternas verkliga uppgift — att verka upplysande i fråga om fattigvårdens lämpligaste handhafvande — förelegat, och som bevis på att de vore eftersökta kunde nämnas, att framställning om besök af konsulenterna ingått i större utsträckning, än som kunnat tillmötesgå, samt att vid två nyligen hållna fattigvårdsmöten, i Karlstad och Malmö, deltagarna enhälligt uttalat sin önskan att konsulentresorna borde utsträckas till respektive Värmlands län och Skåne. Härtill kommer hvad som förbundet i sin ofvan förut omförmälda skrifvelse meddelat, att samtliga resor företagits under medverkan af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, i det att af dessa erhållits introduktionsskrifvelser till de kommunala myndigheterna, hvarjämte reseberättelserna sedermera insändts till nämnda myndigheter.

Beträffande den likaledes från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västmanlands län framställda anmärkningen mot den af föreningen utgifna skrift »fattigvård och politisk rösträtt», utgjorde nämnda skrift ingalunda, såsom af titeln tilläfventyrs kunde förmodas, någon agitationsskrift, utan vore en sakkunnig utredning, afsedd att tjäna fattigvårdsstyrelserna till ledning vid fullgörandet af den uppgiftsskyldighet, som ålagts dem i samband med de nya valrättsbestämmelserna. Att den i detta afseende varit till nytta, framginge af att den flitigt rekviderats och återopats i tidningspressen i artiklar rörande åtnjuten fattigvårds inverkan på rösträtten.

Vidkommande slutligen den från samma håll framkastade anmärkningen däremot att förbundet upptagit en ny verksamhetsgren äsyftande skydd för frigifna fångar, villkorligt dömda, alkoholister, prostituerade m. fl., hvilken gren skulle falla utanför förbundets verkliga uppgift, tillåte sig förbundet framhålla, att fattigvården på det allra närmaste berördes af den vård, som ägnades dessa nödställda. Det vore att förvänta, att en väsentlig minskning af fattigvårdstungan skulle åstadkommas, om dessa förolyckade gjordes till själförsörjande individer, och det hade därför varit helt naturligt, att förbundet upptagit en verk-

samhet af detta slag. Men för att undvika att förbundets centrala uppgift skulle förryckas, hade det ifrågavarande arbetet anförtrotts åt en särskild afdelning, kallad Skyddsvärnet, med egen bestyrelse, egen lokal och själfständig verksamhet. Någon menlig inverkan på förbundets hufvuduppgift, torde sålunda ej behöfva befaras genom upptagande af nu berörda verksamhetsgren.

I det af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län afgifna utlåtandet, hvori förbundets gagnande verksamhet i öfrigt vitsordats, hade framkastats den tanken, att vissa af förbundets verksamhetsgrenar utan olägenhet skulle kunna minskas. Så skulle vara förhållandet beträffande fattigvårdskurserna, tidskriften, kalendern m. m. Med anledning häraf ville förbundet anföra, att de omnämnda grenarna af förbundets verksamhet antingen upptagits efter därom på offentliga möten af sakkunniga fattigvårdsmän framställd begäran eller därför att förbundets styrelse eller arbetsutskott efter noggrannt öfvervägande ansett desamma gagnande för fattigvårdens utveckling. Frågan om anordnande af fattigvårdskurser vid folkhögskolorna hade sålunda vid ett styrelsemöte bragts på tal af, bland andra, förbundets representant för Uppsala län, kyrkoherde O. Bäckström, och dess representant för Gottland, biskop von Schéele, och de försök, som gjorts med dessa kurser, hade varit synnerligen tillfredsställande, hvarom bland annat vittnade de skrifter, som förbundet erhållit från de folkhögskolor, där kurser ordnats. Dessa kurser hade emellertid numera på grund af bristande medel måst tillvidare uppskjutas. De offentliga fattigvårdskurser, som förbundet anordnat i olika delar af landet, hade i regel kommit till stånd efter framställning från fattigvårdsrepresentanter i olika län och bidrag till deras bekostande hade beviljats af landsting och stadsfullmäktige. De alltigenom goda erfarenheter, som vunnits af dessa kurser, hade manat förbundet att fortgå på den inslagna vägen. Den af förbundet utgifna tidskriften utginge till alla förbundets medlemmar, som erlagt årsavgift, och vore dess upplaga nu uppe vid omkring 3,250 exemplar. Därom att densamma verkat väckande och upplysande hade förbundet erhållit många vittnesbörd, och skulle det säkerligen vara till men för förbundets verksamhet, om någon inskränkning i tidskriftens omfång företoges. Hvad den numera utkomna kalendern anginge, hade den tillkommit på grund af en vid 1906 års stora fattigvårdskongress enhälligt uttalad önskan att erhålla en uppslagsbok öfver vårt lands anstalter för fattiga, sjuka och abnorma. Den kunde med fog antagas blifva af stort värde

[84.]

såsom uppslagsbok för myndigheter och andra, som hade att syssla med fattigvård och välgörenhet m. m.

Hvad slutligen anginge den på engelska språket affattade redogörelsen för Sveriges fattigvård och barnavård, hade densamma tillkommit för att kunna framläggas vid den stora internationella fattigvårdskongressen i Köpenhamn sommaren 1909. Det hade nämligen ansetts vara af största vikt att vid detta tillfälle lämna de utländska representerarna en korrekt uppfattning om de svenska förhållandena på detta område, allrahelst som från andra länder lämnats liknande redogörelser.

Hvad slutligen beträffade den jämväl af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län uttalade betänkligheten, att fattigvårdsförbundet ingrepe ifråga om här och hvar förekommande missförhållanden inom fattigvården, ville förbundet framhålla, att denna verksamhet grundade sig på ett vid förbundets ordinare möte den 4 november 1909 fattadt beslut, och att, då förbundet utgjorde en sammanslutning af, bland annat, cirka 500 fattigvårdsstyrelser, man torde kunna säga, att beslutet vore uttryck för önsknings hos fattigvårdens handhavare. Detta vore också helt naturligt, då det här vore fråga om antingen i pressen offentliggjorda anklagelser angående fattigvårdens handhavande eller direkt till förbundet gjorda anmälningar, och det gifvetvis vore lika angeläget för fattigvårdsstyrelserna som för den stora allmänheten att en sakkunnig och opartisk utredning komme att företagas, hvarigenom anklagelsen antingen kunde tillbakavisas eller leda till lämplig åtgärd. Något annat ingripande mot fattigvårdsstyrelserna än inhämtande af deras upplysningar angående ett anmärkt missförhållande, kunde gifvetvis förbundet icke företaga; men i de fall då missförhållandena visat sig vara af den beskaffenhet, att de ansetts böra leda till åtgärder från myndigheternas sida, hade förbundet till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande lämnat meddelande härom eller, när det gällt vanvård af sinnessjuka, meddelat sig med öfverinspektören för sinnessjukvården. Förbundet hade således i denna sin verksamhet vänt sig till vederbörande offentliga myndigheter, i åtskilliga fall hade dock äfven ett missförhållande kunnat rättas genom direkt förhandling mellan förbundet och vederbörande kommun.

I det af öfverståthållarämbetet afgifna utlåtandet hade anmärkts, att i allmänhet ledamot af välgörenhetsföreningars styrelser icke åtnjöt lön eller arvode för sin verksamhet inom föreningen och i det af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län afgifna utlåtandet hade

ifrågasatts, huruvida icke aflöning åt stadigvarande tjänstemän borde i [84.] möjligaste mån undvikas.

Med anledning af dessa uttalanden ville förbundet meddela följande. Något arfvode eller någon lön hade aldrig utbetalats till styrelsens eller arbetsutskottets medlemmar såsom sådana. Däremot hade förbundet till en del af de personer, som utöfvat konsulentverksamheten eller som haft det dagliga arbetet å förbundets byrå om hand, utbetalat ersättning för deras arbete. Hvad konsulentverksamheten anginge, hade ett årsbidrag af 500 kronor utgått till den person, som utsetts att besvara förfrågningar samt besöka fattigvårdsstyrelserna efter därom gjord rekvisition. Vid de resor, som den ordinarie konsulenten och de öfriga af förbundet i detta syfte utsedda personerna företoge, lämnades, förutom ersättning för resor i 2:a klass å järnväg och ett dagtraktamente å 10 kronor, ett arfvode af 10 kronor för dag. Hvad ledningen af fattigvårdsförbundets verksamhet i öfrigt anginge, hade till ordföranden i arbetsutskottet anslagits ett arfvode af 3,000 kronor, hvaraf likväl 600 kronor användts till aflönande af skrifbiträde, och torde ofvannämnda belopp, om hänsyn toges därtill, att den verksamhet, för hvilken det lämnades såsom ersättning, kräfde en persons fulla arbetstid, icke böra anses högt, särskildt om det jämfördes med de ersättningar, som lämnades till innehafvarna af likartade befattningar inom t. ex. Svenska stadsförbundet, Nationalföreningen mot emigrationen och andra dylika sammanslutningar, hvarest arfvodena utginge med långt högre belopp. Allt det betydande arbete, som inom förbundets byrå förekomme, exempelvis besvarandet af talrika rådfrågningar, det vidlyftiga expeditionsarbetet och de göromål af olika slag, som vore förbundna med en så omfattande verksamhet som den af svenska fattigvårdsförbundet bedrifna, utfördes uteslutande af frivilliga krafter med undantag af byråföreståndarinnans arbete, som intill hösten 1910 ersatts med allenast 900 kronor för år, hvilket belopp emellertid från och med år 1911 måst höjas till 1,500 kronor om året, enär byråföreståndarinnans göromål väsentligen ökats bland annat därigenom, att hon måst tjänstgöra såsom biträde vid ledningen af förbundets öfver ett halft år utsträckta kurs för utbildande af fattigvårdsfunktionärer.

Af hvad sålunda anförts torde framgå, att de arfvoden, som inom svenska fattigvårdsförbundet utbetalades i jämförelse med på andra dylika håll lämnade ersättningar vore mycket obetydliga, hvarjämte en hel del arbete förrättades gratis. Att det emellertid för en så omfattande och kräfvande verksamhet som den af förbundet utöfvade skulle vara

[84.] omöjligt att uteslutande lita till frivilliga, oafflönade krafter, torde ligga i öppen dag för alla dem, som ägde kännedom om huru omöjligt det visat sig vara att inom andra föreningar med likartadt syfte kunna påräkna verkligt duglig arbetskraft utan att lämna åtminstone någon ekonomisk ersättning, hvarjämte svårigheter alltid yppat sig att inom en förening med uteslutande frivilliga krafter i arbetet vidmakthålla nödig konsekvens, ordning och planmässighet, enär en dylik förening vid utkräfvande af arbetsprestationer vore bunden af hänsyn, som i annat fall icke behöft förekomma.

Slutligen kunde framhållas, att svenska fattigvårdsförbundet icke vore någon välgörenhetsförening i den mening, att den utdelade medel till understödsbehöfvande, utan utgjorde en sammanslutning mellan kommuner, föreningar och enskilda personer för gemensamt arbete för den offentliga och enskilda fattigvårdens tidsenliga utveckling.

Statskontoret har anfört följande.

För år 1909, det första år statsbidrag utgått till förbundet, beräknades förbundets inkomst af medlemsavgifter till 6,000 kronor, alltså till ett belopp, som något så när motsvarade statsbidraget, 8,000 kronor. Då förbundet nu begärde, att statsbidraget måtte för år 1912 höjas till 15,000 kronor, upplyste förbundet samtidigt, att dess inkomster af medlemsavgifter, som för år 1910 beräknats till 7,770 kronor, icke kunde väsentligt ökas. Förbundet, som enligt hvad af den gjorda framställningen framginge, i flera afseenden utvidgat och hade för afsikt att än ytterligare utsträcka sin verksamhet, hade således tänkt sig, att den ökade kostnad, som blefve en följd af en sådan utvidgning, skulle så godt som i dess helhet bestridas af statsmedel.

Då alltså nu vore fråga om snarare ett anslag för uppehållande af förbundets verksamhet än ett statsbidrag i vanlig mening, torde det böra tagas under noggrann ompröfning, huruvida förbundets verksamhet vore sådan, att bestridandet af dess utgifter borde till den väsentligaste delen öfvertagas af statsverket.

Statskontoret ansåge nu, liksom då ämbetsverket den 21 december 1907 afgifvit utlåtande öfver förbundets första anhållan om statsbidrag, att förbundets verksamhet till sin art vore sådan, att ett understödjande däraf kunde anses befordra ett statsintresse; och detta intresse torde vara af den vikt, att förbundet, under förutsättning att dess verksamhet handhades på ett fullt tillfredsställande sätt, icke syntes böra förvägras statsanslag i nu föreslagen ökad omfattning.

Rörande befogenheten af de erinringar, som från vissa länsstyrelser sida gjorts i afseende å förbundets verksamhet, vore statskontoret för sin del ej i tillfälle att uttala något bestämdt omdöme. Måhända kunde de anses böra föranleda därtill, att ytterligare kontroll öfver anslagets användning borde anordnas till exempel genom att Kungl. Maj:t utsåge en revisor med befogenhet att granska icke blott förbundets räkenskaper, utan dess verksamhet i det hela. Beträffande de framställda anmärkningarna i fråga om arfvoden åt förbundets funktionärer ville statskontoret emellertid framhålla, att det utan tvifvel vore nödvändigt, att ersättning bereddes åt vissa personer, som på ett mera stadigvarande sätt ägnade sig åt arbete i förbundets tjänst, och att, äfven om sådana arfvoden utginge, den samverkan mellan aflönade och frivilliga, oaflönade krafter, som inom förbundet ägde rum, torde kräfva väsentligt mindre förvaltningskostnad, än motsvarande arbete skulle medföra, därest en statsinstitution ansåges böra för ändamålet inrättas.

Därest Eders Kungl. Maj:t funne förbundets verksamhet vara anordnad på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning, ville statskontoret alltså i underdanighet tillstyrka, att det af förbundet för år 1912 begärda statsanslaget måtte hos Riksdagen äskas.

Svenska fattigvårdsförbundet, som utgör en sammanslutning mellan fattigvårdsstyrelser, välgörenhetsföreningar och enskilda personer, har såsom sin hufvudsakligaste uppgift satt spridande af kännedom om och intresse för fattigvårdsfrågor, samtidigt med att förbundet verkar för, att fattigvårdens praktiska handhafvande måtte på tillfredsställande sätt utvecklas. Ehuru väl den verksamhet, som förbundet sålunda i främsta rummet åsyftar, torde vara af sådant gagn för det allmänna, att staten fortfarande, såsom hittills, bör ekonomiskt understödja densamma, kan man dock, på grund af hvad i ärendet förekommit, ifrågasätta huruvida icke förbundet genom en alltför stor utvidgning af sitt verksamhetsområde kommer att så splittra sina krafter, att den för ett framgångsrikt arbete erforderliga koncentrationen äfventyras.

Då emellertid, på sätt jag redan antyd, förbundets verksamhet, därest den handhafves på tillfredsställande sätt, otvifvelaktigt bör kunna medföra nytta för det allmänna och då förbundet för utöfvandet af denna verksamhet i hittillsvarande utsträckning synes vara i behof af statsunderstöd till något större belopp än för närvarande, har jag funnit mig böra hos Eders Kungl. Maj:t föreslå äskandet af sådant förhöjdt understöd för år 1912. Med hänsyn särskildt till hvad statskontoret i ärendet

[84.]

*Departements-
chefen.*

[84.] anført, torde en anslagsökning af 7,000 kronor få anses väl hög. Om däremot anslaget i sin helhet bestämmes till 11,000 kronor, torde detta belopp vara bättre afvägdt i förhållande till summan af de till förbundet inflytande medlemsafgifterna.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 11,000 kronor.

Därest detta anslag beviljas, lär Eders Kungl. Maj:t vilja meddela särskilda bestämmelser för anslagets åtnjutande och därvid föreskrifva, att förbundet skall till Eders Kungl. Maj:t afgifva berättelse öfver sin verksamhet under år 1912, innefattande jämväl redogörelse för förbundets utgifter och inkomster under det år anslaget afser.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

[85.] Enligt hvad statskontoret anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit följande belopp, hvilka torde böra anmälas till ersättning af Riksdagen under nionde hufvudtiteln, nämligen:

*Ersättning för
af statskontoret
gjorda förskott.*

till ersättning för kostnader för behandling af frågan om vidtagande af åtgärder med anledning af torparklassens tillbakagång	kronor	1,974: 90
„ ersättning för kostnader för utarbetande af förslag till åtgärder för främjande af landets hästafvel	„	6,592: 98
„ godtgörande af kostnader för sakkunniga för afgifvande af förslag i fråga om ordnande af landtmäteriundervisningen m. m.	„	4,671: 68
„ godtgörande af kostnader för sakkunniga för utredning angående fortsatt bearbetande af det ekonomiska kartverket m. m.	„	2,273: 01
„ godtgörande af kostnader för en svensk-rysk laxfiskekommission	„	370: 01
transport	kronor	15,882: 58

	transport kronor	15,882: 58	[85.]
till gäldande af den på förra regementsskrifvarbo-			
bostället Grisbacka n:r 10 eller Hartvigsgård i			
Västerbottens län belöpande andel i vissa kost-			
nader för laga skifte å Grisbacka by	„	594: 21	
„ ersättning för kostnader för afgifvande af för-			
slag till föreskrifter beträffande kontroll vid in-			
försel till riket af kött m. m.	„	3,327: 11	
„ godtgörande af kostnader för biträde inom jord-			
bruksdepartementet vid beredande af vissa			
ärenden	„	282: 25	
„ ersättning för kostnader för vissa kronohemmans			
deltagande i vattenafledningsföretag	„	5,323: —	
„ godtgörande af kostnader för fiskeritillsynen vid			
regala laxfisket i Torne älf	„	2,045: —	
„ godtgörande af kostnader för kommittén för ut-			
utredning angående de åtgärder, som kunna			
böra vidtagas för att åstadkomma en rätt vård			
af kronans och de under skogsstatens tillsyn			
ställda skogarna i Norrland och Dalarna	„	16,697: 20	
„ godtgörande af kostnader för kommittén för			
utarbetande af förslag till förändrad lagstiftning			
angående fattigvården	„	20,721: 02	
„ godtgörande af kostnader för biträde inom jord-			
bruksdepartementet vid behandling af fråga om			
revision af gällande jaktstadga	„	2,421: 90	
„ godtgörande af kostnader för uppgörande af för-			
slag rörande de närmare gränserna för vissa			
nationalparker	„	903: 75	
„ ersättning för kostnader för undersökningar			
rörande flottning af löst virke i gränsvatten-			
dragen mellan Sverige och Finland	„	5,627: 51	
„ ersättning för förskjuten vägskatt för vissa			
frälseräntor	„	2: 80	
„ gäldande af vägskatt som för år 1908 påförts			
kronans skogar	„	144,152: 80	
„ gäldande af vägskatt för regala laxfisket i Torne älf	„	255: 24	
„ gäldande af kommunalutskylder för vissa från			
förra länsmansbostället Fintorp nr 1 och förra			

transport kronor 218,236: 37

[85.]	transport kronor	218,236: 37
	militiebostället Hunnebo n:r 1 i Göteborgs och Bohus län afsöndrade områden.....	„ 3: 83
till	godtgörande af arfvoden m. m. till nämnd för bestämmande å kronans sida af arrendeavgift för kronans jordägarandel i grufva.....	„ 384: 90
„	gäldande af byggnadsersättning åt torpare å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län	„ 6,500: —
„	gäldande af lifräntor m. m. åt skogsarbetare m. fl.	„ 920: 03
„	ersättning för kostnader för tryckning m. m. af förteckning öfver för statsverkets räkning utarrenderade kronoegendomar.....	„ 493: 10
„	godtgörande af kostnader för inlösen af vissa öfverloppshus å förra länsmansbostället Mada n:r 1 Östergården i Jönköpings län	„ 1,910: —
„	ersättande af kostnader för utarbetande af förslag angående de områden, som borde afsättas såsom statsgrufvefält, äfvensom angående gränserna för dessa områden	„ 2,067: 12
„	godtgörande af kostnader för biträde inom jordbruksdepartementet vid utredning af vissa frågor angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord.....	„ 455: 60
„	innehafvaren af länsmansbostället Blackstad n:r 3 i Östergötlands län för mistad afkomst af exproprierad mark	„ 52: 85
	eller tillhopa kronor	231,023: 80.

Med iakttagande af grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal af kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till betäckande af ofvan omförmälda af statskontoret förskottsvi**st** bestridda utgifter, anvisa å extra stat för år 1912 ett anslag af 231,024 kronor.

Ersättning för vissa af domänstyrelsen gjorda förskott.

I underdånig skrifvelse den 18 november 1910 har domänstyrelsen anfört bland annat följande.

Till åtlydnad af föreskriften i punkt 2 mom. 2 af nådiga kungörelsen den 4 juni 1908 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner, att från de till bildande af nya eller tillökning af äldre kronoparker inköpta egendomar skola afskiljas och såsom jordbruksegendomar behandlas sådana för jordbruk lämpade områden, som icke anses böra försäljas och som ej heller pröfvas vare sig böra användas till boställen eller tagas i anspråk för kronoparkernas skötsel, hafva vid förnyad utarrendering från den 14 mars 1910 af inägorna dels till hemmanen $\frac{1}{2}$ mantal Kungsskogen och $\frac{1}{8}$ mantal Gräs i Lungsunds socken och dels till hemmanet $\frac{1}{8}$ mantal Sorkedalen i Våse socken, tillhörande den på grund af Kungl. Maj:ts nådiga bref den 8 december 1899 till kronopark inköpta egendomen Kungsskogen med underlydande i Värmlands län och förut utarrenderade under ett gemensamt arrende, dessa hemman fränskilts kronoparken för att såsom jordbruksegendomar behandlas, hvarefter de på fem års tid utarrenderats, de två förstnämnda till A. E. Colliander och det sistnämnda till Karl Friberg enligt den 17 och den 19 februari 1910 utfärdade arrendekontrakt. Dessa kontrakt innehålla den gemensamma bestämmelsen, att det husrötebelopp, som vid af- och tillträdessyn kunde komma att tillerkännas tillträdaren efter afdrag af värdet å de för hans räkning af företräddaren fullgjorda prestationer, skulle tillhandahållas honom af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som hos den betalningsskyldiga genast skulle låta uttaga beloppet.

Enligt laga kraftvunnet syneprotokoll af den 18 och den 19 maj 1910 hafva ofvan omförmälda arrendatorer tillerkänts ersättningar för husröta med följande belopp: arrendatorn af $\frac{1}{2}$ mantal Kungsskogen och $\frac{1}{8}$ mantal Gräs A. E. Colliander 9,662 kronor 24 öre och arrendatorn af $\frac{1}{8}$ mantal Sorkedalen Karl Friberg 5,896 kronor 73 öre eller tillsammans 15,558 kronor 97 öre, hvarjämte afträdande arrendatorns ersättningsskyldighet enligt samma syneprotokoll bestämts till 10,037 kronor 29 öre eller det belopp, hvarmed husrötan under arrendetiden ökats, och har domänstyrelsen den 26 sistlidna augusti anmodat Eders

[86.]

*Ersättning för
vissa af domän-
styrelsen gjorda
förskott.*

[86.] Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet, dels att utaf å statsverkets giroräkning i riksbanken innestående medel utbetala till arrendatorerna Colliander och Friberg dem sålunda tillkommande ersättningar, dels ock att vidtaga åtgärder för utbekommande af afträdande arrendatorn ådömdt husrötebelopp.

Vid utarrendering från den 14 mars 1910 utaf vissa delar af de i Österåkers socken och Stockholms län belägna till Österåkers kronopark hörande hemmanen $\frac{1}{4}$ mantal Ytterby, $\frac{1}{4}$ mantal Harmorby, $\frac{1}{4}$ mantal Knutsarby och $\frac{1}{4}$ mantal Skeppsbol hafva desamma på grund af ofvan åberopade nådiga kungörelse jämväl frånskilts kronoparken för att såsom jordbruksegendomar behandlas, hvarefter hemmanen under ett arrende den 9 mars 1910 utarrenderats på två år till Alfred Bernhard Gerner; och har i arrendekontraktet intagits enahanda bestäm- melse angående sättet för husröteersättningens gäldande, som finnes intagen i arrendekontrakten om Kungsskogen och Sorkedelen.

Vid den 19 maj och den 3 juni 1910 å sagda hemman förrättad laga af- och tillträdessyn mellan Kungl. Maj:t och kronan, afträdare, och Gerner, tillträdare, blefvo de därvid befintliga bristerna uppskattade till ett belopp af 3,927 kronor 92 öre, under det att vid sam- tidigt företagen laga af- och tillträdessyn mellan löftesmännen för aflidna jägmästaren F. O. Bremberg, afträdare, och Kungl. Maj:t och kronan, tillträdare, kronan tillerkändes af afträdaren ersättning för ökad husröta med 1,149 kronor 80 öre, hvilket belopp vederbörande jägmästare anmodats tillse komma statsverket till godo.

Förstnämnda belopp 3,927 kronor 92 öre, som enligt kontraktet tillkom arrendatorn Gerner, har styrelsen den 24 sistlidna oktober an- modat Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet att till honom utbetala af medel innestående å statsverkets giroräkning i riksbanken.

Förberörda båda belopp, kronor 15,558,97 och 3,927,92, som kronan sålunda förpliktats utbetala till tillträdande arrendatorerna, har styrelsen på grund af arrendekontraktens bestämmelser varit nöd- sakad att förskjuta. 

I de om ofvannämnda egendomar förut gällande arrendekontrakt stadgades skyldighet för arrendatorerna att så underhålla egendomarna, att vid *tillträdet befintligt husrötebelopp ej öfverskredes* samt att, om så skedde, till kronan utgifva skillnaden. Då egendomarna numera för- valtas såsom jordbruksdomäner, skola de enligt de för förvaltningen af sådana egendomar gällande grunder *underhållas i fullgodt stånd* och erfordras för deras försättande i dylikt skick, utöfver det belopp som

afträdnarna förpliktats utgifva för ökad husröta enligt synebesluten, ytterligare medel, hvilka icke finnas för ändamålet anvisade. [86.]

Styrelsen ansåge sig på grund häraf skyldig underställa frågan om dessa ersättningsars gäldande Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och hemställde i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t tacktes förordna, huru ifrågavarande förskott, i den mån de icke varda utaf de afträdnande arrendatorerna ersatta, skola gäldas.

Statskontoret har därefter i underdånigt utlåtande den 13 december 1910 såsom sin uppfattning uttalat, att ifrågavarande, jämlikt 31 punkten i nådiga kungörelsen angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner den 4 juni 1908 af vederbörande länsstyrelser för domänstyrelsens räkning förskjutna belopp borde, till den del de icke skulle gäldas af de afträdnande arrendatorerna, ersättas på samma sätt som hittills ägt rum i fråga om sådana husröteersättningsbelopp vid utarrenderade kronoegendomar, som statskontoret vid föregående tillfällen förskjutit och sedermera, på grund af att hinder mött för beloppens uttagande hos den betalningsskyldiga, hos Kungl. Maj:t anmält till ersättande. Statskontoret hemställde alltså, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1912 under anslagsrubriken »Ersättning för af domänstyrelsen gjorda förskott» anvisa ett belopp af 8,299 kronor 80 öre, utgörande skillnaden mellan de af vederbörande länsstyrelser utbetalda husröteersättningsbeloppen å tillhoppa 19,486 kronor 89 öre och de andelar däraf, tillsammans 11,187 kronor 9 öre, vederbörande afträdnande arrendatorer ålagts gälda.

Under åberopande af hvad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till betäckande af ofvanomförmälda af domänstyrelsen förskjutna belopp 8,299 kronor 80 öre, å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag å 8,300 kronor.

Extra lönetillägg.

Under åberopande af hvad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet öfver finansärenden anført i fråga om beredande åt en del tjänstemän och betjante af extra lönetillägg för innevarande år att uppföras i riksstaten för år 1912, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[87.]
Extra löne-
tillägg.

[87.] att, till beredande i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag angifna grunder af *extra lönetillägg för år 1911 åt en del tjänstemän och betjante vid under jordbruksdepartementet lydande verk och stater*, å extra stat för år 1912 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 5,000 kronor.

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i hvad departementschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen tacktes därtill lämna bifall; och skulle utdrag af detta protokoll öfverlämnas till finansdepartementet till ledning vid författande af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ur protokollet:
Hjalmar Almgren.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Ordinarie anslag.

	Sid.
1. Jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli	2
2. Landtbruksstyrelsen	5
3, 4. Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar	43
5. Den lägre landtbruksundervisningen	107
6. Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar	168
7. Fiskerinäringens understöd	181
8. Domänstyrelsen	183
9. Skogsväsendet	184
10. Landtmäteristaten	194
11. Sveriges geologiska undersökning	194
12. Bidrag till skjutsentreprenader.....	195
13. Bidrag till vägunderhållet på landet	196
14. Fattigvården i allmänhet	197
15. Skrifmaterialier och expenser	198

Extra anslag.

16. Provisorisk lönereglering för departementet	200
17. Aflöning åt ytterligare en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementet	201
18. Arfvide åt extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m.	201
19. Byggnadsarbeten vid landtbruksinstitutet vid Ultuna och vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp	202
20. Undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp	202
21. Understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid landtmannaskolor	203
22. Förhöjda understöd åt landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län	203
23. Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa	204

	Sid.
24. Kringresande jordbrukskonsulenter	207
25. Veterinärbakteriologiska anstalten	209
26. Bidrag till kostnaderna för allmänna landtbruksmöten	210
27. Prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten	211
28. Redskapsprofvningsanstalter	211
29. Kemiska stationer	216
30. Kemisk växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län	216
31. Frökontrollanstalter	216
32. Åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen...	218
33. Statskonsulent i fröodling.....	218
34. Sveriges utsädesförening	223
35. Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning	225
36. Anställande af torfingenjörer och torfassistenter	226
37. Torfskolan vid Markaryd	226
38. Åtgärder för att främja tillgodogörandet af den i landets torfmossor befintliga bränsletillgång	227
39. Svenska mosskulturföreningen	228
40. Åtgärder för höjande af det mindre jordbruket	230
41. Statskonsulent för det mindre jordbruket	234
42. Åtgärder för främjande af en ordnad bokföring vid mindre jordbruk	235
43. Fortgående smörprofningar m. m.	245
44. Fjäderfäafvelns befrämjande	248
45. Afvelscentra för nötboskap	250
46. Anslag till främjande af nötboskapsafveln inom Norrbottens län	251
47. Åtgärder för svinafvelns höjande	251
48. Extra personal vid Flyinge hingstdepå	266
49. Andre instruktör i husslöjd	266
50. Underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska hafsundersökningar m. m.	267
51. Försäkring af fartyget Skagerak.....	269
52. Ett armeradt ångfartygs stationerande under vintermånaderna vid rikets kuster till ordning och skydd vid fisket	272
53. Hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven	276
54. Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare	281
55. Södra Sveriges fiskeriförening	285
56. Underhålls- och driftkostnader för Eystrasalt	288
57. Undersökningar angående fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde	291
58. Anslag till byggande af vissa fiskehamnar	292

	Sid.
59. Hydrografiska undersökningar af Sveriges färskvatten	348
60. Extra lärarkrafter vid skogsinstitutet	352
61. Distriktslandtmätarens tjänsteresor	353
62. Landtmäteriundervisningen	353
63. Utvidgning af landtmäterikontoren i vissa län.....	354
64. Reparation och renovation af kartor i länens landtmäterikontor	369
65—68. Rikets allmänna kartverk	376
Ökad civil personal	
Höjning i arfvoden åt kvinnliga ritare och ritbiträden	
Ökad personal vid geodetiska afdelningen m. m.	
Instrument och inventarier vid geodetiska afdelningen	
69. Anslag till Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten m. m.	378
70. Nybyggnad för Sveriges geologiska undersökning	379
71. Kostnad för vägdelningar	380
72. Särskildt understöd till synnerligt betungade väghållningsdistrikt.....	381
73. Förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen	381
74, 75. Norrländska afdikningsanslaget. Allmänna frostminskningsanslaget	385
76. Reglering af flottleder	392
77. Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.....	393
78. Skogsodlingens befrämjande	394
79. Jordförmedlingsbyråer för egnahemslånerörelsen	394
80. Kreditförhållandena för det mindre jordbruket	400
81. Statsbidrag till fraktafgifter för kalk.....	401
82. Befrämjande af afsättningen i utlandet af alster af svenskt landtbruk och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen	402
83. Internationella landtbruksinstitutet i Rom	403
84. Svenska fattigvårdsförbundet	403
85. Ersättning för af statskontoret gjorda förskott	424
86. Ersättning för vissa af domänstyrelsen gjorda förskott	427
87. Extra lönetillägg	429

Tionde hufvudtiteln.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
13 januari 1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
greve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON SYDOW,
VON KRUSENSTIERNA.

Sedan de till nionde hufvudtiteln hörande frågor blifvit på föredragning af vederbörande departementschef pröfvade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet Swartz, att få anmäla de frågor, som rörde regleringen af

tionde hufvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna.

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

Hvad först angick

pensionsstaten,

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t, enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag, förut beslutit aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nämligen:

[1.]

*Höjning af
statsbidraget
till pensione-
ring af änkor
och barn efter
befäl och
underbefäl
vid armén.*

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:

(se *bil. 1* vid detta prot. sid. 22)

att höja det under riksstatens tionde hufvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 119,332: —
med	„ 480: —
till	kronor 119,812: —;

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:

(se *bil. 2* vid detta prot. sid. 25)

att höja det under riksstatens tionde hufvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond,

nu	kronor 24,550: —
med	„ 450: —
till	kronor 25,000: —;

[2.]

*Höjning af
anslaget för
bidrag till
flottans pen-
sionskassas
gratialfond.*

(se *bil. 3* vid detta prot. sid. 28)

[3.]

*Pension åt förre
båtsmannen
S. Andersson Fager.*

att medgifva, att förre båtsmannen vid Bohus 1:a kompani nr 10 *Samuel Andersson Fager* må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder räknadt;

på *civildepartementets* föredragning:

(se *bil. 4* vid detta prot. sid. 30)

dels att för en anstalt, afsedd att bereda pension åt extra provinsialläkare och tilläggs-pension åt vissa provinsialläkare, godkänna följande hufvudgrunder:

[4.]

*Pensionering af
extra provinsi-
alläkare m. fl.*

a) Anstalten, hvilken benämnes extra provinsialläkarnas pensionskassa och träder i verksamhet den 1 januari 1912, har till ändamål dels att bereda pension åt extra provinsialläkare, dels ock att bereda tilläggs-pension åt sådana delägare i kassan, som befordras till provinsialläkare, men som vid afgang från denna befattning icke komma i åtnjutande af hel pension å 4,000 kronor.

b) Delägare i kassan är, så länge han kvarblifver i tjänst, hvar och en som, efter det kassan träd i verksamhet, blifvit i vederbörlig ordning första gången antagen till extra provinsialläkare i distrikt, där läkarens aflöning helt eller delvis utgår från landsting, och som icke fyllt 45 år.

Delägare i kassan är därjämte hvarje annan extra provinsialläkare, som inom tre år efter det kassan träd i verksamhet eller sedermera, inom ett år efter det anställning första gången tillträds, gör anmälan om inträde.

Delägare, som befordras till provinsialläkare, fortfar att vara delägare i kassan, dock med den begränsning i afseende å skyldigheter och rättigheter, som nedan sägs.

Indrages extra provinsialläkarbefattning, hvilkens innehafvare är delägare i kassan, äger denne, om han så önskar, kvarstå som delägare med de förändrade skyldigheter och rättigheter, som nedan stadgas.

c) Delägare betalar till kassan en ordinarie årsavgift om 200 kronor.

Delägare, hvilkens ålder vid inträdet i kassan öfverstiger 35 år, erlägger därjämte enligt följande tabell en tilläggsavgift, antingen medelst ett belopp en gång för alla eller i kvartårliga poster.

Delägarrens ålder vid inträdet i kassan.	Tilläggsafgiftens belopp ifall den erlägges på en gång vid inträdet.	Tilläggsafgiftens belopp för hvarje kvartal ifall den erlägges		
		under de första		till 62 års ålder.
		5 åren.	10 åren.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Fyllda 35 år	290	17	9	5
» 36 »	910	51	28	15
» 37 »	1,540	87	48	27
» 38 »	2,210	125	69	39
» 39 »	2,910	165	91	53
» 40 »	3,640	206	114	69
» 41 »	4,400	249	139	86
» 42 »	5,200	295	164	105
» 43 »	6,030	342	191	126
» 44 »	6,910	392	219	150
» 45 »	7,830	445	249	178
» 46 »	8,790	500	280	209
» 47 »	9,800	558	313	245
» 48 »	10,870	620	348	287
» 49 »	11,990	685	385	337
» 50 »	13,180	753	425	396
» 51 »	14,430	826	467	467
» 52 »	15,750	903	—	554
» 53 »	17,150	985	—	665
» 54 »	18,640	1,073	—	807
» 55 »	20,220	1,167	—	999
» 56 »	21,910	1,268	—	1,268
» 57 »	23,720	—	—	1,674
» 58 »	25,670	—	—	2,353

Delägarer, hvilken afgått från sitt delägarskap på grund därav att hans befattning indragits och hvilken på nytt inträder i kassan genom senare tillträdande af annan befattning, med hvilken följer skyldighet eller rättighet att blifva delägarer, erhåller den minskning uti tilläggsafgiften, hvilken af kassans styrelse för hvarje fall bestämmes.

Den, som kvarstår som delägarer, oaktadt hans befattning indragits, skall fortfara att till kassan inbetala ordinarie årsafgift och tilläggsafgift samt äger, om han så önskar, därjämte själf inbetala de bidrag, som i öfrigt skolat för honom inbetalas, om befattningen ej blifvit indragen.

d) Vederbörande landsting inbetalar till kassan årligen 200

kronor för hvarje inom landstingsområdet befintlig extra provinsialläkarbefattning, hvilken innehafvare är delägare i kassan och för hvilken aflöningen utgår från landstinget.

Enahanda årliga afgift om 200 kronor erlägges af staten till kassan för hvarje sådan extra provinsialläkarbefattning, som nyss nämnts.

e) För delägare i kassan, hvilken aflöning icke utgår från landsting, inbetalar vederbörande kommun (kommuner) eller samhälle årligen till kassan de afgifter, hvilka eljest skolat åligga landstinget och staten, dock att kommunen (kommunerna) eller samhället endast efter till kassans styrelse ingifven skriftlig förbindelse har skyldighet att utgöra dessa afgifter, och äger kommunen (kommunerna) eller samhället rätt att af läkaren godtgöra sig intill 100 kronor årligen af afgifternas belopp.

f) Den, som upphör att vara delägare af orsak att hans befattning indragits, äger återfå de af honom själf till kassan erlagda afgifterna, dock utan ränta.

g) Delägare erhåller vid afgang från tjänsten efter pensionsrättens inträdande hel pension, afkortad pension eller tilläggspension.

h) Berättigad till hel pension å fyra tusen kronor årligen blifver delägare, för hvilken fullgjorts de under c) här förut omnämnda inbetalningar, vid fyllda sextiofem lefnadsår, vid hvilken ålder han ock är skyldig att afgå från tjänsten.

i) Berättigad till afkortad pension till belopp under fyra tusen kronor, motsvarande den i kassan för delägaren afsatta reserven, är: efter uppnådda sextiofem lefnadsår delägare, hvars befattning indragits och som icke är berättigad till hel pension;

vid tjänstens frånträdande och efter uppnådda sextiofem lefnadsår delägare, som brustit i den honom åliggande betalningsskyldighet;

delägare, som på grund af sjukdom eller försvagad hälsa nödgas före sextiofem års ålder afgå från tjänsten; samt

delägare, hvars befattning indragits, innan han uppnått sextiofem lefnadsår, om han styrker sig genom iråkad obotlig sjukdom eller invaliditet icke längre kunna med sitt arbete uppehålla sig.

j) Berättigad att uppbära tilläggspension är till provinsialläkare befördrad delägare, hvilken, enligt lagen angående civila tjänstinhafvares rätt till pension, vid tjänstens frånträdande icke kommer i åtnjutande af hel pension å 4,000 kronor; uppgående tilläggspensionen till belopp motsvarande den för delägaren i kassan afsatta reserven, dock högst till sådant belopp att den tillsammans med af staten åtnjuten pension utgör fyra tusen kronor årligen.

k) Kassan förvaltas af direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning enligt de närmare föreskrifter, som meddelas af Kungl. Maj:t;

dels medgifva, att extra provinsialläkare, hvilkens lefnadsålder vid den tid, då extra provinsialläkarnas pensionskassa träder i verksamhet, öfverstiger 45 år och icke blir delägare i nämnda pensionskassa samt omedelbart vid uppnådda 65 år eller, därest han vid nyssnämnda tidpunkt redan uppnått sådan ålder, omedelbart därefter afgår från sin tjänst, skall vara berättigad att vid afskedstagandet erhålla en årlig pension af statsmedel till belopp af 1,500 kronor;

dels och för gäldande af statens andel enligt förenämnda grunder i kostnaden för pensionering af extra provinsialläkare anvisa ett förslagsanslag af 15,000 kronor att årligen utgå från och med år 1912;

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

[5.]

(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 46)

Höjning af pensionen för lärarna vid seminarierna i Haparanda och Murjek m. m.

att *dels* medgifva ej mindre att småskoleseminarierna i Haparanda och Murjek må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, för vid seminarierna inrättade föreståndarbefattningar äfvensom hvar och en af de vid seminarierna befintliga lärartjänster, hvilka skola uppehållas af examinerade manliga eller kvinnliga folkskollärare — seminariet i Haparanda dock beträffande föreståndarbefattningen först efter den nuvarande föreståndarens afgång från tjänsten — erhålla delaktighet i nämnda pensionsinrättning efter det högsta lönebelopp, hvaraf den föreståndare eller lärare, som innehar tjänsten, på grund af tjänstålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande, dock att pension för ifrågasvarande föreståndare och lärare må bestämmas till högst två tredjedelar af tjänsten åtföljande lön jämte ålderstillägg, än äfven att föreståndaren för seminariet i Haparanda, Emil Lindbäck, må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa, erhålla delaktighet i nämnda kassa med det högsta lönebelopp, hvaraf han på grund af tjänstålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande,

dels föreskrifva,

att pensionsavgifter för dessa tjänster skola af de för hvarje seminarium anvisade anslag genom föreståndarens försorg i vederbörlig ordning inbetalas till pensionsinrättningen, med rätt för föreståndaren uttaga lärarens avgifter genom afdrag å hans aflöning;

att examinerad folkskollärare, som efter vederbörligt förordnande bestridt eller hädanefter kommer att bestrida lärartjänst, hvarom nu

är fråga, må för åtnjutande af pension från folkskollärarnas pensionsinrättning räkna hela den tid, han tjänstgjort i nämnda egenskap, såsom ordinarie tjänstår;

att med afseende på skyldighet och rättighet att ingå såsom delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa skall gälla, hvad som är föreskrifvet angående folkskollärare;

att pensionsavgifterna till nämnda kassa årligen skola inom den i reglementet för kassan föreskrifna tid af seminariets föreståndare insändas till direktionen; samt

att det skall åligga föreståndaren att beträffande ifrågavarande tjänster och deras innehafvare lämna direktionen erforderliga uppgifter,

dels och öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärares pensionering» med 800 kronor samt det under samma hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa» med 200 kronor;

(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 53)

att *dels* medgifva att de med statsmedel understödda sinnesslöanstalterna i riket må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt, för härefter omförmälda, vid nämnda anstalter befintliga tjänster vinna delaktighet i nämnda pensionsanstalt enligt följande särskilda villkor och bestämmelser:

[6.]
*Pensionering af
lärarpersonalen
vid stats-
understödda
sinnesslö-
anstalter.*

att delaktigheten skall afse ordinarie manliga och kvinnliga föreståndare samt ordinarie manliga och kvinnliga lärare, slöjd- och handarbetslärare däri inberäknade;

att med ordinarie manlig eller kvinnlig föreståndare eller lärare förstås sådan, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tillsvidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att i pensionsafseende manlig föreståndare för annan sinnesslöanstalt än arbetshem betraktas lika med föreståndare för döfstumskola, kvinnlig föreståndare för sådan sinnesslöanstalt äfvensom manlig eller kvinnlig föreståndare för arbetshem lika med lärare vid döfstumskola, samt manlig eller kvinnlig lärare vid sinnesslöanstalt lika med lärarinna vid döfstumskola, dock att för denna sistnämnda delägargrupp lägsta medgifna delaktighetsbeloppet bestämmes till 1,000 kronor;

att nu ifrågavarande tjänstinnehafvare skola, för att erhålla hel pension, hafva under de före afskedstagandet senast förflutna tio tjänståren åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning

därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det belopp, till hvilket delaktighet i pensionsanstalten för tjänsten bestämts;

att pensionssökande må räkna sig till godo äfven den tid han eller hon tjänstgjort vid vederbörande anstalt, innan nådig kungörelse om delaktighet för ifrågavarande personal trädt i kraft; skolandet med afseende å rätt till pension tjänstår beräknas icke blott för tjänstgöring i ordinarie befattning vid vederbörande anstalt, utan äfven för den tid utöfver fem år, under hvilken den pensionssökande varit anställd såsom extra lärare eller lärarinna vid sådan anstalt;

att för den tid, som infaller efter det döfstumlärarnas pensionsanstalt börjat omfatta äfven lärare vid sinnesslöanstalter, sådan lärare ej må räkna sig ett tjänstår till godo såsom ordinarie med mindre han under detsamma varit i sådan egenskap anställd å tjänst med delaktighet i pensionsanstalten; samt

att om sinnesslöanstalt samt sådan anstalts styrelse skall gälla hvad i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt stadgas om skoldistrikt och distriktsskolstyrelse,

dels medgifva delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för samma lärarpersonal sålunda, att en hvar manlig föreståndare eller lärare, som, efter det nådig kungörelse i förevarande ämne trädt i kraft, tillträdt tjänst, hvarmed följer delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, skall vara skyldig till delaktighet jämväl i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, att rättighet att vara delägare i kassan skall tillkomma kvinnliga tjänstinnehafvare, samt i öfrigt en hvar manlig tjänstinnehafvare som vid den tid, då kungörelsen träder i kraft, innehar tjänst, för hvilken vederbörande styrelse vinner delaktighet i pensionsanstalten, under villkor att anmälan om delaktighet sker hos kassans direktion inom utgången af det år, hvarunder styrelse för tjänsten vunnit delaktighet i pensionsanstalten, äfvensom att för denna nya grupp af delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa pensionsafgifter och pensionsbelopp skola utgå i förhållande till de belopp, efter hvilka vederbörande styrelse för ifrågavarande tjänster vunnit delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, samt i öfrigt reglementet för nämnda änke- och pupillkassa äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande däraf att den i § 2 omförmälda anmälan skall ske hos vederbörande styrelse och att nämnda anmälan jämte den i samma paragraf anbefallda uppgift skall af styrelsen insändas till direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning samt att det i § 24 sista stycket omtalade intyg skall afgifvas af vederbörande styrelses ordförande,

dels ock, för beredande af ifrågavarande delaktighet i folkskol-lärarnas änke- och pupillkassa, öka det såsom bidrag till berörda kassa å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslag med 860 kronor;

(se *bil. 6* vid detta prot. sid. 81).

att för ombildning af lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk framlagda förslag — under förutsättning att den rätt till tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkommer stärbhus efter ämneslärare vid de allmänna läroverken, blifver i vederbörlig ordning upphäfd — höja det såsom bidrag till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. uppförda anslaget, nu 115,965 kronor, med 26,889 kronor, eller till 142,854 kronor;

[7.]

*Ombildning af
lärarnas vid
elementarläro-
verken änke-
och pupillkassa.*

Härefter yttrade föredragande departementschefen:

I underdånigt utlåtande, som statskontoret, på grund af nådig remiss, afgifvit i ett af Eders Kungl. Maj:t på jordbruksdepartementets föredragning den 26 februari 1909 afgjort ärende angående beredande af ersättning enligt lagen den 5 juli 1901 åt en person för skada till följd af olycksfall i arbete för kronans räkning, har statskontoret gjort framställning om uppförande i riksstaten af ett anslag till bestridande af statsverket åsamkade utgifter för lifräntor och andra på grund af nämnda lag utgående ersättningar. Enligt finansdepartementet tillhandakommet protokollsutdrag har berörda framställning öfverlämnats till detta departement.

[8.]

*Anslag till be-
stridande af
vissa utgifter
för ersättning
för skada till
följd af olycks-
fall i arbete.*

Jag anhåller nu att få underställa frågan Eders Kungl. Maj:ts pröfning.

Uti sitt ofvannämnda utlåtande har statskontoret framhållit, huru- som det hittills använda sättet för bestridande af kostnader af ifråga- varande slag medförde betydlig omgång, samt att olägenheterna häraf ökades, i den mån antalet lifräntetagare, för det dåvarande uppgående till närmare 50, mer och mer tillväxte. En väsentlig förenkling i före- varande hänseende skulle kunna vinnas genom uppförande å riksstaten af ett särskildt anslag för ändamålet. Eders Kungl. Maj:ts befallnings- hafvande, som nu på anmodan af statskontoret förskottsvis till veder- börande utbetalade ifrågavarande lifräntor och sedermera vid hvarje års slut erhöile ersättning för förskotten af statskontoret, som därefter i sin ordning hos Eders Kungl. Maj:t anmälde till ersättande hvad som

sålunda af statskontoret förskjutits, skulle, om ett anslag för ändamålet funnes å länssstaterna uppfördt, kunna direkt därå afföra de belopp, som enligt Eders Kungl. Maj:ts beslut skulle uti ifrågavarande afseende utgå.

Då dessa utgifter åläge statsverket på grund af ett lagstadgande och utginge enligt i lagen angifna grunder, syntes anslaget böra erhålla naturen af förslagsanslag. Dess belopp syntes, i betraktande däraf, att de ersättningar af ifrågavarande slag, statskontoret för år 1908 haft att förskjuta, uppginge till omkring 4,000 kronor, böra tillsvidare bestämmas till 5,000 kronor; och med hänsyn till utgiftens beskaffenhet syntes anslaget böra uppföras under tionde hufvudtiteln.

Statskontoret hemställde alltså i underdånighet, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att å tionde hufvudtiteln bevilja ett förslagsanslag å 5,000 kronor till bestridande af de utgifter för lifräntor, sjukhjälp och begravningshjälp, som drabbade statsverket jämlikt lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901, och som ej på grund af särskilda bestämmelser annorledes gäldades.

*Departements-
chefen.*

I hvad statskontoret sålunda anfört angående behovet och lämpligheten af ett särskildt anslag å ordinarie stat för bestridande af ifrågavarande utgifter instämmer jag till fullo.

Då allt fortfarande liksom hitills staten torde komma att, särskildt för arméns och flottans räkning men äfven för andra grenar af statsförvaltningen såsom skogsväsendet m. m., på yrkesmässigt sätt utöfva flere af de verksamheter, som afses i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901, kunna ifrågavarande utgifter med säkerhet antagas komma att, trots alla åtgärder för effektivare skydd mot yrkesfara, utgå med tämligen stor regelbundenhet år efter år. Ett särskildt anslag för ändamålet torde därför vara väl motiveradt, helst det nu brukliga sättet för ersättningsfrågornas ordnande, enligt hvad af det ofvan anförda framgår, är förenadt med omgång.

Att anslaget bör uppföras såsom förslagsanslag och under förevarande hufvudtitel, torde utan vidare följa af arten af de utgifter, som därmed skola gäldas.

Beträffande anslagets storlek ber jag att få erinra därom, att Eders Kungl. Maj:t förut denna dag på hemställen af cheferna för landtförsvars-, sjöförsvars- och jordbruksdepartementen beslutat framställningar till Riksdagen om ersättande af samtliga statsverket hittills träffade utgifter af ifrågavarande slag, som af statskontoret förskottsvis

bestridts och som icke gäldas enligt särskilda grunder, med undantag endast af ett mindre belopp, som efter därom af Eders Kungl. Maj:t på jordbruksdepartementets föredragning gjord framställning ersatts af 1910 års Riksdag. Dessa utgifter, däri inbegripet nämnda belopp, uppgå för de olika departementen till, i afrundade tal, respektive 10,610 kronor, 7,690 kronor och 1,360 kronor. Då, enligt hvad jag inhämtat i ämnet, utgifterna, sammanlagdt omkring 19,660 kronor, afse tiden 1905— $\frac{1}{11}$ 1910 eller omkring sex år samt visat tendens att stiga, finner jag mig böra biträda statskontorets förslag jämväl i hvad detsamma afser uppförande tillsvidare af anslaget med belopp af 5,000 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att i riksstaten under tionde hufvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 5,000 kronor till bestridande af de statsverket på grund af lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 åliggande utgifter för lifräntor m. m., som ej på grund af särskilda bestämmelser annorledes gäldas.

Ökningen under denna stat utgöres således af		
höjning af bidraget till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	kronor	480: —
höjning af anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond	„	450: —
bidrag till pensionering af extra provinsialläkare	„	15,000: —
höjning af bidraget till folkskollärarnas pensionering	„	800: —
höjning af bidraget till folkskollärarnas änke- och pupillkassa	„	1,060: —
höjning af bidraget till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.	„	26,889: —
anslag till bestridande af de statsverket på grund af lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 åliggande utgifter för lifräntor m. m., som ej på grund af särskilda bestämmelser annorledes gäldas	„	5,000: —
	kronor	49,679: —
transport	kronor	49,679: —

transport kronor 49,679: —

Vid bifall till de, enligt hvad ofvan nämnts,
framställda förslag komma således de ordinarie
anslagen till pensionsstaten, i nu gällande riksstat
upptagna till sammanlagdt ,, 2,598,049: —
att sluta å ett belopp af kronor 2,647,728: —.

Beträffande därefter

indragningsstaten,

erinrade departementschefen om Kungl. Maj:ts på nedannämnda departe-
ments föredragning förut fattade beslut om aflåtande till Riksdagen af
följande framställningar, nämligen

på *justitiedepartementets* föredragning:

(se *bil. 7* vid detta prot. sid. 111)

[9.] att bestämma att den lön, förre kamreraren vid centralfängelset
Höjning af å Nya varfvet *August Wilhelm Gotthard Sundberg*, under stadgadt villkor,
f. kamreraren äger att under sin återstående lifstid uppbära å allmänna indragnings-
A. W. G. Sund- staten, skall från och med år 1912 höjas till 4,350 kronor;
bergs lön.

(se *bil. 7* vid detta prot. sid. 114)

[10.] att bevakningsbefälhafvaren vid kronohäktet i Svanesund *Gustaf*
Pension åt be- *Henrik von Tell* må från och med månaden näst efter den, hvarunder
vakningsbefäl- han erhåller afsked från sin befattning, under sin återstående lifstid
hafvaren G. H. åtnjuta från allmänna indragningsstaten en årlig pension af 1,000
von Tell. kronor;

på *utrikesdepartementets* föredragning:

(se *bil. 8* vid detta prot. sid. 117)

[11.] att generalkonsul Richard Bagges änka fru *Lily Bagge*, född
Pension åt Schwartz, må från och med år 1911, så länge hon i sitt nuvarande
generalkonsul änkestånd förblifver, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig
R. Bagges änka. pension af 800 kronor;

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:

(se *bil. 9* vid detta prot. sid. 120)

att sergeanten af första klassen vid Kronobergs regemente *Ernst Hugo Gustaf Octavus Wickström* må å allmänna indragningsstaten uppbära en pension af 900 kronor årligen under sin återstående lifstid från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från innehafvande beställning;

[12.]

*Pension åt
sergeanten
E. H. G. O.
Wickström.*

(se *bil. 10* vid detta prot. sid. 123)

att förre fästningsbyggnadsarbetaren *August Johansson* må under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af tre hundra kronor å allmänna indragningsstaten att utgå från 1911 års början;

[13.]

*Pension åt
förre fästnings-
byggnads-
arbetaren
A. Johansson.*

(se *bil. 11* vid detta prot. sid. 125)

att förre fästningsbyggnadsarbetaren *Gustaf Gustafsson* må under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af trehundra kronor å allmänna indragningsstaten att utgå från och med år 1911;

[14.]

*Pension åt
förre fästnings-
byggnads-
arbetaren G.
Gustafsson.*

(se *bil. 12* vid detta prot. sid. 127)

att förre fästningsbyggnadsarbetaren *Carl August Kärrman* må under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af trehundra kronor å allmänna indragningsstaten att utgå från och med år 1911;

[15.]

*Pension åt
förre fästnings-
byggnads-
arbetaren C. A.
Kärrman.*

(se *bil. 13* vid detta prot. sid. 129)

att sergeanten af första klassen vid Hallands regemente *Carl Frithiof Stråle* må å allmänna indragningsstaten uppbära en pension af 900 kronor årligen under sin återstående lifstid från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från tjänsten;

[16.]

*Pension åt
sergeanten
C. F. Stråle.*

(se *bil. 14* vid detta prot. sid. 132)

att sergeanten af första klassen vid Hälsinge regemente *Olof Trönnander* må å allmänna indragningsstaten uppbära en pension af 900 kronor årligen under sin återstående lifstid från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från nu innehafvande beställning;

[17.]

*Pension åt
sergeanten
O. Trönnander.*

(se *bil. 15* vid detta prot. sid. 135)

[18.]
Pension åt
läraren vid
krigshögskolan
m. m. *F. P.
Schulthess.*

att läraren i franska språket vid krigshögskolan m. m. *Ferdinand Paul Schulthess* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han afgår från sin lärarbefattning vid krigshögskolan, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära, utöfver honom författningsenligt tillkommande pension å 1,200 kronor, en tilläggspension af 800 kronor årligen;

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:

(se *bil. 16* vid detta prot. sid. 139)

[19.]
Pension åt
förra fortifikation-
sarbetaren
*J. F. Svensson-
Norrbom.*

att förre fortifikationsarbetaren *Johan Fredrik Svensson-Norrbom* må under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 221 kronor att utgå från och med den 1 januari 1911;

på *civildepartementets* föredragning:

(se *bil. 17* vid detta prot. sid. 142)

[20.]
Pension åt
arbetarna vid
statens järn-
vägsbyggnader
*F. V. Karlsson,
J. Nilsson
m. fl.*

att enhvar af arbetarna *Frans Vilhelm Karlsson, Johan Nilsson, Anders Petter Svensson, Karl Oskar Bäckman, Sven Johan Kjellberg, Per Gustaf Andersson, Johan Gustaf Lindqvist* och *Jöns Ingvarsson* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han entledigas eller entledigats från anställning vid statens järnvägar, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp af 300 kronor, dock med villkor att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot aflöning af statsmedel, uppgående till det för en hvar beräknade årliga medelinkomstbelopp af 900 kronor eller därutöfver, pensionen skall, så länge anställningen varar, upphöra att utgå samt vid sådan aflönings uppbärande i öfrigt, minskas, så att densamma jämte aflöningen icke uppgår till högre belopp än nämnda medelinkomst;

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 70)

[21.]
Pension åt
vaktmästaren
*C. J. Johans-
sons änka.*

att vaktmästarens vid nationalmusei konstafdelning *Carl Johan Johanssons* änka *Sara Kristina Johansson*, född *Svensson*, må under sin återstående lifstid, så länge hon förblifver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension å 200 kronor, att utgå från början af år 1910;

(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 71)

att öfverläraren vid tekniska skolan i Stockholm, f. d. professorn *Olof Per Ulrik Arborelius* må från och med månaden näst efter den, hvarunder afsked från öfverlärbefattningarna varder honom beviljad, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af 500 kronor;

[22.]
*Pension åt
öfverläraren
vid tekniska
skolan i
Stockholm
O. P. U.
Arborelius.*

(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 75)

att för år 1912 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 3,600 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 400 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked före år 1867;

[23.]
*Understöd
åt äldre
behöfvande
folkskollärare.*

(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 77)

att för år 1912 å allmänna indragningsstaten anvisa och till Kungl. Maj:ts disposition ställa ett anslag af 20,550 kronor för beredande af ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, hvilka, efter att hafva i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, afgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt nådiga reglementet den 22 juni 1892, samt under enahanda villkor och bestämmelser i öfrigt, som beträffande det för år 1911 uti förevarande afseende beviljade anslag blifvit af Riksdagen stadgade, nämligen

[24.]
*Understöd
åt äldre
behöfvande
småskollärare.*

att lärares och lärarinnas tjänstgöring afslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda nådiga reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången af år 1891;

att sådan från tjänsten afgången lärare eller lärarinna uppnått en lefnadsålder af minst femtiofem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behöfvande omständigheter;

att det belopp, hvartill understöd högst må meddelas, bestämmes till 150 kronor årligen; samt att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, hvilka befinnas erforderliga;

(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 78)

[25.] att för år 1912 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 4,000 kronor att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, användas till understöd af högst 50 kronor till sådan äldre behöfvande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt nådiga reglementet den 22 juni 1892, men erhållit afsked före utgången af år 1900, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående må komma att utgöra högst 150 kronor;

Understöd åt äldre behöfvande från småskollärares ålderdomsunderstödsanstalt understödda småskollärare.

(se *bil. 6* vid detta prot. sid. 107)

[26.] att docenten i grekiska språket vid universitetet i Lund *Sven Linde* må, sedan han uppnått 65 års ålder, från och med månaden näst efter den, i hvilken entledigande från docenturen varder honom beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära understöd till belopp af 1,500 kronor årligen;

Understöd åt docenten vid universitetet i Lund *S. Linde*.

på jordbruksdepartementets föredragning:

(se *bil. 18* vid detta prot. sid. 149)

[27.] att instruktören i husslöjd *Anders Wilhelm Nordin* må äga att vid uppnådda 67 års ålder från och med månaden näst efter den, då han erhåller afsked från sin befattning, uppbära pension å allmänna indragningsstaten till belopp af tretusen kronor, dock med skyldighet för Nordin att från tjänsten afgå i enlighet med bestämmelserna i 6 § b) i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension den 11 oktober 1907 samt att vidkännas sådant afdrag å pensionsbeloppet, som i 7 § af samma lag sägs;

Pension åt instruktören i husslöjd *A. W. Nordin*.

(se *bil. 18* vid detta prot. sid. 153)

[28.] att skrifbiträdet *Elisabeth Vilhelmina Nordendahl* må från och med månaden näst efter den, då hennes anställning såsom skrifbiträde hos domänstyrelsen kan komma att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af 1,000 kronor;

Pension åt skrifbiträdet *Elisabeth Vilhelmina Nordendahl*.

(se bil. 18 vid detta prot. sid. 154)

att amanuensen friherre *Johan Gustaf Ridderstolpe* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han entledigas från sin anställning hos domänstyrelsen, under sin återstående listid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 2,000 kronor.

[29.]

*Pension åt
amanuensen
friherre J. G.
Ridderstolpe.*

Föredragande departementschefen anförde vidare:

Förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten är nu i gällande riksstat upptaget till 2,614,079 kronor.

[30.]

*Anslaget till
allmänna
indragnings-
staten.*

Utgifterna från detta anslag hafva i runda tal nedannämnda år uppgått till följande belopp:

år 1904	kronor 2,299,200: —
„ 1905	„ 2,403,800: —
„ 1906	„ 2,488,900: —
„ 1907	„ 2,596,600: —
„ 1908	„ 2,609,600: —
„ 1909	„ 2,483,200: —

Anslaget torde därför böra minskas med ett belopp, som för jämnande af hufvudtitelnslutsumma upptages till 148,505 kronor, eller från 2,614,079 kronor till kronor 2,465,574: —

Lägges härtill anslaget till pensionsstaten „ 2,647,728: —
skulle slutsumman af tionde hufvudtitelnslutsumma

anslag blifva kronor 5,113,302: —

Beträffande

extra anslag

under denna hufvudtitel böra vid statsverkspropositionens affattande iakttagas Eders Kungl. Maj:ts på nedannämnda departements föredragning förut fattade beslut om aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nämligen

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:
(se *bil. 19* vid detta prot. sid. 160)

[31.] att å extra stat för år 1912 anvisa ett förslagsanslag af 2,850,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående;

(se *bil. 1* vid detta prot. sid. 22)

[32.] att till förstärkande af det i 1911 års riksstat uppförda anslaget för bidrag till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén å extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 480 kronor;

(se *bil. 19* vid detta prot. sid. 160)

[33.] att för utdelande af tillfälliga understöd åt afskedade underoffice-rare och vederlikar vid armén i enlighet med de af Kungl. Maj:t med 1907 års Riksdag bestämda grunder å extra stat under tionde hufvudtiteln för år 1912 uppföra ett förslagsanslag af 26,231 kronor;

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:
(se *bil. 2* vid detta prot. sid. 25)

[34.] att till förstärkande af det i 1911 års riksstat uppförda anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond å extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 450 kronor;

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:
(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 76)

[35.] att dels medgifva att, enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, äldre behöfvande folkskollärare och folkskollärarinnor, hvilka före år 1907 erhållit afsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, må för år 1912 tillerkännas under-

stöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till 525 kronor,

dels ock för ändamålet på extra stat under tionde hufvudtiteln för år 1912 anvisa ett belopp af 36,637 kronor;

(se *bil. 5* vid detta prot. sid. 79)

att för bestridande af de extra pensionsafgifter, hvilka på grund af § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning nu utgå eller till följd af de af 1906 och 1907 årens Riksdagar beslutade ändrade bestämmelser om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, på extra stat för år 1912 under riksstatens tionde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag å 20,000 kronor;

[36.]
Extra pensionsafgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning.

på *jordbruksdepartementets* föredragning:

(se *bil. 18* vid detta prot. sid. 157)

att på extra stat under tionde hufvudtiteln för år 1912 uppföra ett förslagsanslag af 4,000 kronor för utdelande af tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behöfvande omständigheter och antingen erhållit afsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp, understigande 500 kronor, eller ock under år 1908 erhållit afsked med afkortad pension från anslaget till pensionering af civila tjänstinnehafvare, samt att i afseende å understödets storlek iakttages, att detsamma jämte den utgående pensionen icke må tillsammans öfverstiga 500 kronor.

[37.]
Tillfälligt understöd åt vissa pensionerade kronojägare.

Vidare anförde föredragande departementschefen:

På framställning af Eders Kungl. Maj:t har Riksdagen för hvartera af åren 1910 och 1911 till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat under riksstatens tionde hufvudtitel beviljat ett förslagsanslag å 31,000 kronor. Anslaget afsåg att användas till höjning af pensionsbeloppet i fjärde klassen, omfattande sjöfolk, som icke vore fartygsbefälhafvare, styrmän eller maskinister, från 60 till 90 kronor.

[38.]
Förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt.

Den till 1909 års Riksdag aflåtna propositionen i ärendet afsåg, att anslaget å extra stat till nämnda pensionsanstalt skulle gifvas sådan omfattning att det jämväl möjliggjorde borttagandet af den inskränkning i pensionsrätt, som pensionsrummens begränsade antal

innebure, så att alla, som uppfyllde de i reglementet gifna förutsättningar, komme i åtnjutande af pension utan föregående väntetid. I denna del vann emellertid framställningen icke Riksdagens bifall och anförde Riksdagen såsom skäl härför bland annat, att Riksdagen icke ansåge det lämpligt att vidtaga sådan åtgärd, hvarigenom man beträffande en viss yrkesklass skulle kunna föregripa den pågående utredningen i den vidtomfattande frågan om allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. I anledning häraf uppdrog Eders Kungl. Maj:t åt den af Eders Kungl. Maj:t den 13 december 1907 tillsatta kommittén för utredning af frågan om allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring att vid fullgörande af sitt uppdrag taga under öfvervägande förevarande fråga, såvidt den afsåge ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.

Jag tillåter mig vidare erinra därom, att vid föredragning den 18 juni 1910 af Riksdagens skrifvelse den 8 i samma månad, däri Riksdagen anmälde sitt beslut att för år 1911 bevilja förut omförmälda förslagsanslag å 31,000 kronor, Eders Kungl. Maj:t bemyndigat direktionen öfver handelsflottans pensionsanstalt *dels* att till en hvar, som i enlighet med bestämmelserna i reglementet för handelsflottans pensionsanstalt och direktionens därå grundade beslut komme att för år 1911 eller någon del däraf uppbära pension inom fjärde klassen, för motsvarande tid utbetala fyllnadspension efter 30 kronor för år räknadt, *dels ock* att efter ingången af år 1911 hos statskontoret, i mån af behof och mot redovisningsskyldighet, rekvirera för utbetalande af dylika fyllnadspensioner erforderliga medel, som statskontoret skulle hafva att till direktionen utanordna från ofvannämnda af Riksdagen anvisade förslagsanslag å 31,000 kronor.

Då kommittén för utredning af frågan om allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, åt hvilken, efter hvad jag nyss erinrat om, Eders Kungl. Maj:t uppdragit att vid fullgörande af sitt uppdrag taga under öfvervägande frågan om förbättradt pensioneringssätt för sjömän, ännu icke inkommit med underdånigt betänkande, anser jag mig icke böra ifrågasätta, att till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt af Riksdagen äskas högre belopp än 1910 års Riksdag i sådant afseende beviljat.

Jag hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat för år 1912 under riksstatens tionde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag å 31,000 kronor.

Summan af tionde hufvudtiteln extra anslag för år 1912 skulle således blifva 2,968,798 kronor.

Hvad departementschefen sålunda rörande tionde hufvudtiteln hemställt biträddes af statsrådets öfriga ledamöter och blef af Hans Maj:t Konungen gilladt och godkänt, och behagade Hans Maj:t Konungen på statsrådets tillstyrkande härjämte förordna, att nu anmälda, för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens vederbörande utskott.

Ur protokollet:
Axel Alexanderson.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25
november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON KRUSENSTIERNA.

[1, 32.]

*Ang.
dels höjning
af ordinarie
anslaget till
pensionering
af änkor och
barn efter
befäl och
underbefäl vid
armén,
dels ock ett
därmed sam-
manhängande
extra ordi-
narie anslag.*

Departementschefen, statsrådet Malm, anförde härefter:

»1883 års Riksdag beviljade enligt skrifvelse den 13 juni 1883 ett årligt bidrag till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén. Detta bidrag skulle utgå med 1 $\frac{1}{2}$ procent årligen på summan af de löner och beklädnadsbidrag, hvilka enligt gällande stater kunde läggas till grund för bestämmandet af fyllnadspension.

Ifrågavarande anslag, som tillgodokommer äfven änkor och barn efter sådana krigsmän, som öfverflyttats från armén till kustartilleriet men bibehållits vid sin delaktighet i arméns änke- och pupillkassa, är naturligtvis af ordinarie natur, men då det skall beräknas »enligt gällande

stater», har det pläгат gifva anledning till äfven ett årligt extra ordinarie anslag. Eftersom staterna för samma år, det ordinarie anslaget afser, icke äro kända vid den tidpunkt då anslaget begäres, plägar nämligen detta bestämmas enligt föregående års stater; och plägar därefter Riksdagen ett följande år vidtaga nödig rättelse, hvilken, då staterna nästan ständigt ökas, plägar bestå i ett särskildt extra ordinarie anslag såsom tillägg till föregående års ordinarie.

Sålunda beviljade 1910 års Riksdag dels ett ordinarie anslag, som, beräknadt enligt 1909 års stater, uppgick till 119,332 kronor, dels ock å extra ordinarie stat 504 kronor till förstärkande af det ordinarie anslag, som 1909 års Riksdag beviljat.

Direktionen öfver arméns pensionskassa har nu i underdånig skrifvelse den 2 november 1910 anmält, att med hänsyn till 1910 års stater bör det ordinarie anslaget beräknas till 119,812 kronor 12 öre. På sedvanligt sätt har direktionen därefter lagt detta belopp till grund för det ordinarie anslag, som 1911 års Riksdag bör bevilja, och för det extra ordinarie anslag, som af samma Riksdag bör äskas till fyllande af det utaf föregående Riksdag beviljade ordinarie anslaget. Direktionen har nämligen begärt, att det ordinarie anslaget för år 1912 höjes med 480 kronor till 119,812 kronor och att såsom extra ordinarie anslag för samma år anvisas ett belopp af 480 kronor.

Uti afgifvet utlåtande har *arméförvaltningens civila departement* icke haft något att anmärka mot de af direktionen föreslagna beräkningarna rörande nu anmälda anslagsbehof.

Jag får därför i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde hufvudtitel å ordinare stat uppförda anslaget för bidrag till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 119,332: —
med	„ 480: —
till	kronor 119,812: —

dels ock att till förstärkande af det i 1911 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag å extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 480 kronor.»

Till denna departementschefens, af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t

Tionde hufvudtiteln: bil. 1.

Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Erik von Horn.

*Utdrag ur protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16
december 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Härefter anförde departementschefen statsrådet von Krusenstierna:

»Till 1908 års Riksdag gjorde Eders Kungl. Maj:t framställning om att Riksdagen måtte bevilja flottans pensionskassa bidrag af statsmedel, motsvarande 1 ½ procent årligen på summan af de aflöningsförmåner, som enligt gällande stadganden kunde läggas till grund vid bestämmande af fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid flottan samt för sådant ändamål å riksstatens tionde hufvudtitel för år 1909 uppföra under benämning »bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» ett ordinarie anslag af 35,000 kronor.

[2, 34.]
*Angående
förhöjning af
anslaget för
bidrag till
flottans pen-
sionskassa's
gratialfond.*

Riksdagen, som ansåg med billighet öfverensstämmande att flottans pensionskassas gratialfond i likhet med arméns änke- och pupillkassa finge af statsverket erhålla ett bidrag, beräknadt efter $1\frac{1}{2}$ procent af summan af ofvanberörda aflöningsförmåner, eller i rundt tal 35,000 kronor, fann emellertid det nya statsanslaget böra för det dåvarande begränsas till det belopp, som erfordrades för att gratialkassan, inberäknadt ett redan då till gratialfonden utgående årligt anslag af statsverket å 16,650 kronor till ersättning för mistade inkomster för pensionskassans gratialfond, finge åtnjuta ett statsbidrag af sammanlagdt 35,000 kronor, eller till 18,350 kronor, och uppförde Riksdagen i anslutning härtill under benämning »bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» å riksstaten för år 1909 ett ordinarie anslag af 18,350 kronor.

På framställning af Eders Kungl. Maj:t höjdes detta anslag i riksstaten för år 1911 till ett belopp af 24,550 kronor.

Nu har direktionen öfver flottans pensionskassa i underdånig skrifvelse den 28 oktober 1910 med öfverlämnande af uppgift å beloppet af de aflöningsförmåner för år 1911, som enligt gällande stadganden kunna läggas till grund vid bestämmande af fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid pensionering genom flottans pensionskassa, anhållit, att till nästkommande års Riksdag måtte göras framställning om att kassans gratialfond finge år 1912 komma i åtnjutande af det under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» i riksstaten uppförda anslag, beräknadt efter $1\frac{1}{2}$ procent på berörda aflöningsförmåner, 2,777,396 kronor, till 41,660 kronor 94 öre.

Marinförvaltningen har i häröfver den 26 november 1910 afgifvet utlåtande icke haft något att erinra mot bifall till direktionens framställning.

Enligt direktionens beräkning skulle sålunda för ifrågavarande ändamål, utöfver anslaget till ersättning för mistade inkomster för flottans pensionskassas gratialfond å 16,650 kronor, erfordras ett belopp af 25,010 kronor 94 öre; och torde därför det under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» uppförda ordinarie anslag, nu utgående med 24,550 kronor, böra för år 1912 höjas med i jämnadt tal 450 kronor. Ett lika stort belopp synes mig emellertid böra å extra stat för samma år anvisas till förstärkande af det i 1911 års riksstat för ifrågavarande ändamål uppförda ordinarie anslag.

Jag får alltså tillstyrka, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde hufvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond

nu	kronor 24,550: —
med	„ 450: —
till	kronor 25,000: —

dels ock att, till förstärkande af det i 1911 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 450 kronor.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

*Utdrag ur protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den
18 november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON KRUSENSTIERNA.

[3.]

*Ang. pension
för f. båts-
mannen S.
Å:son Fager.*

Härefter anförde departementschefen, statsrådet von Krusenstierna:
Direktionen öfver flottans pensionskassa har i underdånig skrifvelse
den 19 september 1910 gjort en framställning af följande innehåll:

»Uti skrifvelse den 30 augusti 1910 har förre båtsmannen vid Bohus
1:a kompani nr 10 Samuel Andersson Fager anmält sig till erhållande
af pension.

Af handlingarna i ärendet inhämtas, att Fager är född den 27
juni 1855 samt afskedats vid generalmönstring den 29 mars 1894 efter
en tjänstetid af $20\frac{1}{12}$ år, däraf 18 år 9 månader 2 dagar från 20 års
ålder räknadt och med vitsord att under tjänstetiden hafva sig redligt
och väl skickat.

Då Fager icke tjänat i 20 år från 20 års ålder räknadt, kan
direktionen reglementsenligt icke tilldela honom pension. Enär han
dock tjänat kronan öfver 20 år, fastän af denna tjänstetid 1 år 2
månader 28 dagar intjänats före 20 års ålder, får direktionen i under-
dånighet hemställa, att Fager må få tilldelas pension såsom hade han
tjänat uti 20 år från 20 års ålder räknadt.»

Enligt § 85 af Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och
reglemente angående styrelsen och förvaltningen af amiralitetskrigsmans-

kassan den 26 oktober 1838 erfordras, för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 lefnadsår och innehar 20 tjänsteår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, hvarvid förutsattes att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt Riksdagen att, med bifall till pensioneringsförslaget, anvisa ett af Kungl. Maj:t äskadt årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt hvilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Fager är, såsom direktionen anført, reglements enligt icke berättigad till erhållande af någon pension, men billighetsskäl synas mig tala för att han där af må komma i åtnjutande; och tillåter jag mig i detta sammanhang erinra därom att innevarande års Riksdag på framställning af Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att förre båtsmannen vid Norrlands 2:a kompani nr 85 Erik Johan Forsberg Borg, som i likhet med Fager icke tjänat uti tjugu år från tjugu års ålder räknadt, finge tilldelas pension.

För den händelse Fager skulle erhålla pension, lærer med tillämpning af nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909, angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till afskedadt manskap, Fager jämväl få åtnjuta höjning af pensionen med 25 kronor årligen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva, att förre båtsmannen vid Bohus 1:a kompani nr 10 Samuel Andersson Fager må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder räknadt.

Till hvad departementschefen sålunda hemställt tacktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, lämna nådigt bifall; och skulle protokollsutdrag i ärendet expedieras till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
J. Joachimsson.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari
1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

[4.]
Pensionering
af extra
provinsial-
läkare m. fl.

Departementschefen, statsrådet grefve Hamilton anförde vidare:
Förut denna dag har jag inför Eders Kungl. Majt anmält under-
dånigt betänkande, afgifvet af kommittén för verkställande af utred-
ning angående rikets indelning i läkardistrikt samt tjänstläkarnas
på landsbygden anställning och åligganden, och har jag i mitt i anslut-
ning till nämnda betänkande afgifna förslag utgått från att, såsom
kommittén jämväl hemställt, extra provinsialläkarna skulle bibehållas.
Jag omnämnde därvid vissa af kommittén föreslagna åtgärder till för-
bättrande af extra provinsialläkarnas ställning, bland annat, anordnande
af en pensionering för dem.

Öfver kommitténs förslag i denna del hafva underdåniga utlåtanden
afgifvits, förutom af Ortsmyndigheter och medicinalstyrelsen, af stats-
kontoret den 8 november 1910 samt af direktionen öfver folkskol-
lärnarnas pensionsinrättning den 12 i samma månad.

Rörande behovet af en dylik pensionering anför kommittén, att det torde vara ett af erfarenheten bekräftadt sakförhållande, att flertalet landsbygdsläkare är ur stånd att utan stödet af pension sörja för sin egen ålderdom. Af personer, som ägna sig åt studier, pläga sálunda, säger kommittén, de flesta vara obemedlade ynglingar, och läkarkursen är lång och kostsam. Läkaren kommer därför jämförelsevis sent till praktisk verksamhet och är då vanligen belastad med studieskulder. Yrkets beskaffenhet gör därtill förvärfstiden ovanligt kort. En gammal eller med mindre god hälsa utrustad läkare kan icke på nöjaktigt sätt betjäna allmänheten och blir därför lätt öfvergifven af sina patienter, om han icke själf i tid kan och vet att draga sig tillbaka. Inkomsterna måste därför under läkarens krafts dagar vara mycket goda, för att att han skall hinna samla något för ålderdomen — bättre än de i regeln kunna blifva för den läkare, som har sin verksamhet förlagd till landsbygden. Dessa i korthet antydda förhållanden göra enligt kommitténs mening, att knappast någon lefnadsställning i samma mån som landsbygdsläkarens kräfver pension.

Jämväl en annan omständighet påkallar, enligt hvad kommittén anför, särskild uppmärksamhet, nämligen den att de till sin tjänst sent befordrade provinsialläkarna komma att erhålla alldeles otillräckliga pensioner. Kommittén erinrar, att enligt nya pensionslagen provinsialläkare, som uppnått 62 lefnadsår, är pliktig att afgå, äfven om han icke innehar så många, hädanefter 27, tjänstår, att de berättiga honom till hel pension, ja, till och med om han icke alls är berättigad till pension, hvilket blott den är, som vid 62 års ålder redan tjänstgjort minst 10 år i någon statens tjänst. I motsats till hvad som hittills varit fallet kommer pensionen att utgå med olika belopp allt efter tjänstålderns längd, så att t. ex. den, som tjänstgjort blott 10 år, i pension erhåller $\frac{1}{2}$ af hel pension. Och äfven beloppet af hel pension kan växla. Skulle, såsom kommittén föreslår, provinsialläkarlönen blifva 3,000 kronor utom tjänstgöringspenningar med två ålderstillägg å 500 kronor, så blir hel pension för den, som undfått båda ålderstilläggen, 4,000 kronor, för den, som fått *ett* ålderstillägg, 3,500 kronor samt för den, som icke erhållit något ålderstillägg, 3,000 kronor; $\frac{1}{2}$ häraf blir alltså, med vederbörlig afrundning, respektive 1,490, 1,300 och 1,120 kronor. Ju äldre en extra provinsialläkare blir, innan han befordras till ordinarie, desto mindre blir således den pension, han kan vänta att erhålla af staten.

Ej mindre för de extra provinsialläkare, som eftersträfvat befordran, än för dem, som önska bibehålla sina tjänster hos landsting och kom-

muner, är det därför, framhåller kommittén, af den största betydelse, att möjlighet beredes dem till erhållande af pension äfven på annan väg. För de förra kräfvos tillägg till den efter sen befordran otillräckliga statspensionen och för de senare ett pensionsbelopp någorlunda motsvarande en läkares anspråk.

*Departements-
chefen.*

I ärendet hörda myndigheter hafva icke haft något att erinra mot hvad kommittén anfört i fråga om behöfligheten af en ordnad pensionering för extra provinsialläkare.

För min del finner jag kommitténs mening härutinnan välgrundad.

*Pensionerin-
gens anord-
nande.*

För pensioneringens anordnande har kommittén tänkt sig, att en pensionskassa för extra provinsialläkare skulle inrättas efter mönstret af lasarettsläkarnas år 1903 bildade motsvarande kassa. Dennas ändamål skulle alltså vara dels att bereda pension vid viss ålder åt extra provinsialläkare och med dem jämförliga läkare, dels att förskaffa tilläggspension åt dem bland delägarna, som öfvergått till provinsialläkarkåren men vid afgången ur statens tjänst icke kommit i åtnjutande af hel pension. Pliktig att i kassan ingå skulle hvarje extra provinsialläkare vara, hvilkens aflöning, enligt hvad kommittén föreslår, skulle utbetalas af landsting. Såsom fakultativa delägare skulle därjämte stadsläkare och vissa andra läkare kunna i kassan upptagas. Årsbidragen till kassan skulle, liksom beträffande lasarettsläkarnas pensionskassa är bestämdt, utgå till lika delar dels från staten, dels från läkarna själfva, dels äfven från orterna. För bidrag från staten anser kommittén minst lika goda skäl finnas som för motsvarande bidrag till lasarettsläkarnas pensionering, måhända bättre, om man tager i betraktande, att de extra provinsialläkarna hafva samma plikter i afseende på allmän hälso- och sjukvård inom sina distrikt som statens egna provinsialläkare inom sina. Staten har för öfrigt, påpekar kommittén, åtagit sig bidrag till pensionering af medlemmarna i åtskilliga andra, till egentlig statstjänst ej hörande tjänstekategorier, såsom folkskollärare, sjuksköterskor m. fl.

Direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, som enligt förslaget skulle handhafva förvaltningen af ifrågakvarande pensionskassa, har i sitt underdåniga yttrande anfört, att det synes i och för sig mindre lämpligt att upprätta en särskild pensionskassa med ett jämförelsevis så litet antal obligatoriska delägare, som här afses, hvarför direktionen ifrågasatt, att pensioneringen skulle öfvertagas af lasarettss-

läkarnas pensionskassa, som tjänat till mönster för den föreslagna nya kassan. Hittillsvarande delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa skulle enligt direktionens uppfattning lika litet som de nya delägarna härigenom tillskyndas någon rättsförlust, och någon olägenhet i öfrigt anser direktionen ej för någondera delägargruppen däraf föranledas. Tvärtom vunne man fördelen af minskade förvaltningskostnader. Lasarettsläkarnas pensionskassa torde dessutom, enligt hvad direktionen vidare anför, lämpligen böra utökas för att för framtiden kunna äga bestånd såsom särskild pensionsanstalt. För närvarande har kassan nämligen allenast 38 delägare och genom utvidgningen blefve antalet icke uppbringadt till mer än högst 200.

Om ock vissa skäl synas kunna tala för att, på sätt direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning föreslagit, anordna den ifrågasatta pensioneringen på sådant sätt att de extra provinsialläkarna beredas delaktighet i lasarettsläkarnas pensionskassa, finnas dock andra omständigheter, som bestämdt tala emot detta förslag. Kommittén har nämligen, med afseende å den utveckling de båda kassorna, lasarettsläkarnas pensionskassa och extra provinsialläkarnas pensionskassa, i framtiden kan väntas gå till mötes, framhållit, att, trots all likhet dem emellan i flera andra afseenden, en olikhet dock synes förefinnas, i det särskild anledning kan finnas att för extra provinsialläkarnas pensionskassa vänta ett icke oväsentligt öfverskott, orsakadt af delägarnas befordran till provinsialläkare, i hvilket fall de nämligen antingen icke alls kunna göra anspråk på pension ur kassan eller ock blott på afkortad pension, stundom ej fullt uppgående i värde till den för delägaren afsatta reserven.

*Departements-
chefen.*

Kommittén har därför sökt att på lämpligt sätt öfverlåta åt framtiden att bestämma, huru med det förmodade öfverskottet skall förfaras, och har kommittén tänkt sig, att då kunde ifrågasättas att höja pensionerna eller måhända grunda en änke- och pupillkassa eller möjligen minska afgifterna. Kommittén anmärker emellertid, att kommittén icke ännu kunnat hafva någon säker grund för att bilda sig en åsikt om betydelsen af ett sådant eventuellt öfverskott.

Den af kommittén sålunda anförda omständigheten lär föranleda därtill, att, om också extra provinsialläkarna vunne delaktighet i lasarettsläkarnas pensionskassa, de förras tillgångar måste hållas skilda från de senares för att icke extra provinsialläkarna skulle åsamkas rättsförlust. Någon egentlig fördel af sammanslagningen synes sålunda icke vara att förvänta. Ej heller torde förvaltningskostnaderna blifva nämn-

värddt dyrare med två kassor, då ju i allt fall förutsatts, att de skulle vara under samma förvaltning, nämligen af direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning.

Jag anser mig därför böra förorda kommitténs förslag att en särskild pensionskassa upprättas.

Mot förslaget att staten skall lämna sin medverkan till pensioneringen på samma sätt som skett i fråga om lasarettsläkarna synes mig, med hänsyn till hvad kommittén anfört, icke med fog kunna resas någon invändning.

*Delaktighet i
kassan.*

Jag torde härefter få öfvergå till förslagets särskilda delar, därvid först frågan angående regler för delaktighet i kassan framställer sig.

I sitt förslag till reglemente för pensionskassan har kommittén, såsom redan antydts, föreslagit ovillkorlig skyldighet för hvar och en som, efter det kassan trädt i verksamhet, blifvit i vederbörlig ordning första gången antagen till extra provinsialläkare i distrikt, där läkarens aflöning helt eller delvis utgår från landsting, och som icke fyllt 45 år, att vara delägare i kassan, så länge han kvarblifver i tjänst.

Delägare i kassan skulle därjämte vara hvarje annan extra provinsialläkare äfvensom stads-, stadsdistrikts-, köpings- och municipalläkare, som inom tre år efter det kassan trädt i verksamhet eller sedermera, inom ett år efter det anställning af det slag här afses första gången tillträds, gör anmälan om inträde, därvid dock för dem, hvilkas aflöning icke utgår från landsting, skriftlig förbindelse skulle till kassans styrelse aflämnas af vederbörande kommun (kommuner) eller samhälle att årligen till kassan inbetala de afgifter, som eljest skolat åligga landstinget och staten.

I anslutning härtill stadgas rätt för kommun (kommuner) eller samhälle att af läkaren godtgöra sig intill 100 kronor årligen af afgifternas belopp.

Delägare, som befordras till provinsialläkare, skulle fortfara att vara delägare i kassan för att i förekommande fall erhålla fyllnads-pension.

Indrages extra provinsialläkarbefattning, hvilkens innehafvare är delägare i kassan, skulle denne, om han så önskar, äga kvarstå såsom delägare för att erhålla afkortad pension.

Direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning anser för sin del, att såsom delägare ej böra upptagas andra än de extra provinsialläkare, hvilka helt eller delvis aflönas af landsting och till hvilkas

pensionering staten enligt kommitténs förslag skulle lämna bidrag. Det synes nämligen direktionen oegentligt, att delaktighet i en af staten upprättad pensionsanstalt stode öppen för andra tjänstinnehafvare än dem, till hvilkas aflöning eller pensionering staten bidroge; detta så mycket mer som för de ifrågasatta fakultativa delägarna torde på annat sätt kunna fullt nöjaktigt sörjas, antingen så att vederbörande kommun bidrager till deras pensionerande i enskild försäkringsanstalt eller också — såsom i städerna ofta nog redan nu är förhållandet — att pensionen utgår å kommunens egen stat.

Mot kommitténs förslag i afseende å de extra provinsialläkare, som obligatoriskt skulle vara delägare i kassan, har jag lika litet som de i ärendet hörda myndigheterna något att erinra. *Departements-
chefen.*

Hvad åter angår de fakultativa delägarna kunna visserligen principiella skäl tala för den af direktionen för folkskollärarnas pensionsinrättning häfdade uppfattning. Då något bidrag från statens sida till dessa delägars pensionering icke ifrågasatts och den ökade kostnad för kassans förvaltning, som dessa delägars inträde tilläfväntyr kunde medföra, gifvetvis blefve en obetydlighet i förhållande till den förmån, som därigenom skulle beredas dessa i allmänna hälsovårdens tjänst verkande läkare, skulle jag i allt fall icke hafva tvekat att ansluta mig till kommitténs förslag jämväl i denna del, om icke en annan omständighet tillkommit. Ut i underdånig skrifvelse af den 6 december 1910 har nämligen Svenska stadsläkarföreningen påkallat Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet rörande vissa förhållanden i de svenska stadsläkarnas ställning och därvid, bland annat, berört frågan om deras pensionering. Föreningen har därvid såsom sin mening uttalat, att det i provinsialläkarkommitténs betänkande föreslagna sättet för åstadkommande af pensionering för stadsläkare icke synes lämpligt, och därför hemställt om förnyad utredning rörande, bland annat, dylik pensionering.

Denna skrifvelse har remitterats till medicinalstyrelsen för att, sedan styrelsen för Svenska stadsförbundet lämnats tillfälle att yttra sig, afgifva underdånigt utlåtande i ärendet.

Vid sådant förhållande synes mindre lämpligt att, innan resultatet af denna utredning föreligger, ordna pensionsfrågan; och torde därför stadsläkarna nu ej böra upptagas bland de fakultativa delägarna i pensionskassan. Då köpings- och municipalläkare synas närmast vara att jämställa med stadsläkare, lär med dem böra förfaras på enhanda sätt.

Beträffande åter de extra provinsialläkare, hvilka ej skulle vara pliktiga att blifva delägare i kassan, synes böra medgifvas dem rätt till inträde i kassan på de af kommittén föreslagna villkor.

*Pensionsålder.
Pensionsbelopp.*

Pensionsåldern hade kommittén, i öfverensstämmelse med hvad för provinsialläkarna föreslagits, helst velat sätta till 62 år men funnit, att afgifterna då skulle blifvit så dryga, att kommittén af denna anledning nödgats att för det närvarande gå ända till 65 år, som äfven är den ålder, vid hvilken lasarettsläkarna erhålla full pension. Eventuell nedsättning af pensionsåldern torde enligt kommitténs mening i stället böra bero på framtida erfarenhet.

Kommittén föreslår ett pensionsbelopp af 4,000 kronor, eller samma belopp som för provinsialläkare och lasarettsläkare.

Afkortad pension till belopp under 4,000 kronor, motsvarande den i kassan för delägaren afsatta reserven, skulle tillkomma: delägare, hvars extra provinsialläkarbefattning indragits, innan han nått pensionsåldern, efter uppnådda 65 lefnadsår; vid tjänstens frånträdande och efter uppnådda 65 lefnadsår delägare, som brustit i betalnings-skyldighet beträffande honom åliggande afgift, som ej kunnat jämlikt stadgade föreskrifter afdragas å hans lön; delägare, som på grund af sjukdom eller försvagad hälsa nödgats före 65 års ålder afgå från tjänsten; sådan delägare, hvars befattning indragits, redan före 65 år, därest han styrker sig genom iråkad obotlig sjukdom eller invaliditet icke längre kunna med sitt arbete uppehålla sig.

Berättigad att uppbära tilläggspension skulle, enligt hvad kommittén vidare föreslår, till provinsialläkare befordrad delägare blifva, hvilken enligt lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension vid tjänstens frånträdande icke komme i åtnjutande af hel pension å 4,000 kronor; och skulle tilläggspensionen uppgå till belopp motsvarande den för delägaren i kassan afsatta reserven, dock högst till sådant belopp att den tillsammans med af staten åtnjuten pension utgjorde 4,000 kronor årligen.

Pension skulle utgå från den dag pensionsrätten inträdde till och med den månad, under hvilken delägaren afled.

*Departements-
chefen.*

Mot hvad kommittén sålunda föreslagit i fråga om pensionsålder och pensionsbelopp har jag icke något att erinra.

Förslaget till reglemente för pensionskassan synes emellertid böra fullständigas *dels*, på sätt statskontoret föreslagit, med uttrycklig föreskrift om skyldighet för extra provinsialläkare att afgå vid uppnådd

ålder af 65 år, *dels ock* med bestämmelser, motsvarande de i § 20 af reglementet för lasarettsläkarnas pensionskassa upptagna, angående förlust af pensionsrätt för delägare, som genom domstols beslut blifvit afsatt, äfvensom för pensionstagare, som förklarats förlustig medborgerligt förtroende eller, i stället för afsättning, dömts till straff jämlikt 2 kapitlet 17 § strafflagen.

Beträffande den kostnad, som, därest pensioneringen fotas på de grunder, för hvilka jag nu redogjort, skulle erfordras för åstadkommande af hvarje särskild pension, är denna beroende på de tre faktorerna dödlighet, räntefot och genomsnittsålder vid tjänstetillträdet.

*Kostnaderna
för pensio-
neringen.*

Kommitténs beräkningar, som utförts af lektorn E. Jäderin, äro, i likhet med hvad som var fallet vid inrättandet af lasarettsläkarnas pensionskassa, stödda på 1881—1890 års dödlighet för män i riket samt på 3,5 procent räntefot.

Till ledning vid förslagets uppgörande har vidare legat till grund en förteckning öfver samtliga extra provinsialläkare i riket hösten 1905, tillika innehållande uppgift om hvarje extra provinsialläkares födelsedag samt om den dag, då han första gången utnämndes till sådan befattnings. Förteckningen upptager 163 extra provinsialläkare, fördelade efter ålder på följande sätt:

Ålder vid utnämningen.	Antal.	Ålder vid utnämningen.	Antal.	Ålder vid utnämningen.	Antal.
26 år	1	35 år	11	44 år	0
27 „	4	36 „	15	45 „	2
28 „	4	37 „	15	46 „	1
29 „	5	38 „	7	47 „	2
30 „	13	39 „	7	48 „	0
31 „	12	40 „	2	49 „	0
32 „	16	41 „	5	50 „	0
33 „	19	42 „	2	51 „	1
34 „	13	43 „	6		

Medelåldern vid utnämningen var således 34,73 år, hvarför kommittén i sina beräkningar, i likhet med hvad förhållandet var för lasarettsläkarnas pensionskassa, utgått från en normal inträdesålder af 35 år.

Enligt dessa grunder blir årliga nettoavgiften för en 35-årig mans pensionering med 4,000 kronor vid 65 års ålder 523 kronor 4 öre. Denna nettokostnad har ökats med 14,7 procent dels som säkerhet för avvikelser från dödlighet och räntefot, dels för täckande af förvaltningskostnaderna. Kommittén har på denna väg funnit den årliga bruttokostnaden vara 600 kronor. Denna avgift skall enligt kommitténs förslag för extra provinsialläkare, hvars aflöning utgår från landsting, erläggas till $\frac{1}{3}$ af denne, $\frac{1}{3}$ skall betalas af vederbörande landsting och $\frac{1}{3}$ af staten. För öfriga delägare erlägger staten icke något bidrag. För de före 35 års ålder utnämnda skulle rätteligen en lägre avgift till kassan inbetalas, men då andra kassor, där deltagandet är obligatoriskt, ej stadga någon sådan undantagsbestämmelse för dem, som före genomsnittsåldern inträda i desamma, har kommittén ansett sig böra äfven för yngre delägare uti nu föreslagna kassa bibehålla normalavgiften.

Avgiften är, såsom nyss angifvits, beräknad för personer, som vid utnämningen äro 35 år gamla. För en vid utnämningen öfver 35-årig person blir kostnaden gifvetvis större och en tilläggsavgift (retroaktivavgift) måste bestämmas, så afpassad att den fullt motsvarar pensionens fördyrande.

I de fall, då tilläggsavgiften icke erlägges i ett belopp på en gång, kunde, anför kommittén, den lämpligen fördelas på 5 eller på 10 år eller ock på hela den till pensionsåldern återstående tiden, således till 65 års ålder. Då emellertid kassan som en af sina hufvudsakliga uppgifter äfven har att bereda tilläggs pension åt delägare, som befordrats till provinsialläkare, men som på grund af den nya pensionslagens bestämmelser måste afgå från denna tjänst vid 62 års ålder och eventuellt med afkortad pension, har kommittén funnit lämpligast, att tilläggsavgiften under alla förhållanden är slutbetalad, då delägaren fyllt 62 år, och därför grundat beräkningen på ett sådant förhållande.

Öfver beloppet af dessa tilläggsavgifter har kommittén upprättat en särskild tabell, till hvilken jag i detta sammanhang torde få hänvisa.

Läkarnas egna avgifter skulle naturligtvis blifva obligatoriska, men då en delägare befordrades till provinsialläkare och således hade att utgöra pensionsavgift till staten, skulle hans årsavgifter kunna upphöra och hans utsikt till större eller mindre tilläggs pension från kassan grundas på de för honom redan inbetalda beloppen.

*Departements-
chefen.*

Då de till grund för kostnadsfrågan lagda beräkningar verkställes af kompetent person och därvid för öfrigt följts samma metod, som

användts i fråga om lasarettsläkarnas pensionskassa, torde kommitténs förslag i denna del böra vinna godkännande.

Vidkommande kassans förvaltning har kommittén, såsom redan anmärkts, tänkt sig, att denna skulle ske genom direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, på sätt äger rum med afseende å lasarettsläkarnas pensionskassa.

*Kassans för-
valtning.*

Mot detta förslag, som synes mig lämpligt, har direktionen ej framställt någon erinran. I fråga om förvaltningskostnaderna har direktionen ej uttalat sig. Enligt hvad jag inhämtat lär detta berott därpå, att direktionen inkommit med framställning om åtgärd för fastställande af ny lönestat för inrättningens tjänstemän. I hvarje fall torde merkostnaden för bestyret med den ifrågasatta nya pensionskassan, hvilken kostnad gifvetvis bör gäldas af de för delägarnas i kassan pensionering inflytande afgifter, icke blifva synnerligen afsevärd.

Genom de nu föreslagna åtgärderna skulle pensionsförhållandena blifva tillfredsställande ordnade för nytillträdande extra provinsialläkare samt sådana, hvilkas ålder ej alltför mycket öfverstiger 35 år. Men redan för den, som exempelvis nått 40 år, innan han såsom extra provinsialläkare kunnat vinna delägarrätt i kassan, blefve tilläggsafgiften så stor, att läkaren väl i allmänhet, helst om han vore belastad med studieskuld, nödgades välja den formen för tilläggets inbetalning, som består i årliga afgifter under hela tjänstetiden. Utom den ordinarie årsafgiften, 200 kronor, under tjänstgöring såsom extra och den årliga pensionsafgiften, 160 kronor, under tjänstgöring såsom ordinarie provinsialläkare måste han då betala ett tillägg af 276 kronor för år.

*Pensionering af
öfveråriga
extra provin-
sialläkare.*

Enligt kommitténs förslag skulle, såsom jag i annat sammanhang omnämnt, för dessa äldre nuvarande extra provinsialläkare i pensionsafseende icke sörjas på annat sätt än genom vissa föreslagna förmåner i afseende å tjänstårsberäkning för pension vid öfvergång till provinsialläkartjänst.

Statskontoret framhåller emellertid i sitt utlåtande, att det väl är troligt, att åtskilliga af dessa extra provinsialläkare komma att befordras till provinsialläkare, då en mängd nya sådana tjänster enligt förslaget skola inrättas, och alltså, därest sådan befordran vinnes före uppnådd ålder af 52 år, erhålla pension af staten, men att äfven för de vid kassans bildande öfveråriga extra provinsialläkare, som alltjämt kvarblifva i sådan tjänst, lämpligen bör beredas någon pension; och anser statskontoret oeftergifligt, att staten här träder hjälpende emellan. Såsom kommittén framhållit lärer det, påpekar statskontoret, icke

kunna åläggas landsting, kommun eller annan, som aflönat dessa öfveråriga extra provinsialläkare, att bidraga till deras pensionering, och utan sådant bidrag kan, säger statskontoret, pensionen naturligtvis icke komma att motsvara hvad som i sådant afseende beredes de öfveråriga lasarettsläkarna eller 3,000 kronor. Enligt statskontorets mening torde i alla händelser vara billigt, att staten åtager sig att till extra provinsialläkare, som vid pensionskassans bildande är öfver 41 år och omedelbart vid uppnådda 65 år eller, därest han vid nyssnämnda tidpunkt uppnått sådan ålder, omedelbart därefter afgår från sin tjänst, utbetala en pension af 1,500 kronor årligen från afskedstagandet, under förutsättning att han icke är berättigad till pension från kassan. För dylik pension borde meddelas enahanda bestämmelser, som i nådiga kungörelsen den 13 november 1903 stadgats i fråga om rätt till pension för vissa lasarettsläkare, som icke voro delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa.

*Departements-
chefen.*

Såsom statskontoret anført lærer billigheten kræfva, att någon pension beredes de extra provinsialläkare, som vid den nya kassans bildande, ehuru berättigade till inträde, redan nått sådan ålder att de med hänsyn till de betungande afgifterna knappast torde förmå att söka delaktighet i kassan. Statskontoret har därvid föreslagit åldersgränsen till 41 år. Emellertid synes man icke böra gå längre än att den, som redan fyllt 45 år och sålunda, äfven om han efter kassans bildande första gången antages till extra provinsialläkare, icke är skyldig att blifva delägare i kassan, beredes förmånen af pension, om han ej erhåller inträde i kassan. Denna åldersgräns öfverensstämmer också med hvad som i motsvarande fall föreskrifvits för lasarettsläkare. Mot pensionsbeloppet, 1,500 kronor, som skulle utgå af statsmedel, och öfriga af statskontoret föreslagna villkor har jag icke något att erinra. Det torde emellertid vara att förvänta, att vederbörande landsting eller kommuner, som bidragit till extra provinsialläkarens aflöning, i sin mån också skola bidraga till hans pensionering, så att pensionen måtte kunna utgå med något högre belopp.

*Statsverkets
kostnad.*

Hvad beträffar den årliga, på statsverket belöpande kostnaden för den nu ifrågasatta pensioneringen af extra provinsialläkare lærer den-samma för närvarande icke kunna bestämdt angifvas.

Till ledning för bedömandet ber jag emellertid, i anslutning till kommitténs beräkningar (sid. 98), få erinra, att enligt det af mig framlagda förslaget till reglering af provinsialläkardistrikt 110 extra pro-

vinsialläkardistrikt beräknats fortfarande skola blifva behöfliga. Af dessa utgöras dock 35 af äldre distrikt, tillkomna på grund af nådiga kungörelsen den 17 oktober 1840, där aflöningen icke utgår från lands- ting och statsbidrag sålunda icke skulle förekomma. Vidare torde böra frånräknas omkring 15 i förstnämnda summa ingående köpings- och municipaldistrikt, för hvilka statsbidrag ej heller skulle utgå. Sålunda skulle återstå omkring 60 distrikt, för hvilka bidrag från staten med 200 kronor för hvarje skulle behöfva utgå. Kostnaden skulle följakt- ligen under dessa förutsättningar belöpa sig till 12,000 kronor om året. Emellertid torde en del af omförmälda äldre distrikt efter hand komma att ombildas till vanliga extra provinsialläkardistrikt, i hvil- ket fall för pensionering äfven af dessa distrikts läkare framdeles skulle erfordras statsbidrag.

Förutom kostnaden för denna så att säga ordinarie pensionering skulle staten, enligt hvad jag föreslagit, lämna pension med 1,500 kronor årligen till sådana extra provinsialläkare, som vid tiden för pensionskassans bildande, d. v. s. den 1 januari 1912, äro öfver 45 år och icke blifva delägare i kassan. Denna pension skulle utgå från fyllda 65 år. I detta afseende ber jag få nämna, att enligt en förteckning, som bilagts en af Svenska provinsialläkarföreningen i ärendet ingifven skrift, af extra provinsialläkarna, som år 1907 utgjorde ett antal af 165, 121 nämnda år hade en ålder af 41 år eller därutöfver. Dessa 121 skulle sålunda den 1 januari 1912 vara öfver 45 år. Af detta antal torde emellertid det stora flertalet så småningom blifva befor- drade till provinsialläkare. Till en början lärers kunna antagas, att 50 vinna sådan befordran på grund däraf att så många nya ordinarie di- strikt skulle tillkomma. Därjämte torde ett ej ringa antal erhålla be- fordran på grund af vanlig afgang bland de nuvarande ordinarie pro- vinsialläkarna. Af nu befintliga provinsialläkartjänster hafva sålunda under de 15 åren 1891—1905 i medeltal 6 à 7 om året blifvit lediga. Provinsialläkarföreningen uttalar i sin omförmälda skrift den förmodan, att af de i förteckningen upptagna 165 extra provinsialläkare 23 kunna antagas aldrig blifva provinsialläkare. Af dessa torde dock åtskilliga finna med sin fördel förenligt att ingå såsom delägare i pensionskassan. Och slutligen torde böra tagas hänsyn till att några af dessa öfveråriga provinsialläkare komma att afida före uppnådda 65 år. Antager man sålunda, att staten kommer att få utbetala pension till omkring 15, lærer man vara det verkliga förhållandet tämligen nära. Under de närmaste åren torde endast en eller annan uppnå pensionsåldern.

Statsbidraget i sin helhet torde därför kunna tillsvidare beräknas till 15,000 kronor om året.

*Departements-
chefens hem-
ställan.*

I anslutning till hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för en anstalt, afsedd att bereda pension åt extra provinsialläkare och tilläggspension åt vissa provinsialläkare, godkänna följande hufvudgrunder:

a) Anstalten, hvilken benämnes extra provinsialläkarnas pensionskassa och träder i verksamhet den 1 januari 1912, har till ändamål dels att bereda pension åt extra provinsialläkare, dels ock att bereda tilläggspension åt sådana delägare i kassan, som befordras till provinsialläkare, men som vid afgang från denna befattning icke komma i åtnjutande af hel pension å 4,000 kronor.

b) Delägare i kassan är, så länge han kvarblifver i tjänst, hvar och en som, efter det kassan trädtt i verksamhet, blifvit i vederbörlig ordning första gången antagen till extra provinsialläkare i distrikt, där läkarens aflöning helt eller delvis utgår från landsting, och som icke fyllt 45 år.

Delägare i kassan är därjämte hvarje annan extra provinsialläkare, som inom tre år efter det kassan trädtt i verksamhet eller sedermera, inom ett år efter det anställning första gången tillträdts, gör anmälan om inträde.

Delägare, som befordras till provinsialläkare, fortfar att vara delägare i kassan, dock med den begränsning i afseende å skyldigheter och rättigheter, som nedan sägs.

Indrages extra provinsialläkarbefattning, hvilkens innehafvare är delägare i kassan, äger denne, om han så önskar, kvarstå som delägare med de förändrade skyldigheter och rättigheter, som nedan stadgas.

c) Delägare betalar till kassan en ordinarie årsafgift af 200 kronor.

Delägare, hvilkens ålder vid inträdet i kassan öfverstiger 35 år, erlägger därjämte enligt följande tabell en tilläggsafgift, antingen medelst ett belopp en gång för alla eller i kvartårliga poster.

Delägarrens ålder vid inträdet i kassan.	Tilläggsafgiftens belopp ifall den erlägges på en gång vid inträdet.	Tilläggsafgiftens belopp för hvarje kvartal ifall den erlägges		
		under de första		till 62 års ålder.
		5 åren	10 åren	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Fyllda 35 år	290	17	9	5
» 36 »	910	51	28	15
» 37 »	1,540	87	48	27
» 38 »	2,210	125	69	39
» 39 »	2,910	165	91	53
» 40 »	3,640	206	114	69
» 41 »	4,400	249	139	86
» 42 »	5,200	295	164	105
» 43 »	6,030	342	191	126
» 44 »	6,910	392	219	150
» 45 »	7,830	445	249	178
» 46 »	8,790	500	280	209
» 47 »	9,800	558	313	245
» 48 »	10,870	620	348	287
» 49 »	11,990	685	385	337
» 50 »	13,180	753	425	396
» 51 »	14,430	826	467	467
» 52 »	15,750	903	—	554
» 53 »	17,150	985	—	665
» 54 »	18,640	1,073	—	807
» 55 »	20,220	1,167	—	999
» 56 »	21,910	1,268	—	1,268
» 57 »	23,720	—	—	1,674
» 58 »	25,670	—	—	2,353

Delägare, hvilken afgått från sitt delägarskap på grund därav att hans befattning indragits och hvilken på nytt inträder i kassan genom senare tillträdande af annan befattning, med hvilken följer skyldighet eller rättighet att blifva delägare, erhåller den minskning uti tilläggsafgiften, hvilken af kassans styrelse för hvarje fall bestämmes.

Den, som kvarstår som delägare, oaktadt hans befattning indragits, skall fortfara att till kassan inbetala ordinarie årsafgift och tilläggsafgift samt äger, om han så önskar, därjämte själf inbetala de bidrag, som i öfrigt skolas för honom inbetalas, om befattningen ej blifvit indragen.

d) Vederbörande landsting inbetalar till kassan årligen 200

kronor för hvarje inom landstingsområdet befintlig extra provinsialläkarbefattning, hvilkens innehafvare är delägare i kassan och för hvilken aflöning utgår från landstinget.

Enahanda årliga afgift af 200 kronor erlägges af staten till kassan för hvarje sådan extra provinsialläkarbefattning, som nyss nämnts.

e) För delägare i kassan, hvilkens aflöning icke utgår från landsting, inbetalar vederbörande kommun (kommuner) eller samhälle årligen till kassan de afgifter, hvilka eljest skolat åligga landstinget och staten, dock att kommunen (kommunerna) eller samhället endast efter till kassans styrelse ingifven skriftlig förbindelse har skyldighet att utgöra dessa afgifter, och äger kommunen (kommunerna) eller samhället rätt att af läkarens aflöning godtgöra sig intill 100 kronor årligen af afgifternas belopp.

f) Den, som upphör att vara delägare af orsak att hans befattning indragits, äger återfå de af honom själf till kassan erlagda afgifterna, dock utan ränta.

g) Delägare erhåller vid afgang från tjänsten efter pensionsrättens inträdande hel pension, afkortad pension eller tilläggspension.

h) Berättigad till hel pension å 4,000 kronor årligen blifver delägare, för hvilken fullgjorts de under c) här förut omnämnda inbetalningar, vid fyllda sextiofem lefnadsår, vid hvilken ålder han ock är skyldig att afgå från tjänsten.

i) Berättigad till afkortad pension till belopp under 4,000 kronor, motsvarande den i kassan för delägaren afsatta reserven, är: efter uppnådda sextiofem lefnadsår delägare, hvars befattning indragits och som icke är berättigad till hel pension;

vid tjänstens frånträdande och efter uppnådda sextiofem lefnadsår delägare, som brustit i den honom åliggande betalningsskyldighet;

delägare, som på grund af sjukdom eller försvagad hälsa nödgas före sextiofem års ålder afgå från tjänsten; samt

delägare, hvars befattning indragits, innan han uppnått sextiofem lefnadsår, om han styrker sig genom iråkad obotlig sjukdom eller invaliditet icke längre kunna med sitt arbete uppehålla sig.

j) Berättigad att uppbära tilläggspension är till provinsialläkare befördrad delägare, hvilken enligt lagen angående civila tjänstinhavares rätt till pension vid tjänstens frånträdande icke kommer i åtnjutande af hel pension å 4,000 kronor; uppgående tilläggspensionen till belopp motsvarande den för delägaren i kassan afsatta reserven, dock högst till sådant belopp att den tillsammans med af staten åtnjuten pension utgör 4,000 kronor årligen.

k) Kassen förvaltas af direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning enligt de närmare föreskrifter, som meddelas af Kungl. Maj:t.

Vidare hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels medgifva, att extra provinsialläkare, hvilkens lefnadsålder vid den tid, då extra provinsialläkarnas pensionskassa träder i verksamhet, öfverstiger 45 år och icke blir delägare i nämnda pensionskassa samt omedelbart vid uppnådda 65 år eller, därest han vid nyssnämnda tidpunkt redan uppnått sådan ålder, omedelbart därefter afgår från sin tjänst, skall vara berättigad att vid afskedstagandet erhålla en årlig pension af statsmedel till belopp af 1,500 kronor;

dels ock för gäldande af statens andel enligt förenämnda grunder i kostnaden för pensionering af extra provinsialläkare anvisa ett förslagsanslag af 15,000 kronor att årligen utgå från och med år 1912.

Hvad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnade, att utdrag af protokollet härom skulle meddelas finansdepartementet till iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

Niklas A. Lindhult.

*Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23
december 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greffe HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Lindström anförde:

[5.] »Sedan 1897 års Riksdag, med bifall till därom gjord nådig fram-
Höjning af ställning, för genomförande af pensionering af lärare och lärarinnor
pensionen för vid finska småskoleseminariet i Haparanda och det då i Mattisudden,
lärarna vid numera i Murjek förlagda lapska småskoleseminariet enligt af direk-
seminarierna i tionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning angifna grunder med
Haparanda vissa belopp höjt anslaget till folkskollärares pensionering från och med
och Murjek år 1898, förordnades genom särskilda nådiga bref den 1 juli 1897, att de
m. m. vid ifrågavarande seminarier då och framdeles anställda examinerade folk-
skollärare eller -lärarinnor skulle erhålla delaktighet uti folkskollärarnas
pensionsinrättning och folkskollärarnas änke- och pupillkassa, hvarvid

det skulle ankomma på direktionen att pröfva, till hvilket belopp delaktighet skulle beviljas för de särskilda tjänsterna. Delaktighetsbeloppen för dessa tjänster äro nu, enligt direktionens beslut, respektive 1,350 kronor och 1,200 kronor samt beloppen af utgående pensioner respektive 1,013 kronor och 900 kronor. Föreståndarna vid dessa seminarier hafva däremot icke delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning eller någon annan pensionsanstalt.

Till Eders Kungl. Maj:t har nu föreståndaren för seminariet i Haparanda, Emil Lindbäck, inkommit med en underdänig ansökning, däri anförts följande.

Enligt nådig kungörelse den 28 juni 1907 hade Kungl. Maj:t förordnat, att hvarje folkskoleseminarium ägde, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, för hvar och en af de vid den med seminariet förenade öfningsskolan befintliga lärartjänster, hvilka skulle uppehållas af examinerade manliga eller kvinnliga folkskollärare, erhålla delaktighet i nämnda pensionsinrättning efter det högsta lönebelopp, hvaraf den lärare, som innehade tjänsten, på grund af tjänstålder enligt gällande författning ägde att komma i åtnjutande, dock att pensionen för ifrågasvarande lärare finge bestämmas till högst två tredjedelar af tjänsten åtföljande lön jämte ålderstillägg.

Då de vid den med seminariet i Haparanda förenade öfningskolan befintliga lärartjänsterna uppehölls, den vid småskolan af manlig och vid folkskolan af kvinnlig examinerad folkskollärare, hvilkas tjänstgöring vore af enahanda art och beskaffenhet, som lärarnas vid de med rikets folkskoleseminarier förenade öfningsskolorna, samt det med hänsyn till seminariets uppgift vore nödvändigt att till såväl dessa tjänster som till ämneslärare- och ämneslärarinnebefattning vid seminariet erhålla för framstående undervisningsskicklighet och grundliga kunskaper vitsordade sökande, vore det i hög grad önskligt, att med berörda tjänster de bästa möjliga pensionsvillkor blefve förbundna.

Hvad Lindbäck själf beträffade hade visserligen 1898 års Riksdag tillförsäkrat honom pension å allmänna indragningsstaten till samma belopp som adjunkt vid folkskoleseminarierna. Däremot hade af honom gjorda framställningar att varda beviljad delaktighet i änke- och pupillkassa icke vunnit nådigt bifall. Det borde dock, syntes det, ej vara mer än billigt och rätt att en person, som på en ingalunda oviktig post tjänade staten, tillerkändes samma rätt, som i nämnda hänseende i regel tillkomme andra statens tjänstemän.

På grund häraf hemställde Lindbäck

dels att samtliga vid Haparanda seminarium och dess öfningsskola befintliga lärartjänster, som uppehölls af examinerad manlig eller kvinnlig folkskollärare, måtte erhålla delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning samt folkskollärarnas änke- och pupillkassa i enlighet med hvad som i nådiga kungörelsen den 28 juni 1907 funnes stadgad,

dels ock att jämväl Lindbäck medgäfvdes delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa efter det högsta lönebelopp, hvaraf han på grund af tjänstålder ägde komma i åtnjutande, och att sålunda § 21 och § 22 i det för folkskollärarnas änke- och pupillkassa den 15 oktober 1875 fastställda reglemente med den lydelse, de genom nyssnämnda nådiga kungörelse den 28 juni 1907 erhållit, finge tillämplighet äfven i afseende på honom.

I underdånig skrifvelse den 19 augusti 1908 har dåvarande föreståndaren för seminariet i Murjek F. F. Brunius, hvilken dock icke personligen tillförsäkrats någon pension å allmänna indragningsstaten, gjort enahanda framställning i afseende å föreståndaren såsom sådan samt lärare och lärarinnor vid Murjeks seminarium.

Genom nådig remiss har direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning anbefallts att yttra sig öfver ansökningarna; och har direktionen den 31 oktober 1908 afgifvit underdånigt utlåtande i ämnet samt därvid anført hufvudsakligen följande.

Enligt gällande lönestater för seminarierna i Haparanda och Murjek åtnjöte där anställda föreståndare och ämneslärare aflöningsförmåner, som i högsta lönegraden utgjorde: för hvardera föreståndaren 4,000 kronor samt för manliga och kvinnliga ämneslärare respektive 2,400 kronor och 1,800 kronor. Föreståndarna åtnjöte dessutom förmånen af fri bostad.

Den vid folkskoleseminariernas öfningsskolor anställda lärarpersonal, som afsåges i kungörelsen af den 28 juni 1907, hade fått sina löner reglerade genom nådiga kungörelsen den 27 augusti 1904; och utgjorde enligt denna kungörelse aflöningen i högsta lönegraden för ämneslärare och -lärarinnor respektive 2,600 kronor och 2,000 kronor.

Någon förhöjning af pensionerna hade dock icke företagits i sammanhang med nämnda lönereglering, utan hade den vid folkskoleseminariernas öfningsskolor anställda lärarpersonal, hvarom ofvan nämnts, varit i afseende å pensionsrätt jämställd med folkskollärare.

Den pensionsförhöjning, som några år senare genom nådiga kungörelsen den 28 juni 1907 kommit till stånd, hade föranledts däraf att pensionerna, respektive 1,013 kronor och 900 kronor, ej kunde anses

stå i lämpligt förhållande till förenämnda löner. Enligt förutnämnda nådiga kungörelse vore ifrågavarande tjänster numera delaktiga i folkskollärarnas pensionsrättning och folkskollärarnas änke- och pupillkassa efter aflöningarnas högsta belopp, respektive 2,600 kronor och 2,000 kronor, och skulle pensionerna utgå med två tredjedelar af delaktighetsbeloppen, således med respektive 1,734 kronor och 1,334 kronor.

Samma skäl, som föranledt höjning af pensionerna för nämnda öfningsskolors lärarpersonal, syntes kunna åberopas med afseende å nu förevarande ansökningar om pensionsförhöjning för ämneslärare och -lärarinnor vid seminarierna i Haparanda och Murjek. Proportionen mellan å ena sidan utgående pensioners belopp, respektive 1,013 kronor och 900 kronor, och å andra sidan lönebeloppen i högsta lönegraden, respektive, 2,400 kronor och 1,800 kronor, torde nämligen ej kunna anses tillfredsställande. Direktionen kunde därför ej anse annat än att det vore lämpligt att föreskrifterna i nyssnämnda nådiga kungörelse vunne tillämpning jämväl med afseende å nu ifrågavarande lärarpersonal och att således tjänsternas delaktighetsbelopp bestämdes till ofvannämnda summor 2,400 kronor och 1,800 kronor och pensionerna följaktligen till 1,600 kronor och 1,200 kronor.

Hvad anginge föreståndartjänsterna vore dessa ej förenade med någon som helst pensionsrätt hos pensionsanstalterna. Beträffande den nuvarande föreståndaren för seminariet i Haparanda hade detta förhållande föranledt, att honom personligen tillförsäkrats rätt till pension å allmänna indragningsstaten.

Då det emellertid måste anses mindre tillfredsställande att berörda med statsmedel — likasom öfriga befattningar vid seminarierna i Haparanda och Murjek — aflönade tjänster ej vore förenade med pensionsrätt, hemställde direktionen att jämväl å dem nådiga kungörelsen den 28 juni 1907 måtte vinna tillämpning och att samma tjänster således måtte upptagas till delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning och folkskollärarnas änke- och pupillkassa efter de med tjänsterna förenade högsta lönebelopp, föreståndartjänsten vid seminariet i Haparanda dock först efter det den nuvarande innehafvaren, filosofie kandidaten Emil Lindbäck, afgått från befattningen.

Då den sålunda af direktionen förordade utvidgade eller nya delaktigheten emellertid komme att ställa väsentligt ökade kraf på folkskollärarnas pensionsinrättningar och folkskollärarnas änke- och pupillkassas pensionsfonder, hemställde direktionen i samband härmed att — i likhet med hvad som ägt rum då pensionerna höjdes för lärarper-

sonalen vid folkskoleseminariernas öfningsskolor — pensionsanstalterna måtte beredas det ökade bidrag af statsmedel, som vid skeende sakkunnig utredning kunde visa sig erforderligt.

Hvad härefter anginge Lindbäcks ansökning om delaktighet för hans personliga del i folkskollärarnas änke- och pupillkassa erinrade direktionen, att Lindbäck vid ett föregående tillfälle gjort enahanda ansökning. I häröfver afgifvet underdånigt utlåtande den 19 april 1902 hade direktionen anført, bland annat, följande: Enligt reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa tillkomme delaktighet i nämnda kassa endast ordinarie innehafvare af tjänst, för hvilken i afseende å innehafvarens egen pensionering delaktighet vunnits i folkskollärarnas pensionsinrättning. Afvikelse härifrån hade förut ej ifrågasatts och skulle innefatta en högst betänkelig rubbning af de hufvudgrunder, på hvilka reglementena för pensionsinrättningen och änke- och pupillkassan vore byggda samt måste följaktligen på det bestämdaste afstyrkas. På grund häraf och då Lindbäcks tjänst ej vore delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning, hemställde direktionen att Eders Kungl. Maj:t täcktes förklara berörda framställning icke kunna vinna nådigt afseende. Enligt nådigt beslut den 27 juni 1902 hade Kungl. Maj:t funnit berörda ansökning icke kunna bifallas.

Under återopande af hvad sålunda förekommit, hemställde direktionen, att äfven den nu af Lindbäck gjorda ansökningen måtte lämnas utan bifall.

Enligt nådigt beslut den 18 december 1908 anbefallde Eders Kungl. Maj:t direktionen att genom lämplig person låta verkställa erforderlig beräkning af de kostnader, som den ifrågasatta delaktigheten kunde komma att tillskynda statsverket. Till åtlydnad häraf har direktionen låtit genom filosofie licentiaten Karl Englund verkställa erforderliga beräkningar och har Englund häröfver afgifvit skriftligt yttrande, hvilket direktionen med underdånig skrifvelse den 21 juli 1909 öfverlämnat till Eders Kungl. Maj:t.

Enligt Englunds beräkningar, hvilka äro approximativa, skulle den ifrågasatta utvidgade delaktigheten kräfva höjning af de nu utgående statsbidragen till folkskollärarnas pensionsinrättning med 800 kronor och till folkskollärarnas änke- och pupillkassa med 200 kronor, allt årligen. Englund har vid sina beräkningar utgått från, att föreståndartjänsten vid seminariet i Haparanda skulle blifva delaktig i pensionsanstalterna först vid den nuvarande tjänstinnehafvarens afgang.

Härefter har statskontoret på grund af nådig remiss den 28 januari